

UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA

Magistrsko delo

PRIHODNOST REVIDIRANJA

Avgust 2018

Dalibor Nenić

UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA

Magistrsko delo

PRIHODNOST REVIDIRANJA

THE FUTURE OF AUDITING
DALIBOR NENIĆ

Kandidat: Dalibor Nenić

Študijski program: Ekonomske in poslovne vede

Študijska usmeritev: Računovodstvo, revizija in davščine

Mentor: doc. dr. Andreja Lutar Skerbinjek

Lektor: Klemen Markelj, mag. prof. angl. in slov.

Študijsko leto: 2017/2018

Maribor, avgust 2018

POVZETEK

Revidiranje je oblika nadzora. Zaradi vse večje kompleksnosti delovanja pravnih oseb, naraščajočega pomena informacijske tehnologije in informacij je potrebno razvijati nove in primerne metode nadzora, da bi lahko zadovoljili zahteve tehnološkega razvoja in uporabnikov. Mednje sodi način, orodje, prostor ter znanje za revidiranje 21. stoletja. Napredne tehnološke rešitve omogočajo poglobljeno znanje o delovanju podjetij ter oceno stanja oz. dejanj. S tem se spreminja vloga revizorja v digitalnem svetu prihodnosti.

Na podlagi spoznanj smo ugotovili, da so v preteklosti obstajali pozivi, kako razviti revidiranje za izzive prihodnosti, a o(b)staja bistven časovni razkorak med sprejetjem novih idej oz. znanja ter njihovo implementacijo v praksi. Stopnja inovacije je v panogi revizije nižja kot v drugih panogah, zaradi česar ostajajo sistemske napake v obliki koncentracije trga revizijskih storitev, kakovosti revidiranja, strukture revizijskega postopka, vloge ter vrednosti revidiranja nerešene. Revidiranje je namreč pod velikim vplivom zunanjih dejavnikov, ki usmerjajo razvoj glede na trenutno gospodarsko, socialno in pravno politiko.

V delu smo proučili smernice razvoja revidiranja v prihodnosti na osnovi analize sedanjega stanja. Prikazali smo stanje panoge revidiranja glede na vrste revidiranja po revizijskem organu. Ugotovili smo, da je t. i. gospodarsko revidiranje vrsto let imelo primat na področju revidiranja ter bilo bistven dejavnik v delovanju kapitalskih trgov, a se ni spremenilo od začetka 20. stoletja. Z napredkom informacijske, telekomunikacijske in računalniške tehnologije, se spreminja usmerjenost revizorjev iz preteklosti v prihodnost. Napredna tehnologija bo prevzela del funkcije, ki jo je imela revizija v preteklosti, s čimer se bo spremenila tudi vloga revizorja.

IT bo zaznamovala delovanje organizacij ter vpeljala novo obdobje digitalne ekonomije, ki zahteva prilagoditev revidiranja. Prilagoditev bo celovita in bo potekalo od izobraževanja revizorjev, ki bo vedno bolj osredotočeno na pridobivanje znanj in sposobnosti s področij informacijske tehnologije ter mehkih veščin, preko spremembe načina dela do izkoriščanja novih naprednih tehnologij kot so: tehnologija verižnih blokov podatkov, veliki podatki, rudarjenje podatkov ter sistemi umetne inteligence. Prihajajoča sprememba bo preobrazila panogo revizije za vedno.

Ključne besede: revidiranje, prihodnost revidiranja, informacijska tehnologija, izobraževanje revizorjev, revizor

ABSTRACT

Auditing is a form of oversight. In an increasingly complex business surrounding and with growing importance of information technology, one has to develop new and adequate methods of control. Demands from technological development and users are growing at a very high rate. Methods, tools, space and knowledge of how to process and audit has to change and adapt to modern times. Advanced technological solutions allow deeper understanding of solutions and assessment of processes. With this an auditor sets and accepts new role in the digital world of the future.

On the basis of insights, we have realized, that there have been calls and guidances how to develop the function of audit, in the past. This did not change over time, but there is a significant time lapse between accepting new ideas and knowledge and implementing them in practice. We have realized that the rate of innovation and progress is rather slower in comparison with other industries. As a result of this, there are systematic failures in the form of market concentration, quality of audit, structure of audit process, role and value of auditing that remain unsolved. Auditing is under a huge influence from outside factors, which align development of auditing with the basics of temporary economic, social and legal climate.

In this work we have studied guidelines of auditing development in the future on the basis of present developments. We have shown the condition of audit market and industry on the basis of type of auditing. We have also shown that external audit has led the way in auditing and was one of the more important factors in equity markets. With the advancement of information, telecommunication and computer technology the auditing also changes and strives to complete the transformation of its role. Advanced technology will take over a part of audit function and change it from the way it has been done in the past.

Information technology will determine the way organisations operate and start a new era of digital economy, which will demand that the industry of auditing aligns itself with it. Alignment will be comprehensive and will start with the education of future auditors, who will have a much more advanced knowledge of information technology and a set of soft skills, through the way auditing is done to the way of utilizing new advanced technology such as blockchain, big data, data mining and systems of artificial intelligence. Future carries with it changes of present understanding of auditing. Information technology will leave a deep mark in auditing and change the field for ever.

Key Words: Auditing, Future of Auditing, Information Technology, Education of Auditors, Auditor

KAZALO

1 UVOD	1
1.1 OPIS PODROČJA IN OPREDELITEV PROBLEMA	1
1.2 NAMEN, CILJI IN HIPOTEZE RAZISKAVE.....	2
1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE.....	2
1.4 PREDVIDENE METODE RAZISKOVANJA	3
2 REVIDIRANJE	4
2.1 OPREDELITEV REVIDIRANJA	5
2.2 VRSTE REVIDIRANJA	7
2.3 ZGODOVINA REVIDIRANJA	9
2.4 UGOTOVITVE DRUGEGA POGlavJA	11
3 ANALIZA SEDANJEGA STANJA	13
3.1 PRAVNO-REGULATORNI OKVIR REVIDIRANJA	15
3.1.1 EVROPSKA UNIJA	16
3.1.2 REPUBLIKA SLOVENIJA	18
3.2 ZUNANJE REVIDIRANJE	19
3.2.1 TRG REVIZIJSKIH STORITEV	26
3.2.2 KAKOVOST REVIDIRANJA	31
3.2.3 VRZEL V PRIČAKOVANJU	33
3.2.4 NEODVISNOST.....	34
3.2.5 NEREVIZIJSKE STORITVE	35
3.2.6 PRESOJA NAPRAM SKLADNOSTI.....	36
3.3 NOTRANJE REVIDIRANJE	36
3.3.1 NOTRANJE REVIZDIRANJE UPORABNIKOV JAVNIH SREDSTEV V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	39
3.4 DRŽAVNO REVIDIRANJE	42
3.5 REVIDIRANJE INFORMACIJSKIH SISTEMOV	45
3.6 REVIZIJSKE TEHNIKE	48
3.6.1 RAČUNALNIŠKO PODPRTE REVIZIJSKE TEHNIKE	50
3.7 REVIZOR	53
3.8 UGOTOVITVE TRETJEGA POGlavJA	54
4 PRIHODNOST REVIDIRANJA	57
4.1 REVIZOR PRIHODNOSTI	61
4.2 ZUNANJE REVIDIRANJE.....	62
4.3 NOTRANJE REVIDIRANJE	64
4.4 DRŽAVNO REVIDIRANJE	67
4.5 REVIZIJSKE TEHNIKE IN ORODJA PRIHODNOSTI.....	68
4.5.1 NEPRESTANO REVIDIRANJE.....	70
4.5.2 SKLADIŠČE PODATKOV	71
4.5.3 RUDARJENJE PODATKOV	72

4.5.4 VELIKI PODATKI	72
4.7 TEHNOLOGIJE PRIHODNOSTI.....	73
4.7.1 VERIGA PODATKOVNIH BLOKOV	73
4.8 UGOTOVITVE ČETRTEGA POGlavJA.....	75
5 SKLEP	77
5.1 SPLOŠNO MNENJE.....	77
5.2 PROBLEMI IN REŠITVE.....	81
5.3 ODPRTA VPRAŠANJA NA IZBRANEM PODROČJU	81
6 VIRI, LITERATURA	83
PRILOGE	1

KAZALO TABEL

Tabela 1: KK in HHI na Ljubljanski borzi 2008–2011.....	30
Tabela 2: KK in HHI za zasebna podjetja 2008–2011.....	30

KAZALO SLIK

Slika 1: Model neprestanega revidiranja.....	69
--	----

SEZNAM OKRAJŠAV

AI	Umetna inteligenca
AJNR	Agencija za javni nadzor nad revidiranjem
BDP	Bruto domači proizvod
CAATs	Računalniško podprte revizijske tehnike
CCM	Neprestano spremljanje kontrol
CDA	Orodja za neprestano zagotavljanje podatkov
CEAOB	Odbor evropskih organov za nadzor nad revidiranjem
D.D.	Delniška družba
DZ RS	Državni zbor Republike Slovenije
EAM	Vgrajeni revizijski modul
EA-19	Skupina držav z eurom
EDMS	Elektronski sistem upravljanja dokumentov
EDP	Računalniško obravnavanje podatkov
EK	Evropska komisija
ERP	Celoviti informacijski sistem
ESCP	Evropska poslovna šola v Parizu
EU	Evropska unija
EY	Ernst & Young
GAAP	Splošno sprejeta računovodska načela v ZDA
GAO	Agencija za računovodstvo ZDA
GAS	Splošno namenska revizijska programska oprema
HHI	Herfindahl-Hirschmann indeks
IASB	Odbor za mednarodne računovodske standarde
IAASB	Odbor za mednarodne standarde revidiranja in dajanja zagotovil
IESBA	Odbor za mednarodne standarde etike za računovodske strokovnjake
IIA	Inštitut notranjih revizorjev
INTOSAI	Mednarodna organizacija vrhovnih revizijskih institucij
IPSAS	Mednarodni računovodski standardi za javni sektor
IPSASB	Mednarodni odbor za računovodske standarde za javni sektor
IS	Informacijski sistem
IT	Informacijska tehnologija
ITF	Integriran testni prostor
KK	Koeficient koncentracije
KPMG	Klynveld Peat Marwick Goerdeler
KODEKS IESBA	Kodeks etike Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov
KODEKS IIA	Kodeks etike za notranje revizorje
MSFP	Mednarodni standardi računovodskega poročanja
MSOK	Mednarodni standard obvladovanja kakovosti
MSR	Mednarodni standardi revidiranja
MSRP	Mednarodni standardi računovodskega poročanja
MSSRPR	Mednarodni standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju
MSVRI	Mednarodni standardi vrhovnih revizijskih institucij
MZRS	Mednarodna zveza računovodskih strokovnjakov
PDEU	Pogodba o delovanju Evropske unije
PEU	Pogodba o Evropski uniji

PRAVILNIK 1	Pravilnik o usmeritvah za usklajeno delovanje sistema notranjenega nadzora javnih financ
PRAVILNIK 2	Pravilnik o pridobitvi potrdila o strokovnem znanju za opravljanje nalog pooblaščenega revizorja
PWC	PricewaterhouseCoopers
RDBMS	Relacijski sistem za upravljanje podatkovnih baz
RS	Republika Slovenija
RS RS	Računsko sodišče Republike Slovenije
SEC	Zvezna komisija za vrednostne papirje in borzo
SEKTOR DRŽAVA	Splošni vladni sektor
SIR	Slovenski inštitut za revizijo
SOX	Sarbanas-Oxleyev zakon
SRS	Slovenski računovodski standardi
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
TB	Terabajt
UK FRC	Svet za finančno poročanje Velike Britanije
UR. L. RS	Uradni list Republike Slovenije
VB	Velika Britanija
VELIKI ŠTIRJE	Deloitte, PricewaterhouseCoopers, EY, KPMG
ZDA	Združene države Amerike
ZFPPIPP	Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju
ZGD-1	Zakon o gospodarskih družbah
ZJF-G	Zakon o javnih financah
ZPIZ	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije
ZR	Zakon o računovodstvu
ZRacS-1	Zakon o računskem sodišču
ZRev-2	Zakon o revidiranju
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije
€	Euro
\$	Ameriški dolar
%	Odstotek

1 UVOD

1.1 OPIS PODROČJA IN OPREDELITEV PROBLEMA

Revidiranje je oblika nadzora. Prve zametke revidiranja zasledimo že v 12. stoletju (Koletnik, 2009, str. 12). Revidiranje v današnji obliki se je pojavilo v 19. stoletju kot odgovor na ločitev lastniške in upravljalvske funkcije znotraj podjetja, nastajanje velikih delniških družb ter goljufije pri trgovanju z vrednostnimi papirji. Na začetku je bilo področje delovanja revidiranja preverjanje pravilnosti knjigovodskih zapisov in iskanja napak v računovodskih poročilih podjetij. Z razvojem gospodarstva, organizacij ter tehnologije se je razvijalo tudi revidiranje (notranja revizija, državna revizija, davčna revizija, revizija informacijskih sistemov), s čimer so se pojavile nove tehnike in način opravljanja revidiranja. Danes je revidiranje en element v verigi celotnega sistema računovodskega in neračunovodskega poročanja znotraj širokega okolja korporativnega upravljanja (Federation of European Accountants, 2014, str. 5).

V panogi revidiranja obstaja več teorij, ki se nanašajo na funkcijo revidiranja, vendar se le-te obravnavajo v sklopu korporativnega upravljanja in ne kot samostojna teorija. Ob odsotnosti enotne, splošno sprejete teorije revidiranja, zavzemajo osrednje mesto v revidiranju mednarodna in nacionalna strokovna združenja, ki z izdajanjem strokovnih aktov skrbijo za razvoj. Iz tega razloga je revidiranje danes okarakterizirano kot institucionalna praksa. Poleg strokovnih združenj daje revidiranju močan pečat tudi zakonodajni okvir držav in nadnacionalnih organizacij, saj se panoga revidiranja nahaja v preseku treh pravnih področij: konkurenčnega prava, prava finančnega trga ter prava družb (Kandemir, 2014, str. 84).

V preteklosti je simbioza med strokovnimi združenji in nacionalnimi ter nadnacionalnimi zakonodajalci uravnavala razvoj revidiranja, določala funkcijo revidiranja ter pravno-regulatorni okvir. Spodbuda za razvoj revidiranja je izhajala iz gospodarstva, napredka tehnologije, globalizacije, skrbi za ohranjanje stabilnega trga ter odgovora na strukturne težave. Praviloma so bile obsežne reforme v panogi posledica velikih finančnih škandalov. Rešitve za tovrstne škatandale so bile venomer pod vplivom zunanjih okoliščin, kot so: zgodovinski dogodki, sodna praksa in tehnološki napredek (Lee, Azham, 2008, str. 7), saj revidiranje kot mlada panoga nima dolge tradicije in teorije, iz katere bi lahko črpala rešitve za razvojne smernice. V tem smislu moramo razumeti revidiranje v kontekstu širšega področja delovanja in ne kot samostojno dejavnost.

V državah, ki so pred kratkim sprejele kapitalistično ureditev gospodarstva, vidijo revidiranje kot nujen faktor za povečanje gospodarske rasti in blaginje. V državah z uveljavljeno funkcijo revidiranja, pa se pojavljajo zahteve po nadaljnjem razvoju. Za razliko od preteklih izkušenj, vzrok nadaljnega razvoja revidiranja ne izhaja zgolj iz neuspehov finančnih trgov, ampak tudi iz zahtev uporabnikov revizijskih storitev, ki zahtevajo dodano vrednost revizijskih poročil, interpretacijo poslovanja podjetja v smislu napovedi poslovanja v prihodnosti ter razširitev tradicionalnih nalog na področje neračunovodskih informacij (Cosserat, 2000, str. 607).

Gospodarstvo napreduje, se širi in raste skozi informacijsko, tehnološko in telekomunikacijsko revolucijo ter globalizacijo. Elektronska informacija, računalništvo

v oblaku ter napredne informacijske tehnologije zahtevajo, da se dejavnost revidiranja spremeni in prilagodi, v kolikor želi ostati relevantna. Ocenjuje se, da se bo količina poslovnih podatkov v svetu podvojila vsaki 1,2 leti ter da bo število poslovnih transakcij na internetu doseglo število 450 milijard na dan (Hu et al., 2014, str. 660). Revizor mora biti pripravljen sprejeti, obdelati, analizirati ter podati pravočasno, objektivno, kvalitetno in relevantno informacijo v realnem času primernemu naslovniku.

Problem, s katerim se sooča dejavnost revizije, je, da revidiranje ni ohranilo koraka z napredkom informacijske tehnologije, razvojem gospodarstva ter implementacijo naprednih računalniških rešitev v svoje delovanje. Splošno mnenje je, da se je poslovni svet razvil prehitro, da bi ga lahko revidiranje dohitelo (Grant Thornton, 2016, str. 7–11), saj se brez jasnih smernic nadaljnjega razvoja povečujejo obstoječe težave v obliki visoke koncentracije trga revizijskih storitev, kvalitete revizijskega poročila, neodvisnosti revizorja, nerazumevanja vloge notranjega revidiranja ter neučinkovitosti državnega revidiranja.

1.2 NAMEN, CILJI IN HIPOTEZE RAZISKAVE

Namen raziskave je na podlagi analize sedanjega stanja, sodobnih trendov v panogi revizije ter gospodarstvu oblikovati ugotovitve o smernicah razvoja revidiranja v mednarodni skupnosti in Republiki Sloveniji ter opredeliti spremembe na področju prakse, izobraževanja ter pravno-regulatornega okvira revidiranja.

Cilji magistrskega dela so:

- proučiti teoretični in pravno-regulatorni okvir revidiranja ter zgodovino revidiranja;
- analizirati trenutno stanje na področju revidiranja, proučiti sodobne trende in na tej osnovi predstaviti smernice nadaljnjega razvoja;
- proučiti znanje revizorja prihodnosti;
- proučiti podporne sisteme ter tehnike revidiranja, ki bodo oblikovale dejavnost revidiranja v prihodnosti;
- proučiti vlogo revidiranja v digitalnem gospodarstvu prihodnosti.

Pri analiziranju bomo proučevali naslednje hipoteze:

H1: Raziskave in dejanska uporaba informacijske tehnologije nakazujejo, da bo razvoj revidiranja usmerjala informacijska tehnologija;

H2: Vloga revizorja se bo preoblikovalo v koncept poslovnega partnerja;

H3: V naboru revizijskih znanj postajajo vse bolj pomembna znanja s področja informacijske tehnologije oz. računalništva in sposobnosti kot so »mehke veščine«.

1.3 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE

Predpostavljamo, da obstaja dostopna literatura, ki temelji na znanstvenih in empiričnih spoznanjih in je prišla do aktualnih in primernih sklepov o stanju revidiranja v današnji ureditvi. Pri pisanju magistrskega dela uporabljamo relevantno zakonodajo, ki smo jo pridobili iz Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije, Slovenskega instituta za revizijo, mednarodnih in nacionalnih strokovnih združenj ter mednarodnih nadnacionalnih organizacij. Predpostavljamo, da bo med pisanjem magistrskega dela

Državni zbor Republike Slovenije v slovenski pravni red implementiral »*Direktivo 2015/56/EU o spremembi Direktive 2006/43/ES o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze*« ter »*Uredbo (EU) št. 537/2014 o posebnih zahtevah v zvezi z obvezno revizijo subjektov javnega interesa in razveljavitvi Sklepa Komisije 2005/909/ES*«, s čimer bo noveliran osrednji zakonodajni akt na področju revidiranja, in sicer Zakon o revidiranju (2008), zato bomo v delu upoštevali tudi te akte.

Pri ustvarjanju dela smo se omejili na literaturo in vire v angleškem in slovenskem jeziku. Uporabljena zakonodaja v magistrskem delu je veljavna do julija 2018. V magistrskem delu ne bomo obravnavali področja davčnega revidiranja.

1.4 PREDVIDENE METODE RAZISKOVANJA

Raziskava temelji na induktivni metodi. Ta se je materializirala skozi raziskovalni postopek, opazovanje, primerjavo in preizkušanje konceptov, idej in teorij na področju revidiranja.

Pri pisanju magistrskega dela smo uporabili primarni in sekundarni način pridobivanja podatkov, kjer smo uporabili naslednje metode:

- metodo indukcije: na podlagi proučevanja literature o revidiranju smo sklepali od posamičnega primera na splošni primer o nadaljnjem razvoju revidiranja;
- metodo deskripcije: s pomočjo metode smo opredelili teoretične pojme ter predstavili dejstva;
- metodo kompilacije: povzemali smo stališča, spoznanja, sklepe in izide drugih avtorjev s področja revidiranja;
- zgodovinsko metodo: razlikujemo razloge, ki so pripeljali do razvoja revidiranja;
- komparativno metodo: primerjali smo različne metode prihodnjega razvoja revidiranja.

Prvo hipotezo smo proučevali ter potrdili/ovrgli z metodo indukcije, zgodovinsko metodo ter metodama kompilacije in deskripcije. Drugo hipotezo smo proučevali ter potrdili/ovrgli z metodo indukcije, kompilacije, komparativno metodo in zgodovinsko metodo. Tretjo hipotezo smo proučevali ter potrdili/ovrgli z metodo indukcije, kompilacije ter komparativno metodo.

2 REVIDIRANJE

Odar (2011, str. 1) piše, da je revidiranje posebna zvrst nadziranja¹ z upravljavsko funkcijo (presojanje pravilnosti načrtovanja, pripravlanje izvajanja in izvajanje stališč odločevalcev ter odstranjevanje ugotovljenih nepravilnosti), informacijsko funkcijo (zagotavljanje pravilnosti podatkov in informacij) ter sestavina vsake temeljne poslovne funkcije. Koletnik (1991, str. 29, 31) navaja, da je nadziranje izključno popravljalne narave in služi odgovornim za pravilno delovanje glede na postavljene cilje, naloge in druga merila. Čeprav je nadziranje podobno analiziranju, je razlika med obema, da je analiziranje strokovno opravilo, ki presoja ugodnost proučevanega pojava glede na ekonomske cilje (poslovna in finančna uspešnost) ter premoženjsko varnost podjetja, nadziranje pa je presojanje pravilnosti oz. nepravilnosti na postavljena merila. Šuštar (2009, str. 10, 11) navaja, da razlikujemo med tremi vrstami nadziranja: kontroliranje², inšpiciranje³ in revidiranje. Koletnik (1991, str. 30, 31) in Kristov (1992, str. 11) ugotavljata, da je revidiranje strokovno zahtevnejše opravilo od kontroliranja in inšpiciranja, saj želimo z revidiranjem miselno obnoviti nastanek dejanja ali stanja in dati o tem strokovno (izvedensko) mnenje.

Taylor in Glezen (1996, str. 32) opredeljujeta revidiranje kot: *»sistematičen postopek nepristranskega pridobivanja in vrednotenja dokazov v zvezi z uradnimi trditvami o gospodarskem delovanju in dogodkih za ugotavljanje stopnje skladnosti teh uradnih trditev z uveljavljenimi sodili in poročanje o izsledkih zainteresiranim uporabnikom,«* medtem ko Turk (2001, str. 125) opredeljuje revidiranje: *»na izvedenskem obnavljanju zasnovano poznejše nadziranje, na podlagi katerega se oblikuje sodba o pravilnosti kakega procesa ali stanja in poročanje o ugotovitvah tistim, ki so pristojni za ukrepanje.«* Kristov (1992, str. 11) navaja, da je revidiranje: *»pretežno popravljalno (korektivno) usmerjeno posredno nadziranje. Je proces poznejšega ugotavljanja in presojanja pravilnosti izvajanja poslovnega procesa, glede na izbrana sodila, in dejanj, zaradi katerih je prišlo do odklonov.«* 3. člen Zakona o revidiranju (2008) (v nadaljevanju ZRev-2) opredeljuje revidiranje kot revidiranje računovodskih izkazov, druge posle dajanja zagotovil in posle opravljanja dogovorjenih postopkov, ki se izvajajo na podlagi pravil Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov (angl. International Federation of Accountants - IFAC; v nadaljevanju MZRS⁴) s področja revidiranja, dajanja zagotovil in etike.

---

¹ Beseda nadzirati je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (v nadaljevanju SSKJ) (2005, str. 598) opredeljena kot: (1) sistematično pregledovati, spremljati potek ali razvoj česa, zlasti določene dejavnosti; z opazovanjem, pregledovanjem ugotavljati položaj, stanje česa; (2) prizadevati si skrbeti za pravilno ravnanje, vedenje, delo koga; (3) obvladovati, imeti v oblasti.

² Odar (2011, str. 1) opredeljuje kontroliranje kot: *»preprečevalno, na strokovnem ugotavljanju dejstev zasnovano vzporedno nadziranje, ki ga opravljajo v nadzirano delovanje organizacijsko vključeni organi, delujoči po načelu stalnosti.«*

³ Inšpiciranje je: *»pretežno popravljalno, na strokovnem ugotavljanju dejstev zasnovano poznejše nadziranje, ki ga opravljajo organi, ki niso vključeni v nadzirano delovanje in ne delujejo po načelu stalnosti«* (Prav tam).

⁴ MZRS je mednarodna organizacija z aktivno vlogo pri postavljanju revizijskih standardov in upravljanju etike in prakse revizorjev. Znotraj organizacije delujeta Odbor za mednarodne računovodske standarde (angl. International Accounting Standards Board – IASB) in Odbor za mednarodne standarde revidiranja in dajanja zagotovil (angl. International Auditing and Assurance Standards Board – IAASB; v nadaljevanju IAASB) (Kandemir, 2014, str. 90, 91).

Turk (2001, str. 125) ugotavlja, da gre pri revidiranju »za določeno vrsto delovanja, za določeno vrsto procesa.« Gre torej za določen proces, ki pomeni ponoven pregled (Veliki splošni leksikon, 2006, str. 3708), in ga moramo ločiti od izraza revizija⁵, čeprav se v praksi uporabljata izraza kot sopomenki (Kristov, 1992, str. 6, 7). Turk (2001, str. 125) navaja, da je: »revizija posamezen posel revidiranja pri posamezni organizaciji, ki naj bi vodil do izsledkov.« Damij (2010, povzeto po Podlogar, 2006, str. 22) navaja, da je revidiranje: »proces ustvarjanja sodb o resničnosti in poštenosti, revizija pa je rezultat procesa ustvarjanja sodb o resničnosti in poštenosti.« Kristov (1992, str. 6, 7) pojasnjuje razliko med revizijo in revidiranjem z ugotovitvijo, da je revizija neodvisna funkcija nadzora, medtem ko je revidiranje dejanje ali več dejanj.

Boynton in Johnson (2006, str. 6) navajata, da se v današnji družbi beseda revizija uporablja za opis širokega kroga aktivnosti (npr. v pravu⁶, ekonomiji, zgodovini, politiki itd.) (Veliki splošni leksikon, 2006, str. 3709), kjer se opravlja naknaden pregled. Po drugi strani pa ugotavlja Turk (2011, str. 125), da danes izraza revizija in revidiranje označujeta teoretsko disciplino, ki se ukvarja z revidiranjem.

2.1 OPREDELITEV REVIDIRANJA

Dennis (2015, povzeto po Mautz in Sharaf, 1961; Gray in Manson, 2011, str. 1) piše, da mnogi vidijo revidiranje kot popolnoma praktičen predmet. Zanje je revidiranje serija praks in postopkov, metod in tehnik, način opravljanja z malo potrebe po razlaganju, opisovanju, usklajevanju in argumentiranju, zaradi česar obstaja nevarnost, da bodo nekateri revizorji verjeli, da ne potrebujejo filozofije ali teorije⁷, ki jim bo razlagala, kaj naj oz. naj bi delali. Mautz in Sharaf (1961) trdita, da obstaja teorija revidiranja, da revidiranje ni zgolj praktično, ampak da se revidiranje ukvarja tudi s pojasnjevanjem, opisovanjem, spravo in da sta teorija in praksa revidiranja tesno povezani (Broberg, 2013, str. 42), vendar je prevladalo mnenje, da je revidiranje praksa. Posledično se je malo pozornosti namenilo razvoju osrednje in splošno sprejete teorije revidiranja⁸ (Dennis, 2015, povzeto po Porter, 2003, str. 1). Slednje se odraža v konstantnem spreminjanju ciljev in vloge revidiranja. Revidiranje je namreč pod velikim vplivom zgodovinskih dogodkov (npr. stečaj velikih podjetij, finančni škandali), sodne prakse⁹ in tehnološkega napredka (Lee, Azham, 2008, str. 7).

---

⁵ Beseda revizija izvira iz latinske besede »*revidere*«, tj. ponovno videti. V angleškem jeziku se za revizijo uporablja beseda »*audit*«, ki izvira iz latinske besede »*audire*«, tj. slišati, poslušati. Prvotni pomen besede »*auditor*« je »*tisti, ki posluša*«. Iz tega pomena je bila izvedena angleška beseda za revizorja (angl. Auditor; nem. Wirtschaftsprüfer) (Tušek, Žagar, 2006, str. 47).

⁶ Glej 367–384. člen Zakona o pravnem postopku (1999) in 30–41. člen Zakona o pravnem varstvu v postopkih javnega naročanja (2011).

⁷ Kerlinger (1964, str. 11) definira teorijo kot: »*celoto medsebojno povezanih opredelitev, trditev in konceptov, ki predstavljajo celovito sliko nekega pojava ob hkratni opredelitvi razmerij med posameznimi sestavinami z namenom pojasniti obstoječe stanje in predvidevanje glede obnašanja pojava v prihodnosti*.«

⁸ Glej Mautz in Scharaf (1961), Flint (1988), Lee (1993).

⁹ Reforma revidiranja je bila v preteklosti posledica ugotovljenih napak v praksi. Na začetku razvoja sta sodbi London in General Bank (1885) ter Kingston Cotton Mill (1896) v Veliki Britaniji (v nadaljevanju VB) okrepili cilj zaznavanja prevar in napak ter vzpostavili standard, kaj se pričakuje od revizorjevega dela. V prvi polovici 20. stoletja sta na prakso revidiranja vplivala sodna primera McKesson in Robbins (1938) ter Royal Mail (1931), katerih ugotovitve o fizičnem ogledu sredstev, ogledu zunanjih dokazov ter potrebe po revidiranju računovodskih izkazov, so bile uzakonjene v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) leta 1934 v Zakonu o Zvezni komisiji za vrednostne papirje in borzo ter leta 1948 v VB v Zakonu o gospodarskih družbah (Lee, Azham, 2008, str. 3–5).

Revidiranje je aktivnost sledenja pravilom. Iz tega izhaja pomembno razumevanje "teorije revidiranja", in sicer, da je revidiranje praksa, v kateri prevladujejo pravila. Pravila niso teorija, ampak so oz. bi morala biti rezultat uporabljene teorije. Teorija je določanje nečesa, kar pomaga pri predpisovanju pravil. Razglášena pravila ne zahtevajo samo predpostavk, ki izražajo, kaj se želi doseči s pravili, ampak tudi predpostavke, ki izražajo verovanje, kakšne želje bodo izpolnila pravila. Revidiranje je danes institucionalna praksa, kar pomeni, da revizorji sledijo pravilom, katera sprejema in izdaja IAASB v obliki mednarodnih standardov revidiranja (angl. International Standards on Auditing – ISA; v nadaljevanju MSR) (Dennis, 2015, str. 3, 15, 18).

Ob odsotnosti teorije zavzemajo osrednje mesto v revidiranju temeljna načela. Ko govorimo o revizijskih načelih, mislimo na osnovna pravila obnašanja, ki so zbrane praktične izkušnje. Proučevanje revizijskih načel je pomembno, saj le-ta predstavljajo temelje za koncept in razvoj revizijskih standardov. Na temelju načel se postavljajo predpostavke, ki se jemljejo kot izhodišče za izgradnjo revizijskih standardov, ki so podrobno razdelana revizijska načela (Tušek, Žagar, 2006, str. 63). Danić et al. (2008, str. 55) pišejo, da so osnovna načela revizijskih standardov temeljne predpostavke, dosledne predpostavke, logična načela in zahteve, ki pomagajo pri razvijanju revizijskih standardov ter služijo revizorjem pri oblikovanju mnenj v primeru pravne in strokovne praznine. Dennis (2015, povzeto po Watts in Zimmerman, 1979, str. 18) trdi, da je postavljanje revizijskih standardov produkt političnih¹⁰ dejanj in ne neoporečne logike empiričnih dokazov.

Kodeks etike MZRS (angl. Code of Ethics for Professional Accountants; v nadaljevanju Kodeks IESBA) vsebuje naslednja temeljna načela poklicne etike za revizorja pri revidiranju temeljnih računovodskih izkazov (Odbor za mednarodne standarde etike za računovodske strokovnjake MZRS (v nadaljevanju IESBA), 2012):

- neoporečnost,
- nepristranskost,
- strokovna usposobljenost in potrebna skrbnost,
- zaupnost in
- strokovno obnašanje.

Kodeks etike za notranje revizorje (v nadaljevanju Kodeks IIA) nalaga, da notranji revizor brani in uporablja načela (Inštitut notranjih revizorjev, 2009):

- neoporečnosti,
- nepristranskosti,
- zaupnosti in
- usposobljenosti.

V ameriški praksi so izpostavljena načela (Tušek, Žagar, 2006, str. 63):

- profesionalne etike,
- neodvisnosti,
- strokovnosti in kompetentnosti,
- dokumentiranja,
- konkretnega poročanja.

---

¹⁰ Beseda politični označuje v tem kontekstu pomisleke o lastnih interesih oz. vlogi pripravljalcev in drugih, ki so lahko škodljivi interesom investitorjev in drugih uporabnikov (Dennis, 2015, povzeto po Zeff, 2002, str. 18).

2.2 VRSTE REVIDIRANJA

Šuštar (2009, str. 11, 12) navaja več vrst revidiranja, ki jih ločimo glede na predmet, namen in revizijske organe. Po predmetu in namenu ločimo revidiranje računovodski izkazov¹¹ (angl. Financial Statements Auditing), revidiranje skladnosti s predpisi¹² (angl. Compliance Auditing) in revidiranje poslovanja¹³ (angl. Performance Auditing/Operational Auditing/Program Auditing). Taylor in Glezen (1996, str. 33, 34) delita revidiranje glede na cilje, ki jih zasledujemo z revidiranjem, in sicer na: revidiranje računovodskih izkazov, revidiranje skladnosti s predpisi in revidiranje poslovanja. V ameriški literaturi se praviloma ne navajajo različni kriteriji. Najpogosteje se pri opozarjanju na bistvene razlike revidiranje deli na: zunanjo revizijo (angl. External Audit), državno revizijo (angl. Governmental Audit) in notranjo revizijo (angl. Internal Audit) (Tušek, Žagar, 2006, str. 70). Takšna delitev revidiranja ustreza kriteriju delitve po revizijskem organu (Šuštar, 2009, str. 12, 13).¹⁴

Šuštar (2009, str. 12) opisuje zunanje revidiranje kot: *»vsako revidiranje, ki ga izvajajo organi ali osebe, ki ne pripadajo revidirani organizaciji. Toda v ožjem in običajnem smislu pri tem mislimo le na tako imenovano "komercialno" ali gospodarsko revidiranje, ki ga opravljajo revizijske družbe ali samostojni revizorji po pogodbi z naročnikom,«* notranje revidiranje pa kot: *»revidiranje, ki ga izvajajo organi ali osebe iste organizacije, v kateri poteka. Praviloma se pojavlja kot revidiranje poslovanja in le v redkih primerih kot revidiranje računovodskih izkazov.«* Državno revidiranje opravljajo državni revizorji. Znotraj državnega revidiranja ločimo: davčno revidiranje (angl. Tax Auditing) in proračunsko revidiranje (angl. Budget Auditing). Davčno revidiranje¹⁵ je osredotočeno na proučevanje pravilnosti obračuna in plačila davkov v skladu z veljavno zakonodajo, medtem ko je proračunsko revidiranje osredotočeno na proučitev namenske porabe proračunskih in drugih državnih sredstev v skladu z veljavno zakonodajo (Šuštar, 2009, str. 12, 13).

James R. Doty¹⁶ je dejal: *»revidiranje je varuh kulturnih vrednosti ter ima podobno vrednost kot elektrika in voda«* (Ianniello, 2011). Revidiranje ima pomembno vlogo v

---

¹¹ Revidiranje računovodskih izkazov oz. revidiranje računovodstva se opravlja s preizkušanjem notranjih kontrol ter preverjanjem podatkov iz računovodskih izkazov (bilanca stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz denarnega toka, izkaz gibanja kapitala). Ponekod se razširi tudi na predračunske računovodske izkaze in metodiko računovodskega analiziranja. Naloga revizorja je oblikovati mnenje, ali so sporočene računovodske informacije resnične in pošteno (Odar, 2011, str. 2).

¹² Revidiranje skladnosti s predpisi presoja, ali so upoštevani zakoni, podzakonski akti, notranji pravilnik, strokovna pravila ter drugi predpisi (Prav tam).

¹³ Revidiranje poslovanja je revidiranje smotrnosti, uspešnosti ter učinkovitosti poslovanja. Nanaša se na vse funkcije poslovanja: temeljno (tehnično, kadrovsko, nakupno, proizvodjalno, prodajno, finančno), upravljalno (načrtovanje, pripravljanje, izvajanje, nadziranje) in informacijsko (obravnavanje podatkov o preteklosti in prihodnosti, nadziranje obravnavanja podatkov ter analiziranje podatkov). Če je revidiranje usmerjeno v upravljalne funkcije govorimo o revidiranju poslovanja, kamor bi lahko uvrstili tudi revidiranje informacijskega sistema (v nadaljevanju IS) (Prav tam).

¹⁴ V nadaljevanju teksta bomo obravnavali vrste revidiranja po kriteriju revizijskih organov.

¹⁵ V Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS) ne poznamo davčnega revidiranja. Najbližje temu je davčni inšpekcijski nadzor Finančne uprave Republike Slovenije (132. člen Zakona o davčnem postopku, 2006). V magistrskem delu bomo obravnavali zgolj proračunsko revidiranje, katerega opravlja Računsko sodišče Republike Slovenije (v nadaljevanju RS RS). S pojmom državno revidiranje bodo v nadaljevanju teksta označevali zgolj proračunsko revidiranje.

¹⁶ James R. Doty se je rodil v Houstonu (Teksas, ZDA). Izobraževal se je na Univerzi Rice (angl. Rice University), kjer je zaključil študij zgodovine, Univerzi Harvard (angl. Harvard University), kjer je zaključil magisterij iz zgodovine, ter Univerzi Yale (angl. Yale University), kjer je zaključil študij prava.

poslovnem okolju, vladanju in ekonomiji (Cosserrat, 2000, str. 3). Predmet revidiranja je stopnja usklajenosti poslovanja podjetja¹⁷ z vnaprej postavljenimi kriteriji. Običajni kriteriji so računovodska načela in standardi, zakonski predpisi, veljavne računovodske politike, razni interni standardi, poslovni načrti in politike ter razni interni pravilniki in normativni akti (Tušek, Žagar, 2006, str. 78). Osnovni namen je ponuditi večjo stopnjo zaupanja v informacije skozi neodvisno mnenje na podlagi resnice in pravičnosti (Coke, 2010, str. 10, 11). Ekonomske koristi revidiranja se kažejo v dostopu do trga kapitala, nižjih stroških kapitala, odvratanju neučinkovitosti in prevare, nadzoru, oceni tveganja in izboljšanju poslovanja (Cosserrat, Rodda, 2009, str. 45).

V sodobnih pogojih poslovanja, katerega zaznamujeta obstoj velikih podjetij ter informacijska tehnologija (v nadaljevanju IT), je vloga¹⁸ revidiranja vse bolj pomembna. Poslovodni organi zaradi velikosti podjetij ne morejo pridobiti potrebne informacije za vodenje podjetij iz »prve roke«. Potreben je niz posrednikov, da zberejo, shranijo, analizirajo in interpretirajo podatke, ki se v obliki informacij prenesejo poslovodstvu. Proces prenosa informacij povečuje tveganje nezanesljivosti informacij. Na temelju nezanesljivih informacij ni mogoče razumno upravljati podjetja. Iz tega razloga je revidiranje izredno pomembno za poslovodstvo in druge deležnike (npr. sedanje in potencialne investitorje, upnike, dobavitelje, kupce, zaposlene, državo, javnost, kapitalske trge in druge). V razmerah vse večje omejenosti virov in konkurence, je zapleteno ustvariti neprestano rast in razvoj, kot osnovna pogoja obstanka podjetja. Za sprejemanje primernih odločitev so potrebne realne, objektivne in pravočasne informacije¹⁹. S poudarjanjem realnosti in objektivnosti razkritih informacij se predstavlja revidiranje kot predpostavka za sprejemanje primernih poslovnih odločitev (Tušek, Žagar, 2006, str. 35, 36, 51).

Tušek in Žagar (2006, str. 50) pojasnjujeta vlogo revidiranja v smislu zaščite interesov lastnikov kapitala, ustvarjanju realne in objektivne informacijske podlage za upravljanje

---

Od leta 1969 do leta 1990 je bil zaposlen v odvetniški pisarni Barker Botts, nakar se je zaposlil v Zvezni komisiji za vrednostne papirje in borzo (angl. Securities and Exchange Commission; v nadaljevanju SEC). Januarja 2011 je bil imenovan za predsednika Revizijskega odbora za nadziranje javnih gospodarskih družb (angl. Public Companies Accounting Oversight Board) (Public Company Accounting Oversight Board, 2017).

¹⁷ Poslovodstvo mora nenehno skrbeti, da se poslovanje podjetja uresničuje znotraj postavljenih razvojnih scenarijev, ki so opredeljeni v viziji, poslanstvu, strategijah in ciljih. Vizija pomeni, da moramo poznati in razumeti trende v okolju, jih povezati z lastnimi možnostmi in videti hotenja sistema v takih razmerah. Poslanstvo je operacionalizacija vizije podjetja. Strateški cilji delovanja so operacionalizacija vizije in poslanstva podjetja. Cilji so zeleni izidi, ki jih nameravamo uresničiti v določenem času, kraju in prostoru (Koletnik, 2007, str. 11–13).

¹⁸ Vloga revidiranja se omenja v teoriji korporativnega upravljanja (angl. Corporate Governance). Korporativno upravljanje opredeljujemo kot sistem upravljanja in nadziranja podjetij. Načela korporativnega upravljanja vključujejo skupek odnosov, ki jih mora poslovodni organ razvijati z delničarji, investitorji, regulatorji, strankami, poslovnimi partnerji, mediji, širšo javnostjo in zaposlenimi, s čimer se zagotavlja uresničevanje zastavljenih ciljev. Teorije korporativnega upravljanja so: agencijska teorija (angl. Agency Theory), teorija odvisnosti od virov (angl. Resource Dependency Theory), upravljavska teorija (angl. Stewardship Theory), teorija socialne pogodbe (angl. Social Contract Theory), teorija legitimnosti (angl. Legitimacy Theory), teorija politike (angl. Political Theory) in teorija delničarjev (angl. Stakeholder Theory) (Kandemir, 2014, str. 13–17; Turk, 2002b, str. 112; Wan Yusoff in Alhaji, 2012, str. 53–58). Za podrobnejšo razlago teorij glej Wan Yusoff in Alhaji (2012).

¹⁹ Ittonen (2010, str. 24) navaja, da ima uporabna informacija tri lastnosti: kvaliteto (izdelana v skladu s splošno sprejetimi principi), relevantnost (koristnost pri sprejemanju odločitev) in pravočasnost (trenutni in prihodnji dogodki so všteti v skladu s splošno sprejetimi principi). Ittonen navaja tudi raziskavo Naser et al. (2003), v kateri ugotavljajo, da sta kredibilnost in pravočasnost najbolj pomembni lastnosti uporabne informacije.

ter pomoči pri pridobivanju dodatnega kapitala z zmanjšanjem tveganja vlaganja. Ittonen (2010, povzeto po Wallace, 1980, str. 5–9) pojasnjuje vlogo revidiranja v svobodnih in reguliranih trgih z navajanjem nadzorne, informacijske in zavarovalne hipoteze:

1. Nadzorna hipoteza (angl. Monitoring Hypothesis) predpostavlja, da je ob prenosu moči odločanja na eno stranko, kot je to v agencijski teoriji²⁰, agent motiviran, da se strinja z nadzorom, če koristi takšne aktivnosti presežejo stroške le-te. Ta hipoteza se lahko uporablja za vse odnose v vsaki organizaciji. Beaver (1989) izpostavlja, da želi nadzorna teorija rešiti težavo moralnega hazarda²¹ in informacijske asimetrije²² med agentom in principalom.
2. Informacijska hipoteza (angl. The Information Hypothesis) je alternativna ali komplementarna nadzorni hipotezi. Informacijska hipoteza trdi, da so revizorji potrebni, ker je revidirana informacija za uporabnika bolj zanesljiva in bolj uporabna. Lastniki lahko sumijo poslovodstvo, da slednje uporablja sredstva organizacije za lastne koristi (Gray, Manson, 2011, str. 9, 10).
3. Zavarovalna hipoteza (angl. The Insurance Hypothesis) se nanaša na vprašanje, kako povpraševanje po revizijskih storitvah ureja odškodninsko odgovornost poslovodstva. Revizorji nudijo stopnjo zavarovanja deležnikom, da se lahko zanesejo na revidirane informacije. Posamezniki, ki so bili oškodovani zaradi zanašanja na revizijsko mnenje, lahko zahtevajo odškodnino od revizorjev (Prav tam).

2.3 ZGODOVINA REVIDIRANJA

AbdulGaniyy (2013, povzeto po Tanko, 2011; Salehi, 2008, str. 1, 2) navaja, da je bil razvoj revidiranja v veliki meri opredeljen z razvojem računovodstva. Računovodstvo prvih civilizacij v Mezopotamiji, Egiptu ter antiki je bilo omejeno na beleženje posameznih transakcij. Prve zapise o revidiranju zasledimo leta 1173, ko je »finančno ministrstvo« v srednjeveški Angliji naročilo revizijo kraljevega premoženja (Koletnik, 2009, str. 12). Pooblaščen uradnik je opravil revizijo tako, da je poslušal ustna poročila revizijskih zavezancev (Tušek, Žagar, 2006, str. 47). V Svetem rimskem cesarstvu zasledimo prve revizije v 16. stoletju, vendar je šlo zgolj za osamljene primere pri trgovcih in ne za splošno prakso (Koletnik, 2009, str. 12).

Zgodovina ter razvoj revidiranja sta vezana na razvoj delniških družb (v nadaljevanju d. d.). Industrijska revolucija (1. polovica 19. stoletja, op. a.) je uveljavila velike kapitalske družbe, ločitev lastniške od upravljalvske funkcije²³ znotraj podjetja, goljufije pri

---

²⁰ Agencijska teorija pravi, da agencijski odnos nastane, ko eden ali več principalov (npr. lastnik/i) sodeluje/jo z drugo osebo kot svojim agentom, da slednji opravi storitev v principalovem imenu. Opravljanje storitev zahteva prenos nekaterih pooblastil za sprejemanje odločitev na agenta. Prenos pooblastil zahteva zaupanje principala, da bo agent ravnal v skladu z najboljšimi interesi principala. Posledica informacijske asimetrije in lastnih interesov agenta je pomanjkanje zaupanja na strani principala. Posledično se ustanovi mehanizem, ki usklajuje interese agenta in principala, zmanjšuje obseg informacijske asimetrije in oportunističnih priložnosti agenta (The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, 2005, str. 6).

²¹ Moralni hazard je stanje, ko ima agent superiorne informacije in priložnost, da le-te uporabi za svoje koristi na račun principala (Ittonen, 2010, povzeto po Beaver, 1989, str. 6).

²² Informacijska asimetrija oz. t. i. informacijska napaka se pokaže vedno, ko ima ena stranka v razmerju večje znanje kot druga. Skoraj vse ekonomske transakcije vsebujejo informacijsko asimetrijo (Investopedia, 2017a).

²³ Z ločitvijo lastniške in upravljalvske funkcije se je pojavilo revidiranje kot oblika nadzora. Skozi stoletja je več teorij opredeljevalo vlogo revidiranja v gospodarstvu: teorija policista (angl. The

ustanavljanju kapitalskih družb in trgovanju z delnicami ter gospodarske krize. Revidiranje je obstajala primarno kot metoda ohranjanja upravljaljskega računovodstva in knjigovodenja (AbdulGaniyy, 2013, str. 1, 2; Koletnik, 2009, str. 12–16).

Leta 1844 je bil v VB sprejet prvi Zakon o gospodarskih družbah (angl. Joint Stock Companies Act), ki je uvajal revidiranje na prostovoljni bazi (Kandemir, 2014, str. 32). VB, gospodarsko najnaprednejša država 19. stoletja, je imela odločilno vlogo pri razvoju revidiranja. Leta 1854 je bila na podlagi kraljeve listine (angl. Royal Charter) ustanovljena prva poklicna združba revizorjev, ki je opravljala gospodarsko revidiranje. V drugi polovici 19. stoletja so se ustanovile prve revizijske družbe - Institut pooblaščenih revizorjev na Irskem (angl. The Institute of Chartered Accountants in Ireland) in Institut pooblaščenih revizorjev v Angliji in Walesu (angl. The Institute of Chartered Accountants in England and Wales). Leta 1879 je bilo uvedeno obvezno revidiranje računovodskih izkazov bank. Revidiranje se je sprva širilo na območja bivših britanskih kolonij - ZDA, Kanada, Avstralija, Južna Afrika, Indija in drugje. Leta 1892 so bili imenovani prvi pooblašчени revizorji (angl. Chartered/Certified Accountant - CA), ki predstavljajo zametek organiziranega delovanja zunanje gospodarske revizije (AbdulGaniyy, 2013, str. 1, 2; Koletnik, 2009, str. 12–16). Zakon o gospodarskih družbah v VB leta 1900 je prvič uzakonil obvezno revidiranje, vendar ni vseboval določila o imenovanju revizorja kot primernega izvajalca revizij. Revizor kot poklic se je v VB pojavil komaj leta 1948. Pred tem so revizije opravljali direktorji ali uradniki imenovani s strani delničarjev (Kandemir, 2014, str. 32).

Rast ekonomije ZDA ter finančno nazadovanje VB (po letu 1918, op. a.), je prestavilo razvoj ter središče revidiranja iz VB v ZDA. V prvi polovici 20. stoletja je bil primarni cilj revidiranja dodajanje kredibilnosti računovodskim poročilom²⁴ (angl. Financial Report). Revizorji so uporabljali koncept pomembnosti in tehnike vzorčenja (Lee, Azham, 2008, str. 3, 4). Leta 1933 je Kongres ZDA sprejel Zakon o vrednostnih papirjih (angl. Securities Act) in leta 1934 Zakon o trgovanju z vrednostnimi papirji (angl. Securities Exchange Act). Zakona sta uvedla obvezno revidiranje računovodskih izkazov podjetij, ki želijo izdajati vrednostne papirje ali se registrirati pri SEC (Cosserrat, 2000, str. 6). Koletnik (2009, str. 13) navaja, da je čas selitve razvoja revidiranja v ZDA t. i. drugo obdobje v razvoju revidiranja. Značilnost tega obdobja je prevlada računovodskega revidiranja. V drugi polovici 20. stoletja je začela z razvojem mednarodnih podjetij naraščati vloga notranjega kontrolnega sistema in revidiranja poslovanja. Prvi inštitut notranjih revizorjev (angl. Institute of Internal Auditors; v nadaljevanju IIA) je bil ustanovljen leta 1941 v New Yorku, ZDA. Leta 1952 je bil

---

Policeman Theory), teorija o posojanju kredibilnosti (angl. The Lending Credibility Theory), teorija navdihnjenega zaupanja (angl. The Theory of Inspired Confidence) ter agencijska teorija, ki se uporablja danes (glej opombo št. 21). Teorija policista iz začetka 20. stoletja trdi, da je revizor odgovoren za iskanje, odkrivanje in preprečevanje prevar. Teorija o posojanju kredibilnosti trdi, da je primarna funkcija revidiranja dodajati kredibilnost računovodskim poročilom. V tem pogledu je storitev revizorjev prodaja kredibilnosti. Teorija navdihnjenega zaupanja oz. teorija racionalnih pričakovanj (angl. Theory of Rational Expectations) naslavlja povpraševanje in ponudbo revizijskih storitev. Povpraševanje po revizijskih storitvah je neposredna posledica sodelovanja tretjih strank v podjetju. Slednji zahtevajo odgovornost od poslovodstva v zameno za investicije v podjetje. Odgovornost se uresničuje skozi periodično izdajanje računovodskih poročil. Ker je razkrite informacije izdelalo poslovodstvo, so lahko le-te pristranske. Ker deležniki nimajo sredstev neposrednega nadzora, revidiranje zagotavlja resničnost objavljenih informacij (Ittonen, 2010, str. 3–5).

²⁴ Računovodski izkazi (bilanca stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz denarnih tokov, izkaz gibanja kapitala) in priloga s pojasnili k izkazom kot celota sestavljajo računovodsko poročilo (60. člen Zakona o gospodarskih družbah, 2006; v nadaljevanju ZGD-1).

ustanovljen britanski inštitut notranjih revizorjev, nemški 1958, francoski 1965 ter avstrijski 1984. Leta 1968 je IIA sprejel Kodeks IIA, leta 1978 pa še standarde notranjega revidiranja (Spremić, 1997, str. 9).

Po letu 1970 se je začel uvajati povezani in računalniško podprt sistem obdelovanja podatkov (Koletnik, 2009, str. 13). Leta 1954 je univerzalni avtomatični računalnik (angl. Universal Automatic Computer - UNIVAC)²⁵ omogočal uporabo prvega elektronskega operacijskega računovodskega sistema v ZDA. Revizorji so začeli resno razmišljati o revidiranju v računalniški obliki na začetku 60.-tih let 20. stoletja. Delo Felixa Kaupmana »Elektronsko obdelovanje podatkov in revidiranje« (angl. »Electronic Data Processing and Auditing«) in predstavitev računalnika IBM 360 leta 1963 sta omogočila razmislek o odmiku od tradicionalnega revidiranja (Bytnes et al., 2010, str. 2). V 70.-tih letih 20. stoletja so začele revizijske družbe opravljati posle dajanja zagotovil (Called to Account, 2004), v 80.-tih letih 20. stoletja pa so začeli revizorji uporabljati tehniko ocenjevanja tveganja (AbdulGaniyy, 2013, str. 2).

V nasprotju z državami z dolgo tradicijo revidiranja, ima poklic revizorja relativno kratko zgodovino v RS. V Socialistični federativni republiki Jugoslaviji sta delavska samouprava in družbena lastnina kapitala predstavljala glavni značilnosti ekonomije s pomembnim vplivom na računovodstvo in revidiranje. Do leta 1991 se je računovodstvo »ukvarjalo« s knjigovodenjem. Računovodska poročila so bila prvenstveno uporabljena za notranje uporabnike, razen v primeru sodelovanja s tujci oz. tujimi podjetji. Državni zbor RS (v nadaljevanju DZ RS) je leta 1993 sprejel Zakon o gospodarskih družbah, ki je vpeljal obvezno revidiranje računovodskih izkazov za vse velike in srednje velike delniške družbe, velike družbe z omejeno odgovornostjo in vse družbe na borzi. Zakon o gospodarskih družbah iz leta 1993 je nalagal sprejetje Zakona o revidiranju, ki je bil sprejet leta 1993, s katerim je bil ustanovljen Slovenski inštitut za revizijo (v nadaljevanju SIR) - glavni inštitut odgovoren za razvoj dejavnosti revidiranja v RS (Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 35, 36).

2.4 UGOTOVITVE DRUGEGA POGLAVJA

Revidiranje je posebna oblika nadzora. Pojem revidiranja nima ene, splošno sprejete definicije, saj različni avtorji različno opredeljujejo revidiranje. Ključne lastnosti revidiranja so: nepristranskost, strokovnost, retrospektivnost, poročanje. Čeprav se izraza revidiranje in revizija uporabljata kot sinonim, gre za različna pojma, pri čemer je revidiranje proces, revizija pa rezultat tega procesa ter funkcija nadzora.

Revidiranje nima trdne teoretične podlage, ampak je institucionalna praksa sledenja pravilom, ki so pod velikim vplivom zunanjih dejavnikov. Ob odsotnosti teorije revidiranja zasedajo osrednje mesto v revidiranju temeljna načela revidiranja, ki so podlaga za sprejemanje Mednarodnih standardov revidiranja ter vodilo za revizorje v primeru pravne in strokovne praznine.

Sprva je bil razvoj revidiranja v veliki meri opredeljen z razvojem računovodstva. Prve zapiske o revidiranju zasledimo leta 1173 v srednjeveški Angliji. Razvoj revidiranja je

---

²⁵ UNIVAC je blagovna znamka podjetja Unisys. Računalnik je bil predstavljen javnosti leta 1951 in 1952. Razvila sta ga J. Presper Eckert in John Mauchly. UNIVAC je elektronski računalnik sestavljen iz tisočih vakumskih cevi. Pri delovanju je uporabljal stikala in luknjanje kartic za vnos, iznos ter shranjevanje podatkov (Computer Hope, 2017).

bil vezan na razvoj kapitalskih trgov v VB v času industrijske revolucije. Revidiranje je bilo na začetku metoda ohranjanja upravljalškega računovodstva in knjigovodenja. Prve zametke organiziranega zunanjega revidiranja zasledimo leta 1892. Po koncu 1. svetovne vojne se je težišče razvoja revidiranja preselilo iz VB v ZDA, kjer se prične t. i. drugo obdobje razvoja revidiranja. S pojavom mednarodnih podjetij, se je uveljavilo notranje revidiranje; z vzponom računalnikov, pa še revidiranje informacijskih sistemov.

Danes obstaja več vrst revidiranja, ki jih različni avtorji ločijo glede na predmet, namen/cilje in revizijske organe. V ameriški literaturi je najbolj sprejeta delitev revidiranja na zunanje revidiranje, notranje revidiranje in državno revidiranje, tj. revizijo glede na revizijske organe.

Predmet revidiranja je stopnja usklajenosti poslovanja organizacij z vnaprej postavljenimi kriteriji. Praviloma so le-ta računovodska načela in standardi, zakonski predpisi, veljavne računovodske politike, interni standardni, poslovni načrti in politike, interni pravilniki in normativni akti. Namen revidiranja je nuditi neodvisno, strokovno mnenje, s čimer se utrjuje zaupanje v uporabljene informacije za vse deležnike, ki se zanašajo oz. uporabljajo revidirane informacije. Vloga revidiranja se pojasnjuje z nadzorno, informacijsko ter zavarovalno hipotezo v okviru korporativnega upravljanja.

3 ANALIZA SEDANJEGA STANJA

Poslovno okolje je v zadnjih letih doživelo hitre in izrazite spremembe z daljnosežnimi posledicami. Vzpon računalništva v oblaku, digitalizacija poslovanja, mednarodni trgi, liberalizem ter povečanje tveganj so prisilili organizacije, da so se odzvale na izzive z izboljšano kakovostjo in iniciativami za upravljanje tveganj, prestrukturiranjem ter večjo odgovornostjo. Sodobne organizacije so vse bolj odvisne od informacij, saj se vključujejo v zelo specializirane in prefinjene operacije po celotni industriji in sektorjih sveta. Razvoj novih organizacijskih oblik, informacijska doba s sklepanjem strateških povezav, vzpon virtualnih organizacij ter virtualnega sveta je dramatično spremenilo namen in funkcije organizacije kot tudi potrebe po izvajanju kontrol (Ramamoorti, 2003, str. 9, 13, 14). Revidiranje predstavlja znotraj poslovnega okolja samo en element v sistemu računovodskega in ne-računovodskega poročanja v širokem okolju korporativnega upravljanja (Federation of European Accountants, 2014, str. 5). Posledično je potrebno revidiranje proučevati v kontekstu medsebojne odvisnosti z drugimi disciplinami (npr. računovodstvom, analizo poslovanja, pravom, idr.).

Panoga revidiranja je v prvem desetletju 21. stoletja doživela dva velika udarca. Prvega, leta 2002 s stečajem revizijske družbe Arthur Anderson, članice skupine »Velikih petih« (angl. »Big Five«), in drugega v obliki finančne krize²⁶ leta 2008, ki je sprožila proces reforme panoge (Kandemir, 2014, str. 72), saj se je ogorčenje širše javnosti razširilo tudi na revizijske družbe (Called to Account, 2004; Fülöp, Pintea, 2014, str. 547–549).

Zgodovinsko je bila moč revizorja njegov konservatizem, saj je revidiranje zahtevalo previden pristop (Bruce, 2013, str. 2). Generacijo nazaj je bila večina korporativne vrednosti S&P 500²⁷ podjetij v opredmetenih sredstvih²⁸ – 80 % v letu 1975, pri čemer so neopredmetena sredstva²⁹ predstavljala manj kot 20 % tržne kapitalizacije³⁰. Danes je odnos med kategorijama obrnjen. Danes je skoraj 80 % vrednosti podjetja v neopredmetenih sredstvih. Sprememba odraža tranzicijo iz proizvodne ekonomije v ekonomijo storitev/znanja (Deloitte, 2015b, str. 28), kjer so vedno bolj pomembne informacije. Tudi okolje kontrol znotraj organizacij je danes drugačno od tistih v

---

²⁶ V teoriji ločimo finančne krize na bančne krize, krize valut, špekulativne balone in zlome, mednarodne finančne krize in širše ekonomske krize. Prvo gospodarsko krizo zasledimo že v 3. stoletju v Rimskem cesarstvu. Naslednje gospodarske krize beležimo v letih: 1345, 1637, 1720, 1763, 1772, 1785, 1792, 1796–1797, 1813, 1815, 1819, 1825, 1837, 1847, 1857, 1866, 1873–1896, 1901, 1907, 1920–1921, 1929–1939, 1972, 1973, 1973–1975, 1982, 1983, 1987, 1991, 1994, 1997, 1998, 1999–2002, 2008, 2014 in 2015 (Wikipedia, 2016b, e).

²⁷ S&P 500 je borzni indeks na Borzi v New Yorku (angl. New York Stock Exchange), ZDA. S&P 500 indeks je del širših indeksov S&P 1500 in S&P Global 1200. Indeks obsega 500 najbolj vrednih d. d., s katerimi vrednostnimi papirji se aktivno trguje v ZDA (Wikipedia, 2016f).

²⁸ Opredmeteno osnovno sredstvo je sredstvo, ki ga ima organizacija v lasti ali finančnem najemu ali ga na drug način obvladuje ter ga uporablja pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev oziroma dajanju v najem ali za pisarniške namene in ga bo po pričakovanjih uporabljala v te namene v več kot enem obračunskem obdobju. Opredmetena osnovna sredstva so zemljišča, zgradbe, proizvodna oprema, druga oprema in biološka sredstva (Slovenski računovodski standardi (v nadaljevanju SRS) 1, 2016).

²⁹ Neopredmeteno sredstvo je razpoznavno nedenarno sredstvo, ki praviloma fizično ne obstaja. Praviloma se pojavlja kot neopredmeteno dolgoročno sredstvo. Neopredmetena sredstva zajemajo dolgoročno odložene stroške razvijanja, naložbe v pridobljene pravice do industrijske lastnine in druge pravice ter v dobro ime prevzete organizacije (podjema) (SRS 2, 2016).

³⁰ Tržna kapitalizacija je skupna vrednost vseh delnic podjetja (op. a.).

tradicionalnih organizacijah industrijske dobe 20. stoletja (Ramamoorti, 2003, str. 13, 14). Posledično se pojavljajo vse glasnejši pozivi k razvoju in prilagoditvi revidiranja novemu okolju ter zavedanje, da tradicionalna funkcija revidiranja ni zadostna v jutrišnji ekonomiji (Cosserat, 2000, str. 607).

V preteklosti sta obstajala dva pristopa k revidiranju, in sicer nemški oz. kontinentalni ter anglosaški oz. ameriški. Za nemški sistem je bilo značilno spoštovanje predpisov, načelo o urejenem knjigovodstvu in pravno dovoljeno izkazovanje ekonomskih kategorij v računovodstvu. V ameriškem sistemu je bil večji poudarek na spoštovanju opredeljenih in splošno sprejetih računovodskih načel in standardov ter zagotavljanju resničnega in poštenega vpogleda v položaj podjetja. Razlika med sistemoma se je odražala tudi na področju metod revidiranja, pri čemer je ameriški sistem temeljil na posrednih metodah revidiranja. Za posredni način revidiranja je značilno znanje o delovnih procesih in notranjem kontrolnem sistemu revidiranca. Pri posredni metodi revizor presoja učinkovitost notranjega kontrolnega sistema, sumarno računa, uporablja kazalnike in druga relativna števila za podjetje in dejavnost ipd. (Koletnik, 1991, str. 37, 38). Sprejetje Sarbanes-Oxleyevega zakona (angl. Sarbanes-Oxley Act, v nadaljevanju SOX) leta 2002 je uveljavilo tveganju usmerjen poslovni model, ki zahteva kritičen pregled poslovnih procesov, sistema notranjih kontrol in infrastrukturo podpornih IS (Pan, Seow, 2016, str. 168). Razloge za uvajanje posrednih metod revidiranja lahko iščemo v večjem obsegu revizorjev kot svetovalcev, naraščanju obsega poslovanja podjetij ter avtomatizaciji računovodske funkcije (Koletnik, 1991, str. 37, 38).

Danes je obseg revidiranja širši od osnovne funkcije potrditve računovodskih izkazov. Porter et al. (2005) navajajo, da se je današnje revidiranje razvilo v nov proces, ki temelji na perspektivi tveganja poslovanja. Pristop temelji na predlogu, da je širok krog tveganj strankinega poslovanja relevanten za revidiranje. Z boljšim razumevanjem polnega obsega poslovnega tveganja, bo revizor lažje pravočasno prepoznal pomembne in relevantne zadeve za revidiranje. Revidiranje je začelo povečevati odgovornost za prepoznavanje in poročanje o prevarah, oceni in dvomih revidiranca o nadaljevanju poslovanja s poudarkom na korporativnem upravljanju. Danes je osrednji cilj revidiranja posoditi kredibilnost računovodskim in ne-računovodskim informacijam v letnih poročilih (Lee, Azham, 2008, str. 5, 6).

Pomembno je ločiti zahtevo po razvoju revidiranja v državah z in brez dolgoletne tradicije. V slednjih vidijo revidiranje kot nujen dejavnik za povečanje gospodarske rasti in blaginje. Revidiranje krepi zaupanje trga, zmanjšuje stroške kapitala in ceno transakcij, povečuje pretok kapitala in služi kot temelj poslovnega okolja. Na takšnih trgih je največ povpraševanja po računovodskih informacijah podjetij, medtem ko je povpraševanje po drugih poslih dajanja zagotovil majhno. Zaradi relativne novosti na trgu finančnih storitev, je dejavnost revidiranja relativno majhna, uporablja znanje iz drugih držav ali je v zgodnji fazi premika iz nacionalnih k mednarodnim standardom. Kvaliteta revidiranja je nekonsistentna, saj obstaja zgolj nekaj revizijskih družb, ki so sposobne revidirati banke, velika podjetja ali organizacije javnega sektorja. Po kakšni poti se bodo razvijali mladi trgi revizijskih in sorodnih storitev ni jasno. Nekateri menijo, da bodo države v razvoju sledile razvoju razvitih držav, spet drugi pa, da bodo na razvoj teh držav vplivali dejavniki kot so: narava dejavnosti računovodstva, stvarne pravice, politični, socialni ter drugi dejavniki (Grant Thornton, 2016, str. 4–6).

Države z dolgoletno tradicijo revidiranja se soočajo z drugimi izzivi. V teh državah se pojavlja potreba po nadaljnjem razvoju revidiranja kot odgovor na izzive prihodnosti. Za nekatere mora biti sprememba vodena s strani investitorjev, drugi menijo, da se mora razvoj prepustiti praksi, nekateri pa, da se je poslovni svet razvil prehitro, da bi ga lahko revidiranje dohitelo (Grant Thornton, 2016, str. 7–11). Dejstvo ostaja, da je revidiranje doživelo velike spremembe v zadnjih desetletjih kot posledica pospešene rasti svetovne ekonomije³¹ (Lee, Azham, 2008, str. 5, 6).

Gruner (1996, str. 49) je v navajanju izzivov, s katerimi se je soočal revizor ob koncu 20. stoletja, navedel, da:

- tradicionalno revidiranje dobiva pomen »blaga«, saj konkurenca med revizorji potiska ceno storitve navzdol, zaradi česar bi lahko bila prizadeta kakovost storitve;
- se od revidiranja pričakuje več;
- javnost želi več raznovrstnih informacij.

Danes se revidiranje sooča z izzivi, ki vključujejo (IFIAR, 2015, str. 1):

- trženje revidiranja;
- zaznavo vrednosti in pomembnosti tradicionalnega revidiranja, vključno z revizorjevo odgovornostjo zaznati prevare;
- vpliv povečane težnje večjih revizijskih družb, da povečajo obseg sorodnih storitev s posebno pozornostjo na svetovalnih storitvah;
- vpliv napredka v tehnologiji in večji obseg in dostopnost podatkov.

Ključni dejavniki, ki odražajo in vplivajo na trenutne trende, so (Prav tam, str. 2–18):

- trendi v prihodkih in rast revizijskih družb;
- konkurenca na trgu revizijskih storitev;
- upravljanje znotraj svetovne strukturne mreže;
- model partnerstva in grožnja zasebnih tožb;
- kapital in obseg virov na trgu dela;
- vpliv novih tehnologij na revizijo.

3.1 PRAVNO-REGULATORNI OKVIR REVIDIRANJA

Potreba po regulaciji panoge izvira iz ekonomskih in političnih namenov regulatorjev, naravne nekonsistentnosti revizijskega okvira ter razvojnih teženj (Kandemir, 2014, str. 3, 65, 66). Baldwin in Cave (1999) sta določila dva koncepta analiziranja potrebe po regulaciji: (1) motivi za regulacijo in (2) tehnična potreba po regulaciji. O motivih za regulacijo razmišljata, ko pojasnujeta vzpon, razvoj in padec regulacije. Pri pojasnjevanju razvoja regulacije poudarjata tri vrste motivov: moč novih idej, da spremenijo *status quo*; moč novih pogojev spremembe (ekonomske in tehnične spremembe); pritisk interesov (teorija interesov). Hood (1994) po drugi strani razlaga te motive kot »moč novih idej«. Tehnična potreba po regulaciji je upravičena, kjer nenadzorovan trg ne deluje v skladu z javnim interesom. Ta koncept je nasproten teoriji o samoregulaciji, ki pravi, da regulacija trga ni potrebna, saj lahko tržne sile same usmerjajo delovanje tržnih udeležencev (Kandemir, 2014, str. 62–65).

---

³¹ Svetovni bruto domači proizvod (v nadaljevanju BDP) je znašal leta 1995 30,84 bilijonov (angl. trillion - 10¹²) ameriških dolarjev (v nadaljevanju \$), leta 2000 33,54 bilijonov \$, leta 2005 47,39 bilijonov \$, leta 2010 65,85 bilijonov \$ ter leta 2015 74,15 bilijonov \$ (Svetovna banka, 2016).

Revidiranje je praksa, ki je v različnih obdobjih pod različnimi gospodarskimi, političnimi, socialnimi, družbenimi in drugimi vplivi. Revidiranje je tako prepuščeno vsakokratnemu urejanju, ki odraža trenutne interese širše javnosti. V ZDA in Evropi je bilo v 70.-tih letih 20. stoletja obdobje deregulacije revidiranja, v 80.-tih in 90.-tih letih 20. stoletja je sledilo obdobje samoregulacije, v prvem desetletju 21. stoletja pa obdobje neodvisne regulacije z obvezno revizijo. Danes smo ponovno v obdobju regulacije revidiranja (Kandemir, 2014, str. 71).

V regulaciji revidiranja sodelujejo državni regulatorji³², zasebni neodvisni regulatorji na nacionalni³³ in mednarodni ravni³⁴ ter naddržavni regulatorji³⁵. Regulacija revidiranja je strukturno umeščena med pravom finančnega trga, konkurenčnim pravom ter pravom družb. Zasebna strokovna pravila oz. samoregulacija soobstaja z regulacijo države (Prav tam, str. 82–90).

3.1.1 EVROPSKA UNIJA

Evropska unija (v nadaljevanju EU) je mednarodna organizacija z 28 državami članicami³⁶, notranjo strukturo in mednarodno subjektiviteto. Delovanje EU temelji na štirih temeljnih svoboščinah (prost pretok ljudi, kapitala, dobrin in storitev) in je opredeljeno z mednarodno pogodbo - t. i. Lizbonsko pogodbo³⁷ (Urad Vlade RS za komuniciranje, 2014). Lizbonsko pogodbo sestavljata Pogodba o Evropski uniji (v nadaljevanju PEU) ter Pogodba o delovanju Evropske unije (v nadaljevanju PDEU). Države članice prenašajo v skladu s PEU in PDEU del suverenosti oz. pristojnosti³⁸ na EU za uresničevanje skupnih ciljev ter vzpostavitev notranjega trga EU (2–4. člen PEU, 2010). EU ima na podlagi PEU in PDEU izključno³⁹ ali deljeno⁴⁰ pristojnost z državami članicami na določenih področjih. Za obravnavano temo je pomembno področje

---

³² V RS je to Agencija za javni nadzor nad revidiranjem (v nadaljevanju AJNR) (op. a.); glej 31. in 32. člen ZRev-2 (2008).

³³ V RS je to SIR (op. a.).

³⁴ Na mednarodni ravni so to: MZRS, IIA, Mednarodna organizacija vrhovnih revizijskih institucij (angl. The International Organisation of Supreme Audit Institution; v nadaljevanju INTOSAI) (op. a.).

³⁵ Na ravni EU deluje Odbor evropskih organov za nadzor nad revidiranjem (angl. Committee of European Auditing Oversight Bodies; v nadaljevanju CEAOB) (op. a.).

³⁶ 29. marca 2017 je VB sprožila postopek izstopa iz EU (op. a.).

³⁷ Lizbonska pogodba je zadnja v vrsti mednarodnih pogodb, ki so jih podpisale države članice EU (prej Evropske gospodarske skupnosti), s katero urejajo medsebojne odnose in odnose do institucij EU. Leta 1952 je bila podpisana Pariška pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo, leta 1957 Rimski pogodbi o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti in Euratoma, leta 1986 Enotni evropski akt, leta 1992 Maastrichtska pogodba, leta 1997 Amsterdamska pogodba, leta 2001 Pogodba iz Nice ter leta 2009 Lizbonska pogodba (Evropska komisija (v nadaljevanju EK), 2009, str. 11).

³⁸ Za razmejitev pristojnosti velja načelo prenosa pristojnosti. Za izvajanje pristojnosti EU veljata načeli subsidiarnosti in sorazmernosti. Načelo subsidiarnosti dovoljuje EU, da deluje na področjih, ki niso v njeni izključni pristojnosti, le če in kolikor države članice ciljev predlaganih ukrepov ne morejo zadovoljivo doseči na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni, temveč se zaradi obsega ali učinkov predlaganih ukrepov lažje dosežejo na ravni EU. Institucije EU uporabljajo načelo subsidiarnosti v skladu s »Protokolom o uporabi načel subsidiarnosti in sorazmernosti« (1., 3. odstavek 5. člena PEU, 2010).

³⁹ Države članice lahko ukrepajo same na tem področju le, če jih EU za to pooblasti, ali za izvajanje aktov EU (1. odstavek 2. člena PDEU, 2010). Za taksativni seznam izključnih pristojnosti glej 3. člen PDEU (2010).

⁴⁰ Če ima EU po Pogodbah (PEU in PDEU, op. a.) na določenem področju deljeno pristojnost z državami članicami, lahko EU in države članice na tem področju izdajajo zakonodajne in sprejemajo pravno zavezujoče akte. Države članice izvajajo svojo pristojnost, kolikor EU svoje pristojnost ne izvaja, ali se je EU odločila, da bo svojo pristojnost prenehala izvajati (2. odstavek 2. člena PDEU, 2010). Za taksativni seznam deljenih pristojnosti glej 4. člen PDEU (2010).

določitev pravil o konkurenci, potrebnih za delovanje notranjega trga, kjer ima EU izključno pristojnost, in področje notranjega trga ter ekonomske kohezija, kjer ima EU deljeno pristojnost z državami članicami (2–4. člen PDEU, 2010).

Po raziskavi Eurobarometra, kot poroča Evropska centralna banka, manj kot 10 odstotkov (v nadaljevanju %) državljanov EU meni, da so nacionalne vlade primeren organ za regulacijo in reformo finančnega trga. Državljanji EU polagajo zaupanje v mednarodne in evropske institucije, da se soočijo s takšnimi problemi (Ianniello, 2011). Evropsko poslovno okolje, tj. notranji trg EU, v tem trenutku ni homogeno in ena rešitev ne odgovarja vsem, kljub temu da pristojne institucije EU že vrsto let aktivno sodelujejo pri oblikovanju enotnega zakonodajnega okvira. Vloga revizorja, vrsta dajanja zagotovil in druge storitve ter kategorije delničarjev so različne glede na lokalno situacijo, pravila in regulativo, tip in velikost družbe ipd. (Federation of European Accountants, 2014, str. 5).

EU je leta 1978 izdala »Četrto direktivo o letnih računovodskih izkazih posameznih vrst družb« (Ur. l. EU, št. L 222/1978). Leta 1983 je bila sprejeta »Sedma direktiva o konsolidiranih računovodskih izkazih« (Ur. l. EU, št. L 193/1983), naslednje leto pa »Osmo direktiva o dovoljenjih za osebe, pooblaščen za izvajanje obvezne revizije računovodskih listin« (Ur. l. EU, št. L 126/1984). Leta 1996 je EK objavila Zeleno knjigo o vlogi, položaju in odgovornosti revizorjev znotraj EU. Zaključke obravnave Zelene knjige je EK objavila leta 1998 v sporočilu »Obvezna revizija v EU: Pot naprej«. Leta 1998 je bil ustanovljen Odbor EU za revidiranje (angl. EU Committee on Auditing), katerega naloga je bila skrb za razvoj revidiranja ter boljše in tesnejše sodelovanje med revizijsko stroko in oblastmi v državah članicah. Novembra 2000 je EK objavila »Priporočilo o zagotavljanju kakovosti za revizorje v EU«, leta 2002 pa še »Priporočilo o neodvisnosti revizorjev v EU«. Maja 2003 je EK objavila odgovor na finančne škandale z naslovom »Krepitev obvezne revizije v EU«. Leta 2006 je bila sprejeta prenovljena »Osmo direktiva o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze« (Ur. l. EU, št. L 157/2006). Leta 2008 je EK objavila dve priporočili: »Priporočilo o zunanjem zagotavljanju kakovosti za revizorje in revizijske družbe, ki revidirajo subjekte javnega interesa« ter »Priporočilo o omejevanju civilne odgovornosti revizorjev in revizijskih družb« (Gabrovšek, 2013, str. 1, 4–8; Odar, 2011, str. 19).

Leta 2010 je komisar EU za notranji trg in storitve Michel Barnier⁴¹ odprl posvetovanje o pregledu vloge revidiranja v kontekstu finančne krize in poklica nasploh. Namen posvetovanja je bil razrešiti vprašanje vodenja in neodvisnosti revizijskih družb, nadzora revizorjev, konfiguracije revizijskih trgov in morebitnega ustvarjenja enotnega trga revizijskih storitev. EK je predstavila okvir reforme revizijskega trga v »Zeleni knjigi – Revizijska politika: kaj smo se naučili iz krize« (EK, 2010, str. 3). Rezultat reformne pobude EK na trgu revizijskih storitev sta bili »Direktiva 2014/56/EU o spremembi Direktive 2006/43/ES o obveznih revizijah za letne in konsolidirane

---

⁴¹ Michel Barnier je diplomiral na Evropski poslovni šoli v Parizu (angl. European Business School in Paris; v nadaljevanju ESCP). Pri 27. letih je bil izvoljen v francoski parlament. V različnih francoskih vladah je opravljal funkcijo ministra: za okolje (1993–1995), evropske zadeve (1995–1997), zunanje zadeve (2004–2005) ter kmetijstvo in ribištvo (2007–2009). Leta 2009 je bil imenovan za Evropskega komisarja za notranji trg in storitve. Sedaj je posebni svetovalec predsednika EK za področje varnosti in obrambe (EK, 2017a).

računovodske izkaze»⁴² in »Uredba (EU) št. 537/2014 o posebnih zahtevah v zvezi z obvezno revizijo subjektov javnega interesa in razveljavitvi Sklepa Komisije 2005/909/ES«.

Reforma trga revizijskih storitev v EU omogoča postavitev okvira za ustanovitev enotnega trga revizijskih storitev v EU. Duh reforme leži v želji po večji stopnji upravljanja s povečanjem vloge revizijskih komisij in predstavitvijo poštenega ter transparentnega procesa izbire revizorja. Reforma uvaja razširjeno revizijsko poročilo z obveznimi dodatnimi poročili revizijski komisiji, obvezno rotacijo revizijskih družb ter najdaljše (10-letno) trajanje revizijskega posla, združene revizije, omejitve upravljanja sorodnih storitev s strani revizijskih družb ter družb v mreži, prag sorodnih storitev revizijskih družb ter sprejem in obvezno uporabo MSR na ravni EU. Na meddržavni ravni se ustanavlja CEAOB z nalogo, da nadzira sodelovanje med nacionalnimi odbori za nadzor nad revidiranjem (Giglio, 2015; AJNR, 2016, str. 38). Reforma trga revizijskih storitev želi osvoboditi evropski trg dominacije velikih revizijskih družb: PricewaterhouseCoopers (v nadaljevanju PWC), Deloitte, EY⁴³ ter KPMG (Klynveld Peat Marwick Goerdeler) (v nadaljevanju »Veliki štirje«) in pozdraviti slabosti, ki jih je razkrila finančna kriza leta 2008. Zagovorniki reforme trdijo, da bodo nova pravila oslabilo dominacijo »Velikih štirih«, medtem ko kritiki reforme trdijo, da je reforma zgolj papirnati tiger, ki ne bo mogel odpraviti dominacije »Velikih štirih« na trgu revizijskih storitev (Abela, 2015), ter da obstajajo boljše rešitve od sprejetih (Böcking et al., 2011; KPMG, 2012; Næss-Schmidt et al., 2012; PWC, 2013).

3.1.2 REPUBLIKA SLOVENIJA

RS je leta 2005 s sprejetjem 3.a člena Ustave Republike Slovenije in podpisom mednarodnih pogodb o pristopu k EU, prenesla del suverenosti na EU in se zavezala spoštovati pravni red EU. Osrednji pravni akt revidiranja v RS je ZRev-2 (2008). Zakon ureja revidiranje, strokovna področja povezana z revidiranjem, nadzor nad revidiranjem, ocenjevanje vrednosti ter delovanje SIR in AJNR. Revidiranje mora potekati na način, določen z ZRev-2 (2008), MSR in drugimi pravili MZRS, temeljnimi revizijskimi načeli in drugimi pravili revidiranja, ki jih sprejema SIR, ter drugimi zakoni, ki urejajo revidiranje posameznih pravnih oseb oziroma druge oblike revizije, in predpisi, izdanimi na njihovi podlagi. Revidiranje se opravlja v primerih, določenih z zakonom, ali na podlagi naročila pravne osebe (1., 4. člen ZRev-2, 2008).

Ravni pravil revidiranja so navedene v 13. členu Hierarhije pravil revidiranja (Revizijski svet SIR, 2009):

1. Prva raven:

- a) ZRev-2;
- b) MSR, Mednarodni standardi obvladovanja kakovosti, Mednarodni standardi poslov preiskovanja, Mednarodni standardi poslovanja zagotovil, Mednarodni standardi sorodnih storitev, Kodeks poklicne etike za računovodske strokovnjake;
- c) drugi zakoni, ki urejajo revidiranje posameznih pravnih oseb oz. druge oblike revizije, in predpisi, izdani na njihovi podlagi;

---

⁴² RS bo implementirala direktivo v slovenski pravni red v Zakonu o revidiranju in ocenjevanju vrednosti, s čimer bo bistveno posegla v ZRev-2 (2008). Rok za implementacijo direktive je bil 17. junij 2016, a jo je RS do 24. maja 2018 le delno implementirala v svoj pravni red (EK, 2017b).

⁴³ Revizijska družba Ernst & Young je julija 2013 poenostavila svoje ime v EY (Kandemir, 2014, str. 44).

- d) temeljna revizijska načela;
  - e) kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev.
2. Druga raven:
- a) Mednarodna stališča o revizijskih postopkih, Mednarodna stališča o postopkih preiskovanja, Mednarodna stališča o postopkih dajanja zagotovil, Mednarodna stališča o postopkih sorodnih storitev;
  - b) Stališča Revizijskega sveta SIR, pojasnila Revizijskega sveta SIR.
3. Tretja raven:
- a) navodila Revizijskega sveta SIR, priporočila Revizijskega sveta SIR;
  - b) metodološka gradiva SIR in priročniki SIR.
4. Četrta raven:
- a) strokovna literatura in objavljeni strokovni prispevki (doma in v tujini);
  - b) splošno sprejeti postopki delovanja revizorjev v tuji praksi.

3.2 ZUNANJE REVIDIRANJE

Koletnik (2009, str. 9, 10) opisuje zunanje revidiranje kot: *»posebno gospodarsko dejavnost oz. opravilo gospodarskih veščakov, ki po naročilu lastnikov, vrhovnih poslovodnikov ali drugih preizkušajo in ocenjujejo pravilnost in resničnost sporočil, postopkov, stanj in drugih dejstev v podjetjih in drugih poslovnih osebah.«* Damij (2010, povzeto po Odar, 2007, str. 23) navaja, da: *»zunanje revidiranje izvajajo strokovnjaki, ki niso zaposleni v revidiranem podjetju. Lahko rečemo, da gre za komercialno ali gospodarsko revidiranje, ki ga opravljajo revizijske družbe ali samostojni revizorji v skladu s pogodbo z naročnikom. V primerih zunanjega revidiranja, je to lahko izvedeno v skladu z zakonom, kadar za neko področje obstaja zakonska regulacija, lahko pa ima zunanje revidiranje bolj naravno svetovalne dejavnosti, kadar ni zakonsko obvezno.«*

Med posli dajanja zagotovil⁴⁴ je v zunanjem revidiranju najbolj pogosto uporabljena storitev revidiranje računovodskih izkazov⁴⁵ (angl. Financial Statements Auditing). Taylor in Glezen (1996, str. 33, 34) opisujeta revidiranje računovodskih izkazov kot: *»zbiranje dokazov o uradnih trditvah v računovodskih izkazih podjetja in uporabo le-teh za preverjanje njihove skladnosti s splošno sprejetimi računovodskimi načeli (standardi) ali drugimi splošnimi temelji računovodstva. /.../ Uradna potrditev se v obliki, ki se uporablja pri revidiranju računovodskih izkazov, nanaša na neodvisno in pristojno osebo, ki sporoči mnenje ali sodbo, ali uradne trditve v računovodskih izkazih podjetja v vseh pomembnih pogledih ustrezajo uveljavljenim sodilom (običajno gre za splošno sprejeta računovodska načela oz. standarde).«* 3. člen ZRev-2 (2008)

⁴⁴ Revizijske storitve delimo na posle dajanja zagotovil in sorodne storitve. Pri poslih dajanja zagotovil revizor izda pisni dokument, ki izraža mnenje o zanesljivosti pisnih trditev tretje stranke. Posli dajanja zagotovil vključujejo: revidiranje, pregled drugih računovodskih izkazov, vrednost za denar, mere neračunovodskega delovanja, učinkovitost notranjih kontrol, tveganja, s katerimi se sooča organizacija, zanesljivost sistema, zagotavljanje e-trgovine, socialna politika (npr. politika zaposlovanja), okoljevarstvene zadeve, skladnost (korporativno upravljanje, skladnost z zakonodajo) (Cossierat, Rodda, 2009, str. 20).

⁴⁵ Letno poročilo velikih in srednjih kapitalskih družb ter dvojnih družb je sestavljeno iz bilance stanja, izkaza poslovnega izida, izkaza denarnih tokov, izkaza gibanja kapitala, priloge s pojasnili k izkazu in poslovnega poročila. Letno poročilo majhnih kapitalskih družb, z vrednostnimi papirji katerih se ne trguje na organiziranem trgu, je sestavljeno vsaj iz: bilance stanja, izkaza poslovnega izida in priloge s pojasnili k izkazu (57., 60. člen ZGD-1, 2006). Letno poročilo proračunskih uporabnikov je sestavljeno iz bilance stanja, izkaza prihodkov in odhodkov, pojasnil k izkazu in poslovnega poročila (21. člen Zakona o računovodstvu (v nadaljevanju ZR), 1999).

opredeljuje revidiranje računovodskih izkazov kot preizkušanje in ocenjevanje računovodskih izkazov ter podatkov in metod, uporabljenih pri njihovem sestavljanju, in na podlagi tega dajanje neodvisnega strokovnega mnenja o tem, ali računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih podajajo resničen in pošten prikaz stanja in poslovni izid pravne osebe v skladu s primernim okvirom računovodskega poročanja⁴⁶.

Zunanji revizorji revidirajo enovita ter povezana podjetja, njihove organizacijske enote ter področja njihovega poslovanja. Pri tem poznamo različne vrste zunanjih gospodarskih revidiranj (Koletnik, 2009, str. 10):

- obvezno⁴⁷ in neobvezno revidiranje⁴⁸;
- redno in občasno revidiranje;
- revidiranje enovite ali povezane organizacije oz. njihovih organizacijskih enot;
- revidiranje različnih področij poslovanja.

Temeljne značilnosti zunanjega revidiranja so (Tušek, Žagar, 2006, str. 48):

- naknadno preiskovanje poslovanja organizacij in to praviloma računovodskih izkazov;
- iskanje skladnosti poslovanja organizacije in to praviloma računovodskih izkazov z vnaprej postavljenimi kriteriji, s čimer se zagotavlja objektivnost in realnost računovodskih poročil;
- mnenje revizorja temelji na objektivnih dokazih in se kaže zainteresiranim uporabnikom;
- revidiranje opravlja neodvisna strokovna oseba zunaj podjetja.

V EU je zakonsko obvezno, da računovodske izkaze javnih podjetij⁴⁹ revidira neodvisen zunanji revizor. Opravljene revizije so predmet nadzora s strani javne nadzorne agencije (Kandemir, 2014, povzeto po Ronen, 2010, str. 30, 31; Šuštar, 2009, str. 8, 9). Obvezne revizije ščitijo interese lastnikov, upnikov ter deležnikov. Zunanji revizorji niso

---

⁴⁶ Družbe in podjetniki morajo voditi in enkrat letno zaključiti poslovne knjige v skladu z ZGD-1 (2006) in SRS (2016) ali mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (angl. International Financial Reporting Standards; v nadaljevanju MSRP). Družbe, ki so zavezane h konsolidaciji na podlagi 56. člena ZGD-1 (2006), banke, zavarovalnice in druge družbe, če tako odloči skupščina družbe, vendar najmanj za pet let, morajo sestaviti letno poročilo v skladu z MSRP (2008) (54. člen ZGD-1, 2006). Proračunski uporabniki ter druge osebe javnega prava in pravne osebe zasebnega prava, ki ne vodijo poslovnih knjig na podlagi ZGD-1 (2006), Zakona o gospodarskih javnih službah (1993) in Zakona o društvih (2006), morajo voditi poslovne knjige ter izdelati letna poročila v skladu s SRS (2016) (1, 2. člen ZR, 1999).

⁴⁷ Letna poročila velikih in srednjih kapitalskih družb ter dvojnih družb pregleda revizor na način in pod pogoji, določenimi z ZRev-2 (2008). Revizor mora revidirati računovodsko poročilo ter pregledati poslovno poročilo v obsegu, potrebnem, da preveri, ali je njegova vsebina v skladu z drugimi sestavinami letnega poročila, pri pregledu izjave o upravljanju družbe se omeji na 3. in 4. točko petega odstavka 70. člena ZGD-1 (2006). Vse to velja tudi za konsolidirana letna poročila. Revizija letnega poročila mora biti opravljena v šestih mesecih po koncu poslovnega leta (1., 5. odstavek 57. člena ZGD-1, 2006).

⁴⁸ Neobvezno revidiranje je prisotno predvsem v srednjih in malih podjetjih. Občasno zunanje revidiranje se ne odvija letno in ni obvezno, temveč je povezano z enkratnim dogodkom (Koletnik, 2009, str. 9, 10). Glej 318–321., 322–326., 435., 446., 458., 535.b, 546.b, 555.a, 583., 601., 621., 622.d, 627., 653. člen ZGD-1 (2006).

⁴⁹ Javno podjetje je podjetje, katerega lastništvo je razdeljeno med delničarje v obliki delnic, s katerimi se trguje na borzah ali sekundarnem trgu (Investopedia, 2017b). V nadaljevanju teksta bodo s pojmom javno podjetje razumeli družbo, katere vrednostni papirji so uvrščeni v trgovanje na organiziranem trgu v RS ali državi članici EU v skladu z 99. členom Zakona o trgu finančnih instrumentov (2007) in 4. odstavkom 53. člena ZGD-1 (2006). V primeru, ko bomo govorili o javnih gospodarskih službah v smislu 1. in 6. člena Zakona o gospodarski javni službi (1993), bomo bralca posebej opozorili. Prav tako bomo pod pojmom zasebno podjetje razumeli družbo, ki ni subjekt javnega interesa, s katere vrednostnimi papirji se ne trguje na organiziranem trgu vrednostnih papirjev.

neposredno vključeni v nastanek revidiranih poslovnih dogodkov, procesov in stanj. Iz tega razloga razumemo zunanje revidiranje kot varovalni mehanizem, saj zunanji revizor neodvisno, nepristransko in strokovno presodi primernost poslovnih dogodkov, procesov in stanj. Zunanji revizorji največkrat preizkušajo in ocenjujejo redna letna računovodska poročila posloводства, v katerih so zapisani premoženjski in finančni položaj podjetja ter poslovna in denarna uspešnost podjetja (Koletnik, 2009, str. 9, 10).

Deumes et al. (2010, str. 4) so v raziskavi med finančnimi analitiki ugotovili, da revizorji dosegajo ključna pričakovanja finančnih analitikov, ki vidijo revidiranje kot koristno storitev, katera povečuje njihovo zaupanje v računovodska poročila. V raziskavi revizijske družbe Deloitte (2015a) je 66 % anketiranih uporabnikov letnih poročil, 70 % anketiranih članov revizijskih komisij in 74 % izdelovalcev letnih poročil odgovorilo, da je revidiranje temeljno za ohranjanje zaupanja v kapitalske trge.

Cosserat (2000, str. 38, 39) in Ittonen (2010, str. 31, 32) navajata, da se potreba po revidiranju računovodskih izkazov pripisuje štirim razlogom:

1. potencialen ali resničen konflikt interesov – mnogi uporabniki računovodskih poročil so posebej zaskrbljeni o resničnih ali potencialnih konfliktih interesov med njimi in poslovodstvom podjetja. Ta strah se razteza na računovodske izkaze in spremljajoče podatke, ki jih pripravi poslovodstvo, saj obstaja resnična ali potencialna nevarnost, da so le-ti namenoma pristranski v korist posloводства. Konflikt interesov lahko obstaja tudi med različnimi razredi uporabnikov. Uporabniki iščejo zagotovilo od zunanjih revizorjev, da so informacije nepristranske in nevtralne.
2. Posledica napak – objavljena računovodska poročila predstavljajo pomemben in včasih edini vir informacij za poslovne odločitve. Uporabniki želijo, da poročila vsebujejo čim bolj relevantne podatke. Zaradi resnih ekonomskih, socialnih in drugih posledic njihovih odločitev, uporabniki potrebujejo zagotovilo zunanjih revizorjev, da so izkazi pripravljeni v skladu s sprejetimi računovodskimi standardi in vsebujejo primerna razkritja.
3. Kompleksnost – računovodstvo in proces priprave računovodskih poročil postaja vedno bolj kompleksno (The Association of Chartered Certified Accountants, 2009). Ko postane predmet obravnave kompleksen, obstaja večja nevarnost napačne interpretacije in nenamernih napak. Uporabnikom je vedno težje, če ne domala nemogoče, da ocenijo kvaliteto poročil. Iz tega razloga iščejo mnenje zunanjega revizorja, da oceni kvaliteto vsebovanih informacij v poročilu.
4. Oddaljenost – zgolj poslovodstvo ima neposreden dostop do računovodskih listin, s katerimi se pripravijo računovodski izkazi. Oddaljenost preprečuje drugim uporabnikom oz. zainteresiranim deležnikom, da neposredno ocenijo kvaliteto poročil. V takšnih okoliščinah imajo uporabniki dve možnosti, bodisi sprejeti kvaliteto podatkov v dobri veri bodisi se zanesti na mnenje tretje stranke (tj. revizorjev).

Tušek in Žagar (2006, str. 31, 39) ter Kandemir (2014, str. 51–53) pišejo, da je cilj revidiranja računovodskih izkazov poročati delničarjem oz. izraziti mnenje, ali so poslovni učinki zapisani v računovodskem poročilu organizacije pripravljeni z vnaprej definiranim okvirom poročanja ter predstavljajo resničen in pošten⁵⁰ odraz finančnega

---

⁵⁰ Računovodski izkazi morajo pošteno prikazovati finančno stanje, finančno uspešnost in denarne tokove podjetja. Pošteno predstavljanje pomeni prikazovanje dejanskih učinkov transakcij, drugih poslovnih

stanja podjetja na presečni dan⁵¹. Lahko bi rekli, da gre v zgoraj opisanem cilju za ožji cilj, medtem ko je širši cilj revidiranja, uporabnost računovodskih poročil za širok krog uporabnikov. Ittonen (2010, povzeto po Soltani, 2007, str. 29) vidi širok krog uporabnikov v posojilodajalcih, drugih deležnikih (dobavitelji, kupci, podizvajalci, lokalna skupnost, op. a.), poslovodstvu, trgu finančnih instrumentov, regulatorjih, zaposlenih in lastnikih kapitala.

Koletnik (2009, str. 11, 12) vidi vrednost zunanjega revidiranja v boljši produktivnosti, varčnosti in skladnosti delovanja podjetja, kar vodi k boljšem obvladovanju tveganj, dvigu ugleda organizacije, dolgoročni uspešnosti organizacije ter povečanju dodane vrednosti organizacije, razkrivanju in zmanjševanju poslovnega tveganja, večji poslovni kulturi, poslovni varnosti in trdnosti. Po drugi strani pa vidi Cosserat (2000, str. 43, 44) omejitve v:

- časovnem zamiku (obstaja časovni zamik med presečnim dnem in predstavitvijo revizorjevega poročila. Pri krajših zamikih je manj časa za revizorje, da v popolnosti ocenijo računovodske informacije);
- revizijskem testiranju na vzorcih in drugih izbranih podatkih (revizijsko testiranje vključuje metode vzorčenja za pridobitev reprezentativnih podatkov ali izbiro posamičnih zadev za testiranje, ki jih presoja revizor glede na razumevanje poslovanja. Revizijsko testiranje temelji na manj kot 100 % testiranju vseh transakcij in ima omejitve. Revizorji iščejo prepričljive dokaze, ki niso dokončni);
- prevelikem zanašanju na sistem strokovnjakov (pogosta je praksa znotraj revizijskih družb, da se opravi revizija z uporabo ali splošnega ali specializiranega računalniškega revizijskega programa in drugih strokovnih programov. Revizorji se veliko zanašajo na takšne programe, da ocenijo tvegana področja, še posebej, ko se revizija izvaja pod omejitvami časa in stroškov);
- oblikovanju poklicne presoje na zelo specializiranih področjih (revizorji morajo oblikovati poklicno presojo na področjih, ki so zelo specializirana ali niso obravnavana v računovodskih standardih oz. MSR (npr. tehnološko razvita podjetja, računovodstvo okoljskega predmeta ipd.));
- omejitvi formata poročila – revizorji morajo poročati znotraj standardnega formata poročanja (glej prilogo 1). Standardni format mogoče ne odraža kompleksnosti, ki je vpletena v proces revidiranja in izdajo revizorjevega mnenja.

Bistvo dela zunanjega revizorja je preveriti, da zgodovinski podatki, ki jih podjetja uporabljajo pri pripravi računovodskih izkazov, odražajo pošteno in razumno oceno vrednosti v času, ko so bile te ocene narejene (Næss-Schmidt et al., 2012, str. 11). Podjetja za vrednotenje postavk v računovodskih izkazih uporabljajo postavko nadaljevanja družbe kot delujočega podjetja⁵² (1. odstavek 67. člena ZGD-1, 2006). Ena

---

dogodkov in stanj v skladu z opredelitvami in pripoznavalnimi sodili za sredstva, obveznosti, prihodke in odhodke iz Okvirnih navodil. Uporaba MSRP (2008) in morebitna dodatna razkritja, če so potrebna, naj bi postregla z računovodskimi izkazi, ki resnično prikazujejo dejansko stanje (Komisija Evropskih skupnosti, MRS 1, 2008).

⁵¹ Presečni dan se v splošnem pomenu nanaša na nek presek obdobja, časovno točko, ki ločuje obdobja. Presečni dan predstavlja nek datum, s katerim se konča eno obračunsko obdobje in začne drugo (praviloma 31. december, op. a.). Na presečni dan se navidezno prekinejo gospodarski tokovi in procesi ter njihovo merjenje za obdobje, ki se je končalo s tem dnem (Finančni slovar, 2016).

⁵² Po predpostavki o delujočem podjetju se organizacija obravnava, kot da bo v dogledni prihodnosti nadaljevala poslovanje (MSR 570, 2009). Ko ravnateljstvo pripravlja računovodske izkaze, mora oceniti

izmed kritik na račun revizorjev po letu 2008 je bila tudi ta, da so številne banke dobile pozitivno mnenje v zadnjem revizijskem poročilu pred stečajem ali državno pomočjo⁵³. Revizor mora uporabiti predpostavko delujočega podjetja pri oceni računovodskih poročil, vendar je skepticizem teh ocen ozek, saj je omejen na maksimalno časovno obdobje dvanajstih mesecev in temelji na najboljših dostopnih informacijah o makroekonomskih pogojih, ki jih nudijo drugi (Næss-Schmidt et al., 2012, str. 11). Revizorjeva naloga je pridobiti zadostne in ustrezne revizijske dokaze o ustreznosti uporabe predpostavke o delujočem podjetju pri pripravi in predstavitvi računovodskih izkazov s strani posloводства in ugotoviti, ali obstaja pomembna negotovost⁵⁴ glede sposobnosti organizacije, da nadaljuje kot delujoče podjetje. Ta revizorjeva naloga obstaja, tudi če okvir računovodskega poročanja, uporabljen pri pripravi računovodskih izkazov, ne vključuje izrecne zahteve, da mora posloводство izdelati posebno oceno sposobnosti organizacije, da nadaljuje kot delujoče podjetje. Neomejene negotovosti glede delujočega podjetja v revizorjevem poročilu ni mogoče razumeti kot jamstvo za sposobnost organizacije, da nadaljuje kot delujoče podjetje (6., 7. odstavek MSR 570, 2009).

Kandemir (2014, povzeto po DeFond et al., 2002; Geiger et al., 2005; Cheffers et al., 2009; Frances in Yu, 2009, str. 51–54) poudarja pomembnost revizijskega poročila v smislu opozarjanja delničarjev in drugih deležnikov o sposobnosti organizacije, da nadaljuje kot delujoče podjetje. Razkritje ocene delujočega podjetja pomaga delničarjem oceniti tveganja solventnosti⁵⁵ in likvidnosti⁵⁶ podjetja, kjer je veliko več verjetnosti, da se prepoznajo finančne težave v naprej. Mnenje o delujočem podjetju je ključno za udeležence na trgu, da prepoznajo finančno stanje podjetja v specifičnem časovnem obdobju. Nekateri menijo, da se lahko revizorjevo mnenje o negotovosti delujočega podjetja uporabi kot napoved stečaja podjetja. Obstajajo pa tudi številne slabosti. Prvič, ne obstaja jasna definicija koncepta delujočega podjetja. Stečaj podjetja se uporablja kot nadomestek za določitev sposobnosti podjetja kot delujočega podjetja. Izrazi kot so precejšen dvom v ameriških revizijskih standardih in pomembna negotovost v MSR nimajo jasnega pomena. Posledično je lahko interpretacija teh fraz različna in povzroči percepcijo, da revizorji ne opravljajo svojih obveznosti. Drugič, izdaja odklonilnega mnenja o delujočem podjetju, je lahko draga za stranko in revizorja. Vrednost delnice podjetja lahko pade in v skrajnem primeru povzroči stečaj podjetja,

---

sposobnost podjetja za nadaljevanje delovanja. Računovodski izkazi morajo biti pripravljene ob predpostavki časovne neomejenosti delovanja podjetja, razen če namerava ravnateljstvo podjetje likvidirati ali zaustaviti poslovanje ali če nima druge možnosti, kot da napravi eno ali drugo (Komisija Evropskih skupnosti, MRS 1, 2008); glej tudi 5. odstavek MSR 570 (2009).

⁵³ Potrebno je izpostaviti dejstvo, da tudi organizacije, katerih naloga je predvidevati bodoče ekonomske trende (Banka Anglije, Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (angl. Organisation for Economic Co-operation and Development), Mednarodni denarni sklad (angl. International Monetary Fund), niso predvidele finančne krize leta 2008 (Næss-Schmidt et al., 2012, str. 21).

⁵⁴ Pomembna negotovost obstaja, če sta velikost njenega možnega vpliva in verjetnost, da nastopi, tolikšni, da je po revizorjevi presoji potrebno ustrezno razkritje narave in posledic take negotovosti za: (a) pošteno predstavitev računovodskih izkazov v primeru okvira poštene predstavitve ali (b) nezavajajoče računovodske izkaze v primeru okvira skladnosti (17. odstavek MSR 570, 2009).

⁵⁵ Dolgoročna plačilna sposobnost oz. solventnost je trajna sposobnost pravne ali fizične osebe izpolniti vse obveznosti ob njihovi zapadlosti. Pravna oseba ali podjetnik je dolgoročno plačilno sposoben, če je obseg njegovih dolgoročnih virov financiranja zadosten glede na obseg in vrste poslov, ki jih opravlja, ter tveganja, ki jim je izpostavljen pri opravljanju teh poslov (11. člen Zakona o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (v nadaljevanju ZFPPIPP), 2007).

⁵⁶ Kratkoročna plačilna sposobnost oz. likvidnost je sposobnost pravne ali fizične osebe v določenem časovnem obdobju (krajšem od enega leta, op. a.) poravnati vse obveznosti, ki so zapadle v tem časovnem obdobju (Prav tam).

medtem ko je verjetno, da bo stranka zamenjala revizorja. Revizorji praviloma izdajo mnenje o delujočem podjetju zaradi spodbud s strani trga in regulatorjev. Izdaja revizijskih mnenj s pridržkom o delujočem podjetju se je med 2002–2009 povečala iz 14 % na 21 %. Za revizorje »Velikih štirih« je bolj verjetno, da bodo izdali mnenje s pridržkom o delujočem podjetju v revizijskem poročilu, saj ne želijo sprejeti tveganja izgube ugleda in odškodninskih tožb v primeru stečaja podjetja s pozitivnim revizijskim mnenjem. Raziskava Francisa in Yuja (2009) kaže, da je kvaliteta mnenja »Velikih štirih« o predpostavki delujočega podjetja višja v primerjavi z ostalimi revizijskimi družbami.

Pretrsi na trgu kapitala ter svetovnem gospodarstvu, so pustili posledice na kredibilnosti, katere mora panoga revidiranja odpraviti⁵⁷, ter istočasno povečali pričakovanja in zahteve. Raziskava CFA instituta (2016, str. 2–10) ugotavlja, da 61 % anketirancev zaupa industriji poslovnih in finančnih storitev, da bo pravilno ukrepala. Med institucionalnimi investitorji je ta odstotek nižji (57 %), med splošno populacijo pa najnižji (51 %). Poleg tega se pojavljajo vse glasnejše zahteve, da se mora revidiranje spremeniti, evolvirati ter prilagoditi potrebam uporabnikov revizijskih poročil. Raziskava revizijske družbe Deloitte (2015a) podpira te ugotovitve, saj je skupno mnenje uporabnikov računovodskih poročil, članov revizijskih komisij ter izdelovalcev letnih poročil, da se mora tradicionalno revidiranje razviti kot odgovor na rastoča pričakovanja kvalitetnega, pravočasnega in informiranega dostopa do informacij. Od revizorjev se ne pričakuje zgolj povečanje kredibilnosti računovodskih izkazov, ampak tudi nudenje storitev dodane vrednosti, kot so poročanje o nepravilnostih, zaznavanju poslovnih tveganj in svetovanje poslovodstvu o slabostih notranjih kontrol (Cosserat, 2000, str. 9, 10). Broberg (2013, povzeto po Knechel et al., 2007, str. 54) piše, da je zanimiva paradoksalna rešitev nastalega problema. Čeprav javnost delegira del odgovornosti za pretekle finančne škandale na revizorje, je revizija istočasno videna kot pomemben del rešitve za te iste probleme. Iz tega lahko sklepamo, da je vrednost zunanjega revidiranja v trenutnem položaju visoka, saj ne obstaja boljša alternativa, ki bi lahko nadomestila zunanje revidiranje ter njegovo vlogo na kapitalskih trgih.

Revizorjevo mnenje⁵⁸ se izda v obliki revizijskega poročila (glej prilogo št. 1), ki je rezultat revizijskega procesa (glej prilogo št. 2). Revizor ohranja skozi revizijski proces

---

⁵⁷ V poročilu MZRS »Okrepiti javno zaupanje v računovodsko poročanje« (angl. »Rebuilding Public Confidence in Financial Reporting«) leta 2003 so navedeni ukrepi, s katerimi se želi odpraviti kriza kredibilnosti: (1) učinkovit korporativni etični kodeks mora biti postavljen in aktivno nadzorovan; (2) poslovodstvo mora podati večji poudarek na učinkovitost finančnega poslovodstva in kontrol; (3) spodbude, da se napačno navedejo računovodske informacije, morajo biti zmanjšane; (4) nadzorni organ mora izboljšati nadzor nad poslovodstvom; (5) grožnje revizorjevi neodvisnosti morajo dobiti večjo pozornost v procesu korporativnega upravljanja in s strani revizorjev; (6) učinkovitost revidiranja se mora primarno dvigniti skozi večjo pozornost kvaliteti kontrol procesa revidiranja; (7) pravila obnašanja za druge sodelujoče v procesu računovodskega poročanja morajo biti postavljena in nadzorovana; (8) revizijski standardi in regulacija se morajo okrepiti; (9) računovodske prakse poročanja se morajo okrepiti; (10) standard regulacije izdajateljev se mora dvigniti (Cosserat, Rodda, 2009, str. 605).

⁵⁸ Mnenje pooblaščenega revizorja o računovodskih izkazih mora obsegati oceno o stopnji resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov in je lahko brez pridržkov, s pridržki ali odklonilno. Z mnenjem brez pridržkov se oceni, da računovodski izkazi resnično in pošteno prikazujejo finančno stanje in poslovni izid. Z mnenjem s pridržki se izrazi pridržke glede resničnosti in poštenosti prikazovanja posameznih kategorij v računovodskih izkazih. Z odklonilnim mnenjem se oceni, da računovodski izkazi niso resnični in poštenu. Pooblaščen revizor mora zavrniti izdelavo mnenja, če pravna oseba pooblaščenim osebam revizijske družbe ne omogoči izvajanja revizije v skladu s 1–3. odstavkom 37. člena ZRev-2 (2008) oz. če pravna oseba vodi poslovne knjige, spise in računalniške zapise v nasprotju z računovodskimi standardi,

profesionalne odnose s poslovodstvom, revizijsko komisijo, notranjim revizorjem in delničarji (Boynton, Johnson, 2006, str. 47–49). Broberg (2013, povzeto po Humphrey et al., 2007, str. 46) opisuje revizijski proces kot kombinacijo etike, MSR in standardov kvalitete nadzora skupaj z metodologijo revizijske družbe. Topolovec (2008, povzeto po Bizjak et al., 1995, str. 8) razčlenjuje revizijski proces na šest faz:

- začetne revizorjeve dejavnosti⁵⁹,
- ocenjevanje tveganja,
- preizkušanje notranjih računovodskih kontrol,
- preizkus podatkov,
- pripravljane poročila,
- izdelava poročila.

Pri revidiranju obstaja tveganje, da revizor izrazi neprimerno revizijsko mnenje. Revizijsko tveganje sestavljajo tri komponente: prirojeno tveganje, tveganje nadzora in tveganje odkritja (Gray, Manson, 2011, str. 203). Računovodska poročila podjetij so pod velikim vplivom stvari, ki so zunaj kontrole revizorja. Če je okvir računovodskega poročila pomanjkljiv, upravljanje, ocenjevanje tveganj in postavljene kontrole s strani posloводства neprimerne, revizija, četudi opravljena najkvalitetnejše, ne bo bistveno izboljšala kredibilnost in zanesljivosti revidiranih računovodskih izkazov (Federation of European Accountants, 2014, str. 5).

Revizor je odgovoren za načrtovanje in izvedbo revizije, da pridobi sprejemljivo zagotovilo⁶⁰, da računovodski izkazi kot celota ne vsebujejo nobene pomembno napačne navedbe⁶¹ zaradi prevare ali napake. Koncept sprejemljivega zagotovila ne daje zagotovila o pravilnosti računovodskih izkazov. Koncept sprejemljivega zagotovila pomeni, da revizija vključuje teste⁶². Revizorji redko pregledajo 100 % zadev v računih ali transakcijah⁶³. Namesto tega izberejo del zadev in uporabijo postopke⁶⁴ za

---

in zaradi tega ali kateregakoli drugega razloga ni dovolj podlag, da bi pooblaščen revizor lahko zanesljivo ocenil resničnost in poštenost računovodskih izkazov (1–5. odstavek 41. člen ZRev-2, 2008).

⁵⁹ MSR, ki se nanašajo na postopek načrtovanja, so: 300, 315, 320, 330 (Franc, 2014, povzeto po Miletic, 2010, str. 14).

⁶⁰ Sprejemljivo zagotovilo je visoka raven zagotovila. Pridobljeno je, ko je revizor pridobil zadostne in ustrezne revizijske dokaze, da je revizijsko tveganje (to je tveganje, da revizor izrazi neustrezno mnenje, kadar so v računovodskih izkazih pomembne napačne navedbe) zmanjšal na sprejemljivo nizko raven. Toda sprejemljiva raven ni absolutna raven zagotovila, ker ima vsaka revizija tudi naravne omejitve, ki večinoma izhajajo iz revizijskih dokazov, iz katerih revizor oblikuje svoje sklepe in na katerih temelji revizorjevo mnenje in ki so prej prepričljivi kot neizpodbitni (5. odstavek MSR 200, 2009).

⁶¹ Na splošno se napačne navedbe vključno z opustitvijo štejejo za pomembne, če bi za vsako zase ali za vse skupaj lahko utemeljeno pričakovali, da bodo vplivale na poslovne odločitve, ki jih uporabniki sprejemajo na podlagi računovodskih izkazov. O pomembnosti se presoja glede na okoliščine, na presojo pa vplivata revizorjevo zaznavanje potreb uporabnikov računovodskih izkazov po računovodskih informacijah in velikost ali vrsta napačne navedbe ali kombinacija obeh. Revizorjevo mnenje se nanaša na računovodske izkaze kot celoto, zato revizor ni odgovoren za odkrivanje napačnih navedb, ki niso pomembne za računovodske izkaze kot celoto (6. odstavek MSR 200, 2009); glej tudi MSR 320 in 450 (2009).

⁶² Revizijski testi se delijo na: teste kontrol in dokazne teste. Testi kontrol so: intervju, inšpekcija, opazovanje, usklajevanje, ponovno izvajanje in potrjevanje. Dokazni testi se delijo na: dokazne teste poslovnih dogodkov, analitične postopke in teste salda (Franc, 2014, str. 22–26).

⁶³ Današnja revizijska praksa omogoča, da revizor pri izdaji svojega mnenja oceni vse transakcije na vzorcu med 30–40 % vseh transakcij (Gonzalez, 2014).

⁶⁴ Možne izbire za revizijske postopke so: pregled dokumentov in arhiva, inšpekcija opredmetenega premoženja, opazovanje, povpraševanje, potrditev, rekalkulacija, ponovno dejanje, analitični postopki, računalniško podprte revizijske tehnike (angl. Computer-Assisted Audit Techniques; v nadaljevanju CAATs) (Boynton, Johnson, 2006, str. 242).

oblikovanje mnenja o računovodskih izkazih. Revizor uporablja večšine in presojo pri odločanju, katere dokaze pregledati, kdaj in koliko jih gledati, komu dodeliti nalogo zbiranja in ocenjevanja določenih dokazov, kot tudi interpretirati ter ocenjevati rezultate. Če ni dokazov o pomembnih napačnih navedbah v testih, potem revizor zaključi, da so računovodski izkazi pošteni in v skladu z relevantnimi standardi in pravili. Koncept sprejemljivega zagotavljanja prav tako pomeni, da računovodski izkazi posloводства vključujejo računovodske ocene, ki niso eksaktne⁶⁵. Revidiranje ne more zagotoviti pravilnosti računovodskih izkazov ali povečati natančnosti računovodskih ocen. Revizija lahko nudi zgolj visoko stopnjo sprejemljivega zagotovila, da so računovodski izkazi predstavljeni pošteno v vseh pomembnih aspektih (Boynton, Johnson, 2006, str. 56).

3.2.1 TRG REVIZIJSKIH STORITEV

V drugi polovici 20. stoletja je bilo osem velikih revizijskih in svetovalnih družb: Arthur Andersen, Coopers and Lybrand, Deloitte Haskins and Sells, Ernst and Whinney, Peat Marwick Mitchell, Price Waterhouse, Touche Ross in Arthur Young – t. i. »Velikih osem« (angl. »Big Eight«). Po letu 1989 se je pričel proces združevanja iz »Velikih osem« na »Velikih šest«, nato k »Velikim petim«. Konsolidacija na »Velike štiri« se je zaključila leta 2002 s stečajem revizijske družbe Arthur Andersen. Danes »Veliki štirje« obvladujejo mednarodne, regionalne ter državne trge revizijskih in sorodnih storitev⁶⁶ (Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 32). »Veliki štirje« so veliki v smislu prihodkov in zaposlenih. Družbe zaposlujejo več kot 690.000 oseb⁶⁷, leta 2012 pa je skupni prihodek družb znašal 110,3 milijarde \$⁶⁸. »Veliki štirje« poslujejo v skoraj vseh državah sveta in revidirajo večino, če ne vse največje družbe na svetu (Kandemir, 2014, str. 45). Po podatkih Agencije za računovodstvo ZDA (angl. General Accounting Office; v nadaljevanju GAO) »Veliki štirje« revidirajo 97 % vseh podjetij, ki kotirajo na borzi v ZDA in imajo letne prihodke nad 250 milijonov \$ (Called to Account, 2004). Leta 2013 so imeli »Veliki štirje« 67 % tržni delež na svetovnem računovodskem trgu (IFIAR, 2015, str. 7).

Prevladujoč tržni delež »Velikih štirih« potrjuje študija GAO-a, ki je razkrila, da združitev štirih ali petih srednje velikih revizijskih družb ne bi privedlo do ustanovitve pete velike revizijske družbe. Po drugi strani pa srednje velike revizijske družbe kot so BDO Seidman, Grant Thornton in MRI priznavajo, da nimajo dovolj kapacitet za revidiranje največjih svetovnih družb niti čutijo potrebo, da bi to počeli. Ta podjetja že

---

⁶⁵ Glej MSR 540, 700 (2009).

⁶⁶ Z revidiranjem povezana strokovna področja so: računovodstvo, poslovne finance, notranje revidiranje, revidiranje IS, davčno proučevanje in svetovanje, ocenjevanje vrednosti podjetij, nepremičnin ter strojev in opreme. Revizijska družba lahko opravlja tudi storitve na strokovnih področjih, povezanih z revidiranjem z upoštevanjem omejitev iz 44. in prvega odstavka 45. člena ZRev-2 (7., 58. člen ZRev-2, 2008). Sorodne storitve praviloma imenujemo nerevizijske storitve. Skupna lastnost slednjih je, da se ne zaključijo z izraženim mnenjem, negativnim zagotovitom ali kakšno drugo obliko zagotovila (Cosserrat, Rodda, 2009, str. 20).

⁶⁷ Deset največjih revizijskih družb v RS je 15. aprila 2014 zaposlovalo 290 oseb od tega 59 pooblaščenih revizorjev v rednem delovnem razmerju ter osem pooblaščenih revizorjev, ki so pogodbeni sodelavci (skupaj 49 % vseh pooblaščenih revizorjev v RS), 15. maja 2015 pa 313 zaposlenih od tega 58 pooblaščenih revizorjev v rednem delovnem razmerju ter sedem pooblaščenih revizorjev, ki so pogodbeni sodelavci (skupaj 35 % vseh pooblaščenih revizorjev v RS) (AJNR, 2015, str. 82; AJNR, 2016, str. 97).

⁶⁸ Leta 2012 so imeli »Veliki štirje« v RS skupne prihodke v višini 21.611.292 evrov (v nadaljevanju €) (AJNR, 2015, str. 82).

sedaj cvetijo z revidiranjem srednje velikih družb iz seznama Fortune 500⁶⁹ (Called to Account, 2004).

Od leta 2002 so bile največje revizijske družbe vpletene v številne finančne škandale: Enron, Parmalat, Fannie Mae, Nortel Networks, WorldCom, Lehman Brothers, Barings Bank. V nekem trenutku so imeli »Veliki štirje« v ZDA zoper njih vloženih za približno 50 milijard \$ odškodninskih tožb⁷⁰. Stroški tožb in odškodninskih zahtevkov rastejo skozi desetletja. Približno 10–20 % prihodkov »Velikih štirih« se redno preusmeri v stroške tožb (poravnave, zavarovanja, ipd.). Takšen tok dogodkov ima posledice za celotno panogo, saj postajajo revizorji zavarovalci računovodskih izkazov⁷¹ in ne zgolj posojevalci zaupanja v le-te. Posledično imajo družbe veliko težav pri pridobivanju zavarovanj, še posebej za segment nepredvidljivih »katastrofalnih tveganj«. V preteklosti je bilo okoli 150 zavarovalnic, ki so nudile zavarovanja za takšno obliko škode, danes jih je ostalo zgolj deset. Problem tožb poslabša težavo koncentracije trga revizijskih storitev, saj si samo revizorji z globokimi žepi lahko privoščijo napako z javnim podjetjem (Called to Account, 2004).

3.2.1.1 TRG REVIZIJSKIH STORITEV V EVROPSKI UNIJI

Na trgu revizijskih storitev v EU imajo »Veliki štirje« prevladujoč tržni delež. Velte in Stiglbauer (2012) sta v raziskavi o stopnji koncentracije trga revizijskih storitev⁷² v

---

⁶⁹ Fortune 500 je letni seznam revije »*Fortune*« o 500-tih največjih podjetjih v ZDA. Seznam se sestavi s pomočjo ažuriranih in dostopnih podatkov o prihodkih podjetij in vključuje tako javna kot zasebna podjetja (podjetja, ki ne kotirajo na borzah ali sekundarnih trgih, op. a.) (Investopedia, 2016).

⁷⁰ V RS je odškodninska odgovornost revizorja za majhne kapitalske družbe omejena do višine 150.000 €, za srednje kapitalske družbe do višine 500.000 € ter za velike kapitalske družbe do 1.000.000 € (57. člen ZGD-1, 2006).

⁷¹ Na vprašanje, zakaj se poslovodstvo in drugi poklici ozirajo po zavarovanju s strani revizorjev in ne zavarovalnic, obstajajo štiri razlage. Prvič, revizijska funkcija je trdo vzpostavljena v družbi. Odločitev poslovodstva, da ne najame revizorja, je močen namig o malomarnosti ali prevari s strani poslovodstva ali drugih. Drugič, revizijske družbe imajo pravni oddelek v primeru pravnih sporov. Tretjič, revizorja soočenega z odškodninsko tožbo skrbi ugled. Četrto, revizijske družbe imajo »globoke žep« v primerjavi s podjetji v stečaju. Sodišče na podlagi razumevanja, da so revizorji odgovorni za nepravilne računovodske izkaze, vidi revizorje kot sredstvo socializacije tveganja. To pomeni, da revizijske družbe razpršijo ceno stečaja posamezne stranke na druge stranke skozi višje cene storitev ter družbo skozi višje cene in manjše dobičke na investicije (Ittonen, 2010, str. 5–9).

⁷² Pri oceni koncentracije na trgu določene industrije uporabljajo raziskovalci najpogosteje koeficient koncentracije (v nadaljevanju KK) in Herfindahl-Hirschman indeks (v nadaljevanju HHI). KK je vsota tržnega deleža (v primeru trga revizijskih storitev se meri z vsoto vseh prihodkov) največjih k podjetij na trgu. Vrednost CR_k blizu 1 kaže na zelo visoko stopnjo koncentracije na trgu. V primeru, kjer se vrednost CR_k približuje 0, je nasičenost trga nizka. V ZDA se najbolj pogosto uporablja KK CR_4 , ki kaže stopnjo koncentracije na osnovi vsote tržnih deležev štirih največjih podjetij v panogi. Uporablja se tudi koeficienti CR_8 . KK se mora interpretirati z omejitvami, saj ne vsebuje informacije o vseh podjetjih na trgu, kar lahko v nekaterih primerih privede do nepravilnih zaključkov. Kalkulacija HHI vključuje tržne deleže vseh podjetij na trgu. Obsega vrednosti med 0 in 1, in sicer od velikega števila majhnih podjetij z zanemarljivimi tržnimi deleži do enega podjetja, ki nadzira celoten trg. V alternativni obliki, če se uporabljajo celotni procenti, indeks obsega vrednosti od 0 do 10.000 točk, kjer je indeks .3 enak 3.000 točk. Pri interpretaciji HHI so na voljo interpretacije Ministrstva za pravosodje ZDA (angl. U. S. Department of Justice), Zvezne trgovinske komisije ZDA (angl. The Federal Trade Commission) ter EU (»*Smernice za oceno horizontalnih združitvev*«). Navkljub dejstvu, da KK in HHI odkrivata podobne trende koncentracije, pa obstajajo nekatere pomembne razlike med njima. Pong (1999) misli, da je HHI boljše izbira, saj vključuje tržne deleže vseh podjetij v panogi in ne zgolj določeno število največjih podjetij v panogi. Podobno Wootton et al. (1994) verjamejo, da HHI upošteva velikost podjetij in predpisuje večjo težo podjetjem z večjim tržnim deležem (Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 38–40). Glej prilogo št. 4.

osmih državah članicah EU (Nemčija, Belgija, Danska, Švedska, Francija, Nizozemska, VB, Španija) in sedmih ne-članicah EU (ZDA, Švica, Avstralija, Bangladeš, Kitajska, Kanada, Nova Zelandija) prikazala trend povečanja koncentracije trga revizijskih storitev, še posebej v segmentu javnih podjetij znotraj EU. Tržni delež »Velikih štirih« na področju javnih podjetij presega 90 % v večini držav članic EU (Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 32, 40). Študija ESCP je ugotovila, da je na ravni EU dominacija »Velikih štirih« očitna, a različna na različnih segmentih trga. Stopnja koncentracije na celotnem revizijskem trgu je nižja, kot pa na trgu za javna podjetja. Ob odsotnosti dostopnih podatkov o evropskem povprečju za zasebna podjetja, se uporabljajo ugotovitve o stanju trga v VB kot reprezentativni vzorec za celotno EU. Leta 2009 je na trgu revizijskih storitev v VB tržni delež »Velikih štirih« znašal 40 % vseh prihodkov, medtem ko je bila stopnja koncentracije za javna podjetja 98 %. Vse države članice EU (razen Bolgarije (50 %) in Francije (81 %)) imajo visoko stopnjo koncentracije trga revizijskih storitev v segmentu javnih podjetij (Kandemir, 2014, str. 46, 47). Manjši ponudniki revizijskih storitev so se v nasprotju soočali z vstopnimi ovirami na trg, saj je pridobivanje novih strank v oligopolnem tržnem segmentu obveznih revizij za javna podjetja težavno (Heß, Stefani, 2012, str. 1).

V Nemčiji zgolj 67 od 300 največjih podjetij revidirajo družbe zunaj »Velikih štirih«. 27 od 30 podjetij iz DAX 30⁷³ revidirata samo dve družbi: KPMG in PWC. V študiji Sveta za finančno poročanje VB (angl. UK Financial Reporting Council; v nadaljevanju UK FRC) leta 2006 so ugotovili, da »Veliki štirje« revidirajo vsa razen enega podjetja iz FTSE 100⁷⁴ indeksa in imajo 99 % tržni delež pri družbah iz FTSE 350⁷⁵ indeksa. Študija UK FRC iz leta 2010 ni kazala sprememb stopnje koncentracije trga revizijskih storitev v primerjavi z letom 2006. »Veliki štirje« so revidirali 99 podjetij iz FTSE 100 indeksa in okoli 240 podjetij iz FTSE 250⁷⁶ indeksa (Oxera, 2011, str. 1, 2).

Burton in Roberts (1967) sta raziskovala stopnjo zamenjave ponudnikov revizijskih storitev na vzorcu podjetij Fortune 500 za časovno obdobje med 1955–63. Ugotovila sta, da je odstotek zamenjave približno 1 % na leto. Coe in Palmon (1979) sta ugotovila, da je stopnja zamenjave približno 2 % na leto za naključno izbran vzorec podjetij iz COMPUSTAT-a⁷⁷ med obdobjem 1952–75. Za manjša podjetja je stopnja zamenjave ponudnika revizijskih storitev višja, vendar ne presega 5 % na leto. DeAngelo (1981, str. 188, 189) ugotavlja, da je trg revizijskih storitev statičen trg, kjer ne obstaja velika frekvenca menjave ponudnikov revizijskih storitev. Raziskava UK FRC iz leta 2006 je ugotovila naslednje značilnosti trga revizijskih storitev v segmentu javnih podjetij (Oxera, 2011, str. 1):

---

⁷³ DAX 30 (nem. Deutscher Aktienindex) je »blue chip« borzni indeks, katerega sestavlja 30 velikih nemških podjetij, ki kotirajo na Borzi v Frankfurtu (nem. Börse Frankfurt) (Wikipedia, 2016a).

⁷⁴ FTSE 100 indeks (angl. Financial Times Stock Exchange 100 Index) je indeks delnic 100 največjih podjetij na Londonski borzi (angl. London Stock Exchange) z najvišjo tržno kapitalizacijo (Wikipedia, 2016c).

⁷⁵ FTSE 350 indeks (angl. Financial Times Stock Exchange 350 Index) je indeks tržne kapitalizacije 350 največjih podjetij na Londonski borzi. Sestavljata ga indeksa FTSE 100 in FTSE 250 (Wikipedia, 2016d).

⁷⁶ FTSE 250 indeks (angl. Financial Times Stock Exchange 250 Index) je kapitalsko ponderiran indeks, katerega sestavlja 250 največjih (od 101. do 350. mesta) javnih podjetij na Londonski borzi. Vzponi in padci na in iz indeksa se opravljajo četrletno (marca, junija, septembra in decembra). Indeks se izračunava v realnem času in se objavlja vsako minuto (Wikipedia, 2017č).

⁷⁷ COMPUSTAT podatki vsebujejo tisoče letnih in četrletnih poročil, bilanc stanja, izkazov denarnih tokov, pokojnin, dodatnih in opisnih podatkov o aktivnih in neaktivnih podjetjih (Center for Research in Security Prices, 2017).

- majhna frekvenca menjave ponudnikov revizijskih storitev (okoli 4 % v povprečju za podjetja, ki kotirajo na borzi, in 2 % v povprečju za podjetja iz FTSE 100 indeksa),
- ugled kot pomemben faktor pri najemanju ponudnika;
- znatne vstopne ovire za vstop na trg revizijskih storitev (visoki vstopni stroški, dolgo odplačilno obdobje za investicije).

Kandemir (2014, povzeto po Oxera, 2007, str. 47, 48) ter Næss-Schmidht et al. (2012, str. 25) navajajo ovire, ki preprečujejo revizijskim družbam vstop na trg revizijskih storitev za velika javna podjetja:

1. največja javna podjetja imajo težnjo izbrati družbe »Velikih štirih« in nimajo nobene namere spremeniti revizorja zelo dolgo obdobje. Ugotovljeno je bilo, da je povprečna doba zamenjave ponudnika za podjetja iz FTSE 100 indeksa 48 let in podjetja iz FTSE 250 indeksa 36 let. Po stečaju revizijske družbe Arthur Andersen je zgolj 2 % evropskih podjetij izbralo srednje veliko revizijsko družbo, medtem ko je 85 % podjetij izbralo eno izmed »Velikih štirih«.
2. Manjše revizijske družbe nimajo dovolj velikih kapacitet, da zadovoljijo globalne zahteve v primerjavi z »Velikimi štirimi«, ki imajo veliko število partnerjev in geografsko prednost.
3. Manjše revizijske družbe imajo težavo z vstopom na trg zaradi morebitnih stroškov odškodnin (revizorji morajo imeti minimalno stopnjo zavarovanja, ki samo delno krije tveganje odškodnin. Nezavarovano tveganje krije revizijska družba).
4. Dobre revizije potrebujejo sodobno revizijsko metodologijo, ki vključuje velika vlaganja v tehnologijo.
5. Trenutna lastniška pravila so ustvarila ovire za rast manjših revizijskih družb (Člen 3 Direktive 2006/43/EC zahteva, da imajo revizorji večino glasovalnih pravic v revizijski družbi in da večina revizorjev nadzira upravni odbor).

Zakonodajni poseg EK v strukturo trga revizijskih storitev bo prinesel nekatere spremembe. Kakšne bodo dolgoročne posledice nove ureditve, je težko predvideti. V analizi trga Agencije za konkurenco Kraljevine Danske (angl. Danish Competition Authority) maja 2014 v povezavi z združitvijo partnerjev danskih družb KPMG in EY, je bilo ugotovljeno, da obstaja tveganje za nadaljnjo koncentracijo v vrhnjem segmentu trga revizijskih storitev in zmanjšanje možnosti izbire na trgu revizijskih storitev, kot rezultat uveljavitve nove zakonodaje EU (Abela, 2015). Poleg tega ostajajo odprta vprašanja, kako bodo nova pravila vplivala na ceno revizijskih storitev in skupno revidiranje, kvaliteto in učinkovitost revidiranja, neodvisnost revizorja ter strukturo trga revizijskih storitev (Heß, Stefani, 2012, str. 10–13).

3.2.1.2 TRG REVIZIJSKIH STORITEV V REPUBLIKI SLOVENIJI

Skitek (2009) je v raziskavi trga revizijskih storitev v RS med 2002–2005 ugotovil, da so rezultati za segment javnih družb enaki z obstoječimi dokazi drugih raziskovalcev, ki poročajo o visoki koncentraciji trga revizijskih storitev na začetku opazovanega obdobja s trendom zmerne koncentracije proti koncu opazovanega obdobja. Le Vourc'h in Morand (2011) sta opravila mednarodno raziskavo o koncentraciji trgov revizijskih storitev v državah članicah EU, kjer sta slovenski trg za javna podjetja opisala kot zmerno koncentriran. V segmentu 41 revidiranih družb na Ljubljanski borzi v letu 2009 je bila vrednost koeficienta CR₁ 34 %, CR₄ 66 % in CR₈ 88 %. Leta 2009 je bila za šest

podjetij vključenih v slovenski »blue-chip« indeks⁷⁸ vrednost koeficienta CR₁ 66 % in CR₄ 100 %. Skitek (2009) ugotavlja, da je slovenski trg revizijskih storitev za zasebna podjetja manj koncentriran in odkriva vztrajen trend iz zmerno koncentriranega k nekoncentriranem (Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 41, 42).

Raziskava Zaman Groffove in Salihovićeve (2016, str. 42, 43) o stopnji koncentraciji na trgu revizijskih storitev v RS, katere rezultati so prikazani v Tabeli 1, kaže povprečno štiriletno vrednost koeficienta CR₄ 70,2 % in CR₈ 87,1 %. KK kaže na visoko koncentracijo trga revizijskih storitev, HHI pa razkriva zmerno koncentracijo na trgu revizijskih storitev za javna podjetja. V opazovanem obdobju se kažejo vsi trendi povečanja koncentracije na trgu revizijskih storitev, s čimer se potrjujejo ugotovitve preteklih raziskav Skiteka (2009) ter Le Vourc'h in Moranda (2011).

Tabela 1: KK in HHI na Ljubljanski borzi 2008–2011

	Podjetja, ki kotirajo na Ljubljanski borzi				
	2008	2009	2010	2011	Povprečje
CR₄	67,3 %	74,5 %	69,6 %	69,5 %	70,2 %
CR₆	81,8 %	83,6 %	78,6 %	83,1 %	81,8 %
CR₈	87,3 %	87,3 %	85,7 %	88,1 %	87,1 %
CR₁₀	90,9 %	90,9 %	89,3 %	91,5 %	90,7 %
HHI	1.1795,0	2.086,0	1.766,6	1.720,8	1.842,1

Vir: Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 43.

Podatki v Tabeli 2 o KK in HHI za trg revizijskih storitev za zasebna podjetja kažejo nizko stopnjo koncentracije. Štiriletno povprečje vrednosti koeficienta CR₄ je 42 %, CR₈ 60 % in HHI 703,6 točk. Opazen je trend zmanjševanja koncentracije na trgu revizijskih storitev za zasebna podjetja (Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 43), kar potrjuje ugotovitev Skitekove (2009) raziskave.

Tabela 2: KK in HHI za zasebna podjetja 2008–2011

	Podjetja, ki ne kotirajo na Ljubljanski borzi				
	2008	2009	2010	2011	Povprečje
CR₄	43,8 %	41,9 %	40,9 %	41,2 %	42,0 %
CR₆	56,3 %	53,8 %	52,3 %	51,8 %	53,6 %
CR₈	62,6 %	60,2%	58,9 %	58,3 %	60,0 %
CR₁₀	67,8 %	66,0 %	64,1%	63,8 %	65,4 %
HHI	736,2	724,8	684,7	668,7	703,6

Vir: Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 43.

Trg storitev obveznih revizij v RS se je v preteklih letih krčil, zaradi česar se je povečalo tveganje glede kakovosti izvedbe obveznih revizij. Leta 2014 je trg obsegal 21

⁷⁸ SBI TOP je prvi »blue-chip indeks« Ljubljanske borze in služi kot »benchmark indeks« za informacije o gibanju cen največjih in najlikvidnejših denic na organiziranem trgu. Gre za tržni indeks, katerega namen je slediti najboljšim delnicam na Ljubljanski borzi in nuditi osnovo za najnaprednejše finančne produkte (Ljubljanska borza, 2010).

milijonov €. Plitek trg obveznih revizij predstavlja tveganje za revizijske družbe⁷⁹. Leta 2012 so celotni prihodki revizijskih družb v RS znašali okoli 35,6 milijonov €, v letu 2013 okoli 32,6 milijonov € ter v letu 2014 37,1 milijonov €. Glavni razlog za povečanje prihodkov leži v povečanju sorodnih storitev »Velikih štirih«. Tržni delež desetih največjih revizijskih družb v RS po kriteriju celotnih prihodkov je znašal v letu 2013 72 % in v letu 2014 78 %. Tržni delež »Veliki štirih« po kriteriju celotnih prihodkov je znašala v letu 2012 61 %, v letu 2013 60 % in v letu 2014 69 %. Revizijska družba EY je v letu 2014 ustvarila 25 % vseh prihodkov revizijskih družb (glej prilogo št. 3) (AJNR, 2015, str. 81, 81; AJNR, 2016, str. 15, 97).

Le Vourc'h in Morand (2011) sta v raziskavi primerjala ceno revizijskih storitev znotraj držav članic EU. Da bi olajšala težavo različnih obsegov revizij in omogočila primerjavo med državami, sta predstavila variabilen faktor »cena revizije na milijon prihodka«. Analiza je pokazala, da je med vsemi državami članicami EU najnižja cena revizije na Poljskem (214 € na milijon prihodka) in Sloveniji (267 € na milijon prihodka). Najvišjo ceno imajo v Belgiji (792 € na milijon prihodka) in Irskem (739 € na milijon prihodka) (Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 36).

»Smernice za oblikovanje cen revizijskih storitev« določajo priporočene cene revizijskih storitev glede na izkušnost revizijskega osebja. AJNR ugotavlja, da se revizijske družbe teh smernic ne držijo. Večina urnih postavk (94 %) za ključne revizijske partnerje se giblje med 30 in 150 €. 61 % urnih postavk za ključne revizijske partnerje se giblje med 50 in 100 €, za izkušeno osebo, ki ni ključni revizijski partner, med 50 in 70 € ter za neizkušeno osebo med 30 in 50 €. Smernice priporočajo, da se urna postavka za delo pooblaščenega revizorja giblje od 104 € dalje, medtem ko se v praksi zaračunava od 14 do 113 €. Povprečna cena za revizijsko poročilo za celotni trg revizijskih storitev znaša 8.900 €. Revizijsko poročilo »Velikih štirih« stane v povprečju 14.155 €, medtem ko je najcenejše približno 10.000 €, najdražje pa 18.644 €. AJNR sklepa, da je nespoštovanje smernic neposredno povezano z zniževanjem cen oz. cenovne konkurence na plitkem in malem trgu revizijskih storitev v RS (AJNR, 2016, str. 102–104).

3.2.2 KAKOVOST REVIDIRANJA

Revidiranje ima večplasten regulatorni okvir, ki zagotavlja kakovost: standardi revidiranja⁸⁰, regulacija družb⁸¹, nadzor strokovnih združenj in regulacija države⁸²

⁷⁹ 31. december 2015 je bilo v registru revizijskih družb in pooblaščenih revizorjev v RS vpisanih 54 revizijskih družb ter 188 pooblaščenih revizorjev (AJNR, 2016, str. 95).

⁸⁰ Po Mednarodnem standardu obvladovanja kakovosti (v nadaljevanju MSOK) je revizijska družba dolžna vzpostaviti in vzdrževati ureditev obvladovanja kakovosti, ki ji daje sprejemljivo zagotovilo, da: (a) družba in njegovo osebje izpolnjuje strokovne standarde ter ustrezne zakonske in regulativne zahteve ter (b) so poročila, ki jih izdaja družba ali partnerji, zadolženi za posel, okoliščinam primerna (MSR 220, 2009).

⁸¹ Podjetje vzpostavi in vzdržuje ureditev obvladovanja kakovosti, ki zajema usmeritve in postopke, ki obravnavajo vsako od naslednjih sestavin: (a) odgovornost vodstva za kakovost v podjetju, (b) ustrezne etične zahteve, (c) sprejem in ohranjanje razmerij z naročniki in posebne posle, (d) človeške vire, (e) izvajanje posla, (f) spremljanje (MSOK 1, 2009).

⁸² Nadzor nad kakovostjo revidiranja v RS opravljata SIR in AJNR v skladu s pristojnostim po ZRev-2 (2008). Nadzor nad zagotavljanjem kakovosti dela revizijskih družb se zagotavlja: (a) s preverjanjem, ali posamezni subjekti izpolnjujejo pogoje za izdajo dovoljenja za opravljanje storitev revidiranja; (b) s sprotnim preverjanjem, ali pooblaščenih revizorji in revizijske družbe izpolnjujejo pogoje za vpis v ustrezne registre; (c) s spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil in obvestil revizijskih družb in

(Boynton, Johnson, 2006, str. 29). Kakovost revidiranja se nadzira s spremljanjem (angl. Monitoring) in strokovnim nadzorom (angl. Peer Review). Spremljanje izvajajo zaposleni v revizijski družbi in je osredotočeno na visoko raven izkušenj ter strokovnih kompetenc, strokovni nadzor pa izkušeni in pooblaščen revizorji ter revizijske družbe, ki se osredotočajo na skladnost s standardi neodvisnosti (Gabrovšek, 2013, povzeto po Federation of European Accountants, 2006, str. 26).

Broberg (2013, povzeto po Fischer, 1996, str. 99, 100) navaja, da so v preteklosti obstajali poskusi opredelitve definicije koncepta »kvaliteta revidiranja«, vendar še ne obstaja splošno dogovorjena definicija, saj ne obstaja osrednje razumevanje kriterijev, ki opredeljujejo kvaliteto revidiranja, ter neposreden način meritve le-tega (Lasmane, Jakusonoka, 2013, povzeto po Hussein in MohdHanefaha, 2013, str. 30, 31; Kandemir, 2014, str. 53). Broberg (2013, povzeto po DeAngelo, 1981, str. 100) piše, da je najbolj splošno uporabljena definicija kvalitete revidiranja naslednja: »kvaliteta revizijskih storitev je opredeljena s skupno verjetnostno oceno trga, da bo revizor odkril napako v strankinem računovodskem sistemu in poročal o tej napaki.« Tako ostaja pojem kakovosti revidiranja nedefiniran in nemerljiv. Objektivna ocena kvalitete revidiranja ostaja kompleksna in odvisna od perspektive⁸³, s katere se ocenjuje kakovost⁸⁴

---

drugih oseb, ki so po določbah ZRev-2 (2008) oz. zakonov dolžne poročati SIR oz. ga obveščati o posameznih dejstvih in okoliščinah; (č) z opravljanjem pregledov poslovanja revizijskih družb; (d) z izrekanjem ukrepov nadzora po ZRev-2 (2008). Nadzor nad revizijsko družbo vključuje: (a) pregled sistema obvladovanja kakovosti znotraj revizijske družbe; (b) preverjanje neodvisnosti pooblaščenega revizorja od naročnika revizije; (c) preverjanje skladnosti postopkov revidiranja s pravili revidiranja; (č) ocene kakovosti in količine porabljenih dejavnikov (sestava revizijske skupine in delovne ure); (d) pregled zaračunanih revizijskih storitev; (e) neposreden nadzor nad pooblaščenimi revizorji. Nadzor nad revizijsko družbo, ki izvaja obvezne revizije subjektov, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev katere koli države članice EU, se opravlja najmanj vsake tri leta. Nadzor nad ostalimi revizijskimi družbami pa najmanj vsakih šest let (6., 74. člen ZRev-2, 2008). AJNR je v letu 2015 opravila 23 vsebinski nadzorov v revizijskih družbah (od 54 revizijskih družb) in 38 vsebinskih nadzorov pooblaščenih revizorjev (od 120 aktivnih pooblaščenih revizorjev) ter izdala 152 upravnih aktov nadziranim osebam (AJNR, 2016, str. 23, 26, 27).

⁸³ Raziskava ESCP ugotavlja, da imajo različni delničarji različna pričakovanja in posledično definicijo kvalitete revidiranja. V raziskavi so uporabili dva koncepta: (1) notranja kvaliteta revidiranja: dejanska/aktualna kvaliteta, ki se lahko meri in (2) videna kvaliteta revidiranja. Raziskava ugotavlja, da je pomembna videna kvaliteta revidiranja. Raziskava prav tako ugotavlja, da ne obstaja problem s padajočo kvaliteto revidiranja, ampak s t. i. vrzeljo v pričakovanju, ki se nanaša na videno kakovost in posledično potrebo po več in boljši komunikaciji (Næss-Schmidt et al., 2012, str. 22, 23)

⁸⁴ AJNR opravlja nadzore na podlagi prejetih prijav in sprejetih »Meril za sestavljanje strateškega in letnega načrta preverjanja kakovosti revidiranja pooblaščenih revizorjev in revizijskih družb«, kjer so opredeljeni pomembni indikatorji tveganja kakovosti opravljenih revizij, ki so osnova za samostojni pregled poslovanja revizijskih družb in pregled opravljanja nalog pooblaščenih revizorjev, in sicer (AJNR, 2016, str. 23, 24):

- slab ugled revizijske družbe v javnosti;
- ugotavljanje nepravilnosti pri pregledu kakovosti dela revizijske družbe oz. pooblaščenega revizorja v preteklosti;
- tveganje, ki izhaja iz sestave revizijske ekipe in porabljenega časa pri izvedbi revizije;
- tveganost revizije zaradi odmevnosti oz. pritiskov javnosti, s čimer se lahko vrši pritisk na revizorja;
- pomembnost revidirancev (velikost in organizacijska oblika, pomembne finančne institucije, javna podjetja);
- revizijske družbe in pooblaščen revizorji z velikim deležem pritrdilnih mnenj v vseh mnenjih;
- nadpovprečno nizke cene revizijskih storitev;
- veliko število zaposlenih na enega pooblaščenega revizorja v revizijski družbi;
- kršenje neodvisnosti revizijske družbe oz. pooblaščenega revizorja;
- dejavnost revidiranca (npr. banke, zavarovalnice in druge finančne institucije, gradbeništvo, telekomunikacije ipd.); ter

(Federation of European Accountants, 2014, str. 6). V primeru, ko potrošnik ne more ločiti med ponudniki na osnovi kvalitete blaga ali storitve, je odločilen dejavnik izbire cena storitve - t. i. past blaga (angl. Commodity Trap) (Goodfellow, 2015). Skitek (2010, str. 17) je v raziskavi o vplivu dejavnikov izbire revizijske družbe v RS za revidiranje računovodskih izkazov potrdil domnevo, da je najpomembnejši kriterij izbire revizijske družbe pogodbeni cena revidiranja, na drugem mestu pa je zahteva drugega po izbiri revizijske družbe.

Ob odsotnosti empiričnih dokazov, ki bi nedvoumno ukazovali in merili kakovost revidiranja, se za merjenje in označevanje kvalitete uporabljajo nadomestni faktorji (Kandemir, 2014, str. 53, 54). Ti nadomestni faktorji so: skladnost s standardi in zakoni, načrtovanje revizije (Lasmane, Jakusonoka, 2013, povzeto po Etherdige, 2013; Popa et al., 2010, str. 30, 31), ugled revizorja, velikost revizijske družbe, povpraševanje, lastnosti revizijske ekipe (Broberg, 2013, povzeto po DeAngelo, 1981; Watts in Zimmerman, 1981; Schroeder et al., 1986; Francis in Wilson, 1988; Carcello et al., 1992; Davidson in Neu, 1993; Clarkson in Simunic, 1994; Lam in Chang, 1994; Colbert in Murray, 1998; Warming-Rasmussen in Jensen, 1998; Francis in Krishnan, 1999; Herrback, 2001; Frankel et al., 2002; Mansi et al., 2004; Nieme, 2004; Knechel et al., 2007; Al-Ajmi, 2009, str. 100, 101), koncentracija oz. struktura trga revizijskih storitev (Oxera, 2011, povzeto po Francis et al. 2011) ter doba sodelovanja revizijske družbe z revidirancem (Næss-Schmidt et al., 2012, str. 37).

Revizijska družba KPMG (2015, str. 2) vidi gonilnike kvalitete revidiranja v profesionalnem skepticizmu in izobraževanju, robustni osredotočenosti na kritična področja tveganja, odprti in transparentni komunikaciji z revizijsko komisijo, povezavi med notranjo in zunanjo revizijo, dodani vrednosti izven obsega obvezne revizije ter inovaciji. »Okvir kvalitete revidiranja« (angl. Audit Quality Framework), ki ga je izdal IAASB, našteva naslednje ključne gonilnike kvalitete: kultura znotraj revizijske družbe, večine in osebne lastnosti partnerjev revizijske družbe in osebja, učinkovitost revizijskega procesa, zanesljivost in uporabnost revizijskih poročil ter dejavniki zunaj kontrole revizorja, ki vplivajo na kvaliteto (npr. kvaliteta korporativnega upravljanja ali regulatorni in finančni okvir poročanja) (Cosserat, Rodda, 2009, str. 610).

3.2.3 VRZEL V PRIČAKOVANJU

Dennis (2015, povzeto po Dennis, 2010, str. 40) piše, da se izraz vrzel v pričakovanju uporablja v diskusijah regulatorjev, pripravljavcev računovodskih poročil, revizorjev in akademikov, vendar narava vrzeli ni vedno jasna. Včasih je okarakterizirana kot vrzel med tem, kaj določene stranke verjamejo, da revizorji počnejo, in temu, kar v resnici počnejo, včasih pa kot vrzel med tem, kar ena stranka želi, da revizorji počnejo in tem, kar si želijo ali mislijo, da bi morali početi. Jedro težave je, da so pričakovanja uporabnikov revizijskih poročil veliko večja kot je vloga in odgovornost revizorjev po strokovnih standardih in relevantni zakonodaji (Kandemir, 2014, str. 2). Spremembe v pričakovanjih javnosti in odgovor panoge na le-te niso vedno istočasni. Ta časovni razkorak imenujemo vrzel v pričakovanju (Lee, Azham, 2008, povzeto po Saha in Baruah, 2008, str. 7).

Kot pojasnjujeta Gray in Manson (2011, str. 51, 52, 693, 719) je obstoj vrzeli že dolgo znan, saj se pojavi po vsaki veliki finančni krizi ter je redno predmet raziskav

---

– novoustanovljene revizijske družbe.

(Humphrey et al., 1992, 1993; Epstein in Geiger, 1994; Koh in Woo, 1998; Power, 1999; Wolf et al., 1999; McEnroe in Martens, 2001; Öhman et al., 2006). Dejstva o vrzeli so naslednja: obstaja več razlogov za obstoj vrzeli (npr. pomanjkanje znanja in neodvisnosti revizorja, pomanjkljivi standardi, nerazumna pričakovanja, ki delno izhajajo iz pomanjkljive vloge revizorja v družbi itd.); vrzel ni statična, dinamika izhaja iz povečanega in spreminjajočega obsega revizorjevih dolžnosti, ki obsegajo pojasnjevanje funkcije revidiranja; večje družbeno zavedanje in spreminjajoča pričakovanja družbe. Nekateri trdijo, da vrzel ne bo nikoli zaprta in da lahko v določenih trenutkih postane brezno. Vrzel se lahko delno zapre, kot rezultat boljšega nadzora nad delovanjem revizorjev, večje diskusije o korporativnem upravljanju in drugih sprememb v okolju (Porter et al., 2009), vendar je ni moč zapreti, saj so pričakovanja nasprotnih strani različna in posledično neskladna.

3.2.4 NEODVISNOST

Boynton in Johnson (2006, str. 56) pišeta, da je neodvisnost temelj revizijskega poklica. Neodvisnost pomeni, da je revizor nevtralen do revidiranega podjetja in posledično objektivni. Gabrovšek (2013, povzeto po Skitek, 2010, str. 23) trdi, da je neodvisnost pogoj za učinkovito revidiranje. Kandemir (2014, str. 39) pa pravi, da je koncept neodvisnosti dvoumen, saj ga ni lahko zagotoviti⁸⁵. Kodeks IESBA (2012, str. 46) opisuje neodvisnost kot pojem, ki ga sestavljata neodvisnost mišljenja⁸⁶ (angl. Independence of Mind) ter zaznana neodvisnost⁸⁷ (angl. Independence in Appearance). Mautz in Sharaf (1961) ločita med neodvisnostjo praktika in neodvisnostjo poklica. Po njunem je neodvisnost praktično stanje misli revizorja, pri čemer identificirata tri dimenzije neodvisnosti: (1) neodvisnost programiranja, ki zahteva svobodo razvijanja lastnih programov; (2) neodvisnost preiskovanja, ki zahteva dostopnost in razpolago vseh legitimnih virov; in (3) neodvisnost poročanja, kar pomeni, da je vsebina poročanja določena z obsegom pregleda (Gray, Manson, 2011, str. 65, 67). Vidik neodvisnosti je zelo odvisen od revizorjeve integritete, objektivnosti in karakterne moči, saj mora revizor opraviti strokovno presojo glede na okoliščine določenega primera (Cossierat, 2000, str. 75, 76).

Tighadouini (2013, povzeto po Bazerman et al., 1997, str. 4) navaja, da se revizor sooča z moralnim vprašanjem, kaj je pravilno in kaj najboljše za revidirani subjekt. Moralnost revizorja je največji problem. Način, kako revizor procesira informacijo, vpliva na revizijsko mnenje. Tudi najbolj moralni, pošteni revizorji podležejo težavam neodvisnosti. Poleg moralnosti revizorja, številni vidijo grožnjo neodvisnosti v ponujanju sorodnih storitev, pritisku posloводства (Tighadouini, 2013, povzeto po

---

⁸⁵ Storitve revidiranja sme opravljati samo revizijska družba, ki je lahko statusnopravno organizirana kot kapitalska družba ali samostojni podjetnik po ZGD-1 (2006). Gospodarska družba je pravna oseba, ki na trgu opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost. Pridobitna dejavnost je vsaka dejavnost, ki se opravlja na trgu zaradi pridobivanja dobička (5., 59. člen ZRev-2, 2008; 3. člen ZGD-1, 2006). Dilema o neodvisnosti revizijskih družb izhaja iz dejstva, da pravna oseba, katere osnovni cilj je pridobivanje dobička, opravlja funkcijo nadzora, s katero se varuje javni interes.

⁸⁶ Neodvisnost mišljenja – neodvisnost, ki dovoljuje oblikovanje sklepa brez vplivov, ki ogrožajo strokovno presojo, kar omogoča posamezniku, da deluje neoporočno, nepristransko in s poklicno nezaupljivostjo (IESBA, 2012, str. 46, 47).

⁸⁷ Zaznana neodvisnost – izogibanje dejstvom in okoliščinam, ki so tako očitni, da bi preudarna in dobro obveščena tretja stranka ob presoji vseh posebnih dejstev in okoliščin lahko sklepala, da so bile ogrožene neoporečnost, nepristranskost ali poklicna nezaupljivost podjetja ali člana revizijske skupine (Prav tam, str. 47).

Carcello in Neal, 2000; Hay et al., 2006, str. 4), lastnih interesih, »odvetništvu«⁸⁸, »domačnosti«⁸⁹ in zastrahovanju (Cossierat, 2000, povzeto po Arnold et al., 1999, str. 76), izbiri in plačilu revizorja (Næss-Schmidt et al., 2012, str. 30) ter ekonomski odvisnosti (Lasmane, Jakusonoka, 2013, povzeto po Acpom in Domkaph, 2013, str. 29).

Gray in Manson (2011, povzeto po Mautz in Sharaf, 1961, str. 65, 67) trdita, da revizija »trpi« za vgrajenimi anti-neodvisnimi faktorji. Čeprav se skuša neodvisnost zagotoviti s strokovnim nadzorom in zakonodajnimi ukrepi (Kandemir, 2014, str. 39), ostaja ključna ugotovitev, da se od revizorja ne more pričakovati absolutne neodvisnosti, saj le-ta ni dosegljiva (Gabrovšek, 2013, povzeto po Oxera, 2007, str. 23).

3.2.5 NEREVIZIJSKE STORITVE

Četrta direktiva (78/660/EEC) je izvzela majhna podjetja⁹⁰ od obveznega revidiranja računovodskih izkazov. Posledično so morale začeti revizijske družbe iskati druge prihodke iz naslova revizijskih in sorodnih storitev. V preteklosti je bilo trženje in oglaševanje revizorskih storitev neetično, a se je poslovno okolje spremenilo. Revizijske družbe so začele tržiti svoje storitve in uporabljati poslovne sposobnosti za pridobivanje novih ter ohranjanje starih strank. Danes je odnos do trženja med revizorji zelo pozitiven in pomemben (Broberg, 2013, str. 56). Anketa revije Forbes Insight (2015, str. 3, 4) med mladimi revizorji in študenti računovodstva je ugotovila, da je povečanje statusa poklica najbolj pomemben kriterij (60 %) za razvoj revidiranja. Kandemir (2014, povzeto po Jeppesen, 1998, str. 41) trdi, da je bilo revidiranje »ponovno izumljeno« s ponudbo sorodnih storitev, saj se je revidiranje osredotočilo na dodajanje dodane vrednosti reviziji v obliki sorodnih storitev (zaznavanje, razumevanje in analiziranje poslovnih tveganj, izgradnja strategije upravljanja in nadzora tveganj).

Leta 1981 so prihodki sorodnih storitev predstavljali samo 13 % vseh prihodkov »Velikih petih«, leta 2000 pa že 50 % (Kandemir, 2014, str. 42). Strukturo globalnega prihodka »Velikih štirih« so v letu 2011 sestavljali posli dajanja zagotovil s 46 %, davčno svetovanje s 23 % in svetovanje s 31 %; v letu 2012 posli dajanja zagotovil s 45

---

⁸⁸ Kandemir (2014, povzeto po Ronen, 2010, str. 40) opisuje položaj kot »strukturno hibo«. Ker želijo revizorji zadovoljiti svojo stranko, je možno, da lahko interpretirajo odločitve v interesu podjetja na vsakem koraku – npr. drobljenje presoje na sivih področjih. Na problematiko neodvisnosti namiguje z izrekom: »čigar kruh jem, njegovo pesem pojem.«

⁸⁹ V državah, kjer zamenjava revizijskih družb ni obvezna, se lahko pojavi več desetletij dolgo partnerstvo med revizijsko družbo in naročnikom, s čimer je revizijska družba močno izpostavljena grožnji t. i. »domačnosti«. Po podatkih, objavljenih v reviji »The Economist«, močno izstopa sodelovanje banke Barclays z revizijsko družbo PWC, ki se je začelo leta 1896 in traja še danes. Podatki kažejo, da v podjetjih iz FTSE 100 indeksa partnerstvo med revizijsko družbo in naročnikom traja v povprečju 48 let, medtem ko to partnerstvo v dveh tretjinah nemških podjetij iz DAX 30 indeksa traja več kot dvajset let (Gabrovšek, 2013, str. 25).

⁹⁰ Mikropodjetja, male in srednje družbe predstavljajo 99 % vseh družb v EU (Zorzenone, 2003, str. 9). V slovenskem pravnem redu je mikro družba tista družba, ki izpolnjuje dve od teh meril: - povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega deset, - čisti prihodki od prodaje ne presegajo 700.000 €, in - vrednost aktive ne presega 350.000 €. Majhna družba je družba, ki ni mikro družba, in ki izpolnjuje dve od teh meril: - povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega 50, - čisti prihodki od prodaje ne presegajo 8.000.000 €, in - vrednost aktive ne presega 4.000.000 €. Srednja družba je družba, ki ni mikro družba ali majhna družba, in ki izpolnjuje dve od teh meril: - povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega 250, - čisti prihodki od prodaje ne presegajo 40.000.000 €, in - vrednost aktive ne presega 20.000.000 € (2–4. odstavek 55. člena ZGD-1, 2006).

%, davčno svetovanje s 23 % in svetovanje s 33 %; v letu 2013⁹¹ posli dajanja zagotovil s 43 %, davčno svetovanje s 23 % in svetovanje s 34 % (IFIAR, 2015, str. 4).

Empirični dokazi o korelaciji med ponudbo sorodnih storitev in revizorjevo neodvisnostjo so mešani. Uporaba predpostavke o delujočem podjetju, stopnja zaslužka posloводства, opisovanje in tožbe kot nadomestki za resnično revizorjevo neodvisnost ter arhivske študije niso našle jasnega dokaza o vprašanju, ali so sorodne storitve grožnja neodvisnosti (Heß, Stefani, 2012, str. 8). Frankel et al. (2002), Ferguson et al. (2004), Antle et al. (2006), Srinidhi in Gul (2007), Basioudis et al. (2008) in Hoitash et al. (2008) so našli negativne povezave med prihodki iz naslova sorodnih storitev in ukrepi za kvaliteto revidiranja, medtem ko DeFond et al. (2002), Ashbaugh et al. (2003), Chung in Kallapur (2003), Larcker in Richardson (2004), Reynolds et al. (2004) in Ruddock et al. (2006) niso našli dokazov za tezo, da sorodne storitve resno škodijo kvaliteti revidiranja. Nekaj študij, ki preiskujejo medsebojne odnose med sorodnimi storitvami in zaznajo neodvisnostjo, pa je našlo negativno korelacijo⁹² (Heß, Stefani, 2012, str. 8).

3.2.6 PRESOJA NAPRAM SKLADNOSTI

Vprašanje presoje napram skladnosti se nanaša na različne poglede, do katerega obsega bi moral biti revizijski proces strukturiran oz. prepuščen osebni presoji revizorja. Kot smo videli v prejšnjih poglavjih, je proces revidiranja v veliki meri prepuščen presoji revizorja. MSR so napisani na temelju abstrakcije, kar pomeni, da mora revizor sam presoditi, kako konkretizirati posamezen standard. Slednji so učinkoviti zgolj, če se revizor drži duha in ne črke zakona (Broberg, 2013, str. 50, 67, 68).

Današnja praksa revidiranja računovodskih izkazov je bolj usmerjena k preverjanju skladnosti z veljavno zakonodajo o poročanju finančnega položaja podjetja, torej je bolj strukturirana. Bistven je poudarek na vsebinskem preverjanju bilance stanja in razkritju neposredno preverjenih postavk ter posredno preverjenih postavk na podlagi strokovne presoje, notranjih modelov, hipotez ter pojasnil vodstva (EK, 2010, str. 6). Razlog tega je eksponentna rast v kompleksnosti računovodskih standardov, zaradi česar revizor posveti veliko časa skladnosti (Bruce, 2013, str. 2), s čimer je proces revizije obvladljiv, omogoča kontrolo tveganj, stroškov, komunikacije ter zavaruje revizorja pred grožnjami tožb (Broberg, 2013, str. 71).

3.3 NOTRANJE REVIDIRANJE

Razvoj notranjega revidiranja je posledica turbulentnih in kompleksnih pogojev poslovanja. Za razliko od zunanega revidiranja, katerega nastanek in razvoj so usmerjali različni dejavniki in je zakonsko reguliran, je notranje revidiranje nastalo izključno kot potreba podjetja (Tušek, Žagar, 2006, str. 49), zaradi česar je mnogo manj poenoteno in zakonsko regulirano⁹³ (Koletnik, 1991, str. 39). Na razvoj notranjega

---

⁹¹ Leta 2014 je delež sorodnih storitev v celotnih prihodkih »Velikih štirih« v RS znašal 46,8 % (AJNR, 2016, str. 98).

⁹² Raghunandan (2003), Quick in Warming-Rasmussen (2009), Ghosh et al. (2009) nudijo nasproten dokaz (Heß, Stefani, 2012, str. 8).

⁹³ Glej 141–146. člen Zakona o bančništvu (2015), 35–37. člen Sklepa o ureditvi notranjega upravljanja, upravljalnem organu in procesu ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala banke in hranilnice (2015), 17–29. člen Sklepa o poslovanju družbe za upravljanje (2015), 161–166. člen Zakona o zavarovalništvu (2015), 99.a–106. člen Zakona o javnih financah (v nadaljevanju ZJF-G), 2013.

revidiranja so vplivali nenehna rast obsega poslovanja, mednarodna delitev dela, nove tehnologije in postopki, raznolikost proizvodov in storitev ter inovacije v poslovanju podjetij (Vitorović, 1991, str. 44).

Gerald Viten je dejal, da je: »*notranje revidiranje kontinuirano in obsežno preiskovanje na videz dobrih organizacij s ciljem pridobivanja vpogleda v realno stanje ali položaj organizacije in njenega okolja, zaradi doseganja boljše kontrole nad bodočim poslovanjem*« (Tušek, Žagar, 2006, str. 41). Najbolj obširno sprejeta definicija notranjega revidiranja opredeljuje notranje revidiranje kot: »*dejavnost neodvisnega, nepristranskega dajanja zagotovil in svetovanja, namenjena povečanju koristnosti in izboljšanju delovanja organizacije. Pomaga organizaciji pri izpolnjevanju njenih ciljev s spodbujanjem sistematičnega, strogo urejenega načina vrednotenja in izboljševanja procesov uspešnosti ravnanja s tveganji, obvladovanja in upravljanja*« (Inštitut notranjih revizorjev, 2009, str. 1).

Tudi v notranjem revidiranju poznamo delitev na stalne in občasne naloge. Med stalne naloge sodi sprotno nadziranje učinkovitosti notranjih kontrol, organizacije in IS. Med občasne naloge pa štejemo npr. revidiranje sanacijskih, investicijskih in drugih programov. Ločimo tudi med klasičnim (angl. Financial Auditing) in sodobnim (angl. Operational Auditing) notranjim revidiranjem. Klasično revidiranje kritično presoja posamezne procese in stanja, še posebej so izpostavljeni cilji zaščite premoženja in urejenosti knjigovodstva, medtem ko pri sodobnem revidiranju preizkušamo sistem notranjih kontrol na vseh poslovnih področjih (Koletnik, 1991, str. 39).

Notranje revidiranje odkriva področja in stopnje negotovosti, ki so prisotna v poslovanju določene organizacije, in skozi dajanje zagotovil in svetovanje poslovodstvu prispeva, da sistem notranjih kontrol zmanjša/odpravi zunanja in notranja tveganja na sprejemljivo raven. Zunanja tveganja se nanašajo na dejavnike tveganja zunaj organizacije (npr. konkurenca, trženje, dejavnost, obdavčitev, politične in pravne spremembe, naravne nesreče, vojne itd.), medtem ko so notranja tveganja izvedbenega in strateškega značaja. Zahteve po decentralizaciji odločanja prenašajo cilje organizacij na več nižjih hierarhičnih ravni, zaradi česar mora notranje revidiranje prepoznati in povezati tveganja z vsemi poslovnimi funkcijami. Iz tega razloga notranje revidiranje preiskuje načrte, programe, politike in postopke, da bi lahko kar najbolj objektivno ocenilo načrtovanje na ravni organizacije in posameznih organizacijskih enot in to v smislu ocene možnosti ustvarjanja postavljenih ciljev in primernosti organizacijskih rešitev za njihovo uresničevanje. Odločitev o izbiri, načinu in času izvrševanja korektivnih akcij, s katerimi se želi doseči zeleno delovanje, sprejema poslovodstvo, katerega odgovornost je zagotoviti primernost notranjih kontrol. Naloga notranjega revidiranja je kritično spremljanje ustvarjanja celotnega in posameznih načrtov, obveščati poslovodstvo o odstopanjih od standardov in načrtovanih ciljev ter istočasno dajati priporočila in nasvete v zvezi z možnimi korektivnimi akcijami, s katerimi bi se odstopanja odstranila/zmanjšala (Tušek, Žagar, 2006, str. 42; Koletnik, 2007, str. 280–288; Bekiaris et al., 2013, str. 57).

Področje dela urejajo Mednarodni standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju (v nadaljevanju MSSRPR) (2016) in se lahko sistematizirajo na naslednji način (Tušek, Žagar, 2006, str. 41):

- izboljšanje točnosti in zanesljivosti računovodskih in operativnih podatkov ter informacij kot podlaga za odločanje;

- ugotavljanje obsega upoštevanja operativnih nalog politike podjetja;
- zaščita sredstev od izgube;
- minimizirati tveganja prevar, odkrivanje slabosti v poslovanju in kontrolah, ki onemogočajo prevare;
- oceniti celovito učinkovitost poslovanja podjetja;
- omogočanje odkrivanja in odstranjevanja neuspešnih in neučinkovitih operacij;
- skrb za spoštovanje zakonodaje;
- skrb za spremembo notranjih aktov podjetja.

Kriza leta 2008, spremembe v okolju in gospodarstvu, IT, konkurenca ter pravnoorganizacijske spremembe vedno bolj usmerjajo delo notranjega revidiranja k strateškim nalogam (tj. ocenjevanju glavnih tveganj organizacije ter mehanizmov notranjih kontrol) in vedno manj v dnevne operativne naloge (tj. računovodski problematiki) (Koletnik, 2007, str. 280–288; Matis, 2015; Vitorović, 1991, str. 48). Raziskava revije »*Forbes Insight*« je pokazala, da 75 % anketirancev verjame, da ima močno obvladovanje tveganj pozitiven vpliv na dolgoročne prihodke ter da ima funkcija notranjega revidiranja pozitiven učinek na celotno obvladovanje tveganj (Ernst & Young, 2012, str. 1). V spremenjenem poslovnem okolju je funkcija notranjega revidiranja postala ključna podporna funkcija posloводства, revizijske komisije, uprave, zunanjih revizorjev in ključnih delničarjev (Ramamoorti, 2003, str. 13, 14). Posledično se je spremenila vloga notranjega revidiranja iz poročevalke o sodelovanju z zunanjimi revizorji v prvo obrambno linijo zoper prevaro in varovanje kakovosti (Matis, 2015).

Raziskave po letu 2008 so pokazale, da je nepravilna oz. neučinkovita raba notranjega revidiranja lahko potencialno pogubna za organizacije (Prav tam). V anketi revije »*The Economist*« leta 2008 je 500 direktorjev upravljanja tveganj največjih svetovnih bank identificiralo šibkosti v obvladovanju tveganj kot tiste, ki so pripomogle k finančni krizi. Temu je pritrnilo več teoretičnih in finančnih raziskav, ki so pokazale omejitve praks obvladovanja tveganj pred in med finančno krizo (Bekiaris et al., 2013, str. 57).

Spreminjajočo naravo notranjega revidiranja spremljajo razvojni izzivi v obliki osebja, finančnih virov, jasno opredeljenih ciljev dela oddelkov notranje revizije, novih zakonodajnih in strokovnih zahtev, odsotnosti koherentnega pogleda na učinkovito korporativno upravljanje, širjenja poslovanja družb, povečanih, spremenjenih in nezdružljivih zahtev delničarjev, povečanega občutka na napake tveganj, večje stopnje tveganja in večjega ogorčenja javnosti na napake, uporabe CAATs ter različne potencialne vloge za notranjo revidiranje – od nadzora skladnosti do poslovnega partnerja/svetovalca ali od tradicionalnega revidiranja do strateškega nadzora tveganj (Beale, 2012; Protiviti, 2016, str. 27).

Največji odstotek podjetij⁹⁴ ima v oddelku notranje revizije med tri in šest zaposlenih, medtem ko je 36 % podjetij s seznama Fortune 500 trdilo, da ima v oddelku notranje revizije več kot 30 zaposlenih⁹⁵. Raziskave v letu 2012 so pokazale, da je število notranjih revizorjev od 2007 do 2012 v povprečju ostalo nespremenjeno (Beale, 2012). Večji problem predstavlja vprašanje financiranja oddelkov notranje revizije. Nekateri namreč trdijo, da so ti oddelki nepotrebni, saj naj ne bi opravičevali namenjenih

⁹⁴ V praksi se je uveljavilo pravilo, da se začne o vzpostavitvi lastne notranje revizijske službe razmišljati pri 250 zaposlenih (Horvat, 2005b, str. 188).

⁹⁵ Horvat (2005a, str. 29) je v raziskavi ugotovil, da 2,65 % slovenskih podjetij in organizacij zaposluje tri notranje revizorje, 22,22 % dva notranja revizorja ter 44,44 % enega notranjega revizorja.

sredstev. Rešitev vidijo v pripojitvi oddelka k drugim oddelkom znotraj organizacijske strukture organizacije, ki bo odgovoren za proces notranjega revidiranja. Tem pomislekom je sledilo zmanjšanje proračuna od 10 do 50 %. V letu 2010 so bila opazna gibanja, ki so napovedovala rast proračunov oddelkov notranje revizije (Bekiaris et al., 2013, str. 58).

Notranje revizijski oddelek organizacije ima statut in letni načrt dela, vendar mnogi nimajo višjega, specifičnega načrta. Podrobna strategija omogoča uskladitev ciljev notranjega revidiranja s cilji organizacije. Strategija bi morala imeti dolgoročen (tri do pet let) časovni horizont in načrt, katerega osnova je celotna strategija organizacije, pričakovanja delničarjev, zakonodajne zahteve in vloga drugih funkcij tveganja (Ernst&Young, 2012, str. 6).

Funkcija notranjega revidiranja se razvija, zaradi česar potrebujejo notranji revizorji znanje, ki presega tradicionalna tehnična znanja. Delničarji pričakujejo od notranjih revizorjev obširno znanje o panogi in poslovanju ter sposobnost povezave s poslovodstvom pri pomembnih poslovnih vprašanjih. Pomembno je, da notranji revizor razume, katera znanja ima, katera potrebuje in kje so možnosti za napredek (Prav tam, str. 8). Pri tem je potrebno opozoriti, da ostajajo vrsto let tehnološko sorodni revizijski procesi in orodja visoka prioriteta pri notranjem revidiranju, kar nakazuje, da funkcija notranje revizije ne dosega zadostnega napredka pri njihovi uporabi (Protiviti, 2016, str. 22, 26, 27).

V RS je bilo leta 2005⁹⁶ okoli 70 gospodarskih družb z lastno notranje revizijsko službo, pri čemer približno polovica odpade na banke in zavarovalnice. Največji delež notranjih revizorjev na zaposlenega je v dejavnosti bančništva (en notranji revizor na 96 zaposlenih), zavarovalništva (en notranji revizor na 160 zaposlenih), zdravstva (en notranji revizor na 871 zaposlenih), proizvodnem in storitvenem sektorju (en notranji revizor na 1037 zaposlenih) ter najmanj v trgovini (en notranji revizor na 1988 zaposlenih). Razlogi, zakaj podjetja ne nameravajo uvesti lastne notranje revizijske službe, so: pridobivanje takšnih storitev na trgu (»outsourcing«)⁹⁷; ne vidijo koristi; tovrstna opravila opravlja poslovodstvo; tovrstna opravila so zagotovljena na nivoju koncerna oz. ustanovitelja; ostalo (delo opravlja kontroling). Zakaj je oteženo boljše upravljanje notranje revizijske dejavnosti v posameznih organizacijah, se da povzeti z naslednjimi ugotovitvami: nerazumevanje vloge in pomanjkanje upoštevanja, problemi (ne)znanja in izkušenj, pomanjkanje komunikacije z lastniki, pomanjkanje kadrov, otežkočena neodvisnost in drugi razlogi (Horvat, 2005b, str. 187–191).

3.3.1 NOTRANJE REVIZIRANJE UPORABNIKOV JAVNIH SREDSTEV V REPUBLIKI SLOVENIJI

Notranje revidiranje je del celotne finančne strukture organizacij javnega sektorja⁹⁸. Večina organizacij javnega sektorja je prepoznala pomembnost notranjega revidiranja in

---

⁹⁶ Leta 2005 je bilo v RS 101.477 podjetij, od tega 94.894 mikro podjetij, 5.113 malih podjetij, 1.186 srednjih podjetij in 284 velikih podjetij (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2007, str. 22).

⁹⁷ »Outsourcing« notranjih revizorjev je lahko nevarno, saj najeti revizorji nimajo vsakodnevnega stika z organizacijo. Eden izmed naukov zadnje finančne krize je ugotovitev, da morajo imeti organizacije dobro organiziran mehanizem notranjih kontrol na vseh ravneh. Izkušnje namreč kažejo, da dober sistem notranjih kontrol prepreči več prevar, kot jih ima možnost odkriti dober notranji revizor (Matis, 2015).

⁹⁸ V poglavjih 3.3.1, 3.4 in 4.4 se bo izraz organizacije javnega sektorja nanašal na organizacije javnega sektorja in javna podjetja v skladu z navedbami 3. člena ZJF-G (2013), ki opredeljuje, da so javni sektor

danes zelo malo, če katera, deluje brez vsaj nekakšne oblike notranjega revidiranja. V zgodnjih dneh je bila primarna skrb zaznava in preprečitev napak in prevar s pretirano koncentracijo na pregledovanju računov pred plačilom, zbiranju dohodkov in pregledovanju manjših zahtevkov. Danes deluje notranje revidiranje organizacij javnega sektorja v bolj dinamičnem okolju s poudarkom na pregledovanju sistemov notranjih kontrol, torej je šel razvoj v enaki smeri kot pri gospodarskih družbah. Notranje revidiranje opravlja naloge neodvisne ocene učinkovitosti notranjih in drugih kontrol znotraj posamezne organizacije javnega sektorja. Možne mere za ocenjevanje delovanja notranjega revidiranja organizacij javnega sektorja so: strošek, faktorji z vplivom na delovanje, napredek proti načrtu, stopnje aktivnosti, uspeh poročanja, odkrite prevare, varčevanje, dosežki, odsotnost kritike, zadovoljstvo uporabnikov in primerjave (Buttery, Simpson, str. 3, 92, 93). »*Osnovni namen vzpostavitve in delovanja notranjih kontrol pri osebah javnega prava je obvladovanje tveganj, ki bi lahko preprečila doseganje poslovnih ciljev proračunskih uporabnikov*« (Urad Republike Slovenije za nadzor proračuna, 2016, str. 7).

Temeljni pravni akt, ki ureja notranji nadzor javnih financ pri neposrednih in posrednih uporabnikih⁹⁹ v RS, je ZJF-G (2013). V 3. členu ZJF-G (2013) so kot neposredni uporabniki opredeljeni državni oz. občinski organi ali organizacije ter občinska uprava, medtem ko so posredni uporabniki javni skladi, javni zavodi in agencije, katerih ustanovitelj je država oz. občina¹⁰⁰.

Notranji nadzor javnih financ obsega na enotnih temeljih zasnovan sistem finančnega poslovanja (menedžmenta) in kontrol ter notranjega revidiranja pri neposrednih in posrednih uporabnikih ter stalno preverjanje tega sistema. Notranji nadzor javnih financ mora zagotoviti, da finančno poslovanje in sistem kontrol deluje v skladu z načeli zakonitosti, preglednosti, učinkovitosti, uspešnosti in gospodarnosti. Notranje revidiranje zagotavlja neodvisno preverjanje sistemov finančnega poslovanja in kontrol ter svetovanje poslovodstvu za izboljšanje njihove učinkovitosti. Izvajajo ga notranji revizorji¹⁰¹ v skladu s kodeksom poklicne etike notranjih revizorjev ter MSSRPR, ki jih izda minister, pristojen za finance na podlagi predhodnega mnenja RS RS. Notranji revizor mora biti pri svojem delu samostojen in neodvisen¹⁰². Notranji revizor mora biti samostojen pri pripravi predlogov revizijskih načrtov, izbiri revizijskih metod, poročanju, dajanju priporočil ter spremljanju njihovega izvajanja. Pri opravljanju revizij mora imeti notranji revizor prost dostop do prostorov, dokumentov in oseb, povezanih z revizijo (99.a, 3–5. odstavek 100. člena ZJF-G, 2013).

---

neposredni in posredni uporabniki, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZZZS) in Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZPIZ), oba v obveznem delu zavarovanja, javni gospodarski zavodi, javna podjetja in druge pravne osebe, v katerim imajo država ali občine odločujoč vpliv na upravljanje.

⁹⁹ 15. maja 2018 je bilo v RS 2799 neposrednih in posrednih proračunskih uporabnikov (Uprava RS za javna plačila, 2018).

¹⁰⁰ Glej Pravilnik o določitvi neposrednih in posrednih proračunskih uporabnikov državnega in občinskega proračuna (2003).

¹⁰¹ Konec leta 2015 je bilo v imeniku državnih notranjih revizorjev vpisanih 471 oseb z nazivom državni notranji revizor in 82 oseb z nazivom preizkušeni državni notranji revizor (Urad RS za nadzor proračuna, 2016, str. 14).

¹⁰² Neodvisnost je osvobojenost od okoliščin, ki ogrožajo zmožnost notranje revizije za nepristransko izvajanje notranjerevizijskih nalog (1100 MSSRPR, 2016).

Pravilnik o usmeritvah za usklajeno delovanja sistema notranjega nadzora javnih financ (v nadaljevanju Pravilnik 1) (2002) določa usmeritve, vzpostavitev, delovanje in razvoj notranjega nadzora, temeljna načela, postopke in pravila notranjega kontroliranja, notranjega revidiranja. Proračunski uporabniki razvijejo in sprejmejo sistem za ocenjevanje in obvladovanje tveganj, s katerim se soočajo. Notranjo revizijo uporabljajo kot dejavnost neodvisnega in nepristranskega preverjanja ter svetovanja namenjeno izboljševanju poslovanja. Zagotavljajo, da se notranje revidiranje izvaja v skladu z usmeritvami za državno notranje revidiranje na podlagi odobrenih letnih programov dela notranjih revizijskih služb, ki jih pripravijo vodje notranjih revizijskih služb na podlagi dolgoročnih načrtov dela (1., 2. člen Pravilnika 1, 2002).

Državni notranji revizorji sistematično analizirajo in vrednotijo obvladovanje tveganj, kontrole in postopke vodenja, ki obsegajo usmeritve in postopke za (3. člen Pravilnika 1, 2002):

- določitev in spremljanje doseganje ciljev;
- ugotavljanje in ocenjevanje tveganj pri doseganju ciljev;
- smotno¹⁰³ uporabo virov;
- spoštovanje sprejetih usmeritev, postopkov, zakonov in drugih predpisov;
- varovanje premoženja in interesov pred izgubami in zaradi vseh vrst nepravilnosti;
- zagotovitev zanesljivosti in celovitosti informacij, obračunov in podatkov, vključno z notranjimi in zunanji postopki poročanja.

Notranje revidiranje zajema neodvisno in nepristransko¹⁰⁴ naknadno preverjanje poslovanja ter svetovanje, namenjeno izboljšanju poslovanja. Notranja revizija s sistematičnim in discipliniranim pristopom za vrednotenje in izboljšanje učinkovitosti obvladovanja tveganj, kontrol in postopkov vodenja pomaga organizaciji pri doseganju njenih ciljev. Notranja revizija je funkcionalno sredstvo, s katerim vodstvo iz neodvisnega vira dobi zagotovilo, da notranje kontrole izpolnjujejo cilje notranjega kontroliranja in o obvladovanju tveganj na še sprejemljivi ravni (9. člen Pravilnik 1, 2002).

Predlagatelji finančnih načrtov so dolžni po drugem odstavku 19. člena ZJF-G¹⁰⁵ (2013) organizirati notranje revizijske službe za svoje potrebe in potrebe organov v njihovi pristojnosti. Proračunski uporabniki, katerih letni proračun presega 2.086.463,02 €¹⁰⁶, so dolžni zagotoviti notranjo revizijo svojega poslovanja vsako leto z lastno notranjo revizijsko službo ali v skladu z 11. in 12. členom Pravilnika 1 (2002). Vsi ostali proračunski uporabniki so na enak način dolžni zagotoviti notranjo revizijo svojega poslovanja najmanj enkrat v obdobju vsakih treh let. Več proračunskih uporabnikov

---

¹⁰³ Gospodarno, učinkovito in uspešno poslovanje (2. člen Pravilnik 1, 2002).

¹⁰⁴ Nepristranskost je miselna naravnost delovanja brez predsodkov, ki notranjim revizorjem omogoča izvajanje poslovanja na tak način, da verjamejo v dosežke svojega dela in ne sprejemajo nobenih kompromisov glede kakovosti. Nepristranskost zahteva, da notranji revizor svoje presoje o revizijskih zadevah ne podreja drugim (1100 MSSRPR, 2016).

¹⁰⁵ Ministrstvo za organe in organizacije v njegovi sestavi, Urad predsednika Vlade Republike Slovenije za vladne službe, za katerih organizacijo skrbi generalni sekretar, Ministrstvo pristojno za upravo za upravne enote, Vrhovno sodišče RS za sodišča skladno z določili Zakona o sodiščih (1994), Senat za prekrške RS za samostojne državne organe za postopek o prekrških, Državno tožilstvo RS za državna tožilstva (2. odstavek 19. člena ZJF-G, 2013).

¹⁰⁶ Preračun je opravljen po fiksnem tečaju menjave med SIT in €: 1 € je 239,640 SIT (Banka Slovenije, 2016).

lahko organizira skupno notranjo revizijsko službo. Proračunski uporabniki lahko za izvajanje notranjih revizijskih storitev najamejo tudi zunanje izvajalce. Za izvajanje nadzora javnih financ javnih zavodov in drugih izvajalcev javnih služb, ki so proračunski uporabniki, lahko pristojna ministrstva in občine uporabijo svojo notranjo revizijsko službo (10–12., 14. člen Pravilnik 1, 2002).

V letih 2013–2015 je 21 % javnih zavodov zagotovilo lastno ali skupno notranje revizijsko službo, 58 % z zunanjim izvajalcem ter 21 % javnih zavodov ni imelo notranje revizijske službe. V letih 2013, 2014 je imelo 28 % občin lastno ali skupno notranje revizijsko službo, 62 % občin je imelo zunanje izvajalce ter 10 % občin ni imelo notranje revizijske službe. V letu 2015 je imelo 28 % občin lastno ali skupno notranje revizijsko službo, 63 % občin je imelo zunanjega izvajalca notranje revizije, medtem ko 9 % občin ni imelo notranje revizijske službe (Urad RS za nadzor proračuna, 2016, str. 25).

3.4 DRŽAVNO REVIDIRANJE

Objekt nadzora državnega revidiranja so organizacije, ki razpolagajo s proračunskimi sredstvi. To dejstvo ločuje cilje, naloge ter področja pregleda glede na t. i. komercialno revidiranje. Po mnenju javnosti oz. plačnikov javnih storitev je glavna naloga državnih revizorjev nadzor nad (u)porabo sredstev javnih financ. Vloga državnega revizorja je torej revidiranje dosežkov (u)porabljenega denarja (angl. Value for Money). Takšna oblika revidiranja je usmerjena v iskanje primerov prevelike in neupravičene porabe sredstev, odkrivanja napak pri sklepanju pogodb, neustreznega načrtovanja in drugih plati slabega finančnega vodenja ter v namerno opustitev enega od treh E-jev (angl. Economic/gospodarnosti, Efficiency/učinkovitosti, Effectiveness/uspešnosti) (Vidovič, 1995, str. 7–11). Danes govorimo o šestim E-jih, saj so starim dodali nove E-je (angl. Equity/pravičnost, Enviroment/okolje, Ethics/etika) (Odar, 2011, str. 3).

Državno revidiranje lahko razdelimo v štiri vrste (Vidovič, 1995, str. 7–11):

- 1) revidiranje poslovanja;
- 2) preverjanje ustrezne organizacijske sestave in informacij, potrebnih za doseganje gospodarnosti, učinkovitosti in uspešnosti pri izvajanju storitev;
- 3) revidiranje izvajanja nalog;
- 4) uresničevanje revizorjevih priporočil za izboljšanje gospodarnosti, učinkovitosti in uspešnosti poslovanja.

Ribič (2005, str. 59) trdi, da je potreba po notranjem in zunanjem nadzoru porabnikov proračunskih in evropskih sredstev utemeljena v dejstvu, da je delež javnofinančnih izdatkov v BDP-ju države visok¹⁰⁷ in vpliva na konkurenčnost gospodarstva. Z

---

¹⁰⁷ Splošni vladni sektor (v nadaljevanju sektor država) obsega osrednjo oblast, deželne oblasti (ne obstajajo v RS, op. a.), lokalno samoupravo ter socialno varnost. Leta 2015 so na ravni EU skupni izdatki sektorja država znašali 47,4 % BDP EU, leta 2014 pa 48,2 % BDP EU. V skupini držav z € (v nadaljevanju EA-19) so leta 2015 skupni izdatki sektorja država znašali 48,6 % BDP EA-19, leta 2014 pa 49,3 % BDP EA-19. V absolutnem smislu so se skupni izdatki sektorja država povečevali v obdobju od leta 2005 do 2015 tako v EU kot v EA-19. RS je v letu 2014 namenila 49,8 % BDP za sektor država. Struktura porabe za leto 2014 je sledeča: 7,5 % BDP za splošne javne storitve, 0,9 % BDP za obrambo, 1,6 % BDP za javni red in varnost, 5,7 % BDP za ekonomske zadeve, 1,0 % BDP za varovanje okolja, 0,9 % BDP za stanovanja in skupnosti, 6,6 % BDP za javno zdravstvo, 1,7 % BDP za rekreacijo, kulturo

nudanjem neodvisne, objektivne ocene, ali so javna sredstva upravljana odgovorno in učinkovito za doseganje zelenih rezultatov, revizorji pomagajo organizacijam javnega sektorja doseči odgovornost in integriteto, izboljšati operacije in vliti zaupanje med državljanke in deležnike. Učinkovita revizija javnega sektorja krepi upravljanje s povečanjem zavesti državljanov, da je slednji odgovoren državljanom. Revizorji opravljajo pomembno funkcijo v tistih pogledih upravljanja, ki so pomembni za pospeševanje zaupanja, enakosti in primerne obnašanja uradnikov javnega sektorja, medtem ko zmanjšujejo tveganja korupcije. Vloga revizorja javnega sektorja podpira odgovorno upravljanje nadzora, vpogleda in predvidevanja. Nadzor ugotavlja, ali organizacije javnega sektorja delajo, kar morajo, in služijo odkrivanju in odstranjevanju korupcije v javnem sektorju. Vpogled pomaga odločevalcem, da jim nudi neodvisno oceno programov javnega sektorja, politike, delovanja in rezultatov. Predvidevanje identificira trende in nove izzive. Aktivnosti revizije javnega sektorja potrebujejo: organizacijsko neodvisnost, formalni mandat, neomejen dostop, zadosten proračun, sposobno vodstvo, objektivno in sposobno osebje, podporo delničarjev ter poklicne revizijske standarde¹⁰⁸. Revizorji za izpolnitev nalog uporabljajo: revizijo računovodskih izkazov, revizijo poslovanja, preiskave in svetovalne storitve (The Institute of Internal Auditors, 2012, str. 5–7).

RS RS¹⁰⁹ je najvišji revizijski organ za kontrolo državnih računov, državnega proračuna in celotne javne porabe v RS (150. člen Ustave RS, 1991), katerega temeljni pravni akt je Zakon o računskem sodišču (v nadaljevanju ZRacS-1) (2001). RS RS revidira poslovanje uporabnikov javnih sredstev¹¹⁰ (1. člen, 1. odstavek 20. člena ZRacS-1, 2001):

- revidira lahko pravilnost¹¹¹ in smotrnost¹¹² poslovanja;
- revidira lahko akt o preteklem kakor tudi akt o načrtovanem poslovanju uporabnika javnih sredstev.

---

in religijo, 5,9 % BDP za izobraževanje, 18 % BDP za socialno varnost (EK, 2016b). Glej tudi porabo RS za sektor država od leta 2005 dalje (EK, 2016a).

¹⁰⁸ V skladu z »Napotilom za izvajanje revizij« (2013) uporablja RS RS pri izvajanju revizij naslednje mednarodne revizijske standarde: (1) Mednarodne standarde vrhovnih revizijskih institucij (v nadaljevanju MSVRI), ki jih izdaja INTOSAI; (2) Evropske smernice za izvajanje mednarodnih revizijskih standardov, ki jih izdaja INTOSAI; (3) MSR, ki jih izdaja MZRS (RS RS, 2017).

¹⁰⁹ RS RS ima tri člane – predsednika in dva namestika, ki sestavljajo senat RS RS. RS RS ima lahko še največ šest vrhovnih državnih revizorjev, ki vodijo revizijske oddelke, in sicer: (B1) vladni in nevladni uporabniki državnega proračuna; pravosodni uporabniki državnega proračuna; politične stranke in volilne kampanje; poraba EU sredstev na državni ravni; (B2) lokalne skupnosti; poraba EU sredstev na lokalni ravni; (B3) izvajalci negospodarskih javnih služb; društva; zbornice; agencije; skladi; ZZZS; ZPIZ; (B4) izvajalci gospodarskih javnih služb; gospodarske družbe v večinski lasti države ali lokalne skupnosti; privatizacija; (B5) revizije smotrnosti poslovanja; revizije IS; okoljevarstvene revizije. Na RS RS je bilo 31. decembra 2015 zaposlenih 127 javnih uslužbencev in funkcionarjev (RS RS, 2014a, str. 6; RS RS, 2016, str. 101).

¹¹⁰ V letu 2016 jih je bilo okoli 4000 (Voh Boštic, 2016).

¹¹¹ Revizija pravilnosti se osredotoča na to, ali je določena zadeva v skladu s predpisi, ki so določeni kot sodila. Revizija pravilnosti se izvede z ocenjevanjem ali so aktivnosti/dejavnosti, finančne transakcije in informacije v vseh pomembnih vidikih skladne s predpisi, ki urejajo delovanje revidiranega subjekta. Ti predpisi so lahko različna pravila, zakoni in drugi predpisi, dokumenti proračunskega načrtovanja, politike, uveljavljeni kodeksi, dogovorjeni pogoji ali splošna načela dobrega javnofinančnega poslovanja in delovanja javnih uslužbencev/uradnikov (MSVRI 100, 2017).

¹¹² Revidiranje smotrnosti poslovanja se osredotoča na ugotavljanje, ali ukrepi, programi in institucije delujejo v skladu z načeli gospodarnosti, učinkovitosti in uspešnosti in ali so mogoče izboljšave. Delovanje se preuči glede na ustreznost sodila tako, da se analizirajo vzroki za odstopanje od teh sodil ali druge težave. Namen je odgovoriti na glavna revizijska vprašanja in oblikovati priporočila za izboljšave (Prav tam).

RS RS lahko poleg revizij, ki jih določa ZRacS-1 (2001), izvaja tudi druge revizije, če tako določa poseben zakon. Aktov, s katerimi RS RS izvršuje svojo revizijsko pristojnost, ni dopustno izpodbijati pred sodišči niti pred drugimi državnimi organi. Uporabnik javnih sredstev je po ZRacS-1 (3. odstavek 1. člena, 5., 7. odstavek 20. člena ZRacS-1, 2001):

- pravna oseba javnega prava ali njena enota;
- pravna oseba zasebnega prava, če zanjo velja vsaj eno od naslednjega:
  - da izvaja javno službo ali zagotavlja javne dobrine na podlagi koncesije;
  - da je gospodarska družba, banka ali zavarovalnica, v kateri imata država in lokalna skupnost večinski delež;
- fizična oseba, če zanjo velja vsaj eno od naslednjega:
  - da je prejela pomoč iz proračuna EU, državnega proračuna ali proračuna lokalne skupnosti;
  - da izvaja javno službo ali zagotavlja javne dobrine na podlagi koncesije.

RS RS svetuje uporabnikom javnih sredstev tako, da (21. člen ZRacS-1, 2001):

- daje priporočila med izvajanjem revizije in v revizijskem poročilu iz 28. člena ZRacS-1;
- lahko daje pripombe k delovnim osnutkom zakonskih besedil in drugih predpisov;
- lahko sodeluje na posvetih in seminarjih o javnofinančnih vprašanjih;
- podaja predloge v poročilu o svojem delu DZ RS;
- lahko daje mnenja o javnofinančnih vprašanjih.

RS RS se v okviru zakonodaje samostojno odloča¹¹³, katere revizije bo izvedlo v posameznem obdobju. Pri določanju revizij mora upoštevati najmanj pet predlogov iz DZ RS, od tega najmanj dva predloga opozicijskih poslancev in najmanj dva predloga delovnih teles DZ RS. RS RS mora vsako leto revidirati pravilnost izvršitve državnega proračuna (pravilnost poslovanja države), pravilnost poslovanja ZZZS, pravilnost poslovanja ZPIZ, pravilnost poslovanja ustreznega števila mestnih in drugih občin¹¹⁴, poslovanje ustreznega števila izvajalcev gospodarskih javnih služb in poslovanje ustreznega števila izvajalcev negospodarskih javnih služb (1., 2., 4. odstavek 25. člena ZRacS-1, 2001).

RS RS je v letu 2013 opravilo 156 revizij in izdalo 71 revizijskih poročil, sedemnajst porevizijskih poročil, 77 osnutkov revizijskih poročil, 74 predlogov revizijskih poročil ter dve poročili o opravljeni predrevizijski poizvedbi in zapise o pregledu letnih poročil o poslovanju političnih strank. Zaključene revizije so se nanašale na smotrnost poslovanja (17,8 %), pravilnost poslovanja (43,9 %) in računovodske izkaze (29,3 %)

---

¹¹³ Pred iztekom tekočega koledarskega leta predsednik RS RS določi program dela za izvrševanje revizijske pristojnosti RS RS v naslednjem koledarskem letu. Med letom ga lahko spremeni ali dopolni. Vrhovni državni revizor poda predsedniku predloge za uvedbo revizij na revizijskem področju, za katero je zadolžena revizijska enota, ki jo vodi. Podati mora več predlogov, kot se jih lahko upošteva v programu. V predlogu za uvedbo revizije se revizijo opredeli in utemelji ter poda okvirni načrt zanjo. Vsebino predloga za uvedbo revizije podrobno določajo »Smernice za načrtovanje revizij«, »Smernice o revizijskem procesu« ter »Smernice za presojanje pomembnosti«, ki se uporabljajo kot podlaga pri opredeljevanju posameznih nalog v postopkih priprave in sprejemanja posameznih dokumentov. Pri oblikovanju predlogov za uvedbo revizij se upošteva obveznosti RS RS po ZRacS-1 (2001), ZJF-G (2013) ter po drugih zakonih in morebitnih revizijskih prioritetah ali revizijski strategiji, ki jih določi predsednik RS RS (9. člen Poslovnika RS RS, 2001, str. 7).

¹¹⁴ RS RS ni do konca leta 2008 še nikdar revidiralo približno 41 % občin v RS (Štefe, 2010, str. 12).

(RS RS, 2014b, str. 12, 13). RS RS je v letu 2014 opravilo 149 revizij, od katerih je bilo 59 objavljenih in 89 takšnih, ki se niso zaključile do 31. decembra 2014. RS RS je v letu 2014 izdalo 60 revizijskih poročil, od tega eno zbirno poročilo, 24 porevizijskih poročil, 62 osnutkov revizijskih poročil, 71 predlogov revizijskih poročil ter devet poročil o opravljeni predrevizijski poizvedbi. Zaključene revizije so se nanašale na smotrnost poslovanja (29 %), pravilnost poslovanja (59 %) ter izkaze in pravilnost poslovanja (12 %) (RS RS, 2015, str. 12, 13). RS RS je v letu 2015 izvedlo 152 revizij, od tega je bilo objavljenih 65 revizij (od tega eno zbirno poročilo), medtem ko se 88 revizij ni končalo pred 31. decembrom 2015. RS RS je izdalo 21 porevizijskih poročil, 64 predlogov revizijskih poročil ter štiri poročila o opravljeni predrevizijski poizvedbi. Zaključene revizije so se v letu 2015 nanašale na izkaze (2 %), pravilnost poslovanja (25 %), smotrnost poslovanja (22 %), izkaze in pravilnost poslovanja (45 %) ter pravilnost in smotrnost poslovanja (6 %) (RS RS, 2016, str. 12, 13).

3.5 REVIDIRANJE INFORMACIJSKIH SISTEMOV

Z revidiranjem IS¹¹⁵ se neposredno ali posredno srečamo pri vsakem sodobnem revidiranju, saj sodoben pristop revidiranja v digitaliziranem poslovnem okolju temelji na tveganju. Pomen revidiranja IS se zaradi razvoja IT¹¹⁶, široke uporabe le-te¹¹⁷, globalizacije, elektronske infrastrukture in elektronske trgovine povečuje (Bratanič, Gradovec, 2012, str. 78; Gallegos, Senft, 2012; Damij, 2010, str. 10). Revidiranje IS je novodobni pristop k revidiranju poslovanja in delovanja organizacije, kjer prevladujejo neopredmetena sredstva in elektronska oblika informacij¹¹⁸. Cilji in vrednote revidiranja ostajajo isti, spreminja se samo način doseganja ciljev (Hinson, 2007, str. 13).

Damij (2010, str. 24) opredeljuje revidiranje IS kot: *»pregled sestavin in povezav zbiranja, urejanja, obdelovanja, hranjenja podatkov in njihovega preoblikovanja v informacije z namenom prepričati se, da so pregledovani IS urejeni v skladu s pravili (zakoni, predpisi, standardi...) in dobrimi navadami na področju informatike in IT.«* Axelsen et al. (2011, povzeto po Webber, 1999, str. 3) opredeljujejo revidiranje IS kot proces zbiranja in ocenjevanja dokazov, ki pokažejo, ali IS varuje sredstva, ohranja integriteto podatkov, zadovoljuje učinkovito doseganje ciljev organizacije in učinkovito uporablja vire. V 1. členu Hierarhije pravil revidiranja IS (2011) je revidiranje IS

---

¹¹⁵ Revidiranje IS je bilo v preteklosti znano kot procesiranje elektronskih podatkov (angl. Electronic Data Processing - EDP) in računalniški IS (angl. Computer Information Systems - CIS). IS pomeni celotno okolje, v katerem se pojavljajo informacije. Ne smemo ga mešati z računalniškim sistemom v ožjem smislu, ki pomeni samo tehnično infrastrukturo IS (Gallegos, Senft, 2012; Štaleker, 2007, str. 16). IS je *»tehnološko implementiran način zajemanja, shranjevanja, posredovanja podatkov oz. informacij in priprave na odločanje na osnovi teh informacij«* (COLOS Fakultete za računalništvo in informatiko UL, 2017).

¹¹⁶ IT je *»katerakoli oprema ali povezan sistem ali podsistem opreme, ki se uporablja za samodejno zajemanje, shranjevanje, upravljanje, organiziranje, razvoj, nadzor, prikazovanje, preklapljanje, izmenjavo, posredovanje ali sprejemanje podatkov ali informacij«* (Babnik, 2012, povzeto po Walz, 2000, str. 11).

¹¹⁷ Dejstvo je, da je učinkovito in konkurenčno poslovanje težko predstavljivo brez intenzivne uporabe IT, telekomunikacijske tehnologije in IS. V nekaterih primerih se letno vlaga več od 50 % kapitalskih izdatkov za informatiko in informacijske projekte, vendar večina podjetij na razvitih trgih vlaga 5–7 % celotnega letnega prihodka v informatiko s stalnim trendom rasti. Nekateri ocenjujejo, da je samo 20 % stroškov informatike vidno v proračunu informatike (Panian, Spremič, 2007, str. 1–4).

¹¹⁸ Elektronska in digitalna informacija je bolj fleksibilna, dostopna, prenosljiva, lažje shranljiva, povzeta in organizirana kot papirnata (Rezaee et al., 2001, str. 150, 151; Rosli et al., 2012b, str. 3).

opredeljeno kot postopek, v katerem preizkušeni revizor IS poda strokovno mnenje o tveganjih, povezanih z delovanjem in uporabo IS.

Pojem revidiranja IS je sestavljen iz revidiranja in IS (Damij, 2010, str. 21). Revidiranje IS se je razvilo kot podaljšek tradicionalnega revidiranja, potreba pa je prišla iz različnih smeri (Gallegos, Senft, 2012):

- revizorji so spoznali, da računalniki vplivajo na njihovo sposobnost opravljanja potrdilne funkcije;
- korporacijsko in informacijsko poslovanje je prepoznalo, da so računalniki ključna sestavina za tekmovanje v poslovnem okolju in dragoceni poslovni viri znotraj organizacije, zaradi česar je potreba po nadzoru in revidiranju kritična;
- strokovna združenja, organizacije in vladne agencije so prepoznale potrebo po nadzoru IT in revidiranju.

Revidiranje IS se je razvilo kot specialnost znotraj panoge revidiranja¹¹⁹, razvijajoč se v pomembnosti skupaj z rastjo IT (Hinson, 2007, str. 13). Na začetku je bilo revidiranje IS videno kot obrobna dejavnost pri celotni reviziji¹²⁰, posledično so bili revizorji z znanjem o IT videni kot tehničen vir revizijskega osebja, saj so revizorji pri njih iskali tehnično pomoč¹²¹. Funkcija revidiranja IS je bila videna kot povečanje stroškov naročnika revizije brez dodane vrednosti, ne za naročnika ne za revizorje (Karnet, 2003, str. 90, 91). S prehodom od revizij sistema in transakcij k revizijam, ki temeljijo na tveganju (angl. Business Risk Audit), se je povečala tudi uporaba IT (Broberg, 2013, povzeto po Manson et al., 2001, str. 72), s čimer se je posledično povečala vloga in obseg funkcije revidiranja IS v zunanjem in notranjem revidiranju (Axelsen, 2011, str. 2; Protiviti, 2016, str. 24, 25, 33, 34). Uporaba IT ne ustvarja samo konkurenčno prednost v poslovanju, ampak tudi izpostavlja organizacije novim tveganjem, ki jih je sprožila kompleksnost IT¹²² (Cardoş, 2010, str. 490). Kot navaja podjetje Gartner¹²³, je imelo leta 2016 več kot polovica velikih podjetij podatke shranjene »v oblaku«¹²⁴ (Talia, 2013, str. 98).

---

¹¹⁹ Komponente za revidiranje IS so prišle iz različnih področij. Tradicionalna revizija je prispevala znanje o praksi notranjih kontrol in celotno filozofijo nadzora. Management IS je nudil potrebno metodologijo za doseganje oblike in implementacijo sistemov. Dosežki na področju preučevanja človeškega vedenja so ponudili odgovore in analize, kdaj in zakaj bo IS verjetno padel zaradi človeškega faktorja. Področje računalništva je prispevalo znanje o konceptu kontrol, discipline, teorije in formalnih modelov, ki poudarjajo strojno in programsko obliko kot temelj za ohranjanje podatkovne veljavnosti, zanesljivosti in integritete (Gallegos, Senft, 2012).

¹²⁰ Šušnjar (2000, str. 13) navaja, da je bilo v opazovanem obdobju raziskave opravljenih samo osem revizij IS. Za nizko število opravljenih revizij navaja avtor dve predpostavki, bodisi pomanjkanje povpraševanja po takšnih storitvah bodisi odsotnost ponudbe takšnih storitev.

¹²¹ V poročilu MZRS leta 1992 »Zadostno znanje informacijske tehnologije za računovodje« (angl. »Minimum Skill Levels in Information Technology for Professional Accountants«) in v končnem poročilu leta 1993 »Vpliv informacijske tehnologije na računovodsko stroko« (angl. »The Impact of Information Technology on the Accountancy Profession«) je bila nakazana potreba po boljši izobrazbi, ki bi odgovorila na vse večje izzive IT (Gallegos, Senft, 2012).

¹²² Povprečna življenjska doba jedra finančnih sistemov podjetja znaša 5,6 let (Cosserrat, Rodda, 2009, str. 615).

¹²³ Gartner, d. d. je svetovalno podjetje in svetovni voditelj v raziskovanju IT (Gartner, 2017).

¹²⁴ Nekaj analitičnih platform na osnovi računalništva v oblaku je že dostopnih, vendar raziskave kažejo, da bodo postale običajne čez nekaj let. Nekatere trenutne rešitve so narejene na osnovi sistemov kot so Apache Hadoop in SciDB, medtem ko druge rešitve nudijo Google, IBM, Dell EMC, BigMI, Splunk, Kognitio in InsightOne (Talia, 2013, str. 98, 99).

Revidiranje IS ima definiran način delovanja¹²⁵, cilje¹²⁶ in kakovost (svetovni tehnični standardi¹²⁷), etična pravila (angl. Information Systems Audit and Control Association Code of Ethics) in strokovni certificiran program¹²⁸ (angl. Certified Information Systems Auditor) (Gallegos, Senft, 2012). Tako kot ostale vrste revidiranja je tudi revidiranje IS rezultat prakse¹²⁹, priporočil (ITIL, COBIT¹³⁰, Six Sigma¹³¹) in standardov s področja kakovosti in varnosti IT (ISO 9000, ISO 27001) (Damij, 2010, str. 25, 39). Revizor IS pri opravljanju revizije uporablja revizijska orodja kot so: Val IT, CAATs, Audit Automation, Workflow ter druga orodja IT (Hinson, 2007, str. 23, 24).

Revidiranje IS mora doseči tradicionalne revizijske cilje (Panian, Spremić, 2007, str. 155):

- dokazne cilje (oz. cilje zunanje revizije), ki se nanašajo na ohranjanje sredstev in integriteto podatkov;
- upravljaljske cilje (oz. cilje notranje revizije), ki se usmerjajo na pregled delovanja in učinkovitost doseganja dokaznih ciljev;
- potrjevanje, ali podjetje dosega zahteve predpisov, pravil in pogojev oz. preverja zakonsko skladnost poslovanja podjetja.

Revidiranje IS vključuje (Gallegos, Senft, 2012):

- uporabo pristopov k tveganju usmerjene revizije;
- uporabo računalniških orodij in tehnik za revizijo;
- aplikacijo državnih in mednarodnih standardov za izboljšanje in implementacijo kvalitete sistemov in razvoja programske opreme, da se dosežejo varnostni standardi;
- razumevanje poslovnih vlog in pričakovanj v reviziji razvijajočih se sistemov, nakupa programske opreme in projektne managementa;
- oceno informacijske varnosti in vprašanj zasebnosti, ki lahko ogrozijo organizacijo;
- pregled in potrditev skladnosti organizacije z relevantnimi pravnimi podlagami na področju IT, ki lahko ogrozijo ali izpostavijo organizacijo tveganju;
- oceno razvoja življenjskega ciklusa kompleksnih sistemov ali novih razvojnih tehnik (npr. prototipi, računalništvo končnega uporabnika, hitri sistemi, razvoj aplikacij);

---

¹²⁵ Glej Hierarhija pravil revidiranja informacijskih sistemov (2011).

¹²⁶ Naloge revizorja so odvisne od vrste oz. namena revidiranja. Revizor se lahko glede na cilje naročnika osredotoči zgolj na nekatere naloge: pregled računalniške tehnologije (specializirana orodja), pregled aplikacij, pregled pred in po uvedbi novih aplikativnih rešitev, varnostni pregled, svetovanje, izobraževanje, podpora revizorjem računovodskih izkazov (Štaleker, 2007, povzeto po Moškon, 2006, str. 18).

¹²⁷ Okvir strokovnega ravnanja za posle dajanja zagotovil/revidiranja IS (angl. »A Professional Practice Framework for IS Audit/Assurance«) (ISACA, 2014).

¹²⁸ Strokovno združenje ISACA (angl. Information Systems Audit and Control Association) priznava certifikata CISA (angl. Certified Information Systems Auditor) in CISM (angl. Certified Information Security Manager) kot primarni kvalifikaciji za revizorja IS (Hinson, 2007, str. 19, 20).

¹²⁹ Za praktične primere glej Panian in Spremić (2007).

¹³⁰ CoBit (angl. Control Objectives for Information and Related Technologies) je svetovno sprejeti okvir, znotraj katerega se predpisujejo področja in posamične kontrole za upravljanje informacijskih in spremljajočih informacijskih procesov. Sprva se je razvil kot orodje za podporo izvedbe revizije računovodskih izkazov, danes pa predstavlja najpomembnejši okvir izvedbe koncepta korporativnega upravljanja informatike in vsebuje štiri področja, 34 ključnih informacijskih procesov (cilji kontrol), preko 300 podrobnih informacijskih kontrol, osemnajst aplikacijskih ter šest procesnih kontrol (Prav tam, str. 23, 24).

¹³¹ Standard Šest Sigma (angl. Six Sigma) je nastal v podjetju Motorola (Damij, 2010, str. 25).

- poročanje poslovodstvu in opravljanje porevizij, da se zagotovi uporaba primernih ukrepov.

Danes poznamo več vrst revizij IS (Gallegos, Senft, 2012; Hinson, 2007, str. 21, 22):

- organizacijska revizija IT (kontrola poslovodstva nad IT);
- revizija operacijskega sistema/omrežja;
- tehnične kontrole IT (infrastruktura, podatkovni centri, komunikacija podatkov);
- aplikativna revizija IT (poslovna/finančna/operativna);
- razvoj/uporaba revizije IT (specifikacije, potrebe, oblika, razvoj in poimplementacijska faza);
- revizija informacijske varnosti in kontrol;
- revizija skladnosti IT (nacionalni in mednarodni standardi);
- »benchmarking«;
- posebne preiskave;
- drugo.

V RS skrbi za razvoj revidiranja IS Slovenski odsek organizacije ISACA, ki združuje znanje s področja revizije in tehnološka znanja s področja informatike in računalništva (Damij, 2010, str. 37). Poleg tega se z razvojem revidiranja IS ukvarjajo naslednji inštituti in laboratoriji (Javornik, Žabkar, 2001, str. 59; Inštitut za informatiko, 2017):

- na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani deluje Inštitut za poslovno informatiko;
- na Ekonomsko-poslovni fakulteti Univerze v Mariboru deluje Inštitut za organizacijo, management in poslovno informatiko;
- na Fakulteti za računalništvo in informatiko Univerze v Ljubljani deluje Laboratorij za tehnologijo programske opreme;
- na Fakulteti za organizacijske vede Univerze v Mariboru (Kranj) deluje Laboratorij za revizijo informacijskih sistemov;
- na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru deluje Inštitut za informacijske sisteme.

3.6 REVIZIJSKE TEHNIKE

Faze revidiranja so v vseh vrstah revidiranja enake, a s posebnostmi (npr. 27–29. člen ZRacS-1, 2001), ki so odraz narave posamezne vrste revizije. Proces revizorjevega preiskovanja je skrbno načrtovana aktivnost, ki se bo izvrševala med revizijo. Najbolj pomemben parameter, katerega mora izraziti revizor med načrtovanjem revizije, je stopnja sprejemljivega tveganja¹³². Ta podatek se uporablja za opredelitev primernih tehnik pridobivanja revizijskih dokazov¹³³ in izvrševanja postopka, ki bo vodil k doseganju revizijskih ciljev (Jovković, 2014, str. 47, 48).

Revizorjev cilj je načrtovanje in izvedba revizijskih postopkov na način, ki omogoča revizorju pridobitev zadostnih¹³⁴ in ustreznih¹³⁵ revizijskih dokazov za sprejem

¹³² Glej MSR 315, 330 (2009).

¹³³ Revizijski dokazi – informacije, ki jih uporabi revizor pri oblikovanju sklepov, na katerih je zasnovano njegovo mnenje. Revizijski dokazi zajemajo tako informacije, ki jih vsebujejo računovodske evidence, ki so podlaga za računovodske izkaze, kot tudi druge informacije (MSR 500, 2009).

¹³⁴ Zadostnost je merilo količine revizijskih dokazov. Na potrebno količino revizijskih dokazov vplivata revizorjeva ocena tveganj napačne navedbe (čim večja je ocenjeno tveganje, tem več revizijskih dokazov je potrebnih) in tudi kakovost takšnih revizijskih dokazov (čim večja je kakovost, tem manj jih utegne biti

primernih sklepov, na katerih utemelji svoje mnenje. Uporabne tehnike pri pridobivanju dokazov so: pregledovanje¹³⁶, opazovanje¹³⁷, potrjevanje¹³⁸, ponovno izračunavanje¹³⁹, ponovno izvajanje¹⁴⁰, analitični postopki¹⁴¹ in poizvedovanje¹⁴². Uspešen preizkus zagotavlja ustrezne revizijske dokaze v takem obsegu, da bodo skupaj z drugimi že pridobljenimi revizijskimi dokazi in tistimi, ki jih je treba še pridobiti, zadostni za revizorjeve namene. Pri izbiranju postavk za preizkušanje mora revizor upoštevati primernost in zanesljivost informacij, ki bodo uporabljene kot revizijski dokaz; drugi vidik uspešnosti (zadostnost) je pomemben premislek pri izbiranju postavk za preizkuse. Revizorju so na voljo naslednji načini za izbiranje postavk za preizkuse: (a) izbiranje vseh postavk (100 % pregled)¹⁴³; (b) izbiranje določenih postavk¹⁴⁴; (c) revizijsko vzorčenje¹⁴⁵. Uporaba enega ali kombinacija načinov je lahko primerna glede na posebne okoliščine in glede na praktičnost in učinkovitost različnih načinov (MSR 500, 2009).

---

potrebnih). Toda pridobivanje več revizijskih dokazov ni nujno zadostno nadomestilo za njihovo slabo kakovost (MSR 500, 2009).

¹³⁵ Ustreznost je merilo kakovosti revizijskih dokazov, tj. njihove pomembnosti in zanesljivosti pri zagotavljanju podpore ugotovitvam, na katerih je utemeljeno revizorjevo mnenje. Na zanesljivost revizijskih dokazov vplivata njihov vir in njihova vrsta, odvisna pa je tudi od posameznih okoliščin, v katerih so pridobljena (Prav tam).

¹³⁶ Pregledovanje vključuje preiskovanje notranjih ali zunanjih evidenc ali dokumentov v papirni obliki, v elektronski obliki ali na drugih medijih, ali pregled kakega stvarnega sredstva (Prav tam).

¹³⁷ Opazovanje je sestavljeno iz ogledovanja procesa ali postopka, ki ga opravljajo drugi, npr. revizorjevo opazovanje štetja zalog, ki ga opravlja osebje organizacije, ali izvajanja kontrolnih dejavnosti. Opazovanje daje revizijske dokaze o izvajanju procesa ali postopka, vendar je omejeno na trenutke, v katerem se opazovanje izvaja, in z dejstvom, da zavedanje o opazovanju lahko vpliva na izvedbo procesa ali postopka (Prav tam); glej tudi MSR 501 (2009).

¹³⁸ Zunanja potrditev predstavlja revizijski dokaz, ki ga revizor pridobi kot neposreden pisni odgovor tretje stranke (stranke, od katere se zahteva potrditev) revizorju na papirju, v elektronski obliki ali na drugem mediju (Prav tam); glej tudi MSR 505 (2009).

¹³⁹ Ponovno izračunavanje je sestavljeno iz preverjanja matematične točnosti dokumentov ali evidenc. Ponovno izračunavanje je lahko opravljeno ročno ali elektronsko (Prav tam).

¹⁴⁰ Ponovno izvajanje vključuje revizorjevo neodvisno izvajanje postopkov ali kontrol, ki so bile prvotno opravljene kot del notranjega kontroliranja v organizaciji (Prav tam).

¹⁴¹ Analitični postopki so sestavljeni iz ovrednotenja računovodskih informacij s proučevanjem verjetnih razmerij tako med računovodskimi kot tudi med neračunovodskimi podatki. Analitični postopki obsegajo tudi tako preiskovanje, kot je potrebno za ugotavljanje nihanja ali razmerja, ki niso v skladu z drugimi ustreznimi informacijami ali za bistven znesek odstopajo od pričakovanih vrednosti (Prav tam); glej tudi MSR 520 (2009).

¹⁴² Poizvedovanje je zbiranje informacij pri dobro obveščenih računovodskih in neračunovodskih osebah v organizaciji ali zunaj nje. Poizvedovanje se veliko uporablja ves čas revizije kot dopolnilo k drugim revizijskim postopkom. Poizvedovanje ima lahko razpon od uradnih pisnih poizvedb do neuradnih ustnih poizvedb. Ovrednotenje odgovorov na poizvedbe je sestavni del poizvedovanja (Prav tam).

¹⁴³ Stoodstotni pregled je malo verjeten pri preizkusih kontrol, je pa bolj v navadi pri preizkusih podrobnosti. Primeren je kadar: sestavlja populacijo majhno število postavk velike vrednosti; obstaja bistveno tveganje in drugi načini ne zagotavljajo zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov; možnost ponovitve izračuna ali kakega drugega postopka, ki ga samodejno izvede IS, nudi stroškovno učinkovit stoodstotni pregled (Prav tam).

¹⁴⁴ Revizor se lahko odloči, da izbere določene postavke iz populacije. Pri taki odločitvi so med dejavniki, ki so lahko pomembni, revizorjevo poznavanje organizacije, ocenjena tveganja pomembno napačne navedbe in lastnosti preizkušane populacije. Takšen način je izpostavljen tveganju ne-vzorčenja. Izbrane določene postavke lahko vključujejo: postavke velike vrednosti ali ključne postavke; vse postavke nad določenim zneskom; postavke za pridobitev informacij (Prav tam).

¹⁴⁵ Revizijsko vzorčenje – uporaba revizijskih postopkov na manj kot 100 % postavk v populaciji, ki je pomembna za revizijo, pri čemer imajo vse vzorčne enote možnost biti izbrane, tako da revizor dobi sprejemljivo podlago za ugotovitvene sklepe o celi populaciji (MSR 530, 2009).

3.6.1 RAČUNALNIŠKO PODPRTE REVIZIJSKE TEHNIKE

CAATs lahko opredelimo kot vsako uporabo tehnologije, ki pomaga pri dokončanju revizije (Pedrosa, Costa, 2012, str. 161; Sayana, 2003). Rosli et al. (2012a, povzeto po Debreceeny et al., 2005, str. 1) navajajo, da se široka opredelitev uporabljene tehnologije razteza od osnovne razpredelnice in programske opreme za statistično analizo do najbolj napredne in specializirane podatkovne baze ali programske opreme poslovne inteligence, kot je splošna revizijska programska oprema (angl. Generalized Audit Software; v nadaljevanju GAS). CAATs se lahko uporabljajo za doseganje ciljev z opravljanjem različnih revizijskih postopkov vključno s testiranjem podrobnosti transakcij in stanj, analitičnimi pregledi procesov, testi skladnosti IS in aplikacij kontrol ter testiranjem vdiranja. CAATs nudijo obsežno analizo pri opravljanju preliminarnih analitičnih pregledov v procesu ocenjevanja tveganj, kjer rezultati le-teh usmerjajo celoten revizijski pristop (Choi, 2017, str. 2).

Uveljavitev CAATs temelji na dveh dejavnikih. Prvi je dejstvo, da sodobni pristop revidiranja temelji na tveganju, katerega namen je preveriti delovanje notranjih kontrol sistema. V kolikor so notranje kontrole optimalne, potem mora biti tudi končen rezultat pravilen (Vodeb, 2004, str. 26). Drugi dejavnik je dejstvo, da je revolucija v informacijski, telekomunikacijski in tehnološki industriji omogočila nove poslovne pristope kot so: elektronska trgovina, elektronska izmenjava podatkov (angl. Electronic Data Interchange - EDI), celoviti informacijski sistemi (angl. Enterprise Resource Planning; v nadaljevanju ERP) in internet (Talia, 2013, str. 98). V preteklih dveh desetletjih je uporaba IT v poslovnem svetu rastla eksponentno (Janvrin et al., 2008, povzeto po Arnold in Sutton, 1998; Curtis in Payne, 2008; Janvrin et al., 2009, str. 1). Ocenjuje se, da se bo svetovna količina poslovnih podatkov podvojila vsaki 1,2 leti. Poslovne transakcije na internetu, vključno s transakcijami podjetje-podjetje in podjetje-stranka, bodo dosegle število 450 milijard na dan (Hu et al., 2014, str. 660).

Danić et al. (2008, str. 56) navajajo, da je uporaba CAATs prepuščena občutku revizorja in je enako uporabna med vsemi fazami revidiranja. CAATs se največkrat uporabljajo pri revidiranju računovodskih izkazov, a se lahko uporabljajo tudi pri revizijah uspeha oz. učinkovitosti. CAATs se najpogosteje uporabljajo za selekcijo vzorca, analizo lastnosti podatkov v posameznih datotekah, identificiranje trendov in ocenjevanje popolnosti podatkov.

CAATs lahko razvrstimo v štiri širše kategorije (Pedrosa, Costa, 2012, str. 161; Sayana, 2003):

- 1) programska oprema za analizo/presojo podatkov¹⁴⁶;
- 2) programska oprema/pripomočki za oceno varnosti omrežja;
- 3) programska oprema/pripomočki za oceno varnosti operacijskih sistemov in sistemov upravljanja podatkovnih baz;
- 4) programska oprema in orodja za testiranje kode.

---

¹⁴⁶ Programska oprema za analizo podatkov je najbolj priljubljena med revizorji, saj pridobiva podatke iz splošno uporabljenih formatov datotek in tabel večine sistemov podatkovnih baz. Revizijska programska oprema lahko opravi različne poizvedbe in analize podatkov: poizvedbe, stratificiranje podatkov, pridobivanje vzorcev, identifikacije manjkajočih zaporedij, statistično analizo in kalkulacije. Programska oprema lahko opravi operacije s kombiniranjem in združevanjem datotek ter tabel (Sayana, 2003).

Revizorji lahko na tri načine uporabijo računalniško povezane tehnike, da preverijo notranje kontrole revidiranja (Cerullo, Cerullo, 2003; Choi, 2017, str. 5):

1. revizija mimo računalnika. Revizorji preverijo zanesljivost informacij, ki jih proizvaja IS, tako da prvo izračunajo pričakovane rezultate transakcije, ki so jih vstavili v sistem, in jih primerjajo z rezultati outputa in obratno. Če so le-te točne in veljavne, se domneva, da je sistem kontrol učinkovit in da sistem deluje pravilno. Ta pristop je primeren, ko so aplikacije avtomatiziranega sistema relativno preproste. Pomanjkljivost pristopa je, da ne preverja, ali je logika programa pravilna. Pristop ne razkriva, kako se avtomatizirane kontrole odzivajo na širok krog transakcij, ki vsebujejo napake.
2. Revizija z računalnikom. Sprejema različne CAATs. Pristop pregleduje procesirane podatke aplikacije, tako da opravlja vsebinske teste in omejene teste kontrol. Bytnes et al. (2012, str. 2) opredeljujejo revizijo z računalnikom kot revizijo z uporabo GAS.
3. Revizija skozi računalnik. Tehnika se osredotoča na testiranje avtomatiziranih procesnih korakov, programske logike, ureja rutine in programske kontrole. Pristop predpostavlja, da napaka in nepravilnost ne moreta uiti neopazno, če so procesni programi dobro razviti in primerno implementirani v urejene rutine in programirane kontrole. Če programi delujejo kot načrtovani, se lahko rezultati razumno sprejmejo kot zanesljivi. Ta pristop je primeren za testiranje kontrol v kompleksnih sistemih. Pristop vključuje testiranje podatkov, vzporedne simulacije, integrirane testne prostore (angl. Integrated Test Facility; v nadaljevanju ITF) in vgrajene revizijske module (angl. Embedded Audit Modul; v nadaljevanju EAM). Testiranje podatkov in vzporedne simulacije sta tehniški pristopa na preskok - občasni tehniki, medtem ko sta ITF in EAM pristopa neprestanega revidiranja¹⁴⁷. Neprestani revizijski pristopi je relevanten za organizacije, ki sporočajo računovodske informacije v realnem času.

Suen (2009, povzeto po Brodie, 1990, str. 1) navaja, da so CAATs dostopne že od poznih 80.-tih let 20. stoletja, vendar kljub temu kažejo raziskave (Liang et al., 2001; Kalaba, 2002; Debreceny et al., 2005; Shaikh, 2005; Curtis in Payne, 2008; Janvrin et al., 2009 ter Braun in Davis, 2003), da jih revizorji ne uporabljajo redno in sistematično (Cardoş, 2010, str. 493; Janvrin et al., 2008, str. 1, 2). Čeprav jih priporočajo MSR (Janvrin et al., 2008, str. 4), je stopnja implementacije še vedno minimalna in ni splošno uporabljena v revizijskih družbah, a je različna v različnih organizacijah in industrijah (Rosli et al., 2012b, povzeto po Curtis in Payne, 2008; Debreceny et al., 2005, str. 3). Raziskava revizijske družbe KPMG leta 2009 je ugotovila, da 33 % organizacij ne uporablja nobenega orodja za analizo podatkov ali vzorčenje (Suen, 2009, str. 4–6, 8). Revizorji uporabljajo CAATs za zaznavo prevar in *ad hoc* testiranja in ne za globlja testiranja in še bolj redko za testiranje kontrol. CAATs pogosto uporabljajo v izbranih vzorcih za potrditev, pripravo starih prejetih poročil in kvantificiranje ugotovitev (Suen, 2009, str. 2). Janvrin et al. (2008, str. 16) navajajo, da zunanji revizorji ekstenzivno uporabljajo CAATs za analitične procedure, pisanje revizijskih poročil, upravljanje z delovnimi papirji in vzorčenje. Revizorji sicer dojemajo druge možnosti uporabe, a jih uporabljajo manj.

---

¹⁴⁷ Rezaee et al. (2001, str. 151) opredeljuje neprestano revidiranje kot proces pridobivanja elektronskega revizijskega dokaza kot razumno osnovo za oblikovanje mnenja o pravičnem in poštenem prikazu računovodskih izkazov, ki so bili pripravljani v računovodskem sistemu realnega časa brez papirja.

Danić et al. (2008, str. 57) navajajo več okoliščin, od katerih je odvisno, ali bo revizor in v kolikšni meri uporabil CAATs, pri čemer so najpomembnejše: računalniško znanje, strokovnost in izkušnost revizorja, dostopnost računalniške tehnike in priročnost računalniške podpore, neizvedljivost ročnih testov, učinkovitost ter časovna omejitev. Suen (2009, str. 3, 4) navaja več različnih načinov izboljšanja uspešnosti za uporabo CAATs: primerno izobraževanje z realnimi vajami in revizijsko programsko opremo; dolgoročni proračuni (nad dve leti); podpora višjega posloводства v revizijskih družbah; podpora revidiranja; povezava CAATs s področji visokega tveganja; dolgoročna naravnost revizijskih ekip pri uporabi CAATs.

Prednosti uporabe CAATs so: večja učinkovitost (Janvrin et al., 2008, povzeto po Zhao et al., 2004; Braun in Davis, 2003, str. 1, 4–12), izboljšanje kvalitete revizijskega dokaza¹⁴⁸, odstranjevanje subjektivnosti in pristranskosti pri opravljanju analiz, prihranek časa (Choi, 2017, str. 2), znižanje cene, izboljšanje kvalitete, povečanje produktivnosti in večja zanesljivost revizijskega postopka (Rosli et al., 2012a, povzeto po Banker et al., 2002, str. 1).

Obstaja osem različnih tipov CAATs, ki so na voljo revizorjem, a zahtevajo različne pristope in stopnje računalniškega znanja. Prve štiri vrste (1–4) se uporabljajo za testiranje računalniških kontrol pri večjih računalniških omrežjih, zadnje štiri (5–8) pa se primarno uporabljajo za vsebinske teste v glavnem omrežju, prenosnikih in mikroročunalniških okoljih (Choi, 2017, str. 2, 3; Guy et al., 1999, str. 276, 277):

1. testiranje podatkov. Uporablja se pripravljen input revizorja, da testira trenutno verzijo kopije, ki jo dobi od stranke, znotraj klientovega sistema. Enkrat ko so revizorjevi podatki procesirani, sistem proizvede rezultate. Output se primerja s pričakovanimi rezultati revizorja. Vsako odstopanje od pričakovanih rezultatov namiguje na logične ali kontrolne probleme.
2. ITF zahteva, da revizor sodeluje pri načrtovanju sistema. Ustvari revizijske module znotraj sistema, ki omogočajo lažne testne podatke, ki so ločeni od resničnih podatkov v sistemu. Enkrat ko je sistem vzpostavljen, se lahko testni podatki vstavijo v normalni tok transakcij in revizor lahko oceni aplikacijo kontrol med vsakdanjimi operacijami z uporabo rezultatov.
3. Vzoredna simulacija. Revizor razvije aplikacije, katerih namen je podvojiti rezultate strankinih aplikacij z uporabo strankinih podatkov. Primerjava rezultatov omogoča revizorju oceniti kvaliteto procesov strankine aplikacije.
4. EAM. Revizor vstavi revizijski modul (datoteke ali segmente kode) v sistem gostitelja za identifikacijo transakcij, ki dosežajo enega od prej določenih kriterijev med procesiranjem.
5. GAS. Splošna revizijska oprema omogoča celotno analizo podatkov. Programska oprema omogoča izvlečke in analize. Relativno preprosta uporaba z malo specializiranega znanja IT in sprejemljivost v različnih okoljih omogočata uporabniku večje pokrivanje v primerjavi z drugimi procedurami. Suen (2009, str. 4–6, 8) ugotavlja, da je postal GAS sinonim za programsko opremo analize podatkov specifično oblikovan za revizorje. Programska oprema lahko razvrstimo v dve skupini: samostojna programska oprema (npr. ACL (angl. Audit Command Language) in IDEA (angl. Interactive Data Extraction and Analysis)) ter dodatki za MS Excel. Za analiziranje podatkov se najbolj pogosto uporablja MS Excel (Karnet, 2008, str. 73).

---

¹⁴⁸ Izboljšanje učinkovitosti revidiranja in moč revizijskih dokazov je odvisno od revizorjevega razumevanja poslovnega procesa stranke in izkušenj z revizijskimi orodji (Suen, 2009, str. 3, 4).

6. Nепrestano revidiranje. Metoda opravlja kontrolo in oceno tveganja avtomatično ter omogoča neprestane preglede in analize poslovnih informacij v realnem času. Metoda omogoča revizorju dajanje pisnih zagotovil istočasno z ali v kratkem časovnem obdobju po obravnavanem dogodku. Implementacija neprestanega revidiranja zahteva podrobno poznavanje poslovnih procesov, systemske arhitekture in pripadajočih revizijskih principov oz. načel. Pri implementaciji neprestanega revidiranja morajo biti cilji jasno določeni (Karnet, 2008, str. 71–73).
7. Pomožni programi. Dowling in Leech (2007, str. 92, 93) ugotavljata, da so podporni sistemi revizije ključne tehnološke aplikacije, ki jih uporabljajo revizijske družbe za učinkovito revizijo. Ti sistemi vključujejo elektronsko dokumentacijo, obsežne pomožne datoteke, računovodske in revizijske standarde, relevantno zakonodajo in pomočnike pri sprejemanju odločitev.
8. Umetna inteligenca in strokovni sistemi.

3.7 REVIZOR

Taylor in Glezen (1996, str. 32, 33) navajata, da mora biti sodoben revizor nadarjen posameznik, ki na dnevni bazi presoja, sprejema in zagovarja sprejete odločitve na podlagi ustreznih uveljavljenih sodil. Pojem nadarjen posameznik bolj opisno opredeljujeta Buttery in Simpson (1989, str. 15, 16), ko pišeta, da bi revizorje z dolgoletnimi izkušnjami mikalo reči, da je odličnost edina zahtevana osebna lastnost revizorjev. Avtorja trdita, da je v reviziji potrebna večja stopnja osebnih kvalitiet kot v drugih poklicih. Med ključne osebne lastnosti uvrščata: inteligenco, trdnost, radovednost, domišljijo, dobre vedenjske lastnosti, predanost ter dober karakter. Mahnič (2000, str. 55, 56) med potrebne veščine revizorja uvršča: intelektualne veščine, veščine medsebojnih odnosov ter veščine komuniciranja. Turk (2002a, str. 38–44) deli pojem odličnosti na dve skupini, in sicer odličnost povezana z rastjo osebnosti ter odličnost povezano s pojavnostjo osebnosti. Odličnost osebne rasti tvorijo odličnost v pogledu obvladovanja časa, fizične okrepitve, psihične sprostitve, duhovne rasti ter obvladovanja navad, medtem ko odličnost s pojavnostjo osebnosti tvorijo odličnost v pogledu samopomoči, družinskih razmerij, nastopanja v ožjem okolju, nastopanja v širšem okolju ter trajnejšega vpliva.

Broberg (2013, povzeto po Anderson-Gough et al., 2002; Dezalay, 1995, str. 41–46) trdi, da je opredeljevanje osebnih lastnosti revizorja plod novodobne komercialne orientiranosti revizijskih družb ter družbenega statusa revizorja. Komercializacija poklica izhaja iz dejstva, da revizija zgodovinsko ni veljala za »gosposki poklic« kot sta to bila medicina in pravo. Enačenja statusa poklica se skuša doseči z dodeljevanjem atributov, kot so: pomemben del blagostanja družbe, obsežno in težavno delo, velika odgovornost, prestiž, »pravi ljudje« ter materialne nagrade za delo.

Boynton in Johnson (2006, str. 12) sta za opredelitev kriterijev strokovnjaka uporabila delo Johna Careyja »*Vzpon računovodske stroke: od tehnika do strokovnjaka*« (angl. »*The Rise of the Accounting Profession: From Technician to Professional*«), ki navaja sedem kriterijev: (1) obseg specializiranega znanja; (2) formalna izobrazba; (3) standardni sprejemni pogoji (strokovni izpit, op. a.); (4) kodeks etike; (5) status, ki ga določa licenca ali posebna oznaka; (6) javni interes za delo, ki ga opravlja praktik ter (7) družbena odgovornost. Revizor izpolnjuje vseh sedem pogojev ter ga lahko po tej klasifikaciji imenujemo strokovnjaka. Toda v literaturi obstajajo pomisleki, ali to drži.

Broberg (2013, povzeto po Carrington, 2010; Hines, 1989; Alvesson, 1994; Grey, 1998; Anderson-Gough et al., 2000, 2001, 2002; Cooper in Robson, 2006, str. 41–46) piše, da revizorji verjamejo, da so strokovnjaki, saj dajejo videz, da imajo unikaten korpus znanja. Imeti ali si želeli imeti oz. strmeti k temu, da imaš opredeljeno bazo znanja ter ekskluzivno lastnino nad določenim področjem strokovnosti, je skupna lastnost vseh poklicev. Vendar se »strokovnost« v revidiranju bolj nanaša na vedenje, ravnanje in strokovni videz kot pa na znanje, saj baza znanja revidiranja ni jasno opredeljena. Koletnik (2007, str. 296, 297) navaja, da mora biti revizor praviloma dobro podkovan s širokim znanjem s področja ekonomije, računovodstva, prava, davčnega področja ter drugim znanjem (IT). Pravilnik o pridobitvi potrdila o strokovnih znanjih za opravljanje nalog pooblaščenega revizorja (v nadaljevanju Pravilnik 2) (2009) določa v 3. členu, da je strokovni izpit sestavljen iz dveh delov. V prvem delu se opravlja teoretičen in praktičen izpit iz splošne računovodske teorije in načel, pravnih zahtev in standardov v zvezi s pripravo letnih in konsolidiranih računovodskih izkazov, SRS, MRS, finančne analize, stroškovnega in poslovnega računovodstva, obvladovanja tveganja in notranjega kontroliranja, revidiranja, pravnih zahtev in strokovnih standardov v zvezi z obvezno revizijo in zakonitimi revizorji, MSR, poklicne etike in neodvisnosti, prava družb in upravljanja podjetij, stečajnega prava in postopkov zaradi insolventnosti, davčnega prava, civilnega in gospodarskega prava, delovnega in socialnega prava, IT in računalniških sistemov, poslovnih financ in matematike in statistike. V drugem delu kandidat predstavi in zagovarja zaključno delo.

3.8 UGOTOVITVE TRETJEGA POGLAVJA

Revidiranje predstavlja en element v verigi celotnega sistema računovodskega in neračunovodskega poročanja o korporativnem upravljanju podjetij. Zgodovinsko je bila glavna moč revizorja konservatizem, saj so opredmetena sredstva predstavljala večino premoženja podjetja. Danes predstavljajo neopredmetena sredstva večino premoženja podjetja. Napredek poslovnega okolja, vzpon računalništva v oblaku, digitalizacija poslovanja, mednarodni trgi, liberalizem ter povečanje tveganj opravičujejo pozive k razvoju revidiranja ter prilagoditvi izzivom današnjega in jutrišnjega digitalnega poslovnega sveta. Kakšen bo nadaljnji razvoj revidiranja, ni jasno, saj obstajajo različni pogledi na mogoče razvojne ukrepe ter globoka zaskrbljenost, da se je poslovni svet razvil prehitro za panogo revidiranja.

Naloge in namen revidiranja so se z razvojem in večanjem svetovnega gospodarstva spremenile. Današnji osrednji cilj revidiranja je posojanje kredibilnosti računovodskim informacijam v letnih poročilih, a se v praksi obravnavajo revizijske družbe tudi kot zavarovalci le-teh.

Panoga revidiranja je trenutno v fazi regulacije, v postopku katere sodelujejo zasebne pravne osebe (nacionalna in mednarodna strokovna združenja), državni regulatorji ter nadvladalne organizacije (EU). Regulacija revidiranja se nahaja v preseku prava finančnega trga, konkurenčnega prava, prava družb.

Poznamo več definicij zunanega revidiranja. Bistvene lastnosti zunanega revidiranja so: naknadno pregledovanje, skladnost delovanja z vnaprej postavljenimi kriteriji, mnenje revizorja ter neodvisnost in strokovnost revizorja. Potreba po revidiranju izhaja iz potencialnega ali resničnega konflikta interesov, posledic napak, kompleksnosti ter oddaljenosti. Revizor izda strokovno mnenje, ki je pripravljeno na podlagi omejene

količine informacij, vnaprej opredeljenih postopkov pridobivanja revizijskih dokazov ter subjektivne presoje dokazov. Revizija nudi zgolj visoko stopnjo zagotovila, sprejemljivega zagotovila, da so sporočeni računovodski izkazi resnični in pošteni v vseh pomembnih aspektih. Proces zunanjega revidiranja je pod velikih vplivom zunanjih okoliščin ter subjektivnega odnosa revizorja.

Raziskave potrjujejo prevlado t. i. »Velikih štirih« v panogi revidiranja. Slednji imajo prevladujoč tržni delež na vseh mednarodnih, regionalnih in državnih trgih. Zaradi statičnega trga, ki onemogoča konkurenco o(b)stajajo tveganja povezana z revizijo, ki se kažejo v kakovosti, ki ostaja nedefiniran in nemerljiv pojem, vrzeljo v pričakovanju, ki je ni moč zapreti, nedosegljivo neodvisnostjo, obsegom sorodnih storitev ter razmerjem med presojo in skladnostjo.

Notranje revidiranje se je razvilo izključno kot potreba organizacij, da zmanjšajo/odpravijo zunanja in notranja tveganja. Notranje revidiranje ni obvezno, a obstajajo zakonsko določene izjeme. V praksi se je vzpostavila meja 250 zaposlenih, da se začne razmišljati o vzpostavitvi lastne notranje revizijske službe. V preteklosti se je notranje revidiranje osredotočalo na vsakodnevne naloge, medtem ko se danes preusmerja v strateške naloge in postaja ključna podporna funkcija poslovanju. Kljub temu ostaja vloga notranje revizije v korporativnem upravljanju nejasna, saj nekateri menijo, da ne opravičuje dobljenih sredstev, nima pravega pomena ter da se lahko dobljeni rezultati pridobijo tudi na drug način, čeprav izkušnje iz preteklosti kažejo drugače. Notranje revidiranje tako ostaja primarno pristono v zakonsko določenih primerih in velikih podjetjih. Notranji nadzor javnih financ pri neposrednih in posrednih uporabnikih v Republiki Sloveniji ureja Zakon o javnih financah (2013).

Državno revidiranje se razlikuje od t. i. gospodarskega, kar se odraža v nalogah, ki jih opravlja državni revizor v primerjavi z zunanjim oz. notranjim revizorjem pri gospodarskih družbah. Državno revidiranje se osredotoča na porabo proračunskega denarja oz. dosežke porabljenega denarja. Potreba po revidiranju dosežkov proračunskih uporabnikov je utemeljena z visokim odstotkom deleža javnofinančnih izdatkov v BDP-ju države. Najvišji organ nadzora v RS za državno revizijo je RS RS, katerega delovanje opredeljuje ZRacS-1 (2001). Revidiranje dosežkov porabljenega denarja se presoja skozi gospodarnost, učinkovitost, uspešnost, pravičnost, okolje in etiko. RS RS uspe v posameznem fiskalnem letu revidirati slabe 4 % revizijskih subjektov.

Z razvojem ekonomije in digitalizacijo poslovnega okolja se spreminja tudi revidiranje. Do izraza prihajajo novi načini revidiranja. Eden izmed njih je revidiranje IS, ki se je razvilo kot podaljšek tradicionalne revizije. Pomembnost revidiranja IS narašča z digitalizacijo poslovanja in vse večjo odvisnostjo organizacij od računalnikov. Revidiranje IS je novodobni pristop k revidiranju poslovanja, delovanju organizacij ter integralni del funkcije revizije. Razvoj revidiranja IS usmerjajo mednarodni strokovni standardi, etična pravila ter praksa.

Z razvojem IT se spreminjajo tudi orodja, s katerimi revizorji pridobivajo dokaze za oblikovanje svojih mnenj. Novodobni pristop temelji na ocenjevanju tveganja, ki se opravi s preverjanjem notranjih kontrol IS. Za preverjanje notranjih kontrol lahko revizor uporabi tri načine računalniško povezanih tehnik, in sicer: revizija mimo, z ter skozi računalnik. Za uspešno opravljeno revizijo v novodobnih pogojih elektronske infrastrukture sta primerna zgolj pristopa z in skozi računalnik. Kljub temu, da CAATs

prinašajo številne prednosti, raziskave kažejo, da je uporaba le-teh v reviziji omejena in nesistematična.

Novodobna komercializacija panoge revidiranja vidi revizorja kot strokovnjaka, katerega krasi odličnost na vseh področjih življenja. Za opravljanje poklica revizorja je potreben velik obseg interdisciplinarnega znanja ter intenzivna akademska podlaga.

4 PRIHODNOST REVIDIRANJA

Ključne značilnosti ekonomskih razmer 21. stoletja bodo negotovost, spremenljivost, visoka konkurenčnost in skrb za notranjo ekonomijo (predvsem za obvladovanje stroškov) (Koletnik, 2000, str. 36). S spremembo ekonomije in vse večjim poudarkom na digitalni ekonomiji, vpletanju strojev ter umetne inteligence (angl. Artificial Intelligence; v nadaljevanju AI) v vsakodnevna opravila ter strateškim načrtovanjem prihodnjih dogodkov, se bo moral spremeniti tudi ustroj organizacij. Da bi dosegli visoko stopnjo organizacijske fleksibilnosti in koordinacije za hiter odziv na zahteve trga, odlično kvaliteto proizvoda ter nizko ceno, bo morala organizacija uporabiti ekipno orientirano, razdeljeno strukturo sprejemanja odločitev in netradicionalen pristop. Organizacije bodo morale imeti dinamično mrežo, ki bo sinteza najboljše dostopne oblike, produkcije, ponudbe, distributivnih sposobnosti in sredstev po celem svetu, da povežejo proizvod/storitev in potrošnika. Večja podjetniška narava bo omogočila podjetju, da se odzove na konkurenčne priložnosti hitro in s primerno mero, istočasno pa bo omogočila zmanjšanje tveganj in strošek posamezne mreže. Svetovno omrežje bo omogočilo podjetju izkoriščanje priložnosti na svetovnem trgu. Delo bodo opravljale multi-disciplinarne in multi-podjetniške ekipe, ki bodo delale skupaj, ne glede na lokacijo ali časovni pas, in bodo imele veliko svobode pri sprejemanju odločitev. Odprtost, sodelovanje in zaupanje bodo okarakterizirali odnose med podjetjem in zaposlenimi. Omrežje bo moralo biti interaktivno, da bodo lahko ljudje, podjetja in stroji komunicirali v vsakem času, ter prilagodljivo, saj se bodo podjetja neprestano spreminjala (Gallegos, Senft, 2012).

Revidiranje se mora prilagoditi ter iskati prostor za napredek in obstoj znotraj zgoraj opisanega poslovnega okolja (Gonzalez, 2014). V anketi revije Forbes Insights (2015, str. 3) je 93 % anketirancev izrazilo mnenje, da se mora poklic revizorja razviti na področju tehnologije, kulture, statusa poklica in obsega znanja. Napredek IT, vse večja kompleksnost družbe in poslovanja bi morali videti kot priložnost za razvoj revidiranja, vendar lahko hitro postanejo grožnja. Korošec (2007, str. 157–160) vidi tveganja povezana z razvojem računovodsko-revizorske stroke v: nevarnosti prevlade oblike nad vsebino pri revidiranju; nevarnosti strokovno oporečnega in neetičnega delovanja (npr. nezadostno znanje, neznanje); nadaljnjem odvrčanju od delovanja v interesu javnosti; nevarnosti nekakovostnega izobraževanja in neuspešnega novačenja »najspособnejših mladih«.

Eden ključnih faktorjev v prihodnosti revidiranja je učinkovita uporaba IT (Damij, 2010, str. 19) in vključitev le-te v vse faze revidiranja¹⁴⁹ (Federation of European Accountants, 2014, str. 8). Damij (2010, str. 19) opozarja, da je zahtevani nivo znanj uporabe IT in povezanih tveganj tako velik, da ga revizorji ne morejo na hitro osvojiti. Lombardi et al. (2014, povzeto po Elliott, 1994, 2002, str. 23) trdijo, da je stanje revidiranja na koncu 20. stoletja ogroženo, saj revidirani računovodski izkazi postajajo vse manj relevantni investitorjem, upnikom in analitikom. Predpostavljajo, da bo

---

¹⁴⁹ Gallegos in Senft (2012) trdita, da je tehnologija vplivala na tri bistvena področja poslovnega okolja: (1) povečala je možnost dobiti, shraniti, analizirati in obdelati veliko število podatkov in informacij. Tehnologija je postala primarni pomočnik pri številnih produkcijskih in storitvenih procesih; (2) tehnologija je spremenila način nadzora sistema; (3) na poklic revizorja v smislu, kako se opravlja revizija in potreben obseg znanja, ki je nujen za ugotavljanje zaključkov o operativni ali sistemski učinkovitosti ter integriteti poročanja.

zanesljivost IT preseгла potrebo po tradicionalnih revidiranih računovodskih izkazih in da bodo uporabniki prihodnosti tudi drugi in ne zgolj investitorji in upniki.

Smernice bodočega razvoja revidiranja se bodo postavile ob bok razvoju tehnologije in široke uporabe IT (Bratanič Gradovec, 2012, str. 78), saj je prihodnost vsakega poklica in podjetja/organizacije v avtomatizaciji delovnega procesa (Lombardi et al., 2014, str. 26, 27). Chen et al. (2013), Bressler (2013), Spalding (2012), Poonpool in Chantinnok (2013), Okabl (2013) so v svojih raziskavah odkrili, da je znanje IT ključno za revizorje (Lasmane, Jakusonoka, 2013, str. 30, 31). Posledično lahko domnevamo, da naslednji korak v razvoju revidiranja ne bo prišel s področja računovodstva ali revidiranja, ampak iz IT (Gonzalez, 2014).

Razvoj digitalne ekonomije je ustvaril potrebo po pravočasnih informacijah o številnih temah, ki se raztezajo dlje od tradicionalnih računovodskih poročil (Bytnes et al., 2012, str. 5). Investitorji in drugi delničarji so prepoznali, da se vrednost organizacije ne ustvarja zgolj znotraj njenih zidov. Organizacije imajo številne gonilnike vrednosti¹⁵⁰, mnogi med njimi so neotipljivi. Posledično lahko na vrednost in delovanje organizacije pozitivno in negativno vplivajo dogodki in procesi zunaj organizacije in njenega lokalnega okolja. Spremembe v okolju organizacije kot so demografske spremembe, omejitve energije, novi tehnološki razvoji in drugi dejavniki lahko dramatično spremenijo poslovni model, kar posledično spremeni vrednost organizacije. Zaradi tega želijo delničarji razumeti, kje in kako se ustvarja vrednost organizacije ter zahtevajo, da organizacije boljše razložijo/poročajo neračunovodske informacije. Finančni trgi¹⁵¹ podpirajo večjo veljavo koncepta vrednostnega poročanja¹⁵² v revidiranih računovodskih poročilih prihodnosti (Cosserat, Rodda, 2009, str. 629).

---

¹⁵⁰ Revizijska družba PWC je izdelala model vrednostnega poročanja, ki bo uporabljal proces gor-dol poročanja in bo omogočil podjetju razkrivanje notranjega delovanja investitorjem v razumljivem jeziku. Ključni vidik modela je obširen sklop specifičnih računovodskih in neračunovodskih informacij o podjetju, zgodovini in indikatorjih predvidevanja ter delničarjeve aktivnosti pri ustvarjanju vrednosti. Model obsega metrično vrednost delničarjev in vrednost kazalnikov, ki se ne osredotočajo na operativne zadeve, ampak na ključne aktivnosti ustvarjanja vrednosti poslovanja kot celote dolgoročnih mer. Model podpirajo štirje ključni elementi: (1) uporaba bodočih kazalnikov; (2) informacije o denarnem toku namesto tradicionalnih zaslužkov; (3) neračunovodski kazalniki (ohranjanje strank, zadovoljstvo zaposlenih in podpiranje skupnosti); (4) večja transparentnost za zadovoljevanje zahtev investitorjev po več informacijah (Cosserat, Rodda, 2009, str. 629).

¹⁵¹ Raziskava Švedske borze (angl. The Swedish Stock Exchange) o informacijskih potrebah svetovnih investitorjev in analitikov kaže ključne vpoglede v najboljše prakse poročanja, ki vključujejo: obseg prostega denarnega toka, zaslužek na delnico, položaj na trgu (uvrstitev na trgu), informacije o panogi (rast v primerjavi), strategijo in vizijo podjetja, cilje proti dosežkom, analizo segmentov podjetja, kvaliteto poslovanja, ključne poslovne aktivnosti, aktivnosti poslovanja, slabe novice in izzive, tveganja ter negotovosti (Prav tam).

¹⁵² Vrednostno poročanje razširja letna poročila, tako da podjetja identificirajo in zadovoljijo potrebe analitikov in investitorjev po relevantnih informacijah o gonilnikih dodajanja vrednosti, neopredmetenih sredstvih in ocenjenemu bodočemu denarnemu toku (Chambers, 2003). Revizijska družba PWC priporoča naslednje kriterije pri razvoju praktičnega modela vrednostnega poročanja: (1) pregled trga – konkurenca, regulacija in makroekonomsko okolje; (2) strategija vrednosti – cilji, upravljanje in organizacija; (3) upravljanje z vrednostmi – finančno delovanje, finančni položaj, upravljanje tveganj in informacije segmenta; (4) vrednostna platforma – inovacije, branding, odnosi s strankami, upravljanje dobavne verige, upravljanje s človeškimi viri ter ugled (socialni, okoljski in etični) (Cosserat, Rodda, 2009, str. 630).

Korošec (2007, str. 151) ugotavlja da se podjetja pri svojem poslovanju vse bolj osredotočajo na trajnostni, družbeno-socialni in ekonomski vidik svojega poslovanja¹⁵³, s čimer delno izpolnjujejo zahteve uporabnikov računovodskih poročil po večjem obsegu informacij¹⁵⁴. Končni cilj delničarjev je integrirano poročilo (angl. Integrated Report) organizacije¹⁵⁵, ki identificira in meri vse attribute ustvarjanja vrednosti, pomaga poslovodstvu upravljati podjetje na bolj celovit način ter bolj učinkovito izkoristiti celoten finančni in nefinančni kapital organizacije (Deloitte, 2015b, str. 28). V sklopu koncepta vrednostnega poročanja se bodo poleg računovodskih poročil pojavile nove vrste revizij, ki niso bile razvite v preteklosti. Že sedaj se pojavljajo trendi po medicinskih revizijah, okoljskih revizijah¹⁵⁶ in revizijah etike in sociale (Kandemir, 2014, str. 1).

Nove zahteve pri poslovanju, vedno več podatkov in analiz v poročilih in strategijah ustvarjajo potrebo po novih oblikah kontrol in ocenjevanja tveganj. Revidiranje se mora razviti in razširiti, da zadovolji vedno večje potrebe strank (Forbes Insights, 2015, str. 5, 6). V raziskavi revizijske družbe Deloitte (2015a) je dve tretjini anketirancev menilo, da je osnovna naloga revidiranja dajanje zagotovil o pravilnosti računovodskih izkazov in učinkovitem delovanju sistema notranjih kontrol. 46 % anketiranih članov revizijskih komisij in 59 % anketiranih uporabnikov računovodskih izkazov bi želelo videti bolj pro-aktivno vlogo revizije pri reševanju nastajajočih zahtev. Zahteve se nanašajo predvsem na obseg trenutnih zagotovil. Potrebno se je prilagoditi željam in zahtevam neposrednih in posrednih uporabnikov revizijskih storitev ter razširiti svojo dejavnost iz postavljenih zgodovinskih okvirov¹⁵⁷. Po mnenju anketirancev bi morali revizorji

---

¹⁵³ Leta 2013 je 72 % podjetij iz S&P 500 indeksa poročalo o vplivu na okolje ter socialnem in upravljalškem vplivu, kar je napredek od 53 % iz leta 2012. Organizacije, ki so poročale o trajnostnem razvoju, so imele pozitiven učinek na ugled in vrednost v primerjavi z organizacijami, ki niso poročale o trajnostnem vplivu. Največ koristi so imele organizacije, ki so poročale po GRI okviru (angl. Global Reporting Initiative) (Deloitte, 2015b, str. 28).

¹⁵⁴ Investitorji zahtevajo informacije o prepoznavanju tveganj. Razširjeno poročanje je prvi korak. Revizijska družba Deloitte je maja 2013 kot prva revizijska družba objavila razširjeno revizijsko poročilo za družbo Vodafone. Od takrat je objavila nadaljnjih 73 razširjenih poročil za 350 največjih kapitalskih družb uvrščenih na Londonski borzi. V poročilih je bilo obravnavano 290 tveganj o pomembnih nepravilnostih, odgovori na le-te ter podrobnosti, ki prej niso bile znane delničarjem. Programska oprema je omogočila obdelavo več kot milijardo dokumentov in več kot 220 milijonov dnevnikov (Sproul, 2014).

¹⁵⁵ Junija 2014 je Koalicija za naravni kapital (angl. Natural Capital Coalition) sporočila, da bosta Svetovni poslovni svet za trajnostni razvoj (angl. World Business Council for Sustainability) in Mednarodna zveza za ohranjanje narave (angl. International Union for Conservation of Nature) razvila Protokol za kapital narave (angl. Natural Capital Protocol), ki bo nudil standardizirano svetovno metodologijo za pomoč organizacijam pri razumevanju njihovega vpliva in odvisnosti od naravnih virov vključno z ekosistemom. Ta iniciativa bo utrdila poslovni izziv za trajnostni razvoj in integrirano poročanje (Deloitte, 2015b, str. 28).

¹⁵⁶ Politični pritisk in globalna ozaveščenost sta postavila socialno in okoljsko odgovornost za visoki prioriteti pri vzpostavljanju dobre podobe organizacije. Z okoljsko revizijo se oceni in poroča o okoljskem vplivu organizacije glede na relevantno zakonodajo, politiko podjetja in dobre prakse. Okoljska revizija gre dlje od zakonskih zahtev in pokriva vse aspekte vpliva podjetja na okolje (npr. produkcijske metode, transport, dobavna veriga, ohranjanje energije in trajnost). Okoljske revizije praviloma zahtevajo specifično znanje in veščine. Okolje lahko vpliva na računovodske izkaze, zaradi česar se mora upoštevati v procesu revidiranja računovodskih izkazov (npr. sistem preprečevanja onesnaženja, tveganja povezana s prevozom in shranjevanjem okolju nevarnih odpadkov ali zastarelost blaga zaradi okoljevarstvenih zakonov in predpisov itd.). Cilj socialne revizije je določitev obsega socialne odgovornosti in skladnosti s politiko podjetja in relevantno zakonodajo (Cosserat, Rodda, 2009, str. 24).

¹⁵⁷ V raziskavi revizijske družbe Deloitte (2015a) se je 67 % uporabnikov računovodskih poročil, 66 % članov revizijskih komisij in 66 % izdelovalcev računovodskih poročil strinjalo, da bi morali revizorji dajati zagotovila za informacije nad tradicionalnimi računovodskimi izkazi.

upoštevati indikator uspešnosti, matrike industrije ter druge neračunovodske standarde. Ključno sredstvo za zadovoljitev teh zahtev bo uporaba napredne IT. Med anketiranci je velika razlika pri oceni, kakšno je trenutno stanje uporabe IT v revidiranju. Zgolj 45 % anketiranih uporabnikov računovodskih poročil se strinja, da je stopnja tehnologije in spremljanje razvoja tehnologije zadostna, medtem ko je ta odstotek med člani revizijskih komisij in strokovnjaki za pripravo računovodskih poročil višji (70 %). Anketiranci menijo, da se bo revidiranje javnih podjetij odmaknilo od postavljenih okvirjev dajanja zagotovil o ustreznosti računovodskih izkazov in zmanjševanju tveganj ter začelo upoštevati oz. uporabljati dognanja iz analize podatkov, AI in drugih naprednih IT¹⁵⁸ (Kuehner Hebert, 2015).

Prihodnost revidiranja je v 100 % pregledu vseh transakcij. Revizija prihodnosti bo zmožna urediti, filtrirati in analizirati na milijone transakcij s ciljem identificirati nepravilnosti na področju potencialnih tveganj in težav z najvišjo stopnjo tveganja. Takšen postopek revidiranja bo omogočil analizo trendov skozi revizijski proces, vsaka naslednja revizija pa bo gradila na obogatenu znanju prejšnjih. Revidiranje prihodnosti bo omogočalo scenarije kako npr. vreme, prometni vzorci, ekonomski pogoji, nezaposlenost določene demografske skupine ter drugi elementi gospodarstva vplivajo na finančno poslovanje podjetja. Nestrukturane podatke bomo lahko uporabljali pri določanju potencialnih vplivov na gospodarski uspeh podjetja in njen profil tveganja, kar bo posledično povečalo kvaliteto revidiranja. Trenutno je takšen način revidiranja predrag za splošno uporabo. Ob znižanju stroškov analiziranja terabajta (v nadaljevanju TB) podatkov na optimalno raven, bomo lahko uporabili vsa dognanja tehnološkega napredka (Gonzalez, 2014).

Primat v revidiranju prihodnosti nosi revidiranje IS oz. revidiranje poslovanja, saj se z njim srečujemo že danes bodisi neposredno bodisi posredno pri vsakem sodobnem revidiranju (Bratanič Gradovec, 2012, str. 78). Trend vse večje pomembnosti revidiranja IS se bo v prihodnosti nadaljeval. Dodaten razlog v prid primata revizije IS je premik revidiranja iz tradicionalnega okvira k široki paleti relevantnih storitev za vzhajajočo informacijsko revolucijo (Cossierat, 2000, str. 4). Obseg revidiranja se bo razširil, da bo vključeval prevare, obvladovanje tveganj in analizo sistemov IT, tj. celoten poslovni proces in povezanih tveganj. Revidiranje bo neprestano ter bo nudilo analize v realnem času (Forbes Insights, 2015, str. 5, 6; Lombardi et al., 2014, str. 21–29).

Odvisnost podjetij od kompleksnih IS namiguje na vse manjšo vlogo revizijskega pristopa mimo računalnika in bolj primerna pristopa z ter skozi računalnik. Posledično bodo morali revizorji uporabljati napredno revizijsko programsko opremo. Le-ta bo omogočila bolj učinkovit revizijski proces in obseg analiziranih transakcij z minimalnim povečanjem stroškov. Na trgu se kažejo zahteve po več pravočasnih zagotovilih o računovodskih informacijah skozi celotno leto. Da bi imele računovodske informacije v realnem času vrednost, morajo imeti investitorji zagotovilo v realnem času s strani neodvisne tretje stranke, da so informacije varne, pravilne in zanesljive (Choi, 2017, str. 5, 6). Torej, če bodo odločevalci potrebovali bolj kontinuiran tok informacij, na podlagi katerih se bodo odločali, bodo prav tako zahtevali neodvisna zagotovila o zanesljivosti teh informacij. Posledično se bo ustvarila potreba po

---

¹⁵⁸ V raziskavi revizijske družbe Deloitte (2015a) je 70 % uporabnikov računovodskih poročil, 76 % članov revizijskih komisij in 84 % pripravljavcev računovodskih poročil menilo, da bi morali revizorji bolj/več uporabljati napredne tehnologije.

neprestanem revidiranju. S tem na umu bi lahko trdili, da postaja tradicionalna, ročna in retrospektivna revizija nevzdržna (Bytnes et al., 2012, str. 5). Poslovno okolje se razvija hitro in potrebuje ažurne in hitro dostopne informacije, kar pomeni, da so revidirane računovodske informacije v slabšem položaju, kot druge vrste informacij pridobljene v realnem času (Lombardi et al., 2014, str. 21, 22).

Velik izziv in ključen dejavnik uspeha je pretvorba revizije v koncept poslovnega partnerja. Revizijska poročila bodo morala ločiti potrebe uporabnikov, podjetij, regulatorjev, kar pomeni, da bo moralo revizijsko poročilo zmanjšati kompleksnost in ponuditi uporabnikom enostaven dostop do želenih informacij (Grant Thornton, 2016, str. 7–10). Številne raziskave so pokazale potrebo po premisleku, kaj bi revizorsko poročilo moralo vsebovati. Obstaja namreč upravičeno pričakovanje velikega števila uporabnikov, da bi moralo revizijsko poročilo vsebovati več pomembnih, podjetju specifičnih informacij. To bi zmanjšalo informacijsko asimetrijo med delničarji in poslovodstvom (Federation of European Accountants, 2014, str. 9). Niso vsi deležniki zainteresirani za vsak kos informacije o podjetju, toda vsak kos informacije o podjetju je zanimiv nekemu, čeprav nekateri trdijo, da jedro informacij, ki je nujno za razumevanje poslovanja, mogoče ni zajeto v sedanjih računovodskih izkazih. Namesto krčenja obsega revizije na skupni imenovalec, mora revidiranje najti način ločevanja informacijskih potreb uporabnikov (Grant Thornton, 2016, str. 9).

4.1 REVIZOR PRIHODNOSTI

Področje dela se spreminja vedno hitreje. Tehnologija bo v prihodnosti prodrla v vse vidike delovnega okolja. Posamezniki bodo veliko bolj avtonomni in fleksibilni pri delu. Že danes opazimo jasen trend večje odgovornosti posameznika pri pridobivanju in osveževanju svojih veščin oz. znanja (UKCES, 2014, str. 7). Leta 2008 je bila revizijska panoga na svetovni ravni sestavljena primarno iz samozaposlenih moških, starih 55 let ali več (Holtmann, 2015). Za prihajajočo generacijo revizorjev bo bistveno znanje, ki ga starejše generacije niso imele in ga ne morejo prenesti na mlajše generacije. Tehnologija bo spremenila revizorjevo delo, saj bo imel na vpogled več podatkov kot posledica učinkovitejših kontrol za zbiranje in obdelavo podatkov. Ključne lastnosti bodočih revizorjev bodo: izkušnje v industriji stranke, preiskovalne finančne sposobnosti, kritično razmišljanje in presoja, razumevanje podatkov in analiz ter komunikacijske sposobnosti (Forbes Insight, 2015, str. 8, 9).

Pan in Seow (2016, povzeto po AACSB, 2014, str. 169) navajata, da bi morale biti sedanje in vzhajajoče računovodske in poslovne IT integrirane skozi celoten študijski predmetnik računovodskih programov. MZRS je decembra 1995 izdala priročnik »*Informacijska tehnologija v predmetniku študija računovodstva*« (angl. »*Information Technology in the Accounting Curriculum*«), v katerem je predlagala področja IT, na katerih bi moral biti poudarek pri izobraževanju: koncepti IT, notranje kontrole, razvoj standardov in praks IT, vodenje sprejetja IT, implementacija, uporaba in ocena poslovnih sistemov podjetij (Chang, Hwang, 2002, str. 4, 5).

Revizorji prihodnosti bodo morali posedovati znanja s področja tehnike¹⁵⁹, analitike, statistike ter številne mehke veščine¹⁶⁰. Ekipe revizorjev bodo morale biti raznolike, da

---

¹⁵⁹ Po raziskavi podjetja Protiviti (2016, str. 24, 25) so bila najpomembnejša tehnična znanja v preteklih letih: veliki podatki, ISO 3100, ISO 9000, GTAG 17, kultura revizijske družbe, mobilne aplikacije, GTAG 16, ISO 27000, računalništvo v oblaku, aplikacije socialnih medijev in revizijski okvir.

zadostijo izzivom revizije ter ustvarjanja dodane vrednosti (Grant Thornton, 2016, str. 12). V teoriji se pojavlja razmišljanje, da bodo spremembe na področju izobraževanja ter delovnih obveznosti rezultirale v prevzemu novega imena za revizorja - kognitor oz. poznavalec. Kognitor bo strokovnjak na področjih: računovodstva in revizije, podjetniškega svetovanja, informatike, poslovnega prava, financ in finančnega načrtovanja, trženja, ekonomike, obvladovanja tveganj, ravnanja s človeškimi viri ter aktuarskih in inženirskih storitev (Vezjak, 2001, str. 8–11).

Revizorji 21. stoletja bodo morali biti usposobljeni za številna področja delovanja. Iz tega razloga bo moral revizor oz. kognitor 21. stoletja obvladati (Ramamoorti, 2003, povzeto po Ratliff, Reding, 2002, str. 10):

- analitične veščine in veščine kritičnega razmišljanja;
- učinkovito metodo za pridobitev primerne razumevanja revidiranja;
- nove koncepte, principe in tehnike notranjih kontrol;
- zavedanje in razumevanje tveganj in priložnosti v zvezi z revidirancem in revizorji;
- razvoj splošnih in specifičnih revizijskih ciljev za vsak revizijski projekt;
- izbiro, zbirko (uporaba širokega nabora revizijskih procedur), ocenjevanje in dokumentacijo revizijskih dokazov, vključno z uporabo statistične in nestatistične indukcije;
- poročanje revizijskih dokazov v različnih formatih različnim naslovnikom;
- porevizijsko preverjanje;
- poklicno etiko;
- revizijsko tehnologijo, ki je uporabna na različnih tipih revizijskih poročil.

4.2 ZUNANJE REVIDIRANJE

Medtem ko regulatorji in strokovna združenja nadaljujejo z večanjem zanesljivosti obveznih revizij, obstaja tveganje, da zunanje revidiranje izgublja pomen in vrednost. Jim Doty je 3. decembra 2014 rekel: *»revidiranje, vključno z revizijskimi poročili, ki sporočajo zanesljivost računovodskih informacij, se ni nadgradilo na bistven način od predsednikovanja Franklina D. Roosevelta¹⁶¹«* (Goodfellow, 2015). Čeprav se je z vzponom novih tehnologij, kot so računalništvo v oblaku, XBRL¹⁶² in poslovna analitika, spremenil način računovodskega poročanja in sprejemanja poslovnih odločitev (Pan, Seow, 2016, str. 168), ostaja revidiranje osredotočena na zgodovinske računovodske informacije. Revidiranje bo imelo vzdržno in nagrajujočo prihodnost

---

¹⁶⁰ Najpomembnejše mehke veščine v preteklih letih so bile: mreženje, strateško razmišljanje, premagovanje izzivov, soočanje z izzivi, prenašanje visokega pritiska, upravljanje s spremembami, obvladovanje novih tehnologij, vztrajnost, uporaba izkušenj drugih, javno nastopanje in pogajanje (Protiviti, 2016, str. 44, 45).

¹⁶¹ Franklin Delano Roosevelt (30. januar 1882 – 12. april 1945) je bil 32. predsednik ZDA med 4. marcem 1933 in 12. aprilom 1945 (Biography, 2017).

¹⁶² XBRL (angl. Extensible Business Reporting Language) je razvil Charlie Hoffman. XBRL je platforma in neodvisna aplikacija sredstev identifikacije, pregleda in predstavitve računovodskih podatkov in drugih poslovnih informacij na kakršenkoli način, ki ga zahteva uporabnik. Z uporabo XBRL lahko organizacije zajamejo računovodske informacije, v kateri koli točki svojega poslovnega ciklusa. XBRL je specializiran jezik poslovnega poročanja za obstoječe in nove računovodske ter poslovne zahteve poročanja. Analiza in izmenjava korporacijskih informacij je lažja, bolj fleksibilna in bolj zanesljiva. XBRL izboljšuje kvaliteto in učinkovitost revidiranja, saj omogoča revizorjem enostaven pregled podatkov, analizo z večjo natančnostjo, primerjavo z zunanjimi podatki, povečuje pravočasnost sporočenih informacij in transparentnost z uporabo XML (angl. Extensible Markup Language). XBRL je poskus izgradnje digitalnega jezika poslovanja (Choi, 2017, str. 8, 9; Cosserat, Rodda, 2009, str. 620, 621).

zgolj, če bo napredovalo tako v kvaliteti kot njeni pomembnosti, ki je neposredno povezana z revidiranimi informacijami ter zahtevami uporabnikov (McFall, Sexton, 2016).

Če želi revidiranje ohraniti stik z globalnim poslovnim okoljem, hitrim razvojem IT in vse večjo prefinjenostjo kapitalskih trgov, mora vseskozi spodbujati inovacije¹⁶³ in investirati v nove revizijske metodologije, orodja in tehnike (Prav tam). Pretekle izkušnje kažejo, da so inovacije v revizijski panogi maloštevilne. Dejavnika, ki bi lahko omejevala hitrost inovacij, sta: (1) nezmožnost kupcev dojeti možne inovacije v »kvaliteti« ter (2) dejstvo, da je revizija regulirana in obvezna ter pod vplivom tržnih mehanizmov, kjer ni veliko prostora za diferenciacijo (IFIAR, 2015, str. 9, 10).

Pri upravljanju revizijskih praks družbe nadaljujejo z raziskovanjem načinov, kako izboljšati učinkovitost. To vključuje »offshoring«, ustanavljanje nižjih stroškovnih centrov za odličnost, »outsourcing« in izkoriščanje podatkovnih tehnikov. Ta alternativni model se uporablja tako za rutinska področja kot tudi za kompleksne procese, ki rezultirajo v vlogah »specialistov«. »Veliki štirje« vlagajo sredstva v odkrivanje načinov ponovnega oblikovanja revidiranja, da bi izkoristili priložnosti novih tehnologij. Kljub temu obstaja malo dokazov o vplivu teh investicij na kvaliteto in učinkovitost revidiranja, zaščito investitorjev ter odnos do uporabnikov/delničarjev (Prav tam).

Kot smo napisali v prejšnjih poglavjih, bo napredek revidiranju omogočila IT. IT bo prevzela funkcijo zagotavljanja, kajti rast IT vključuje računalniško strojno opremo, podatkovne baze, omrežja, telekomunikacije, internet, ekstranet, elektronsko poslovanje, arhitekturo stranka/strežnik, skladišče podatkov, vpeto programsko opremo računovodskih sistemov, avtomatske sisteme logike in nevronske programske opreme omrežja (Cerullo, Cerullo, 2003). Revidiranje bo doživelo drastično spremembo, saj se bo iz sedanjega reaktivnega pristopa – delovanja po dogodku – spremenilo v proaktiven pristop, ki bo nudil neprestane storitve v obliki neprestanega revidiranja (Karnet, 2003, str. 95).

Rast revidiranja IS se bo nadaljevala do stopnje, ko bo revidiranje IS glavna sestavina celotnega revizijskega postopka, saj bodo stranke zahtevale vedno več storitev dajanja zagotovil in svetovanja s področja elektronskega poslovanja, neprekinjenega revidiranja, varnosti in zasebnosti. Rast obsega revidiranja IS v največjih svetovnih podjetjih je ocenjena med 40 in 100 %. Napredna tehnologija na področju IT, računalništvo v oblaku ter arhitekture IS bodo spremenile sedanje ravnovesje na področju revidiranja, saj bo IT prevzela funkcijo zagotavljanja. Mnogi revizorji predvidevajo, da bo revizor IS in revizor računovodskih izkazov združen v eni osebi in da bo revidiranje IS pokrilo celotno področje revidiranja računovodskih izkazov. Težava je predvsem obseg znanja posameznika, ki bi moral biti specialist na vsaj dveh področjih, in sicer IT ter računovodstva. Kot smo ugotovili v prejšnjih poglavjih, je obseg potencialnega znanja, ki bi ga moral imeti revizor, bistveno večji. Druga teza predvideva, da bodo revizorji računovodskih izkazov postali revizorji IS, medtem ko bodo revizorji IS postali svetovalci (Prav tam, str. 95, 96). Bolj verjetno je, da se bo del sedanjih revizorjev računovodskih izkazov prekvalificiral v revizorje IS, revidiranje IS

---

¹⁶³ MZRS je v letu 2015 izdala prenovljeni MSR 220 ter ISQC (angl. Quality Control for Firms That Perform Audits and Reviews of Historical Financial Information and Other Assurances and Related Services Engagement) (Goodfellow, 2015; Cosserat, Rodda, 2009, str. 609).

bo postalo samostojna vrsta revidiranja, revidiranje računovodskih izkazov pa se bo preoblikovalo v svetovalno funkcijo¹⁶⁴.

Z uveljavitvijo napredne IT oz. razvojem revidiranja bi današnji zunanji revizorji postali svetovalci oz. poslovni partnerji v digitalni ekonomiji in bi delovali na področjih (Brec et al., 2001, str. 9–48):

- 1) svetovanja pri vodenju podjetij in makroekonomskih analizah (svetovanje pri operativnem vodenju podjetij, strateškem vodenju podjetij in makroekonomskih analizah);
- 2) svetovanja v mednarodnem okolju (svetovanje pri implementaciji novih tehnologij, mednarodnem poslovanju in mednarodnem obdavčenju);
- 3) možnosti širitve revizijskih in sorodnih storitev;
- 4) svetovanja v kriznih razmerah in gospodarsko izvedenstvo (svetovanje pri vodenju podjetij v kriznih razmerah, stečaju ali likvidaciji, gospodarsko izvedenstvo za pravne in poslovne potrebe);
- 5) svetovanja pri ravnanju s človeškimi viri;
- 6) svetovanja pri avtomatiziranju procesov in uvajanju IT;
- 7) svetovanja na različnih področjih (reorganizacija podjetij, strateško poslovno analiziranje in načrtovanje, poslovna odličnost, ustroj notranjih kontrol);
- 8) zunanjega opravljanja notranjerevizijskih storitev in poslovnega računovodstva.

4.3 NOTRANJE REVIDIRANJE

Notranje revidiranje je prisotno v velikih in zakonsko določenih organizacijah z nedoločeno in slabo izkoriščeno funkcijo. Težko bi govorili o tem, da je vloga notranjega revidiranja trdno sprejeta v korporativnem upravljanju, saj nekateri v njej ne vidijo smisla in dodane vrednosti glede na vložke. Razmišljanje o razvoju notranjega revidiranja se zdi ločeno od drugih projektov, ki jih izvaja vrhovno poslovodstvo, oddelki skladnosti in managerji za tveganja ali zunanja telesa. Vodje oddelkov notranjih revizij se večkrat obrnejo k zunanjim revizijskim družbam in IIA za mnenje o viziji prihodnosti (Beale, 2012).

Matis (2015) ugotavlja, da v kolikor želi ostati notranje revidiranje koristno v novem poslovnem okolju, se mora funkcija notranjega revidiranja prilagoditi novim zahtevam organizacij, ustvarjati dodano vrednost, postati strateški svetovalac poslovodstvu, identificirati velika tveganja in priložnosti ter vedno znova prispevati k uspehu. Bekiaris et al. (2013, str. 58) pa menijo, da bi morale notranje revidiranje okrepiti svoj osnovni namen, namreč dajati zagotovila in svetovati, medtem ko bi morale istočasno uporabiti poslovno znanje in sposobnosti v pomembnih revizijskih nalogah, ki se nanašajo na prevaro in obvladovanje tveganj¹⁶⁵.

---

¹⁶⁴ To domnevo podpirajo tudi dogodki na trgu. »Veliki štirje« so od 2011 do 2013 prevzeli 66 svetovalnih podjetij (IFIAR, 2015, str. 4).

¹⁶⁵ V prihodnosti lahko pričakujemo več področij revidiranja IS (varnost, kontinuiteta, razvoj programov in novih tehnologij), ki so med najvišjimi prioritetami. Prioritete odražajo večje poslovno tveganje zaradi napak informacijske varnosti, deljenja podatkov in drugih novih in razvijajočih se tehnologij. Zaradi novih tehnologij predstavlja odkrivanje in preiskovanje prevar ključno področje osredotočenosti (Protiviti, 2016, str. 26).

Poslovno okolje, poslovanje podjetij ter globalizacija nakazujejo, da se delovno okolje notranje revizije usmerja v celovito poslovanje podjetja obrnjeno v prihodnost (Tušek, Žagar, 2006, str. 42). Narava dela se spreminja iz kurativne v preventivno (Koletnik, 2007, str. 280–288). Raziskava revizijske družbe EY (2012, str. 1, 2) predvideva, da se bo notranje revidiranje osredotočilo na mešanico pregledov poslovanja in IT¹⁶⁶ s povečanim poudarkom na strateška in operativna tveganja. Poleg spremembe v naravi dela oddelkov notranje revizije, se bo spremenil tudi način opravljanja dela. Glavna gonilnika revizijskih načrtov bosta: ocenjevanje tveganj družbe in skladnost.

Pri načrtovanju dela oddelkov notranje revizije se lahko upoštevajo naslednji načini, kako lahko notranji revizor ustvari dodano vrednost (Protiviti, 2014, str. 1–6):

1. strateško razmišljanje, ko se analizira tveganje in postavlja okvir načrta revizij:
  - prepoznati in pričakovati ovire za uspešno izvedbo strategije;
  - začeti dialog o tveganju. Revizor prihodnosti mora začeti dialog na najvišji ravni s formulacijo domnev o (1) sprejemljivih tveganjih oz. tveganjih znotraj strategije, ki jih organizacija pričakuje; (2) nezaželenih tveganjih oz. tveganjih zunaj strategije, ki se jih mora organizacija izogniti in za katere mora biti postavljena ničelna toleranca; (3) strateških, finančnih in operativnih parametroh znotraj katerih poslovodstvo vodi posle. Te trditve predstavljajo okvir za izjavo o sprejemljivosti tveganj organizacije. Revizor prihodnosti zagotavlja, da je naklonjenost operativnemu tveganju učinkovita;
  - posodobitev profila tveganj organizacije, da odraža spreminjajoče pogoje. Organizacije bi morale oceniti tveganja vsaj enkrat letno in spremeniti »Izjavo o naklonjenosti tveganju« za spreminjajoče trge in pogoje;
  - razumeti, kako trendi novih tehnologij vplivajo na družbo;
  - ohraniti zdravo napetost med ustvarjanjem vrednosti in zaščito. Revizor prihodnosti posveča pozornost procesu sprejemanja odločitev organizacije, še posebej sprejemanju tveganj in presoji, ali so tveganja sprejeta s strani pravih ljudi in na primernih nivojih.
2. Nuditi zgodnja obvestila o tveganjih, ki se pojavljajo.
3. Razširiti osredotočenost na delovanje, skladnost in izzive neračunovodskega poročanja;
  - vloga revizorja prihodnosti bi se morala osredotočiti na specifične vidike poslovnih operacij, vključno z varnostjo IS, poslovno kontinuiteto in kriznim upravljanjem, upravljanjem dostavne verige, obvladovanjem stroškov, upravljanjem s človeškimi viri, upravljanjem skladnosti, itd.
4. Okrepiti »linije obrambe«, ki omogočajo obvladovanje tveganj.
5. Izboljšati informiranost za sprejemanje odločitev skozi celotno organizacijo.
6. Paziti na znake entropije pri kulturi tveganja.

---

¹⁶⁶ Revidiranje IS ni bilo nikoli bolj pomembno za notranje revidiranje in status celotnega profila tveganj podjetja. Hitra uvedba novih tehnologij in tveganja, ki jih predstavljajo, kombinirano z rastjo frekvenca in obsegom napak korporacijske informacijske varnosti, sili notranjo revizijo, da okrepi sposobnosti revidiranja IS. To je jasno vidno iz raziskave, kjer so štiri različna področja revidiranja IS pristala med »top 10« prioriteta notranje revizije za leto 2016. Zanimivo je, da področja neprestanega revidiranja IS, ena od prioriteta leta 2016, ni bilo na listi 20 prioriteta v letu 2015. To verjetno odraža spoznanje, da so vdori v informacijsko varnost, ki lahko ogrozijo dnevne operacije poslovne enote, funkcije podjetja ali celotno podjetje, bolj pomembni kot kadarkoli. Notranji revizorji morajo pomagati poslovodstvu in organizaciji pri zagotavljanju načrtov, procesov ter ohranitvi poslovne kontinuitete ob večjih napakah IT (Protiviti, 2016, str. 27).

7. Razširiti poudarek na zagotovila skozi učinkovito komunikacijo s poslovodstvom.
8. Učinkovitejše sodelovanje z drugimi neodvisnimi funkcijami, ki se osredotočajo na obvladovanje tveganj in skladnosti.
9. Uskladiti revidiranje s tehnologijo.
10. Izboljšati strukturo kontrol, vključno z uporabo avtomatiziranih kontrol.
11. Svetovati o izboljšanju in glavnem poudarjanju skladnosti posloводства.
12. Ostati neomajen do prevar.

V prihodnosti bo notranje revidiranje vključevalo tehnološko revolucijo, ki bo omogočila drastične in nujne spremembe v načinu, kako delujejo notranji revizorji. Tradicionalna, periodična zagotovila relativno ozke in plitke osredotočenosti bo zamenjal program neprestanega zagotavljanja¹⁶⁷ z obsežnimi podatki o zdravju in upravljanju tveganj in potrebnih kontrol. Funkcija notranje revizije bo lahko nudila skoraj neprestano dajanje zagotovil, da so pomembna tveganja učinkovito obvladana in da primerne kontrole delujejo na zelen način (Marks, 2009, str. 4, 18). Ključna sestavina nove oblike delovanja notranjega revidiranja bo IT (Teeter, Brennan, 2008, str. 129). Uporaba obširnih programov za analizo podatkov ter analitičnih orodij, lahko doprinese k bolj osredotočeni oceni tveganja, bolj učinkovitem delovanju, povečanem obsegu zaznanega tveganja in bolj učinkovitem poročanju¹⁶⁸ (Ernst & Young, 2012, str. 12). IT so bo uporabljala za povezavo informacij organizacije in zunanjih informacij s procesom ocenjevanja tveganj (Marks, 2009, str. 12).

Naslednjo evolucijo notranjega revidiranja predstavlja (Prav tam, str. 12–17):

- neprestano spremljanje tveganj;
- neprestane kontrole in revidiranje podatkov;
- neprestano zaznavanje prevar;
- rudarjenje podatkov (angl. Data Mining) na zahtevo;
- spremljanje ključnih kazalcev poslovanja;
- neprestano poročanje.

Revizijska družba EY (2012, str. 1) je med prioritetami za nadaljnji razvoj notranjega revidiranja navedla: (1) izboljšanje procesa ocenjevanja tveganj; (2) izboljšanje sposobnosti za spremljanje nastajajočih tveganj; (3) večja vloga pri doseganju poslovnih

¹⁶⁷ Revizijska družba PWC je leta 2006 v raziskavi »Študija stanja notranje revizijske stroke« (angl. »State of the Internal Audit Profession Study«) ugotovila, da vodje notranje revizijskih oddelkov zasledujejo rešitve neprestanega revidiranja kot sredstvo zmanjševanja revizijskih ciklov in nudenja bolj pravočasnih zagotovil in kontrol ključnim delničarjem. V raziskavi so anketiranci iz 392 podjetij odgovorili, da jih ima 81 % proces neprestanega revidiranja ali nadziranja ali se pripravljajo razviti enega; 50 % anketirancev ima nekakšno obliko neprestanega revidiranja ali nadzornega procesa znotraj njihovih notranje revizijskih funkcij, kar je 15 % porast v primerjavi z letom 2005; 57 % anketirancev ima četrletne cikle neprestanega revidiranja; 34 % ima mesečne nadzorne aktivnosti in 9 % se osredotoča na dnevno uporabo procesov neprestanega revidiranja. Po raziskavi IIA 28 % podjetij uporablja nekakšno obliko neprestanega revidiranja, medtem ko jih 15 % načrtuje uporabo le-teh v letu 2009 (Boritz, Datardina, 2009, str. 2).

¹⁶⁸ Vasarhelyi in Kuenkaikaw (2009) sta opravila raziskavo, kjer sta pregledala stopnjo sprejetja neprestanega revidiranja in neprestanega nadziranja znotraj oddelkov notranje revizije osmih različnih podjetij. Predlagala sta model zrelosti z več fazami, vključujoč tradicionalno revidiranje, naraščajoče revidiranje in neprestano revidiranje. Zrelost revidiranja vsakega podjetja sta ocenjevala na podlagi ocene sedmih področij: cilji, pristop, dostop IT/podatkov, avtomatizacija revidiranja, deljenje revidiranja in upravljanja, upravljanje revizijskih funkcij in analitične metode. Večina organizacij je bila umeščena med tradicionalno revidiranje in naraščajoče revidiranje (Boritz, Datardina, 2009, str. 6).

ciljev organizacije; (4) zmanjšanje skupnih stroškov brez ogrožanja obvladovanja tveganj; (5) identifikacija priložnosti za varčevanje znotraj poslovanja. Protiviti (2016, str. 22, 26) ugotavlja, da je področje velikih podatkov/poslovne inteligence in korporativne kulture revidiranja med petimi prioritetami vodij oddelkov notranje revizije. Znotraj tega okvira pa se morajo v procesu notranjega revidiranja izboljšati po prioriteti: orodja za analizo podatkov – statistična analiza; revidiranje IS – varnost; revidiranje IS – neprestanost; prevara – zaznava/preiskovanje prevar in IIA standard 1300; revidiranje IS – razvoj programske opreme.

Za doseganje zastavljenih ciljev se mora notranji revizor osredotočiti na pridobivanje tehničnega znanja, ohranjanje poglobljenega razumevanja dejavnosti organizacije in tveganj, s katerimi se sooča organizacija (npr. znanje o konkurentih, primarnih tržnih gonilnih silah, zakonodaja itd.), ter uporabo tehnologije in programske opreme, ki bi izboljšale učinkovitost sposobnosti in znanj (Schwelk, Watts, 2015).

Enako pomembna sprememba bo uvedba oddaljene revizije (angl. Remote Audit). Oddaljena revizija je proces, s katerim revizorji proučijo informacije z analizo podatkov, da ocenijo in poročajo o pravilnosti računovodskih podatkov in notranjih kontrol, nabirajo elektronske dokaze in komunicirajo z revidirancem neodvisno od fizične lokacije revizorja. Oddaljena revizija nudi priložnost posodobitve procesa notranjega revidiranja. Danes večina revizorjev dela na lokaciji revizije. Današnji sistemi so načrtovani, da posnemajo zgodovinsko orientirane revizije. Razvoj telekomunikacijske tehnologije bo omogočal oddaljeno komunikacijo, centralno zbiranje dokazov ter koordinacijo znotraj virtualne revizijske ekipe. Elektronski sistem upravljanja dokumentov (angl. Electronic Document Management Systems; v nadaljevanju EDMS) nudi infrastrukturo, kjer je shranjevanje in dostopanje do relevantnih informacij centralizirano. Veliko število organizacij nadaljuje z uporabo dokumentov v fizični obliki, zaradi česar revizorji ne morejo uporabljati EDMS, rudarjenja podatkov ter naprednih analitičnih orodij, s katerimi bi pridobili boljši vpogled v delovanje notranjih kontrol v realnem času (Teeter et al., 2010, str. 3, 6–15).

4.4 DRŽAVNO REVIDIRANJE

Državna revizija ima posebno vlogo, saj nadzira porabo proračunskih sredstev. RS RS uspe v posameznem fiskalnem letu pregledati slabe 4 % vseh zavezancev, kar ne predstavlja zadostne varnosti in opozarja na pomanjkljivosti trenutne ureditve.

Mednarodna strokovna združenja in nadvladane organizacije vrsto let usmerjajo razvoj revidiranja k standardizaciji, ki bi pripomogla k enotnosti in primerljivosti med posameznimi organizacijami javnega sektorja v različnih državah. Tudi na področju državnega revidiranja potekajo priprave za temeljne spremembe na področju računovodstva v javnem sektorju. Trenutno poteka dvanajst projektov Mednarodnega odbora za računovodske standarde za javni sektor (angl. International Public Sector Accounting Standards Board; v nadaljevanju IPSASB) pri MZRS. Te projekte lahko razdelimo na tri področja (Korošec, 2007, str. 148):

- standardizacija računovodenja za javni sektor specifičnih področij;
- konvergenca MRS za javni sektor (angl. International Public Sector Accounting Standards; v nadaljevanju IPSAS);

- konvergenca IPSAS k MSRP, kar bi pomenilo premik v računovodstvu javnega sektorja od računovodenja po denarnem toku k računovodenju po nastanku poslovnega dogodka.

Z izvršitvijo takšnih rešitev bi se bistveno izboljšal nadzor nad transparentnostjo poslovanja organizacij javnega sektorja, vendar ostajajo problemi v obliki pomanjkanja znanja in izkušenj v javnem sektorju ter politične volje za preglednejše poročanje (Korošec, 2007, povzeto po Ball, 2007, str. 148).

Trenutne zahteve javnosti nakazujejo potrebo po smotrnem in stroškovno učinkovitem delovanju organizacij javnega sektorja ter razvoju neračunovodskih meril za ocenjevanje dosežkov (Korošec, 2007, str. 154, 155). Trenutno stanje se bo v prihodnosti zagotovo spremenilo, saj bodo javnofinančni izdatki naraščali in predstavljali vedno večje breme na BDP posameznih držav. S tem bodo rastle tudi zahteve po odgovornosti in transparentnosti porabljenih proračunskih sredstev, kar pa RS RS v trenutni obliki delovanja in organizacije ne bo moglo zagotoviti. Rešitve so: (1) bistveno povečati število zaposlenih na RS RS, (2) ponuditi storitve trgu (koncesijske pogodbe, javne ponudbe in pogodbe) ali (3) popolna implementacija digitalne države in posledično vedno večji vpliv IS na delovanje organizacij javnega sektorja, kar prinaša iste posledice kot smo jih opisali v zgornjih poglavjih. V kolikor bi se revidiranje organizacij javnega sektorja ponudilo trgu, se bo hitro našla politična volja in znanje za spremembo načina računovodenja v javnem sektorju. Končni rezultat bo uskladitev državnega revidiranja z revidiranjem gospodarskih družb, saj so cilji obeh enaki, torej tudi razvoj in implementacija sprememb za izzive prihodnosti ne moreta biti drugačna oz. razdvojena.

4.5 REVIZIJSKE TEHNIKE IN ORODJA PRIHODNOSTI

Revidiranje se prične z ocenitvijo tveganja in formuliranjem revizijskega načrta, kjer se zastavijo obseg in cilji. Nato revizor zbere in analizira dokumente ter oblikuje mnenje, ki se nanaša na notranje kontrole in zanesljivost informacij s strani posloводства. Na koncu revizor predstavi formalno poročilo, kjer izrazi svoje mnenje. Ta pristop predstavlja metodologijo 20. stoletja, kjer je veliko stroškov in zamud z zbiranjem informacij, obdelavo in poročanjem (Bytnes et al., 2012, str. 4). V kolikor želi ostati revidiranje relevantno in ekonomično, se mora z razvojem informacijske ter telekomunikacijske tehnologije spremeniti tudi revidiranje. Revizorji in revizijske družbe morajo sprejeti napredek in prilagoditi revizijske tehnike in orodja zmožnostim informacijske, telekomunikacijske in tehnološke revolucije (Cerullo, Cerullo, 2003; Choi, 2017, str. 5).

Revizorji se v veliki meri zanašajo na tradicionalne pristope, pri čemer je uporaba CAATs pogojena z velikostjo podjetja, znanjem revizorja ter kompleksnostjo revidiranja. Vendar se prav na področju uporabe CAATs nahaja rešitev za prilagoditev izzivom in zahtevam tehnološkega napredka poslovanja podjetij ter razvoja revidiranja. CAATs zahtevajo malo uvajanja, nimajo omejitve prostora, nudijo podrobnejše revizijske zapise kot papirnati dokumenti in omogočajo ustvarjanje specifičnih poročil, zato bi se lahko uporabljali za sedanje in prihodnje podatkovne baze. Z orodji bi sprva zamenjali ročne revizijske aktivnosti, saj bi tukaj opazili največje koristi. Orodja so zmožna testirati 100 % podatkov vključenih v mapo, kar je bistveni napredek nad vzorčnimi tehnikami v tradicionalnih ročnih revizijah. Skozi te programe bodo lahko

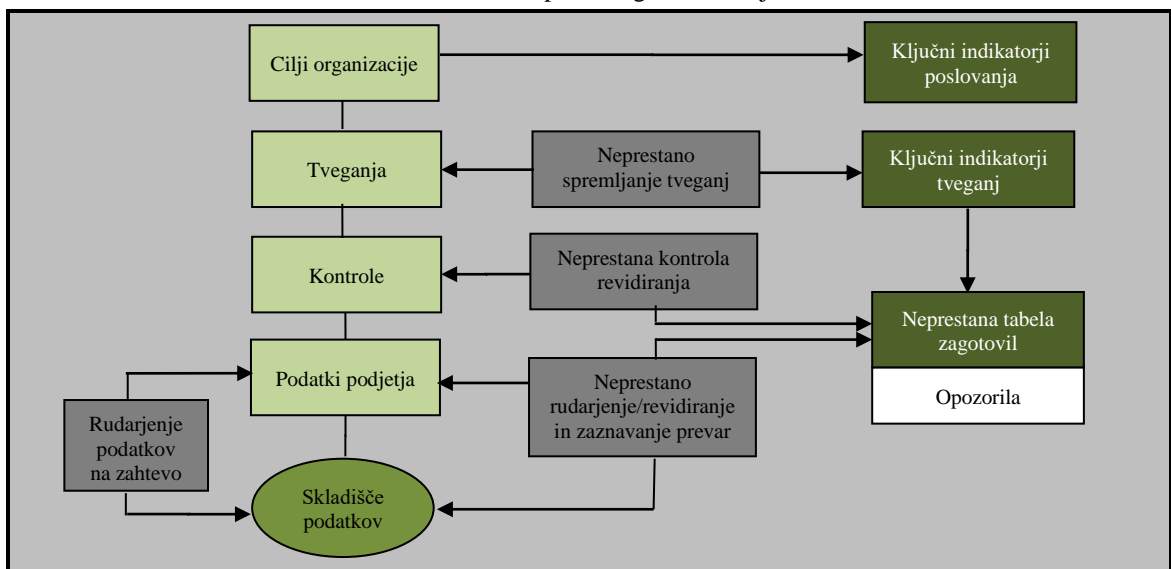
revizorji pridobili boljše razumevanje poslovnih operacij, kot tudi povečano raven znanja in poklicne skeptičnosti. CAATs imajo zmožnost, da služijo kot most med tradicionalnimi tehnikami in tehnikami prihodnosti (Bytnes et al., 2012, str. 5).

CAATs lahko povečajo učinkovitost revidiranja, vendar ne delujejo neprestano in ne morejo ustvariti realnega neprestanega revizijskega okolja, kjer bi izjeme in anomalije odkrili v trenutku nastanka. Programi ne delujejo v realnem času ali blizu niza podatkov v realnem času, zaradi česar ne morejo obravnavati vprašljivih dogodkov kot so morebitne prevare ali nepravilnosti na optimalen način. Glede na zadnji napredek v poslovni tehnologiji je nadaljnje poudarjanje revidiranja, ki se osredotoča na pretekle dogodke, zastarela filozofija. Namesto tega so potrebne rešitve v realnem času. Podjetja, ki uspešno uvajajo CAATs, morajo sčasoma razmisliti tudi o bolj naprednih programih, ki vsebujejo funkcije podobne revidiranju prihodnosti in nudijo višjo raven zagotovil (Bytnes, 2012, povzeto po Cangemi, 2010, str. 5).

Sayana (2003) opredeljuje CAATs v štiri velike kategorije, a novejša shema kategorizacije CAATs, katero predlagata Pedrosa in Costa (2014), vključujejo: (1) analitiko velikih podatkov; (2) analitiko v oblaku in (3) orodja za varnost in zasebnost. Področje CAATs se bo spremenilo skupaj z vzponom rudarjenja podatkov, analitiko velikih podatkov, rudarjenjem teksta (angl. Text Mining), revidiranjem v oblaku (angl. Cloud Auditing) ter kontrolo lastnih naprav (angl. Bring Your Own Device – BYOD) (Darono, Adrianto, 2016, str. 10, 11).

GAS je zaradi majhnih motenj, zaupanja strank in relativno enostavne uporabe najbolj priljubljena CAATs. Uporaba GAS ima dve veliki pomanjkljivosti: (1) nezdružljivost takšne programske opreme s kompleksnimi strukturami datotek v podatkovnih bazah sistema in (2) nezmožnost neprestanega spremljanja IS in nudenja pravočasnih opozoril ob nenavadnih transakcijah ali vzorcih v sistemu. V želji, da se odpravijo te težave, se posli dajanja zagotovil nagibajo k uporabi neprestanega modela z EAM, XBRL, tehnologijo podatkovnih baz in internetno tehnologijo za dinamično revidiranje v realnem času (Choi, 2017, str. 3, 4), kot je prikazano na Sliki 1.

Slika 1: Model neprestanega revidiranja

Vir: Marks, 2009, str. 11.

4.5.1 NEPRESTANO REVIDIRANJE

Leta 1999 sta AICPA (angl. The American Institute of CPA) in CICA (angl. Canadian Institute of Chartered Accountants) objavila raziskavo z naslovom »Neprestano revidiranje« (angl. »Continuous Auditing«), ki je opredelila neprestano revidiranje kot: *»metodologijo, ki omogoča neodvisnim revizorjem, da nudijo pisna zagotovila o predmetu obravnave z uporabo serij revizorjevskih poročil, ki jih izdajo istočasno z ali v kratkem času po dogodku, ki je podlaga obravnavanega predmeta«* (Boritz, Datardina, 2009, str. 1). Po drugi strani pa Rezaee et al. (2001, str. 151) opredeljujejo neprestano revidiranje kot: *»sistematski proces pridobivanja elektronskega revizijskega dokaza kot razumno osnovo za oblikovanje mnenja o pravičnem in poštenemu prikazu računovodskih izkazov, ki so bili pripravljene v računovodskem sistemu realnega časa in brez papirja.«*

Izraza neprestano revidiranje in neprestano dajanje zagotovil sta postala sinonima, kar pa je zmotno. Čeprav se je koncept neprestanega dajanja zagotovil pojavil konec 80.-tih let 20. stoletja, ga je potrebno ločiti od izraza neprestano revidiranje. Neprestano revidiranje se nanaša na tipe opravljenih postopkov, medtem ko se neprestano zagotavljanje nanaša na poročilo, ki nudi zagotovila poslovodstvu in zunanjim deležnikom na podlagi teh procesov. Neprestano zagotavljanje in neprestano revidiranje sta dva različna koncepta, ki sta se razvila iz vsebinske avtomatizacije poslovnih procesov in digitalizacije informacij (Boritz, Datardina, 2009, str. 1; Warren et al., 2006, str. 14).

Brown et al. (2006, str. 2) opozarjajo, da kompleksnost IS in procesov potrebuje revizijski postopek nad tradicionalnim pristopom, ki poudarja vzorčenje in prisotnost postopkov notranjih kontrol. Periodične revizije niso učinkovite in ne zadovoljijo vse večjih potreb uporabnikov, saj se izvajajo na letni ravni ali še redkeje, medtem ko neprestano revidiranje omogoča poročanje v realnem času ali kratek čas po nastanku relevantnega dogodka, s čimer se spreminja lastnost dokazov, časovna komponenta, tip postopkov in razporeditev opravil (Karnet, 2008, str. 71; O'Donnell, 2010, str. 12). Z vse večjo odvisnostjo od računalnika, računalništva v oblaku, velikimi podatki ter mobilnimi podatki, je jasno, da je neizogiben naslednji korak v razvoju revidiranja neprestano revidiranje (Brown et al., 2006, str. 1).

Uporaba revizijskih procesov v realnem času ali blizu realnega časa zahteva obsežne CAATs in povezavo ali vpetost le-teh v poslovne sisteme (Boritz, Datardina, 2009, str. 1). CAATs še niso dosegli pričakovanj zaradi pomanjkanja skupnega vmesnika z IS. Sočasni CAATs pogosto zahtevajo vpetost specifičnih modulov revizijske programske opreme v načrt oblikovanja ERP. Mnoge entitete ne dovolijo implementacije EAM, zaradi skrbi, da bi ti sovražno prizadeli procesiranje sistema. Glede na te izzive, ne preseneča, da so orodja neprestanega spremljanja transakcij drugo najmanj uporabljeno orodje revizorjev (O'Donnell, 2010, povzeto po Liang et al., 2001; Daigle in Lampe, 2003, str. 12). Rudarjenje podatkov in analitična programska oprema sta najbolj pogosto uporabljeni revizijski programski opremi (O'Donnell, 2010, povzeto po Bierstaker et al., 2003, str. 13).

Neprestano revidiranje zahteva dve komponenti: (1) informacijsko tehnološko strukturo za obdelovanje in shranjevanje podatkov in (2) neko vrsto metodologije spremljanja analiz za podporo funkcije zagotavljanja (Brown et al., 2006, str. 3, 4). Vasarhelyi et al.

(2004) menijo, da je neprestano revidiranje sposobno izkoristiti informacije v ERP¹⁶⁹. ERP namreč brez težav integrira in avtomatizira¹⁷⁰ določene procese, da doseže tok informacij v realnem času. Neprestano revidiranje doseže polni potencial samo, ko je vgrajen v ERP, ki avtomatsko procesira poslovne procese in integrira tok informacij¹⁷¹. V nasprotju z Vasarhelyi et al. (2004) Rezaee et al (2002) trdijo, da ERP ni nujen pogoj, ampak je to skladišče podatkov (Brown et al., 2006, str. 3).

Koristi neprestanega revidiranja so: zmanjšanje stroškov, testiranje večjega obsega transakcij (do 100 %), hitrejše in bolj učinkovito revidiranje (Rezaee et al., 2001, str. 151), poročanje v realnem času ter avtomatizacija revizijskih postopkov. Z uvedbo neprestanega revidiranja, se spreminja tudi vloga revizorja, ki se iz sedanje vloge zagotavljanja skladnosti spreminja v tolmača dobljenih rezultatov – svetovalca (Karnet, 2008, str. 71; O'Donnell, 2010, str. 11).

Čeprav obstaja več modelov, kako neprestano spremljanje kontrol nudi bistvene povratne informacije o integriteti notranjih kontrol, je resnična implementacija sistema neprestanega spremljanja kontrol omejena in ostaja pomemben raziskovalni problem (Teeter, Brennan, 2008, str. 129). Podobno kot zunanji revizorji tudi notranji revizorji menijo, da so ovire pri implementaciji neprestanega revidiranja: trenutno ekonomsko okolje ter pomanjkanje podpore posloводства, primernih veščin, osnovnih kriterijev in tehnološke infrastrukture (Warren et al., 2006, str. 16), ohranjanje revizorjeve neodvisnosti in objektivnosti, upravičenost investicije, razkorak med tradicionalnim revidiranjem in neprestanim revidiranjem ter model zrelosti revizije (Boritz, Datardina, 2009, str. 10–12).

4.5.2 SKLADIŠČE PODATKOV

Bytnes et al. (2012, povzeto po David in Steinbart, 1999; Rezaee et al., 2002, str. 6) opredeljuje podatkovno skladišče¹⁷² (angl. Data Warehouse) kot: »*velik bazen podatkov z orodji, da pridobijo in analizirajo podatke*«. Skladišče podatkov je povezano s številnimi ločenimi sistemi podjetja, da sprejema in vplete primerne podatke, ki se

---

¹⁶⁹ Glavni komponenti neprestanega revidiranja sta neprestano spremljanje kontrol (angl. Continuous Controls Monitoring; v nadaljevanju CCM) in orodja za neprestano zagotavljanje podatkov (angl. Continuous Data Assurance; v nadaljevanju CDA). CCM je platforma za ocenjevanje nastavitve notranjih kontrol znotraj ERP in opozarjanje revizorja ob napaki. CDA ocenjujejo podatke znotraj teh sistemov, da zagotovijo pravilnost podatkov in odsotnost potvarjanja le-teh. CCM in CDA zagotavljata, da podatki iz ERP pravilno odražajo proces delujoče organizacije (Teeter et al., 2010, str. 17).

¹⁷⁰ Stopnja avtomatizacije je lahko različna glede na obliko revizijskega sistema na dva načina: (1) EAM, kjer so revizijski programi tesno integrirani v aplikacijo izvorne kode, da neprestano spremlja in poroča o izjemnih dogodkih; in (2) avtomatično zajetje, prenos in shranjevanje podatkov v skladišča in uporaba rudarjenja podatkov za analizo in poročanje. Drugi pristop omogoča XBRL (O'Donnell, 2010, str. 13).

¹⁷¹ Več podpornih tehnologij je primernih za neprestano revidiranje: funkcija verjetnosti, podatkovne baze in tehnologija analize podatkov, sistem AI, inteligentni agenti (programska oprema, ki išče informacije na internetu za doseg določenega cilja), nevronska mreža (vrsta sistema AI, ki poveže relativno preproste elemente v omrežje), računovodstvo v realnem času in XBRL/XML (Brown et al., 2006, str. 5–8).

¹⁷² Sodobni model, ki izkorišča arhitekturo revizijskega skladišča, je AuSoftware. Po Sigvaldason in Warrenu (2004) vsebuje potrebne podatke na neprestani bazi v strukturi »ravne linije« iz različnih sistemov (npr. ERP, legacy, zunanji viri). Da bi minimaliziral proces, AuSoftware uvaža podatke zgolj v obliki za branje v podatkovno skladišče ali »revizijske podatkovne izsledke«, ki nudijo neprestano revizijsko proceduro. Ko so sumljive transakcije identificirane, je programska oprema zmogla komunicirati s kontrolnimi in revizijskimi opozorili po medmrežnih vmesnikih ali direktnih linijah. AuSoftware ima sposobnost identificirati anomalije in nepravilnosti na neprestani bazi in opozoriti revizorje nemudoma, da se lahko intervencije odvijajo pravočasno (Bytnes et al., 2012, str. 6).

generirajo skozi podjetje. Podatki se pridobijo, preoblikujejo, standardizirajo in namestijo na delujoči način znotraj konteksta skladišča podatkov. Vsako področno podatkovno skladišče (angl. Data Marts) zbira, spreminja in nalaga primerne podatke iz skladišča v skladu s specifikacijami in nastavitvami. Poleg tega vsebuje številne standardizirane revizijske teste, ki delujejo po vnaprej določenimi časovnimi intervali (npr. neprestani, dnevni, tedenski). Testi zbirajo revizijske dokaze in ustvarjajo poročila izjem za revizijski pregled in raziskavo. Skladišče podatkov je lahko inkorporirano s področnimi podatkovnimi skladišči za vsako določeno poslovno funkcijo. Skladišče in področna podatkovna skladišča lahko sobivajo na istem strežniku. Model revizijskega podatkovnega skladišča je ponujen kot možna rešitev revidiranja prihodnosti. Zdi se, da ta problem omili težave in skrbi povezane s tehnikama EAM in MCL¹⁷³.

4.5.3 RUDARJENJE PODATKOV

Rudarjenje podatkov (angl. Data Mining) je aplikacija specifičnih algoritmov za pridobivanje vzorcev iz podatkov. Ime rudarjenje podatkov so večinoma uporabljali statistiki, analitiki podatkov in upravljavci IS. Rudarjenje podatkov je korak v procesu KDD (angl. Knowledge Data Discovery), ki ga sestavljata uporaba analize podatkov in odkrivanje algoritmov, ki pod sprejemljivimi omejitvami računalniške učinkovitosti izdelata določeno število vzorcev (ali modelov) iz podatkov. V praksi sta dva nivoja primarnih ciljev rudarjenja podatkov, in sicer predvidevanje in opis. Predvidevanje vključuje uporabo nekaterih spremenljivk ali področja v podatkovnih bazah, da se napove neznano ali prihodnjo vrednost spremenljivk. Opisovanje se osredotoča na iskanje človeško interpretiranih vzorcev, ki opisujejo podatke. Cilje predvidevanja in opisovanja se lahko doseže z uporabo različnih metod: klasifikacijo, regresijo, grozdenjem, povzemanjem, odvisnostnim modelom, spremembo in zaznavo deviacije (Fayyad et al., 1996, str. 39–45).

4.5.4 VELIKI PODATKI

Panoga revizije se mora na trenutne izzive odzvati s prehodom iz tradicionalnega revidiranja k neprestanem revidiranju ter vpletanju napredne IT v svoje delovanje. Revolucionarna IT prihodnosti je t. i. tehnologija velikih podatkov (angl. Big Data Technology). Potrebno je priznati, da se kvalitetna revizija ne more opraviti, če nekdo v popolnosti ne razume poslovanja podjetja in njegovega okolja (Federation of European Accountants, 2014, str. 8).

---

¹⁷³ MCL (angl. The Monitoring and Control Layer) je mišljen kot CAATs, ki lahko pomaga in nudi neprestano spremljanje in nadzor nad računovodskim informacijskim sistemom. Vasarhelyi et al. (2004) so sprva predstavili arhitekturo MCL kot alternativo EAM metodologiji. Alles et al. (2006) ter Kuhn in Sutton (2010) so izpostavili, da je z MCL manj skrbi v povezavi z vzdrževanjem programske opreme, odgovornostjo, neodvisnostjo stranke in zaupanjem v osebje podjetja. Best et al. (2009) nakazujejo, da je MCL v bistvu samo upravljavska programska rešitev, ki pridobi podatke iz sistema in opravi primerne analize. Primarna funkcija MCL je neprestana analiza in primerjava pridobljenih podatkov med specifičnimi oznakami ali drugimi kriteriji. Ko se opazijo izjeme, se opozori revizorja, da opravi pregled in raziskavo. Posledično je MCL pristop bolj priljubljen kot EAM. Kljub temu, da je MCL pristop superioren EAM, je še vedno viden kot podoptimalna rešitev. Sigvaldason in Warren (2004) nakazujeta, da imajo številna podjetja različne ločene sisteme in da to predstavlja bistveno težavo in izzive pri vzpostavljanju potrebnih povezav med MCL in različnimi sistemi klientov. Vprašljiva je tudi neodvisnost revizorja v MCL okolju. Tako EAM kot MCL pristop nimata splošne podpore v praksi (Bytnes et al., 2012, str. 6).

Veliki podatki (angl. Big Data) je izraz, ki opisuje velike količine kompleksnih in različnih podatkov visokih hitrosti, ki zahtevajo napredne tehnike in tehnologije, da se jih ujame, shrani, distribuira, upravlja in analizira (Gandomi, Haider, 2015, povzeto po TechAmerica Foundation's Federal Big Data Commission, 2012, str. 138). Tradicionalni relacijski sistemi za upravljanje podatkovnih baz (angl. Relational Database Management System; v nadaljevanju RDBMS) niso primerni za izzive velikih podatkov. Neskladnost med tradicionalnim pristopom in velikimi podatki se izraža v dveh vidikih: (1) struktura RDBMS podpira samo strukturne podatke in nudi malo podpore za pol-strukture in nestrukturne podatke; (2) iz perspektive razširljivosti se lahko RDBMS razširi z drago strojno opremo in se ne more vzporedno razširiti s potrošno strojno opremo, kar je neprimerno za izzive z velikimi količinami podatkov. Ad hoc rešitve za te težave so računalništvo v oblaku, razdeljen sistem datotek in NoSQL¹⁷⁴ podatkovne baze (Hu et al., 2014, str. 653).

Svetovna količina podatkov bo od 2005 do 2020 narasla od 130 eksabajtov do 40.000 eksabajtov¹⁷⁵ (Prav tam, str. 652). Strukturni podatki predstavljajo zgolj 5 % vseh obstoječih podatkov in se nanašajo na tablične podatke v razpredelnih ali sorodnih podatkovnih bazah (npr. računovodske informacije, op. a.). Tekst, slika, avdio, video so primeri nestrukturnih podatkov, katerim včasih manjka strukturna organizacija, ki jo zahtevajo stroji za analizo (Gandomi, Haider, povzeto po Cukier, 2010, 2015, str. 138).

Uporabniki revidiranih poročil zahtevajo vedno več neračunovodskih podatkov o poslovanju podjetja, izgledih za prihodnost ter trajnostnem razvoju podjetja. Iz tega razloga so veliki podatki uporabni za revizorje, saj gradijo na poglobljenem znanju ter analizah vseh shranjenih in analiziranih podatkov. Analitika velikih podatkov (angl. Big Data Analytics) je napredna analitična tehnika na velikih podatkovnih bazah. Analitiko velikih podatkov sestavljajo: količina (TB, zapiski, transakcije, tabele, datoteke), hitrost (serija, bližnji čas, realni čas, toki) in različnost (strukturirani, nestrukturirani, polstrukturirani podatki in vse naštet) (Russom, 2011, str. 4, 6). Analitika velikih podatkov uporablja računalniško intenzivne algoritme rudarjenja podatkov, da odkriva skriti potencial v velikih podatkih, kot so skriti vzorci ali neznane korelacije (Hu et al., 2014, str. 656; Talia, 2013, str. 98). Analitika velikih podatkov zaradi velikega vzorca podatkov ponuja velike in natančne statistične vzorce (Russom, 2011, str. 9).

4.7 TEHNOLOGIJE PRIHODNOSTI

4.7.1 VERIGA PODATKOVNIH BLOKOV

Skozi evolucijo finančnih trgov, primarno v 20. in 21. stoletju, je obstajala očitna in vse večja potreba po sistemu javne odgovornosti. Tradicionalne metode računovodstva in knjigovodstva so dovoljevale družbam, da beležijo in poročajo njihove računovodske informacije v standardnem formatu, ki bi ga zlahka razumeli investitorji; toda brez

---

¹⁷⁴ NoSQL je razred sistema za upravljanje podatkovnih baz, ki ne sledi vsem pravilom RDBMS in ne more uporabljati tradicionalnega SQL (angl. Structured Query Language) za iskanje podatkov. NoSQL je komplementaren dodatek k RDBMS in SQL in ne njihova zamenjava. NoSQL se praviloma uporabljajo v zelo velikih podatkovnih bazah, zaradi omejitev SQL-a in RDBMS (NoSQL, 2018).

¹⁷⁵ 8 bitov = 1 bajt. Kilobajt (KB) = 2¹⁰ bajtov. Megabajt (MB) = 2²⁰ bajtov. Gigabajt (GB) = 2³⁰ bajtov. TB = 2⁴⁰ bajtov. Petabajt (PB) = 2⁵⁰. Eksabajt (EB) = 2⁶⁰ bajtov (Hu et al., 2014, str. 655). Za primerjavo navedimo, da en TB vsebuje za 1500 CD-jev ali 220 DVD-jev podatkov. En PB je 1024 TB (Gandomi, Haider, 2015, str. 138) in 1024 PB je en EB. Za zapis enega PB podatkov bi potrebovali 1.536.000 CD-jev, za zapis enega EB podatkov pa 1.572.864.000 CD-jev.

zadostnega zaupanja, je bila javnost pogosto prepuščena na milost gospodarstvenikov, ki so včasih gledali samo svoje interese (Spoke, 2015).

Tehnologija verige podatkovnih blokov (angl. Blockchain) je decentraliziran zapisnik podatkovnih baz ali javna knjiga vseh transakcij ali digitalnih dogodkov, ki so se zgodili ali delili med strankami. Vsaka transakcija v javni knjigi je potrjena s strinjanjem večine udeležencev v sistemu. Enkrat zabeležena, se ne more izbrisati. Veriga podatkovnih blokov vsebuje določen in preverljiv zapisnik vsake opravljene transakcije (Crosby et al., 2016, str. 8). Tehnologija omogoča strankam pošiljanje, prejemanje in beleženje vrednosti ali informacij skozi »peer-to-peer«¹⁷⁶ omrežje. Iz teoretičnega stališča ima tehnologija verige podatkovnih blokov potencial zamenjati transakcije, ki temeljijo na zaupanju, s tistimi, ki temeljijo na pravilih, in so definirana matematično in vsiljena mehanično (Kakavand et al., 2017). Nadzorniki, regulatorji in dogovorjene tretje stranke bodo imele dovoljen dostop do celotne transakcije in bodo lahko spremljali transakcije v realnem času (Shrier et al., 2016, str. 10).

Pregled start-upov in raziskovalnih projektov povezanih s tehnologijo verige podatkovnih blokov nakazuje, da lahko potencialno uporabo slednje razdelimo na digitalna plačila¹⁷⁷, pogodbe in podatkovne baze ter upravljanje z zapiski (Ammous, 2016, str. 2, 3). Pilkington (2015) vidi uporabo tehnologije na področju pametnih pogodb¹⁷⁸, digitalne identitete, volilnega sistema, bančne/finančne industrije¹⁷⁹, nabavne verige ter socialne vključenosti (bančni računi), medtem ko Kakavand et al. (2017) vidijo primere uporabe tehnologije na finančnem trgu (trg vrednostnih papirjev), plačilnem sistemu, operativnem tveganju, pametnih pogodbah, trgu nepremičnin, zdravstveni industriji, pametnih vladah in AI.

Poslovni potencial tehnologije leži v sposobnosti izboljšati poslovni proces. V osrčju vrednosti tehnologije je transparentnost, ki se nanaša na sposobnost pomoči delničarjem in organizacijam bolje razumeti in spremljati poslovni proces. Ko je transparentnost vzpostavljena, lahko sistem prinaša vrednost na treh oseh. Prva os je učinkovitost-kvaliteta, ki odraža znano dihotomijo med učinkovitim izpolnjevanjem potreb strank in procesom, da se te potrebe izpolnijo učinkovito po minimalni ceni. Druga os je prilagodljivost-skladnost, ki ujame dihotomijo med sposobnostjo hitre prilagoditve spreminjajočemu se poslovnemu okolju proti varovanju procesov, da se zagotovi

---

¹⁷⁶ »Peer to Peer« omrežje je omrežje enakovrednih udeležencev. Drugi model arhitekture je model strežnik/stranka (angl. Server/Client), kjer imamo osrednji računalnik (strežnik), ki gosti stranke (op. a.).

¹⁷⁷ Podjetja kot so IBM, Samsung, Overstock, Amazon, UBS, Citi, Ebay in Verizon Wireless raziskujejo uporabo tehnologije verige podatkovnih blokov za lastno uporabo. Največje svetovne banke vključno z Barclays in Goldman Sachs sodelujejo s podjetjem R3, da bi ustvarili omrežje za uporabo tehnologije verige podatkovnih blokov na finančnih trgih. Inicijativi so se pridružili še JP Morgan, State Street, UBS, Royal Bank of Scotland, Credit Suisse, BBVA in Commonwealth Bank of Australia (Crosby et al., 2016, str. 13).

¹⁷⁸ Tehnologija verige podatkovnih blokov omogoča »pametnim pogodbam« samodejno izvrševanje opredeljenih aktivnosti v določenih (Milani et al., 2016).

¹⁷⁹ Nasdaq je leta 2015 oznanil načrte za uporabo tehnologije verige podatkovnih blokov skozi Open Assets Protocol. Nasdaq bo uporabil tehnologijo za razširitev možnosti upravljanja kapitala Exact Equity in platformo Nasdaq Private Market, kar bo rezultiralo v povečani integriteti, sposobnosti revidiranja, upravljanja in prenosu lastništva (Pilkington, 2015). Finančna podjetja, ki so pogosto predmet novih regulatornih zahtev, bi lahko delila podatke s tehnologijo verige podatkovnih blokov in dovolila dostop nadzornim agencijam. To bi odstranilo potrebo po poročanju in potisnilo delo zbiranja podatkov na nadzorne agencije. Isti princip lahko velja tudi za računovodske podatke podjetij in njihove revizorje (Milani et al., 2016).

skladnost z relevantnimi pravili in standardi. Tretja os je integracija-mreženje, ki ujema dvojni imperativ organizacije, da ohrani notranji sistem integriran v želji, da prepreči arhiviranje, ter da odkrije te sisteme zunanjim poslovnim partnerjem v želji odkrivanja skupnih poslovnih priložnosti (Milani et al., 2016).

4.8 UGOTOVITVE ČETRTEGA POGlavJA

Ključne značilnosti ekonomskih razmer 21. stoletja bodo negotovost, spremenljivost, visoka stopnja konkurence, digitalizacija, pojav umetne inteligence ter robotizacija. Široka uporaba IT bo zaznamovala prihodnji razvoj revidiranja. Z vse večjo uporabo IT, se večajo tudi zahteve uporabnikov revizijskih storitev. Uporabniki pričakujejo razširitev revidiranja in predstavitev revizijskih mnenj v t. i. integriranih poročilih, kjer se bo poleg računovodskih informacij obravnaval tudi trajnostni razvoj podjetja in ustvarjanje vrednosti podjetja. Ta potreba po zadovoljevanju novih želja in potreb uporabnikov, bo povzročila predstavitev revidiranja iz postavljenih, tradicionalnih okvirev ter ustvarila nove vrste revizij. Druga sprememba je 100 % testiranje vseh podatkov in transakcij. Revizorji bodo uporabljali napredno IT, s katero bodo ustvarjali dodano vrednost. Analiza nestrukturnih, polstrukturnih in struktturnih podatkov, s katerimi bodo revizorji dobili globlji vpogled v delovanje in tveganja podjetja, pretekle revizije ter neprestano revidiranje, bo zagotovilo zagotavljanje in svetovaje v realnem času.

Skupaj z revidiranjem se bo moral prilagoditi tudi revizor. Z razvojem dejavnosti prihaja tudi do razvoja poklica. V prihodnosti se bodo revizorji preimenovali v kognitorje - t. i. poznavalce, katerih obseg interdisciplinarnega znanja bo odgovaljal poslovnim izzivom prihodnosti. Ključne lastnosti kognitorjev bodo: izkušnje v industriji stranke, preiskovalne finančne sposobnosti, kritično razmišljanje in presoja, interdisciplinarno znanje ter mehke veščine.

Zunanje revidiranje bo spremenilo svojo naravo, saj bo funkcijo zagotavljanja prevzela IT. Stopnja inovacije v zunanji reviziji je premajhna, da bi lahko spremljala razvoj poslovnega okolja. Revidiranje računovodskih izkazov bo izgubilo na pomenu zaradi uporabe in implementacije napredne IT, ki bo zagotavljala, da so vsi posredovani podatki resnični in sporočeni v realnem času. Zunanji revizorji računovodskih izkazov se bodo preobrazili v svetovalce oz. poslovne partnerje.

Pričakovati je, da bodo oddelki notranje revizije v prihodnost prevzeli vlogo strateškega partnerja posloводства s poudarkom na IT in prihodnjem poslovanju, s čimer se bo drastično spremenila vloga notranjega revidiranja. Poudarek dela oddelkov notranje revizije bo na varnosti, implementaciji IT ter strateških tveganjih. Spremenile se bodo tudi tehnike revidiranja, ki bodo slonele na neprestanem revidiranju in oddaljeni reviziji.

Računovodstvo javnega sektorja se bo standardiziralo in približalo računovodstvu po nastanku poslovnega dogodka. Z večanjem zahtev po bolj transparentnem in smotrnem delovanju organizacij javnega sektorja, se bodo sprejele rešitve, ki se bodo kazale v načinu opravljanja revidiranja.

Revidiranje IS bo prevzelo osrednjo nalogo pri revidiranju ter vpeljalo tehniki revidiranja mimo računalnika ter skozi računalnik. Uporaba naprednih tehnoloških rešitev, kot so tehnologija velikih podatkov, rudarjenje podatkov, skladišče podatkov ob

povezavi s tehnologijo verige podatkovnih blokov ter sistemi umetne inteligence, bo zaznamovala delovanje poslovnih subjektov v prihodnosti.

5 SKLEP

5.1 SPLOŠNO MNENJE

Revidiranje je pomemben del gospodarskega okolja. Čeprav je bilo revidiranje na začetku v veliki meri opredeljeno z računovodstvom, se je kasneje preoblikovalo v samostojno funkcijo nadzora. Danes je revidiranje institucionalna praksa, pri nastajanju katere sodelujejo nacionalna in mednarodna strokovna združenja, države in nadnacionalne organizacije.

Zaradi kompleksnosti strokovnega področja ter drugih povezanih področij, je zelo težavno napovedati oz. predvideti, kako se bo razvijala panoga revidiranja ter kakšno vlogo bo imela v gospodarstvu prihodnosti. Ugotovili smo, da ima revidiranje pomembno vlogo v sistemu računovodskega in neračunovodskega poročanja podjetij. Čeprav je osnovni namen revidiranja izražanje mnenj o strokovnih področjih, postaja revidiranje institut reševanja družbenih težav. Slednje postavlja revizorje v težaven položaj, saj morajo ohraniti strokovnost in zasledovati cilje panoge, medtem ko uporabniki revizijskih storitev zahtevajo več, kot je vloga in odgovornost revizorjev po strokovnih standardih in relevantni zakonodaji.

Proučevanje in analiza izbrane strokovne literature, je pokazala, da že vrsto let obstajajo jasni pozivi k napredku in razvoju revidiranja, s katerim bi dohiteli razvoj in inovacije na povezanih področjih, a razvoj oz. implementacija rešitev v praksi zaostaja. Z razvojem oz. implementacijo predlaganih rešitev, bi se spremenilo tudi revidiranje in prešlo tradicionalne retrospektivne okvire. Zahteve po razvoju prihajajo iz poslovnega sveta, kjer je vedno večji poudarek na naprednih tehnoloških rešitvah, ki ustvarjajo dodano vrednost, nove poslovne priložnosti in nevarnosti, ki lahko pomembno vplivajo na delovanje poslovnih subjektov. S tem se postavlja revizijsko panogo v težaven položaj, saj se zahteva visoka stopnja inovacij v panogi, ki tega ni vajena. Napredek ovirajo »sistemske težave« panoge, ki se manifestirajo v oligopolnem položaju »Velikih štirih«, velikih formalnih in neformalnih vstopnih ovirah na trg revizijskih storitev, nedefiniranem in nemerljivem konceptu »kvalitete revidiranja«, nedosegljivi neodvisnosti revizorja, slabo sprejeti vlogi notranjega revidiranja v korporativnem upravljanju ter nezadostnem obsegu nadzora državnih revizorjev nad neposrednimi in posrednimi uporabniki proračunskih sredstev.

Namen magistrskega dela je bil na podlagi analize sedanjega stanja, sodobnih trendov v panogi revidiranja ter gospodarstvu oblikovati ugotovitve o smernicah razvoja revidiranja v mednarodni skupnosti in Republiki Sloveniji ter opredeliti spremembe na področju prakse, izobraževanja ter pravno-regulatornega okvira revidiranja.

Cilji magistrskega dela so bili proučiti teoretični in pravno-regulatorni okvir revidiranja ter zgodovino revidiranja, analizirati trenutno stanje na področju revidiranja, proučiti sodobne trende in predstaviti smernice nadaljnjega razvoja, proučiti znanje revizorja prihodnosti, podporne sisteme ter tehnike revidiranja, ki bodo oblikovale revidiranje v prihodnosti.

Revidiranje ostaja v preseku treh pravnih področij, nacionalnih, mednarodnih in nadnacionalnih organizacij z aktivno vlogo pri določanju pravil in usmerjanju razvoja

revidiranja ter številnih zunanjih družbenih dogodkov. Z raziskovalnim delom smo preverjali pravilnost treh hipotez, katere ugotovitve povzemamo v nadaljevanju.

Hipoteza 1: Raziskave in dejanska uporaba IT nakazujejo, da bo razvoj revidiranja usmerjala IT.

Hipotezo o raziskavah in dejanskem stanju uporabe IT ter vplivu le-te na bodoči razvoj revidiranja smo preverili na podlagi deskriptivnega načina proučevanja z metodo indukcije, kompilacije, deskripcije in zgodovinske metode. Z navajanjem raziskav in opisom dejanskega položaja v panogi revidiranja smo ugotovili, da je trenutna uporaba IT v revidiranju subjektivna, selektivna, nesistematična in pogojena z različnimi dejavniki. Z analizo in primerjavo domačih in tujih avtorjev smo ugotovili, da so v preteklosti obstajali pozivi k večji implementaciji IT v revidiranju začeni z izobraževanjem bodočih revizorjev, a se je malo tega uresničilo skozi leta. Spremembe v strokovnih standardih in zakonodajni ukrepi niso predstavili revidiranja na višjo raven, kar se vidi v pozivih poslovnega okolja k modernizaciji in razširitvi obsega storitev. Temu pričajo tudi podatki, da ostajajo vrsto let tehnološko sorodni revizijski procesi in orodja visoka prioriteta pri implementaciji na področju notranjega revidiranja. Računsko sodišče Republike Slovenije uspe v posamičnem fiskalnem letu pregledati slabe 4 % revizijskih zavezancev, 41 % občin v Republiki Sloveniji do leta 2008 še ni bilo revidiranih, 10 % občin ter 21 % javnih zavodov v Republiki Sloveniji ni imelo nikakršne oblike notranje revizije med 2013 in 2015. Ugotovitev, da je stopnja inovacije ter uvajanja naprednih informacijskih rešitev v revidiranju nizka in maloštevilna, najbolje ponazarja podatek, da je MS Excel najbolj pogosto uporabljena programska oprema.

Ugotavljamo, da raziskave kažejo, da se mora tradicionalno, retrospektivno revidiranje razviti in odgovoriti na rastoča pričakovanja kvalitetnega, pravočasnega in informiranega dostopa do informacij. Periodične revizije, ki so praviloma usmerjene v preverjanje preteklih dogodkov in stanj, niso učinkovite in ne zadovoljujejo vse večjih potreb uporabnikov, ki iščejo poleg zagotovil tudi dodano vrednost skozi poročanje o neračunovodskih informacijah podjetja, ki vplivajo na poslovanje in rast. Uporabniki zahtevajo, da se pri revidiranju upoštevajo indikatorji uspešnosti, matrike industrije ter drugi neračunovodski standardi s poudarkom na trajnostnem razvoju in vrednostnem poročanju.

Poslovno okolje je v velikem procesu digitalizacije. Ugotovitev izhaja iz dejstva, da je uporaba IT v poslovnem svetu rasla eksponentno v preteklih dveh desetletjih. S pojavom novih in naprednih IT, se je spremenilo komuniciranje poslovnih subjektov, shranjevanje podatkov, način poslovanja, doseganje poslovnih ciljev, sredstva ter vrednost podjetij. Ugotovili smo, da na razvitih trgih večina podjetij vlaga med 5 in 7 % celotnega letnega prihodka v informatiko s stalnim trendom rasti.

Ugotovili smo, da je revidiranje IS novodobni pristop k revidiranju poslovanja, saj sodoben pristop revidiranja temelji na tveganju v digitaliziranem poslovnem okolju, prav tako pa se je vloga in obseg funkcije revidiranja IS povečala zaradi novih strokovnih pravil, zakonodajnih ukrepov ter vse večjega zanašanja na IT pri poslovanju. Pomen revidiranja IS se zaradi razvoja IT, široke uporabe le-te, globalizacije, elektronske infrastrukture in elektronske trgovine povečuje. Z rastjo IT se razvija v pomembnosti tudi revidiranje IS ter pristop revidiranja z in skozi računalnik.

Z vse večjo odvisnostjo od računalništva v oblaku ter napredne IT v poslovnem svetu, bodo vzroki za nadaljnji razvoj revizije prišli iz IT, kajti ugotovili smo, da je revizija rezultat prakse. Prihodnost je tesno povezana z uporabo napredne IT in v kolikor bo želelo revidiranje ohraniti relevantnost v poslovnem svetu, se bo moralo spremeniti in sprejeti napredne rešitve IT v svoje delovanje. Smernice bodočega razvoj revidiranja se bodo morale postaviti ob bok razvoju in široke uporabe IT. Posledično bo naslednja preobrazba panoge revidiranja prišla iz IT.

Na osnovi podanih ugotovitev smo potrdili, da raziskave in dejanska uporaba IT nakazujejo, da bo razvoj revidiranja v prihodnosti usmerjala IT.

Hipoteza 2: Vloga revizorja se bo preoblikovala v koncept poslovnega partnerja.

Hipotezo o vlogi revizorja in preoblikovanju le-te v koncept poslovnega partnerja smo preverili na podlagi deskriptivnega načina proučevanja z metodo indukcije, kompilacije, komparacije in zgodovinske metode. Z navajanjem raziskav in opisom dejanskega položaja v panogi revidiranja smo ugotovili, da je funkcija revizorja v trenutni obliki še pomembna za deležnike na trgu kapitala, kljub temu da obstajajo pozivi k razvoju in razširitvi obsega revizijskih storitev.

Rast IT vključuje računalniško strojno opremo, podatkovne baze, omrežja, telekomunikacije, internet, ekstranet, poslovno sodelovanje, arhitekturo stranka/strežnik, skladišče podatkov, vpeto programsko opremo računovodskih sistemov, avtomatske sisteme logike in nevronske programske opremo omrežja. Razvoj novih organizacijskih oblik, informacijska doba s sklepanjem strateških povezav, vzpon virtualnih organizacij ter virtualnega sveta so dramatično spremenili namen in funkcije organizacije kot tudi potrebe po izvajanju kontrol. Ugotovili smo, da spremembe na področju IT nakazujejo, da se mora revizijski model razviti iz tradicionalnega revidiranja k neprestanemu revidiranju celotnega poslovnega procesa in povezanih tveganj, saj ekonomija realnega časa zahteva zagotovila v realnem času.

Ugotovili smo, da so poročila revizorjev pod velikim vplivom stvari, ki so zunaj kontrole revizorja. Če je okvir računovodskega poročanja pomanjkljiv, upravljanje, ocenjevanje tveganj in postavljene kontrole s strani posloводства neprimerne, revizija, četudi opravljena najkvalitetnejše, ne bo bistveno izboljšala kredibilnosti in zanesljivosti poročila. Ugotovili smo, da je revizorjevo mnenje zgolj visoka raven zagotovila in ne absolutno zagotovilo. V svetu, kjer bo vedno bolj pomembna kvalitetna, pravočasna in objektivna informacija, je to preveliko tveganje. Iz tega razloga bodo uporabniki iskali načine, kako zmanjšati oz. odpraviti tveganje pomanjkljivega okvira poročanja. Ugotovili smo, da je rešitev v večji uporabi napredne IT, kar se bo odrazilo v prevzemanju določenih nalog oz. avtomatizaciji računovodskih funkcij ter uvajanju tehnologije verige podatkovnih blokov, zaradi česar ne bo obstajala potreba po zagotovilih o preteklih poslovnih dogodkih. IT bo prevzela funkcijo zagotavljanja.

Vse večja odvisnost od naprednih informacijskih rešitev bo ustvarila potrebo po novih revizijskih tehnikah. Neprestano revidiranje bo omogočilo neprestano zagotavljanje s širokim in globljim razumevanjem poslovanja. Revidiranje se bo spremenilo iz reaktivnega v proaktiven pristop. Posledično se bo tudi vloga revizorja delno spremenila, saj bo napredna IT spremenila revizorja v tolmača pridobljenih rezultatov.

Revizor bo postal svetovalec oz. poslovni partner v digitalni ekonomiji, ki bo svetoval na širokem spektru področij. Temu sledijo tudi trendi na trgu, kjer »Veliki štirje« v zadnjih letih prevzemajo veliko število svetovalnih podjetij ter se kaže vztrajen trend večanja prihodkov iz sorodnih storitev, tj. svetovanja.

Ugotovili smo, da preobrazba določenega dela revidiranja v koncept poslovnega partnerja, ne pomeni, da ne bo obstajala potreba po zagotovilih in revidiranju. Ugotovili smo, da bo revidiranje IS postalo samostojna revizijska vrsta, ki bo dajala zagotovila o pravilni implementaciji IS. Poleg tega se bodo z razširitvijo obsega letnih poročil, pojavile nove vrste revizij, ki niso bile razvite v preteklosti (sociala, etika, okolje ipd.).

Na osnovi podanih ugotovitev smo delno potrdili, da se bo vloga revizorja preoblikovala v koncept poslovnega partnerja na področju funkcije zagotavljanja. Ugotovili smo namreč, da bo napredna IT prevzela funkcijo zagotavljanja pravilnosti računovodskih podatkih, a bo še vedno obstajal potreba po zagotovilih in revizijah.

Hipoteza 3: V naboru revizijskih znanj postajajo vse bolj pomembna znanja s področja informacijskih tehnologij oz. računalništva in sposobnosti kot so »mehke veščine«.

Hipotezo o naboru revizijskih znanj s področja IT in sposobnosti »mehkih veščin« smo preverili na podlagi deskriptivnega načina proučevanja z metodo indukcije, kompilacije in komparativne metode. Z navajanjem raziskav in opisom dejanskega položaja v panogi revidiranja smo ugotovili, da se bodo jutrišnji revizorji soočili z izzivi, ki jih starejše generacije niso poznale. Kljub temu, da poklic revizorja zahteva obsežno interdisciplinarno znanje, dolgo in intenzivno akademsko podlago, se pojavljajo zahteve po razširitvi znanja revizorja. V preteklosti so mednarodna strokovna združenja opozarjala na problematiko oz. pomembnost znanja IT, a se je malo zgodilo, kljub temu, da raziskave kažejo, da bodo morali revizorji prihodnosti imeti tehnična znanja ter številne mehke veščine, ki jih pretekle generacije revizorjev niso imele in jih ne morejo prenesti na naslednje generacije revizorjev.

Ugotovili smo, da se revidiranje mora prilagoditi, saj je znanje IT v delu revizorja vedno bolj pomembno, kar potrjujejo tudi številne raziskave. Ugotavljamo, da morajo revizorji in revizijske družbe prilagoditi revizijske tehnike in orodja zmožnostim informacijske, telekomunikacijske ter tehnološke revolucije v poslovnem svetu, s čimer bosta v prihodnosti relevantna samo revizijska pristopa z in skozi računalnik.

Ugotovili smo, da se mora izobraževanje bodočih revizorjev osredotočiti na tehnologije prihodnosti, prevare, revizijske tehnologije, forenzično računovodstvo, neprestano revidiranje, sodelovanje, kritično razmišljanje in presojo, komunikacijske sposobnosti ter mehke veščine.

Ugotovili smo, da bodo delo v digitalni ekonomiji prihodnosti opravljale multi-disciplinarne in multi-podjetniške ekipe, ki bodo delale skupaj ne glede na lokacijo in časovni pas. Revizor bo moral sodelovati v okviru velikih ekip na različnih področjih, kjer bo nujna sposobnost komunikacije ter prenosa ugotovitev in znanja na ostale člane ekipe.

Na osnovi podanih ugotovitev smo potrdili, da bodo v naboru revizijskih znanj postala vse bolj pomembna znanja s področja IT oz. računalništva in sposobnosti kot so »mehke veščine«.

5.2 PROBLEMI IN REŠITVE

Skozi magistrsko delo smo dosegli vse zastavljene cilje. Kljub temu, da smo potrdili oz. delno potrdili postavljene hipoteze, ostaja nekaj problemov, na katere smo naleteli pri pisanju magistrskega dela. Znotraj revidiranja obstaja nekaj sistemskih problemov, ki jih v trenutnem položaju ni mogoče rešiti, kot je to predpostavka delujočega podjetja, kvaliteta revidiranja, vrzel v pričakovanju in neodvisnost revizorja. Našteti problemi so prisotni v revidiranju že vrsto let in ostajajo nerešeni. Rešitev teh problemov bo prišla v prihodnosti, kjer bo napredna informacijska tehnologija prevzela funkcijo zagotavljanja, s čimer bo nadomestila revizorja ter njegovo subjektivnost v procesu revidiranja.

Večji problem je prenos spoznanj prakse v razrede. Tudi ta problem obstaja vrsto let, a se bo v prihodnosti drastično poslabšal. Napredna informacijska tehnologija je draga in težko si je predstavljati, da bi državna univerza pridobila dovolj sredstev in omogočila študentom pridobivanje potrebnega znanja v času študija. Ta napoved je utemeljena s tem, da že danes obstaja velik razkorak med prakso in teorijo. Razloge lahko iščemo v neustreznem financiranju, pomanjkljivem znanju, vztrajanju na starih principih izobraževanja ter dolgotrajnem postopku spremembe študijskih programov.

Rešitev predstavlja nov princip izobraževanja, kjer študent v času študija pridobiva praktične izkušnje ter teoretično znanje s svojega področja specializacije. Ob ustreznih denarni podpori bi lahko bodoči študenti obiskovali specializirane študijske programe, ki bi potekali na vseh članicah univerze. Bodoči revizor bi tako obiskoval predavanja in opravljal izpite na vseh relevantnih fakultetah univerze. Tako bi obveznosti iz ekonomskih predmetov opravljali na ekonomski fakulteti, pravne predmete na pravni fakulteti, matematiko in statistiko na naravoslovnih fakultetah ter računalniške predmete na fakultetah za računalništvo in informatiko. Ob tem bi se pridobljeno znanje bistveno povečalo, saj bi se od bodočih revizorjev zahteval enak obseg znanja, kot od študentov, ki se izobražujejo za poklic matematika, pravnika, računalničarja. Takšen ukrep bi vodil v specializacijo, s čimer bi se delno izgubila trenutna vloga študija, da se študenta opremi z orodji za kritično razmišljanje, a bi pripomogla k zmanjšanju razkoraka med znanjem, ki ga je potrebno pridobiti med študijem, ter praktičnim znanjem za opravljanje poklica, ki si ga je posameznik izbral.

Vsekakor je ob načrtovanju rešitev potrebna dolgoročna strategija, ki bo približala teorijo praksi. Brez resne dolgoročne strategije, ki bo pripravljala revizorja na delovne izzive prihodnosti z obširnimi opusom znanja in praktičnimi izkušnjami, se bomo zatekali h kratkoročnim rešitvam. Kratkoročno zasledovanje ciljev, brez dolgoročnega razumevanja prihodnosti, vodi zgolj v neuspeh in ponavljanje starih napak.

5.3 ODPRTA VPRAŠANJA NA IZBRANEM PODROČJU

Odperto vprašanje ostaja nov sveženj zakonodaje EU ter njen vpliv na panogo revidiranja. V tem trenutku je prezgodaj govoriti o posledicah nove regulative, ki bo v določeni meri spremenila okolje revidiranja. Zgodnji znaki ne kažejo bistveno drugačne

slike kot jo že poznamo, saj se bo dominacija »Velikih štirih« na trgu revizijskih storitev nadaljevala in s tem vse slabosti trenutne ureditve revidiranja.

6 VIRI, LITERATURA

1. AbdulGaniyy, A. (2013). Audit Practice in Global Perspective: Present and Future Challenges. *Research Journal of Finance and Accounting*, letnik 4, št. 6, 2013, str. 1–5.
2. Abela, M. (2015). *The Far Reaching Implications of the Audit Regulatory Initiatives*. Prevezeto 26. decembra 2016 iz spletne strani The Accountant: <http://theaccountant.org.mt/the-far-reaching-implications-of-the-audit-regulatory-initiatives/>.
3. Acpom, U. N.; Domkpah, Y. O. (2013). *Determinant of Auditor Independence a Comparison of the Perceptions of Auditors and Non-Auditors in Lagos, Nigeria*. Prevezeto 7. februarja 2017 iz spletne strani Academic and Business Research Institute: <http://www.aabri.com/manuscripts/131506.pdf>.
4. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem. (2015). *Letno poročilo Agencije za javni nadzor nad revidiranjem za leto 2014*. Prevezeto 26. decembra 2016 iz spletne strani Agencije za javni nadzor nad revidiranjem: http://www.anr.si/f/docs/Porocanje_Agencije/LP_2014_6_3_2015_revidirano_koncno.pdf.
5. Agencija za javni nadzor nad revidiranjem. (2016). *Letno poročilo Agencije za javni nadzor nad revidiranjem za leto 2015*. Prevezeto 26. decembra 2016 iz spletne strani Agencije za javni nadzor nad revidiranjem: http://www.anr.si/f/docs/Porocanje_Agencije/Revidirano_letno_porocilo_Agencije_za_javni_nadzor_nad_revidir.pdf.
6. Al-Ajmi, J. (2009). Audit Firm, Corporate Governance, And Audit Quality: Evidence from Bahrain. *Advances in Accounting*, 25(1), str. 64–74.
7. Alles, M.; Brennan, G.; Kogan, A. (2006). Continuous Monitoring of Business Process Controls: A Pilot Implementation of a Continuous Auditing System at Siemens. *International Journal of Accounting Information Systems*, 7 (2), str. 137–161.
8. Alvesson, M. (1994). Talking in Organizations: Managing Identity and Impressions in an Advertising Agency. *Organization Studies*, 15/4, str. 535–563.
9. Ammous, S. (2016). *Blockchain Technology: What is it good for?* Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani The Center on Capitalism and Society Columbia University : http://capitalism.columbia.edu/files/ccs/workingpage/2016/ammous_blockchain_technology_.pdf.
10. Anderson-Gough, F.; Grey, C.; Robson, K. (2000). In the Name of the Client: The Service in Two Professional Services Firms. *Human Relations*, letnik 53, št. 9, str. 1151–1173.
11. Anderson-Gough, F.; Grey, C.; Robson, K. (2001). Test of Time: Organizational Time-Reckoning and the making of Accountants in Two Multi-National Accounting Firms. *Accounting, Organizations and Society*, letnik 26, št. 2, str. 99–122.
12. Anderson-Gough, F.; Grey, C.; Robson, K. (2002). Accounting Professionals and the Accounting Profession: Linking Conduct and Context. *Accounting and Business Research*, letnik 32, št. 1, str. 41–56.
13. Antle, R.; Gordon, E.; Narayanamoorthy, G.; Zhou, L. (2006). The Joint Determination of Audit Fees, Non-Audit Fees, and Abnormal Accruals. *Review of Quantitative Finance & Accounting*, 27 (3), str. 235–266.

14. Arnold, V.; Sutton, S. (1998). The Theory of Technology Dominance: Understanding the Impact of Intelligent Decision Aids on Decision Maker's Judgments. *Advances in Accounting Behavioral Research*, 1, str. 175–194.
15. Arnold, D. F. Sr.; Bernardi, R. A.; Neidermeyer, P. E. (1999). The Effect of Independence on Decisions Concerning Additional Audit Work: A European Perspective. *Auditing*, 18(2), str. 45–67.
16. Ashbaugh, H.; Lafond, R.; Mayhew, B. W. (2003). Do Nonaudit Services Compromise Auditor Independence? Further evidence. *The Accounting Review*, 78 (3), str. 611–639.
17. Association to Advance Collegiate Schools of Business (AACSB). (2014). »AACSB International Accounting Accreditation Standard A7: Information Technology Skills and Knowledge for Accounting Graduates: An Interpretation«. AACSB International Accounting Accreditation Committee.
18. Axelsen, M.; Coram, P.; Green, P.; Ridley, G. (2011). *Examining The Role of IS Audit in The Public Sector*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Pacific Asia Conference on Information Systems: <http://www.pacis-net.org/file/2011/PACIS2011-013.pdf>.
19. Babnik, B. (2012). *Vpliv informacijske tehnologije na družbo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani.
20. Baldwin, R.; Cave, M. (1999). *Understanding Regulation Theory, Strategy and Practice*. Oxford: Oxford University Press.
21. Ball, I. (2007). *The Importance of Corporate Governance and Reporting in the Public Sector*. Presentation at the South Asian Federation of Accountants Technical Workshop: Šrilanka.
22. Banka Slovenije. (2016). *Preračun med SIT in evrom*. Prevezeto 12. decembra 2016 iz spletne strani Banke Slovenije: <https://www.bsi.si/orodja/preracuntolarja.asp?MapaId=180>.
23. Banker, R. D.; Chang, H.; Kao, Y. (2002). Impact of Information Technology on Public Accounting Firm Productivity. *Journal of Information Systems*, 16 (2), str. 209–222.
24. Basioudis, I. G.; Geiger, M. A.; and Papakonstantinou, E. (2008). Audit Fees, Non-Audit Fees and Auditor Going-Concern Reporting Decisions in the United Kingdom. *Abacus*, 44 (3), str. 284–309.
25. Bazerman, M. H.; Morgan, K. P.; Loewenstein, G. F. (1997). The Impossibility of Auditor Independence. *Sloan Management Review*, str. 89–94.
26. Beale, I. (2012). *What Is the Future for Internal Audit?* Prevezeto 20. aprila 2016 iz spletne strani The CEB Company: <https://www.cebglobal.com/blogs/what-is-the-future-for-internal-audit/>.
27. Beaver, W. (1989). *Financial Reporting: An Accounting Revolution*. New Jersey: Prentice-Hall Int., Inc.
28. Bekiaris, M.; Efthymiou, T.; Koutoupis, A. G. (2013). Economic Crisis Impact on Corporate Governance & Internal Audit: The Case of Greece. *Corporate Ownership & Control*, letnik 11, št. 1, jesen 2013, str. 55–64.
29. Best, P.; Rikhardsson, P.; Toleman, M. (2009). Continuous Fraud Detection in Enterprise Systems Through Audit Trail Analysis. *Journal of Digital Forensics, Security, and Law*, 4 (1), str. 39–60.
30. Bierstaker, J. L.; Burnaby, P.; Hass, S. (2003). Recent Changes in Internal Auditors' Use of Technology. *Internal Auditing*, 18 (4), str. 39–45.

31. Biography. (2017). *Franklin D. Roosevelt*. Prevezeto 10. avgusta 2017 iz spletne strani Biography: <https://www.biography.com/people/franklin-d-roosevelt-9463381>.
32. Bizjak, K.; Volarič, J.; Kovač, J. (1995). *Kvantitativne metode pri revidiranju računovodskih izkazov*. Ljubljana:Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
33. Boritz, E. J.; Datardina, M. (2009). *Continuous Monitoring, Auditing and Assurance: CAATs for the 21st Century*. Centre for Information Integrity and Information System Assurance:University of Waterloo.
34. Boynton, W. C.; Johnson, R. N. (2006). *Modern Auditing* (8. izd.). New York:John Wiley & Sons, Inc.
35. Böcking, H.-J.; Gros, M.; Wallek, C., Worret, D. (2011). *Analysis of the EU Consultation on the Green Paper »Audit Policy: Lessons from the Crisis«*. Frankfurt:Goethe-University Frankfurt.
36. Bratanič Gradovec, A. (2012). Revizija IS kot revizija smotrnosti. V Turk, I. (Ured.), *20. mednarodna konferenca o revidiranju in kontroli informacijskih sistemov* (str. 75–89). Ljubljana:Slovenski inštitut za revizijo.
37. Braun, R. L.; Davis, H. E. (2003). Computer-assisted Audit Tools and Techniques: Analysis and Perspectives. *Managerial Auditing Journal*, 18 (9), str. 725–731.
38. Brec, E.; Gorenc, S.; Jelnikar, G.; Kolarič, K.; Marinšek, T.; Luckman, K.; Pestiček, N.; Potočki R. (2001). Vizija o vlogi revizorja na Slovenskem ob vstopu v novo tisočletje. V Odar, M. (ured.), *Revizor*, letnik XII, št. 11/01, str. 7–82.
39. Bressler, L. (2013). The Role of Forensic Accountants in Fraud Investigations: Importance of Attorney and Judge's Perceptions. *Journal of Finance and Accountancy*, letnik 9, str. 1.
40. Brodie, G. (1990). "CAATs scan." *CA Magazine*, april 1990, str. 24–32.
41. Brown, C. E.; Wong, J. A.; Baldwin, A. A. (2006). *Research Streams in Continuous Audit: A Review and Analysis of the Existing Literature*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Rutgers Accounting Web: <http://raw.rutgers.edu/docs/wcars/12wcars/BrWoBa.12CA.pdf>.
42. Broberg, P. (2013). *The Auditor at Work: A Study of Auditor Practice in Big 4 Audit Firms*. Department of Business Administration, School of Economics and Management. Lund:Lund University. Prevezeto 20. decembra 2016 iz spletne strani Lund University Libraries: <https://lup.lub.lu.se/search/publication/606f4fd2-033a-4389-8b0b-9d7b14db3d2e>.
43. Bruce, R. (2013). *Value of Audit: Shaping the Future of Corporate Reporting*. KPMG.
44. Burton, J.; Roberts, W. (1967). A Study of Auditor Changes. *Journal of Accountancy*, april 1967, str. 31–36.
45. Buttery, R.; Simpson, R. K. (1989). *Audit in the Public Sector*. Woodhead-Faulkner Limited:Cambridge (England).
46. Bytnes, P. E.; Al-Awadhi, A.; Gullvist, B.; Brown-Libur, H., Teeter, R.; Warren, J. D. Jr.; Vasarhelyi, M. (2012). *White Paper – Evolution of Auditing: From the Traditional Approach to the Future Audit*. Durham (Severna Karolina, ZDA):American Institute of Certified Public Accountants, Inc.
47. *Called to Account*. (2004). Prevezeto 27. marca 2016 iz spletne strani revije The Economist: <http://www.economist.com/node/3398724>.

48. Cangemi, M. (2010). Internal Audit's Role in Continuous Monitoring. *The EDP Audit, Control, and Security Newsletter*; letnik 41, št. 4.
49. Carcello, J. V.; Hermanson, R. H.; McGrath, N. T. (1992). Audit Quality Attributes: The Perceptions of Audit Partners, Preparers and Financial Statement Users'. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 11(1), str. 1–15.
50. Carcello, J. V.; Neal, T. L. (2000). Audit Committee Composition and Auditor Reporting. *The Accounting Review*, 75(4), str. 453–467.
51. Cardoso, V-D. (2010). *How Financial Auditors Use CAATs and Perceive ERP Systems?* Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Ekonomske fakultete Univerze v Oradea: <http://steconomiceuoradea.ro/anale/volume/2010/n1/076.pdf>.
52. Carrington, T. (2010). An Analysis of the Demands on a Sufficient Audit: Professional Appearance is What Counts! *Critical Perspectives on Accounting*, 21, str. 669–682.
53. Center for Research in Security Prices. (2017). *CRSP/Compustat Merged Database*. Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Center for Research in Security Prices: <http://www.crsp.com/products/research-products/crspcompustat-merged-database>.
54. Cerullo, V. M.; Cerullo, M. J. (2003). Impact of SAS No. 94 on Computer Audit Techniques. *Information Systems Control Journal*, letnik 1, 2003.
55. CFA Institute. (2016). *From Trust to Loyalty: A Global Survey of What Investors Want 2016*. Virginia (ZDA):CFA Institute.
56. Chambers, T. (2003). *Value Reporting: A Bigger, More Accurate Picture Than Traditional Financial Reporting*. Prevezeto 10. junija 2018 iz spletne strani Ivey Business Journal: <https://iveybusinessjournal.com/publication/value-reporting-a-bigger-more-accurate-picture-than-traditional-financial-reporting/>.
57. Chang, C. J.; Hwang, N. R. (2002). Quest on Building IT-Relevant Accounting Curricula. *Journal of Contemporary Accounting*, letnik 3, št. 1, maj 2002, str. 1–20.
58. Cheffers, M. D. W.; Thurn, M. (2009). *Going Concerns: A Ten-Year Review*. *Audit Analytics*. Massachusetts:Sutton.
59. Chen, J.; Damte, D.; Banatte, J-M.; Mapp, J. (2013). Information Technology Competencies Expected in Undergraduate Accounting Graduates. *Research in Higher Education Journal*, letnik 3. Prevezeto 10. avgusta 2017 iz spletne strani Academci and Business Research Institute: <http://www.aabri.com/manuscripts/09146.pdf>.
60. Choi, S. (2017). *Impact of Computer-Assisted Audit Techniques on Sarbanes-Oxley Act Sections 404 and 409*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani ISA/BIT Learning Centre: http://uwcisa.uwaterloo.ca/Biblio2/Topic/Scarlett_Chio_RESEARCH_PAPER.pdf.
61. Chung, H.; Kallapur, S. (2003). Client Importance, Nonaudit Services, and Abnormal Accruals. *The Accounting Review*, 78 (4), str. 931–955.
62. Clarkson, P. M.; Simunic, D. A. (1994). The Association Between Audit Quality, Retained Ownership and Firm Specific Risks in U. S. vs Canadian IPO Markets. *Journal of Accounting and Economics*, 17, str. 207–228.
63. Coe, T.; Palmon, D. (1979). *Some Evidence of the Magnitude of Auditor Turnover* (neobjavljen manuskript). New York:New York University.
64. Coke, I. (2010). Audit of Banks: Lessons from the Crisis. *FS Focus*, julij/avgust 2010, str. 10–11.

65. Colbert, G.; Murray, D. (1998). The Association Between Auditor Quality and Auditor Size: An Analysis of Small CPA Firms. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 13(2), str. 135–150.
66. Colos Fakultete za računalništvo in informatiko Univerze v Ljubljani. (2017). *Informatika in informacijske rešitve*. Prevezeto dne 7. februarja 2017 iz spletne strani Fakultete za računalništvo in informatiko Univerze v Ljubljani: http://colos.fri.uni-lj.si/eri/informatika/informacijske_resitve/informacijske_resitve.html.
67. Computer Hope. (2017). *UNIVAC*. Prevezeto 4. januarja 2017 iz spletne strani Computer Hope: <http://www.computerhope.com/jargon/u/univac.htm>.
68. Cooper, D. J.; Robson, K. (2006). Accounting, Professions and Regulation: Locating the Sites of Professionalization. *Accounting, Organizations and Society*, 31, str. 415–444.
69. Cosserat, G. W. (2000). *Modern Auditing*. England: John Wiley & Sons, Ltd.
70. Cosserat, G. W.; Rodda, N. (2009). *Modern Auditing* (3. izd.). England: John Wiley & Sons, Ltd.
71. Crosby, M; Nachiappan; Pattanayak, P.; Verma, S.; Kalyanaraman, V. (2016). BlockChain Techonology: Beyond Bitcoin. *Applied Invonation Review*, št. 2, junij 2016, str. 8–19.
72. Cukier, K. (2010). *Data, data everywhere: A special report on manag-ing information*. Prevezeto 15. avgusta 2017 iz spletne strani The Economist: <http://www.economist.com/node/15557443>.
73. Curtis, M. B.; Payne, E. A. (2008). An Examination of Contextual Factors and Individual Characteristics Affecting Technology Implementation Decisions in Auditing. *International Journal of Accounting Information Systems* 9, junij 2008, str. 104–121.
74. Daigle, R. J.; Lampe, J. C. (2003). Responding to Sarbanes-Oxley Act with Continuous Online Assurance. *Internal Auditing*, 18 (2), str. 3–10.
75. Damij, N. (2010). *Revizija informacijskih sistemov*. Ljubljana: Založba Vega.
76. Darono, A.; Ardianto, D. (2016). *The Use of CAATTs in Tax Audits: A Comparative Study*. 12th International Conference on Tax Administration, Busines School, University of New South Wales.
77. Davidson, R.; Neu, D. (1993). A Note on the Association Between Audit Firm Size and Audit Quality. *Contemporary Accounting Research*, 9, str. 479–488.
78. Danić, D.; Mijoč, I.; Mahaček, D. (2008). Računalom potpomognute tehnike revizije. *Ekonomski vjesnik*, letnik 21, št. 1 in 2, str. 55–66. Prevezeto 19. avgusta 2017 iz spletne strani Hrvatska znanstvena bibliografija: https://bib.irb.hr/datoteka/386573.Raunalom_potpomognute_tehnike_revizije.pdf.
79. David, J. S.; Steinbart, P. J. (1999). Drawing in Data. *Strategic Finance*, str. 30–36.
80. DeAngelo, L. E. (1981). Auditor Size and Auditor Quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(december), str. 183–199.
81. Debreceny, R. S.; Lee, S.; Neo, W.; Toh, J.S. (2005). Employing Generalized Audit Software in the Financial Services Sector: Challenges and Opportunities. *Managerial Auditing Journal*, 20 (6), 605–618.
82. DeFond, M. L.; Raghunandan, K.; Subramanyam, K. R. (2002). Do Non-Audit Services Fees Impair Auditor Independence? Evidence from Going Concern Audit Opinions. *Journal of Accounting Research*, 2002, 40(4), 1247.

83. Deloitte. (2015a). *Audit of the Future*. Prevezeto 28. maja 2016 iz spletne strani Deloitte:
<http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/audit/us-aers-the-future-of-audit-survey-and-innovation-report-infographic-new.pdf>.
84. Deloitte. (2015b). *Directors' Alert – Through the Eyes of the Board: Key Governance Issues for 2015*. Prevezeto 20. novembra 2016 iz spletne strani Deloitte:
https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/za/Documents/governance-risk-compliance/directors-alert-2015_14012014.pdf.
85. Dennis, I. (2010). "Clarity" Begins at Home: An Examination of the Conceptual Underpinnings of the IAASB's Clarity Project. *International Journal of Auditing*, letnik 14(3), str. 294–319.
86. Dennis, I. (2015). *Auditing Theory*. New York:Routledge.
87. Deumes, R.; Meuwissen, R.; Peek, E.; Schelleman, C.; Vanstraelen, A. (2010). *The Value of Audit*. Maastricht Accounting, Auditing and Information Management Research Center: Maastricht University.
88. Dezalay, Y. (1995). 'Turf Battles' or 'Class Struggles': The Internationalisation of the Market for Expertise in the 'Professional Society'. *Accounting, Organizations and Society*, letnik 20, št. 5, str. 331–344.
89. Dowling, C.; Leech, S. (2007). Audit Support System and Decision Aids: Current Practice and Opportunities for Future Research. *International Journal of Accounting Information Systems* 8, 2007, str. 92–116.
90. Elliott, R. K. (1994). The future of audits. *Journal of Accountancy*, 178 (3), str. 74–82.
91. Elliott, R. K. (2002). Twenty-first century assurance. *Auditing*, 21 (1), str. 139.
92. Epstein, M.; Geiger, M. A. (1994). Investor views of Audit Assurance: Recent Evidence of the Expectation Gap. *Journal of Accountancy*, 17(Januar), str. 60–66.
93. Ernst & Young. (2012). *The Future of Internal Audit is now*. EYGM Limited.
94. Etheridge, C. E. (2013). A Guide to Employee Benefit Plan Audits – Potential Changes to the Plan Audit. *Journal of Pension Benefits*, 2013, letnik 18, št. 3, str. 79–81.
95. Evropska komisija. (2009). *Vaš vodnik po Lizbonski pogodbi*. Luxembourg:Urad za publikacije Evropske unije.
96. Evropska komisija. (2010). *Zelena knjiga – Revizijska politika: kaj smo se naučili iz krize*. Bruselj:Evropska komisija.
97. Evropska komisija. (2016a). *Eurostat*. Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Evropske komisije:
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00023&language=en>.
98. Evropska komisija. (2016b). *Statistika državnih financ*. Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Evropske komisije: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government_finance_statistics/sl#Prihodki_in_izdatki_sektorja_dr.C5.BEava;
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/a/aa/Total_general_government_expenditure_by_function%2C_2014_%28%25_of_GDP_%25_of_total_expenditure%29.png.
99. Evropska komisija. (2017a). *Biography of Michel Barnier*. Prevezeto 3. februarja 2017 iz spletne strani Evropske komisije:
http://ec.europa.eu/civil_service/docs/special_advisers/2016/barnier-cv_en.pdf.

100. Evropska komisija. (2017b). *Audit directive – transposition status*. Prevezeto 24. februarja 2017 iz spletne strani Evropske komisije: https://ec.europa.eu/info/publications/audit-directive-transposition-status_en.
101. Fayyad, U.; Piatetsky-Shapiro, G.; Smyth, P. (1996). From Data Mining to Knowledge Discovery in Databases. *AI Magazine*, letnik 17, št. 3, str. 37–54.
102. Federation of European Accountants. (2006). *Quality Assurance Arrangements Across Europe*. Bruselj:Evropska komisija.
103. Federation of European Accountants. (2014). *The Future of Audit and Assurance*. Prevezeto 26. decembra 2016 iz spletne strani Accountant: https://www.accountant.nl/contentassets/14e671ab30f24b40b0005d74a0608b0f/fee_future_of_audit_and_assurance_feb2014.pdf.
104. Ferguson, M. J.; Seow, G. S.; Young, D. (2004). Nonaudit Services and Earnings Management: UK Evidence. *Contemporary Accounting Research*, 21 (4), str. 813–841.
105. Finančni slovar. (2016). *Presečni datum*. Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Finančni slovar: <http://www.financnislovar.com/definicije/presecni-datum.html>.
106. Fischer, M. J. (1996). Realizing the Benefits of New Technologies as a Source of Audit Evidence: An Interpretive Field Study. *Accounting, Organizations and Society*, 1996, 21(2/3), str. 210–242.
107. Flint, D. (1988). *Philosophy and Principles of Auditing: An Introduction*. Univerza v Kaliforniji:MacMillan Education.
108. Forbes Insights. (2015). *Audit 2020: A Focus on Change*. Prevezeto 20. septembra 2016 iz spletne strani KPMG: http://www.kpmg.com/US/en/services/Audit/Documents/Audit%202020_Report.pdf.
109. Franc, R. (2014). *Planiranje revizije i vrste revizijskih testova*. Ekonomski fakultet u Osijeku, Sveučilištve Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek.
110. Frances, J. R.; Yu, M. D. (2009). Big 4 Office Size and Audit Quality. *The Accounting Review*, 2009, 84(5), str. 1521.
111. Francis, J. R.; Krishnan, J. (1999). Accounting Accruals and Auditor Reporting Conservatism. *Contemporary Accounting Research*, 16(1), str. 135–165.
112. Francis, J. R.; Wilson, E. R. (1988). Auditor Changes: A Joint Test of Theories Relating to Agency Costs and Auditor Differentiation. *The Accounting Review*, 63(oktober), str. 663–682.
113. Francis, J. R.; Michas, P. N.; Seavey S. E. (2011). Does Audit market Concentration Harm the Quality of Audited Earnings? Evidence from Audit Markets in 42 Countries. *Contemporary Accounting Research*, letnik 30, št. 1, marec 2013, str. 325–355.
114. Frankel, R. M.; Johnson, M. F.; Nelson, K. K. (2002). The Relation Between Auditors Fees for Non-Audit services and Earnings Management. *The Accounting Review*, 77 (Suplement), str. 71–105.
115. Fülöp, M. T.; Pinteá, M-O. (2014). Effects of the New Regulation and Corporate Governance of the Audit Profession. *SEA – Practical Application of Science*, letnik II, št. 2 (4), str. 545–554.
116. Gabrovšek, K. (2013). *Kritičen pogled na predlagano revizijsko reformo v Evropski uniji*. Ljubljana:Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani.

117. Gallegos, F.; Senft, S. (2012). *Why Are Information Technology Controls and Audit Important?* Prevezeto 20. aprila 2016 s spletne strani IT Today: http://www.ittoday.info/Articles/IT_Controls_and_Audit.htm.
118. Gandomi, A.; Haider, M. (2015). Beyond the Hype: Big Data Concepts, Methods, and Analytics. *International Journal of Information Management*, (35), str. 137–144.
119. Gartner. (2017). *About Gartner*. Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Gartner, Inc: <http://www.gartner.com/technology/about.jsp>.
120. Geiger, M. A.; Raghunandan, K.; Rama, D. V. (2005). Recent Changes in the Association Between Bankruptcies and Prior Audit Opinion. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 24, str. 21–35.
121. Ghosh, A.; Kallapur, S.; Moon, D. (2009). Audit and Non-audit Fees and Capital Market Perceptions of Auditor Independence. *Journal of Accounting and Public Policy*, 28 (5), str. 369–385.
122. Giglio, P. (2015). *Implications of the European Audit Reform*. Prevezeto 26. decembra 2016 iz spletne strani Timesofmalta.com: <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20150317/business-news/Implications-of-the-European-audit-reform.560290>.
123. Goodfellow, J. (2015). *Thoughts on the Future of External Auditing*. Prevezeto 5. septembra 2016 iz spletne strani Canadian Public Accountability Board: http://www.cpab-ccrc.ca/Documents/Thoughts_on_Future_of_External_Auditing_FINAL_ENG.pdf.
124. Gonzalez, A. (2014). *KPMG Vice Chair Thinks the Future of Audit Includes 100 Percent Testing*. Prevezeto 20. aprila 2016 iz spletne strani Accountingfly: <http://goingconcern.com/post/kpmg-vice-chair-thinks-future-audit-includes-100-percent-testing>.
125. Grant Thornton. (2016). *The Future of Audit*. Prevezeto 10. septembra 2016 iz spletne strani Association of Chartered Certified Accountants: http://www.accaglobal.com/content/dam/ACCA_Global/Technical/audit/ea-future-of-audit.pdf.
126. Gray, I.; Manson, S. (2011). *The Audit Process: Principles, Practice and Cases* (5. izd.). United Kingdom:Cengage Learning.
127. Grey, C. (1998). On Being a Professional in a "Big Six" Firm. *Accounting, Organizations and Society*, letnik 23, št. 5/6, str. 569–587.
128. Gruner, J. W. (1996). Prihodnost revizorjev - izzivi in možnosti. V Oder M. et al. (Ured.), *Revizor*, letnik VI, št. 3/96, str. 47–52.
129. Guy, D. M.; Alderman, C. W.; Winters, A. J. (1999). *Auditing*. Orlando:Dryden.
130. Hay, D.; Knechel, R.; Li, V. (2006). Non-Audit Services and Auditor Independence: New Zealand Evidence. *Journal of Business, Finance & Accounting*, 33(5–6), str. 715–734.
131. Herrback, O. (2001). Audit Quality, Auditor Behaviour and the Psychological Contract. *European Accounting Review*, 10(4), str. 803–816.
132. Heß, B.; Stefani, U. (2012). *Audit Market Regulation and Supplier Concentration Around the World: Empirical Evidence*. Department of Economics. Konstanz:University of Konstanz.
133. *Hierarhija pravil revidiranja informacijskih sistemov* (Uradni list RS, št. 40/11, 47/13 in 28/18). (2011). Prevezeto 19. avgusta 2017 iz spletne strani

- Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije:
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=DRUG3619>.
134. Hines, R. D. (1989). Financial Accounting Knowledge, Conceptual Framework Projects and the Social Construction of the Accounting Profession. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, letnik 2, št. 2, str. 72–92.
  135. Hinson, G. (2007). The State of IT Auditing in 2007. *The EDP Audit, Control, and Security Newsletter*, letnik XXXVI, št. 1 (julij 2007), str. 13–31.
  136. Hoitash, R.; Markelevich, A.; Barragato, C. A. (2008). Auditor Fees and Audit Quality. *Managerial Auditing Journal*, 22 (8), str. 761–786.
  137. Holtmann, P. (2015). *The Future of Auditing Profession – is it Sustainable?* Prevezeto 20. aprila 2016 s spletne strani Exemplar Global College: <http://www.exemplarglobalcollege.org/future-auditing-profession>.
  138. Hood, C. (1994). *Explaining Economic Policy Reversals*. Buckingham:Open University Press.
  139. Horvat, R. (2005a). Notranjerevizijska dejavnost v slovenskih organizacijah – izsledki raziskave. V Odar, M. (Ured.), *Revizor*, letnik XVI, št. 10/05, str. 18–36.
  140. Horvat, R. (2005b). Predstavitev izsledkov ankete o delovanju notranjerevizijskih služb slovenskih podjetij. V Turk, I. (Ured.), *8. letna konferenca notranjih revizorjev* (str. 185–200). Ljubljana:Slovenski inštitut za revizijo.
  141. Hu, H.; Wen, Y.; Chua, T-S.; Li, X. (2014). Toward Scalable Systems for Big Data Analytics: A Technology Tutorial. *IEEE Access*, volume 2, str. 652–687.
  142. Humphrey, C.; Moizer, P., Turley, S. (1992). The Audit Expectations Gap in Britain: An Empirical Investigation. *Accounting and Business Research*, letnik 3, št. 2, str. 137–161.
  143. Humphrey, C.; Moizer, P., Turley, S. (1993). The Audit Expectations Gap in Britain: An Empirical Investigation. *Accounting and Business Research*, 23(91A), str. 391–411.
  144. Humphrey, C.; Khalifa R.; Sharma, N. (2007). *Making Quality Auditable: An Analysis of the Contemporary Audit Regulation Arena*. Osnutek dokumenta za predstavitev na Nacionalni revizijski konferenci (angl. National Auditing Conference) v Dublinu (Irska) 24–25. marca 2007.
  145. Hussein, F. E.; MohdHanefah, M. (2013). Overview of Surrogates to Measure Audit Quality. *International Journal of Business and Management*, 2013, letnik 8, št. 17, str. 84.
  146. Ianniello, G. (2011). *Audit Policy in Europe: 2011 – The Year of Reform?* Prevezeto 27. decembra 2016 iz spletne strani Springer International Publishing AG: <http://link.springer.com/article/10.1057/jdg.2011.16>.
  147. Inštitut notranjih revizorjev. (2009). *Kodeks etike*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani The Institute of Internal Auditors North America: <https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/Code%20of%20Ethics%20Slovenian.pdf>.
  148. *Inštitut za informatiko*. (2017). Prevezeto 30. januarja 2018 iz spletne strani Inštituta za informatiko Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru: <https://ii.feri.um.si/sl/o-institutu/laboratoriji/laboratorij-za-informacijske-sisteme/>.
  149. International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR). (2015). *Current Trends in Audit Industry*. Prevezeto dne 19. avgusta 2017 iz spletne strani

- International Forum of Independent Audit Regulators :
<https://www.ifiar.org/IFIAR/media/Documents/IFIARMembersArea/MemberUpdates/Member%20Updates/Current-Trends-in-the-Audit-Industry.pdf>.
150. Investopedia. (2016). *Fortune 500*. Prevezeto 7. januarja 2016 iz spletne strani Investopedia: <http://www.investopedia.com/terms/f/fortune500.asp>.
151. Investopedia. (2017a). *Asymmetric Information*. Prevezeto 10. avgusta 2017 iz spletne strani Investopedia: <http://www.investopedia.com/terms/a/asymmetricinformation.asp>.
152. Investopedia. (2017b). *Public Company*. Prevezeto 17. decembra 2017 iz spletne strani Investopedia: <https://www.investopedia.com/terms/p/publiccompany.asp>.
153. Information Systems Audit and Control Association – ISACA. (2014). *Okvir strokovnega ravnanja za dajanje zagotovil/revidiranje IS*. Prevezeto 26. maja 2018 iz spletne strani ISACA: https://www.isaca.org/Knowledge-Center/Research/Documents/ITAF-3rd-Edition_fm_k_Slo_0215.pdf.
154. Ittonen, K. (2010). *A Theoretical Examination of the Role of Auditing and the Relevance of Audit Reports*. Vaasan Yliopisto: Vaasan Yliopiston Julkaisu. Prevezeto 10. avgusta 2017 iz spletne strani Univerze v Vaasa: https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-298-4.pdf.
155. Janvrin D.; Biersbaker J.; Lowe D. J. (2008). An Examination of Audit Information Technology Use and Perceived Importance. *Accounting Horizons*, letnik 22, št. 1, str. 1–21.
156. Janvrin, D. J.; Bierstaker J. L.; Lowe, D. J. (2009). An Investigation of Factors Influencing the Use of Computer-Related Audit Procedures. *Journal of Information Systems* forthcoming.
157. Javornik, M.; Žabkar, N. (2001). Študij revizije informacijskih sistemov v Sloveniji: Rezultati uvodne raziskave. V Turk, I. (Ured.), *9. mednarodna konferenca o revidiranju in kontroli informacijskih sistemov* (str. 53–74). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
158. Jeppesen, K. K. (1998). Reinventing Auditing, Redefining Consulting and Independence. *European Accounting Review*, 7(3), str. 517–539.
159. Jovković, B. (2014). Primena tehnika prikupljanja dokaza u ispitivanju osnovnih ciljev revizije u osiguravajućim društvima. *Ekonomski horizonti*, letnik 16, januar-april 214, str. 47–61.
160. Kalaba, L. A. (2002). The benefits of CAAT. *IT Audit* 5.
161. Kakavand, H.; Kost De Sevres, N.; Chilton, B. (2017). *The Blockchain Revolution: An Analysis of Regulation and Technology Related to Distributed Ledger Technologies*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Social Science Research Network: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2849251.
162. Kandemir, H. K. (2014). *Understanding External Auditing and Its Regulation in the EU and in Turkey: A Way to Convergence?* Durham: Durham University. Prevezeto 19. septembra 2016 iz spletne strani Univerze Durham: <http://etheses.dur.ac.uk/10900/1/THESIS.pdf?DDD19+>.
163. Karnet, I. (2003). Smernice bodočega revidiranja. V Turk, I. (Ured.), *II. mednarodna konferenca o revidiranju in kontroli informacijskih sistemov* (str. 89–104). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
164. Karnet, I. (2008). Neprestano revidiranje kot nadgradnja funkcionalnosti programa ACL. *Organizacija*, letnik 41, št. 1, januar-februar 2008, str. 68–75.

165. Kerlinger, F. N. (1964). *Foundations of Behavioural Research*. New York:Holt, Rinehart & Winston.
166. Knechel, R. W.; Naiker, V.; Pacheco, G. (2007). Does Audit Industry Specialization Matter? Evidence From Market Reaction to Auditor Switches. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 26(1), str. 19–46.
167. Kristov, L. (1992). Revidiranje delujočega računalniško podprtega informacijskega sistema. V Koletnik, F. et al. (Ured.), *Revizor*, št. 4/92, str. 5–24.
168. Koh, H. C.; Woo, E. S. (1998). The Expectation Gap in Auditing. *Managerial Auditing Journal*, 13(3), str. 147–154.
169. Koletnik, F. (1991). Notranje kontroliranje in revidiranje poslovanja podjetij. V Koletnik, F. et al. (Ured.), *Revizor*, št. 2/91, str. 28–42.
170. Koletnik, F. (2000). Storitve revizijske stroke v Sloveniji ob vstopu v novo tisočletje. V Turk, I. (Ured.), *6. letna konferenca revizorjev* (str. 29–48). Ljubljana:Slovenski inštitut za revizijo.
171. Koletnik, F. (2007). *Notranje revidiranje*. Ljubljana:Slovenski inštitut za revizijo.
172. Koletnik, F. (2009). *Zunanje revidiranje*. Maribor:Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru, Inštitut za računovodstvo, revizijo in davčno svetovanje.
173. Komisija Evropskih skupnosti. (2008). *Uredba Komisije (ES) št. 1126/2008 z dne 3. novembra 2008 o sprejetju nekaterih mednarodnih računovodskih standardov v skladu z Uredbo (ES) št. 1606/2002 Evropskega parlamenta in Sveta* (UL L 320). Prevezeto 23. decembra 2017 iz spletne strani EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008R1126-20170101&qid=1408602215971&from=EN>.
174. Komunala Metlika. (2010). *Obvestila*. Prevezeto 6. januarja 2018 iz spletne strani Komunala Metlika: http://www.komunala-metlika.si/obvestila_detail.asp?sif_dog=73.
175. Korošec, B. (2007). Nekaj razmišljanj o prihodnosti računovodsko-revizijske stroke. V Ivančič, F. et al. (Ured.), *50 let Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije 1957-2007* (str. 143–161). Ljubljana:Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
176. KPMG. (2012). *EC Audit Reform*. London:KPMG UK.
177. KPMG. (2015). *The Future of Audit: Global Boardroom Insights*. Prevezeto 19. septembra 2016 iz spletne strani podjetja KPMG: <https://home.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2015/08/global-boardroom-insights-6-the-future-of-audit.pdf>.
178. Kuehner Hebert, K. (2015). *Future Audits Must do More: Survey*. Prevezeto 27. marca 2016 iz spletne strani revije CFO: <http://ww2.cfo.com/auditing/2015/07/future-audits-must-survey/>.
179. Kuhn, R. J.; Sutton, S. G. (2010). Continuous Auditing in ERP System Environments: The Current State and Future Directions. *Journal of Information Systems*, 24 (1), str. 91–112.
180. Lam, S. S.; Chang, S. L. (1994). Auditor Service Quality ad Auditor Size – Evidence from Initial Public Offering in Singapore. *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, 3(1), str. 103–114.
181. Larcker, D.; Richardson, S. (2004). Fees Paid to Audit Firms, Accrual Choices, and Corporate Governance. *Journal of Accounting Research*, 42 (3), str. 625–658.

182. Lasmane N.; Jakusonoka, I. (2013). Discussion on Development of Certified Public Accounting. *Economics and Rural Development*, letnik 9, št. 2, str. 27–34.
183. Lee, T. A. (1993). *Corporate Audit Theory*. USA:John Wiley & Sons.
184. Lee, T-H.; Azham, A. (2008). The Evolution of Auditing: An Analysis of the Historical Development. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, letnik 4, št. 12, str. 1–8.
185. Le Vourc'h, J.; Morand, P. (2011). *Study on the Effects of the Implementation of the Acquis on Statutory Audits of Annual and Consolidated Accounts Including the Consequences on the Audit Market*. Paris:ESCP Europe.
186. Liang, D.; Fengyi, L.; Wu, S. (2001). Electronically Auditing EDP Systems with the Support of Emerging Information Technologies. *International Journal of Accounting Information Systems*, junij 2001, str. 130–147.
187. Ljubljanska borza. (2010). *Indeksi Ljubljanske borze*. Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Ljubljanske borze: <http://www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?doc=8182>.
188. Lombardi, D.; Bloch, R.; Vasarhelyi, M. (2014). The Future of Audit. *Journal of Information Systems and Technology Management*, letnik 11, št. 1, jan/apr. 2014, str. 21–32.
189. Mahnič, M. (2000). Temeljne poklicne sposobnosti slovenskega revizorja ob vstopu v novo tisočletje. V Turk, I. (Ured.), *6. letna konferenca revizorjev* (str. 49–60). Ljubljana:Slovenski inštitut za revizijo.
190. Mansi, S. A.; Maxwell, W. F.; Miller, D. P. (2004). Does Auditor Quality and Tenure Matter to Investors? Evidence from the Bond Market. *Journal of Accounting Research*, 42, str. 1–40.
191. Manson, S.; McCartney S.; Sherer, M. (2001). Audit Auditamtion as Control Within Audit Firms. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 14(1), str. 109–130.
192. Marks, N. (2009). *A Look Into the Future: The Next Evolution of Internal Audit*. SAP AG.
193. Matis, C. D. (2015). The Future of Internal Audit. *Annals of the »Constantin Brâncuși« University of Târgu Jiu, Economy Series*, št. 1, leto I/2015, str. 194–197.
194. Mautz, R. K.; Sharaf, H. A. (1961). *The Philosophy od Auditing*. Sarasota (Florida, ZDA):American Accounting Association.
195. McEnroe, J. E.; Martens, S. (2001). Auditors' and Investors' Perceptions of the Expectations Gap. *Accounting Horizons*, 15(4), str. 345–358.
196. McFall, J.; Sexton R. (2016). *The Future of Auditing and Corporate Reporting*. Prevezeto 10. maja 2016 s spletne strani PwC: <http://pwc.blogs.com/files/mcfall-sexton-article-1.pdf>.
197. Mednarodna organizacija vrhovnih revizijskih institucij (INTOSAI). (2017). *Mednarodni standardi vrhovnih revizijskih institucij*. Prevezeto 23. januarja 2018 iz spletne strani Računskega sodišča Republike Slovenije: [http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/V/KAC1A890E6E8AB0C6C12581BA004E906B/\\$file/ISSAI_100.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/V/KAC1A890E6E8AB0C6C12581BA004E906B/$file/ISSAI_100.pdf).
198. Mednarodna zveza računovodskih strokovnjakov. (2009). *Mednarodni standard obvladovanja kakovosti*. Prevezeto 10. oktobra 2016 iz spletne strani Slovenskega instituta za revizijo: http://www.si-revizija.si/sites/default/files/standardi/msok_01.pdf.

199. Mednarodna zveza računovodskih strokovnjakov. (2009). *Mednarodni standardi revidiranja 200–810*. Prevezeto 10. oktobra 2016 iz spletne strani Slovenskega instituta za revizijo: <http://www.si-revizija.si/standardi/mednarodni-standardi-revidiranja-msr>.
200. Milani, P. F.; Garcia-Bañuelos, L.; Dumas, M. (2016). *Blockchain and Business Process Improvement*. Prevezeto 2. januarja 2017 iz spletne strani BPTrends: <http://www.bptrends.com/blockchain-and-business-process-improvement/>.
201. Miletić, A. (2010). Planiranje revizije. *Računovodstvo, revizija i financije*, 12, str. 121–128.
202. Moškon, S. (2006). *Revizija in varnosti informacijskih sistemov*.
203. *Napotilo za izvajanje revizij* (Uradni list RS, št. 43/13). (2013). Prevezeto 24. januarja 2018 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=DRUG3874>.
204. Naser, K.; Nuseibeh, R.; Al-Hussaini, R. (2003). Users' Perceptions of Various Aspects of Kuwaiti Corporate Reporting. *Managerial Auditing Journal*, 2003, 18:6–7, str. 599–617.
205. Næss-Schmidt, S.; Thelle, M. H.; Westergaard-Kabelmann, T. (2012). *Regulation of the Market for Statutory Audits*. Copenhagen:Copenhagen Economics.
206. Nieme, L. (2004). Auditor Size and Audit Pricing: Evidence from Small Audit Firms. *European Accounting Review*, 13(3), str. 541–560.
207. *NoSQL*. (2018). Prevezeto 16. aprila 2018 iz spletne strani Technopedia: <https://www.techopedia.com/definition/27689/nosql-database>.
208. Odar, M. (2007). *Zunanja revizija*. Prevezeto leta 2007 iz spletne strani Pravne fakultete Univerze v Mariboru: www.pf.unimb.si/datoteke/zunanjačrevizija.doc.
209. Odar, M. (2011). *Gradivo za izobraževanje; Predmet: Revizija; Tema: Vrste in namen revizij*. Ljubljana:Slovenski inštitut za revizijo.
210. Odbor za mednarodne standarde etike za računovodske strokovnjake (IESBA). (2012). *Kodeks etike za računovodske strokovnjake*. Prevezeto 4. decembra 2016 iz spletne strani Slovenskega inštituta za revizijo: http://www.si-revizija.si/sites/default/files/rev-kodeks_etike_iesba.pdf.
211. O'Donnell, J. B. (2010). *Innovations in Audit Technology: A Model of Continuous Audit Adoption*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani North American Business Press: <http://www.na-businesspress.com/odonnellweb.pdf>.
212. Okabl, R. (2013). The Expert Systems and their Role in Developing External Auditor's Performance and Improving Audit Service's Quality in Information Technology Environment in Audit's Offices Located in the Hashemite Kingdom of Jordan. *International Journal of Business and Management*, letnik 8, št. 17, str. 129.
213. Oxera. (2007). *Ownership rules of audit firms and their consequences for audit market concentration*. Prevezeto 15. marca 2017 iz spletne strani Evropske komisije: http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/market/oxera_report_en.pdf.
214. Oxera. (2011). *Auditors and the Financial Crisis: Beyond the Status Quo*. Prevezeto 20. septembra 2016 iz spletne strani Oxera: http://www.oxera.com/Oxera/media/Oxera/downloads/Agenda/Auditors-and-the-financial-crisis_1.pdf?ext=.pdf.

215. Pan, G.; Seow, P. (2016). Preparing Accounting Graduates for Digital Revolution: A Critical Review of Information Technology Competencies and Skills Development. *Journal of Education for Business*, 91, (3), str. 166–175.
216. Panian, Ž.; Spremić, M. (2007). *Korporativno upravljanje i revizija informacijskih sustava*. Zagreb:Zgombić & Partneri.
217. Pedrosa, I.; Costa, C. J. (2012). Computer Assisted Audit Tools and Techniques in Real World: CAATs Applications and Approaches in Context. *International Journal of Computer Information Systems and Industrial Management Applications*, letnik 4 (2012), str. 161–168.
218. Pilkington, M. (2015). *Blockchain Technology: Principles and Applications*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Social Science Research Network: https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=2662660.
219. Podlogar, M. (2006). *Revizija informacijskih sistemov*. Kranj:Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru.
220. *Pogodba o delovanju Evropske unije* (Ur. l. Evropske unije, št. C 83). (2010). Prevezeto 16. novembra 2016 iz spletne strani Eur-Lex: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2010:083:FULL&from=SL>.
221. *Pogodba o Evropski uniji* (Ur. l. EU, št. C 83). (2010). Prevezeto 16. novembra 2016 iz spletne strani Eur-Lex: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2010:083:FULL&from=SL>.
222. Pong, C. (1999). Auditor Concentration: A Replication and Extension for the UK Audit market 1991–1995. *Journal of Business, Finance and Accounting*, 1999, 26(3–4), str. 451–475.
223. Poonpool, N.; Chantinok, K. (2013). Computerized-Audit Competency and Audit Efficiency of Certified Public Accountants (CPAs) in Thailand: Mediating Influences of Audit Judgment. *International Journal of Business Research*, letnik 11, št. 2, str. 156–169.
224. Popa, A. F.; Vilsanoiu, D.; Dobre F. S. G. D. (2012). Using Dependency Structure Matrix in Optimizing Financial Audit Process. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, letnik 22, št. 1, str. 1345–1353.
225. Porter, B. (2003). *Principles of External Auditing* (2. izdaja). West Sussex:John Wiley & Sons, Ltd.
226. Porter, B.; Simon, J.; Hatherly, D. (2005). *Principles of External Auditing*. New Jersey:John Wiley & Sons, Ltd.
227. Porter, B.; Ó hÓgartaigh, C.; Baskerville, R. (2009). *Report on Research Conducted in the United Kingdom and New Zealand in 2008 Investigating the Audit Expectation-Performance Gap and Users' Understanding of, and Desired Improvements to, the Auditors' Report*. Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani IFAC: http://www.ifac.org/system/files/downloads/Porter_et_al_Final_Report_Combined.pdf.
228. *Poslovnik Računskega sodišča Republike Slovenije* (Uradni list RS; št. 91/01). (2001). Prevezeto dne 4. februarja 2017 iz spletnega strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=POSL36>.
229. Power, M. K. (1999 [1997]). *The Audit Society. Rituals of Verification*. New York:Oxford University Press.
230. *Pravilnik o določitvi neposrednih in posrednih proračunskih uporabnikov državnega in občinskih proračunov* (Uradni list RS, št. 46/03). (2003). Prevezeto

4. februarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV4805>.
231. *Pravilnik o pridobitvi potrdila o strokovnih znanjih za opravljanje nalog pooblaščenega revizorja* (Ur. l. RS, št. 98/09). (2009). Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV10109>.
232. *Pravilnik o usmeritvah za usklajeno delovanja sistema notranjega nadzora javnih financ* (Ur. l. RS, št. 72/02). (2002). Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV4278>.
233. PricewaterhouseCoopers. (2013). *Point of View: Mandatory Audit Firm Rotation – Other Changes Would be Better for Investors*. Prevezeto 26. decembra 2016 iz spletne strani PricewaterhouseCoopers: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/publications/assets/pwc-pointofview-mandatoryrotation.pdf>.
234. Protiviti. (2014). *The Future Auditor: The Chief Audit Executive's Endgame*. *Bulletin*, letnik 5, št. 6. Prevezeto 12. septembra 2016 iz spletne strani družbe Protiviti: <https://www.protiviti.com/en-US/Documents/Newsletters/Bulletin/The-Bulletin-Vol-5-Issue-6-Future-Auditor-CAE-Endgame-Protiviti.pdf>.
235. Protiviti. (2016). *Arriving at Internal Audit's Tipping Point Amid Business Transformation: Assessing the Results of the 2016 Internal Audit Capabilities and Needs Survey – and a Look at Key Trends over the Past Decade*. Prevezeto 26. decembra 2016 iz spletne strani Protiviti: https://www.protiviti.com/sites/default/files/united_states/insights/2016-internal-audit-capabilities-and-needs-survey-protiviti.pdf.
236. Public Company Accounting Oversight Board. (2017). *The Board*. Prevezeto dne 3. februarja 2017 iz spletne strani Public Company Accounting Oversight Board: <https://pcaobus.org/About/Board/Pages/JamesRDoty.aspx>.
237. Računsko sodišče Republike Slovenije. (2014a). *Bdimo nad potmi javnega denarja*. Prevezeto 22. avgusta 2017 iz spletne strani Računskega sodišča Republike Slovenije: [http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/V/K58C84786FE0CD124C1257D960033D393/\\$file/RS-brosura-SLO2014-web.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/V/K58C84786FE0CD124C1257D960033D393/$file/RS-brosura-SLO2014-web.pdf).
238. Računsko sodišče Republike Slovenije. (2014b). *Letno poročilo 2013*. Prevezeto 2. decembra 2016 iz spletne strani Računskega sodišča Republike Slovenije: [http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/V/K57D5B28009271AD6C1257C9A002AF7FA/\\$file/Letno_porocilo_2013.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/V/K57D5B28009271AD6C1257C9A002AF7FA/$file/Letno_porocilo_2013.pdf).
239. Računsko sodišče Republike Slovenije. (2015). *Letno poročilo 2014*. Prevezeto 2. decembra 2016 iz spletne strani Računskega sodišča Republike Slovenije: [http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/V/K86A30CA67A0A5D45C1257E0C004AC31C/\\$file/Letno_porocilo_2014.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/V/K86A30CA67A0A5D45C1257E0C004AC31C/$file/Letno_porocilo_2014.pdf).
240. Računsko sodišče Republike Slovenije. (2016). *Letno poročilo 2015*. Prevezeto 2. decembra 2016 iz spletne strani Računskega sodišča Republike Slovenije: [http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/V/K6D1E75479691AD45C1257F7D00468E62/\\$file/Letno_porocilo_2015.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/V/K6D1E75479691AD45C1257F7D00468E62/$file/Letno_porocilo_2015.pdf).

241. Računsko sodišče Republike Slovenije. (2017). *Mednarodni revizijski standardi*. Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Računskega sodišča Republike Slovenije: <http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/K82297B6C56E9E783C1257B7100268F5A#k1>.
242. Raghunandan, K. (2003). Non-audit services and shareholder ratification of auditors, in: *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22 (1), str. 155–163.
243. Ramamoorti, S. (2003). *Internal Auditing: History, Evolution, And Prospects*. The Institute of Internal Auditors Research Foundation. Prevezeto 10. avgusta 2017 iz spletne strani Cite Seer X: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.464.2403&rep=rep1&type=pdf>.
244. Ratliff, R. L.; Reding, K. F. (2002). *Introduction to Auditing: Logic, Principles, and Techniques*. Altamonte Springs, FL: The Institute of Internal Auditors.
245. Revizijski svet Slovenskega inštituta za revizijo. (2009). *Hierarhija pravil revidiranja*. Prevezeto 17. novembra 2016 iz spletne strani Slovenskega inštituta za revizijo: http://www.si-revizija.si/sites/default/files/rev-hierarhija_prav_revid.pdf.
246. Reynolds, J. K.; Deis, D. R.; Francis, J. R. (2004). Professional Service Fees and Auditor Objectivity. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23 (1), str. 29–52.
247. Rezaee, Z.; Elam, R.; Sharbatoghlie, A. (2001). Continuous Auditing: the Audit of the Future. *Managerial Auditing Journal*, 2001, 16/3, str. 150–158.
248. Rezaee, Z.; Sharbatoghlie A.; Elam, R.; McMickle, P. L. (2002). Continuous Auditing: Building Automated Auditing Capability, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 21 (1), str. 147–163.
249. Ribič, M. (2005). Notranja revizija lokalne skupnosti. V Turk, I. (Ured.), *8. letna konferenca notranjih revizorjev* (str. 57–89). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
250. Ronen, J. (2010). Corporate Audits and How to Fix Them. *Journal of Economic Perspectives*, 24(2), str. 189.
251. Rosli, K.; Yeow, P. H. P.; Siew, E-G. (2012a). *Computer-Assisted Auditing Tools Acceptance Using I-Toe: A New Paradigm*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Pacific Asia Conference on Information Systems: <http://www.pacis-net.org/file/2012/PACIS2012-136.pdf>.
252. Rosli, K.; Yeow, P. H. P.; Siew, E-G. (2012b). Factors Influencing Audit Technology Acceptance by Audit Firms: A New I-TOE Adoption Framework. *Journal of Accounting and Auditing: Research & Practice*, 2012, str. 1–11.
253. Ruddock, C.; Taylor, S. J.; Taylor, S. L. (2006). Nonaudit Services and Earnings Conservatism: Is Auditor Independence Impaired? *Contemporary Accounting Research*, 23 (3), str. 701–746.
254. Russom, P. (2011). *Big Data Analytics*. The Data Warehouse Institute – TDWI.
255. Saha, A.; Baruah, S. (2008). Audit Expectation in India. *The ICAI Journal of Audit Practice*, letnik 5, št. 2, str. 67–83.
256. Salehi, M. (2008). Audit Expectation Gap: Concept, Nature and Trace. *African Journal of Business Management*, 5 (21), september 2011, str. 8376–8392.
257. Sayana, S. A. (2003). *Using CAATs to Support IS Audit*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani University of North Carolina Wilmington:

- <http://csbweb01.uncw.edu/people/ivancevichd/Classes/MSA%20516/Extra%20Readings%20on%20Topics/CAATS/Using%20CAATTS%20to%20Support%20IT%20Audit.pdf>.
258. Schroeder, M.; Solomon, I.; Vickery, D. (1986). Audit Quality: The Perceptions of Audit Committee Chairpersons and Audit Partners. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 5(2), str. 86–94.
259. Schwelk, A. L.; Watts, W. C. (2015). *What Does the Future Hold for Internal Audit?*. Crowe Horwath, LLP
260. Shaikh, J. M. (2005). E-commerce Impact: Emerging Technology – Electronic Auditing. *Managerial Auditing Journal*, 20 (4), str. 408–421.
261. Shrier, D.; Iarossi, J.; Sharma, D.; Pentland, A. (2016). *Blockchain & Transactions, Markets and Marketplaces*. Massachusetts:Massachusetts Institute of Technology.
262. Sigvaldason, T.; Warren, J. D. (2004). *Solving the Software Architecture Riddle to Deliver Enterprise-wide Continuous Financial Process Monitoring and “Auditing.”* Financial Market Solutions, LLC.
263. Skitek, M. (2009). *Kritična obravnava zagotavljanja finančne neodvisnosti revizijskih družb pri revidiranju računovodskih izkazov*. Ljubljana:Ekonomski fakulteta Univerze v Ljubljani.
264. Skitek, M. (2010). Finančna neodvisnost kot ključna sestavina celovite neodvisnosti revizijske družbe. V Odar, M. (Ured.), *Revizor*, letnik XXI, št. 6/10, str. 7–31.
265. *Sklep o ureditvi notranjega upravljanja, upravljalnem organu in procesu ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice* (Ur. l. RS, št. 73/15 in 49/16). (2015). Prevezeto 7. februarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=SKLE10628>.
266. *Sklep o poslovanju družbe za upravljanje* (Uradni list RS, št. 100/15). (2015). Prevezeto 8. februarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=SKLE10688>.
267. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (2005). Ponikvar, P. (Ured.). Ljubljana:Državna založba Slovenije.
268. Slovenski inštitut za revizijo. (2016). *Slovenski računovodski standardi*. Prevezeto 19. februarja 2017 iz spletne strani Slovenskega inštituta za revizijo: <http://www.si-revizija.si/sites/default/files/standardi/srs-2016-www.pdf>.
269. Soltani, B. (2007). *Auditing: An International Approach*. England:Pearson Education Limited.
270. Spalding, A. (2012). Corporate Governance Response to an Indication of Possible Fraud within the Organization. *Journal of Legal Issues and Cases in Business*. Prevezeto 10. avgusta 2017 iz spletne strani Academic and Business Research Institute: <http://www.aabri.com/manuscripts/10687.pdf>.
271. Spoke, M. (2015). *How Blockchain Tech Will Change Auditing for Good*. Prevezeto 20. aprila 2016 iz spletne strani CoinDesk: <http://www.coindesk.com/blockchains-and-the-future-of-audit/>.
272. Spremič, I. (1997). Notranja revizija. V Odar, M. (Ured.), *Revizor*, letnik VIII, št. 2/97, str. 7–22.
273. Sproul, D. (2014). *Auditing Is Improving but There’s More To Do*. Prevezeto 27. marca 2016 iz spletne strani časnika The Telegraph:

- <http://www.telegraph.co.uk/finance/comment/11204617/Auditing-is-improving-but-theres-more-to-do.html>.
274. Srinidhi, B. N.; Gul, F. A. (2007). The Differential Effects of Auditors' Nonaudit and Audit Fees on Accrual Quality. *Contemporary Accounting Research*, 24 (2), str. 595–629.
  275. Stefani, U. (2006). Anbieterkonzentration bei Prüfungsmandaten börsennotierter Schweizer Aktiengesellschaften, *Die Betriebswirtschaft*, 66(2), str. 121–145.
  276. Suen, J. (2009). *Computer Assisted Audit Techniques: A Study of the Tools, their Usage and Future Initiatives*. School of Accountancy. Waterloo: University of Waterloo.
  277. Svetovna banka. (2016). *GDP (current US\$)*. Prevezeto 10. februarja 2017 iz spletne strani Svetovne banke: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2015&start=1995&view=chart>.
  278. Štaleker, A. (2007). *Posebnosti revidiranja varnosti informacijskih sistemov s praktičnim primerom revizije v podjetju »X«*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru.
  279. Štefe, E. (2010). Nadzor računskega sodišča RS nad porabo javnih sredstev v občinah. V Odar, M. (Ured.), *Revizor*, letnik XXI, št. 1/10, str. 7–17.
  280. Šušnjar, G. (2000). Slovenski ravanatelji in zunanje revidiranje informacijskih sestavov: Izsledki Raziskave. V Odar, M. (Ured.), *Revizor*, letnik XI, št. 6/00, str. 7–26.
  281. Šuštar, R. (2009). *Analiza bilanc z revizijo*. Ljubljana: Zavod IRC.
  282. Talia, D. (2013). Clouds for Scalable Big Data Analytics. *IEEE Computer Society*, letnik 46, št. 5, maj 2013, str. 98–101.
  283. Tanko, M. (2011). *Audit Expectation Gap: The Trend to Close the Gap in the 21st Century*. Lagos: The Institute of Chartered Accountants of Nigeria.
  284. Taylor, D. H.; Glezen, G. W. (1996). *Revidiranje: Zasnove in postopki* (3 izd.). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
  285. TechAmerica Foundation's Federal Big Data Commission. (2012). *Demystifying Big dData: A Practical Guide to Transforming the Business of Government*. Washington, D. C. (ZDA): TechAmerica Foundation.
  286. Teeter, R.; Brennan, R. (2008). Aiding the Audit: Using the IT Audit as a Springboard for Continuous Controls Monitoring. *Collected Papers of the Seventeenth Annual Research Workshop on: Artificial Intelligence and Emerging Technologies in Accounting, Auditing and Tax*, avgust 2008, str. 129–136.
  287. Teeter, R. A.; Alles, M. G.; Vasarhelyi, M. A. (2010). *Remote Audit: A Research Framework*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Social Science Research Network: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2488732.
  288. Thakor, A. (2015). *International Financial Markets: A Diverse System Is the Key to Commerce*. Washington; D. C.: Center for Capital Markets Competitvness.
  289. The Association of Chartered Certified Accountants – ACCA. (2009). *Complexity in Financial Reporting: ACCA Members Survey*. London: Certified Accountants Educational Trust.
  290. The Institute of Chartered Accountants in England and Wales. (2005). *Audit Quality: Agency Theory and the Role of Audit*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Instituta pooblaščenih računovodij Anglije in Walesa:

<https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/audit-and-assurance/audit-quality/audit-quality-forum/agency-theory-and-the-role-of-audit.ashx>.

291. The Institute of Internal Auditors (2012). *Supplemental Guidance: The Role of Auditing in Public Sector Governance*. Altamonte Springs (ZDA):The Institute of Internal Auditors.
292. The Institute of Internal Auditors. (2016). *Mednarodni standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju*. Prevezeto 5. februarja 2017 iz spletne strani Slovenskega inštituta za revizijo: <http://www.si-revizija.si/sites/default/files/notranji-revizorji/nr-ssr-2017.pdf>.
293. Tighadouini, F. (2013). *Joint Audit a Burden or a Solution: Evidence from Denmark Before and After the Abolishment of Mandatory Joint Audit*. Amsterdam Business School. Amsterdam:University of Amsterdam.
294. Topolovec, M. (2008). *Računalniško podprto statistično vzorčenje pri preizkušanju podatkov v reviziji*. Maribor:Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru.
295. Tušek, B.; Žagar, L. (2006). *Revizija*. Zagreb:Hrvatska zajednica računovođa i finansijskih djelatnika.
296. Turk, I. (2001). Kaj razumemo z informacijskim sistemom? V Turk, I. (Ured.), *9. mednarodna konferenca o revidiranju in kontroli informacijskih sistemov* (str. 117–129). Ljubljana:Slovenski inštitut za revizijo.
297. Turk, I. (2002a). Revizor kot celovita odlična osebnost. V Turk, I. (Ured.), *8. letna konferenca revizorjev* (str. 37–44). Ljubljana:Slovenski inštitut za revizijo.
298. Turk, I. (2002b). Vloga notranjega revizorja v sodobnih vidikih upravljanja gospodarskih družb. V Turk, I. (Ured.), *5. letna konferenca notranjih revizorjev* (str. 111–130). Ljubljana:Slovenski inštitut za revizijo.
299. *Ustava Republike Slovenije* (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148 in 47/13 – UZ90, 97, 99). (1991). Prevezeto 16. novembra 2016 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>.
300. UK Commission for Employment and Skills – UKCES. (2014). *Careers of the Future*. London:The UK Commission fot Employment and Skills.
301. Uprava Republike Slovenije za javna plačila, Ministrstvo za finance Vlade Republike Slovenije. (2018). *Seznami registra proračunskih uporabnikov (RPU)*. Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Ministrstva za finance Republike Slovenije: <http://www.ujp.gov.si/dokumenti/dokument.asp?id=127>.
302. Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje. (2014). *Lizbonska pogodba*. Prevezeto 16. novembra 2016 iz spletne strani Vlade RS z informacijami o življenju v Evropski uniji: <http://www.arhiv.evropa.ukom.gov.si/si/lizbonska-pogodba/>.
303. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (2007). Podjetja v letu 2006. *Ekonomsko ogledalo*, št. 8–9, str. 22, 23.
304. Urad Republike Slovenije za nadzor proračuna. (2016). *Poročilo o stanju notranjega nadzora javnih financ v Republiki Sloveniji za leto 2015*. Prevezeto 19. avgusta 2017 iz spletne strani Urada Republike Slovenije za nadzor proračuna:

- http://www.unp.gov.si/fileadmin/unp.gov.si/pageuploads/notranji_nadzor/Porocilo_o_o_NNJF/POROCILO_NNJF_2015.pdf.
305. Vasarhelyi, M. A.; Alles, M.; Kogan, A. (2004). Principles of Analytic Monitoring for Continuous Assurance. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 1 (1), str. 1–21.
  306. Vasarhelyi, M. A.; Kuenkaikaew, S. (2009). *Continuous Auditing and Continuous Control Monitorin: Case Studies of Technology Adoption in Leading Internal Audit Organizations*. New Jersey:Rutgers University.
  307. *Veliki splošni leksikon (15. knjiga)*. (2006). Pogačnik, A. (Ured.). Ljubljana:Državna založba Slovenije.
  308. Velte, P.; Stiglbauer, M. (2012). Audit Market Concentration and its Influence on Audit Quality. *International Business Research*, 2012, 5(11), str. 146–161.
  309. Vežjak, B. (2001). Kognitor – poklic prihodnosti? V Odar, M. (Ured.), *Revizor*, letnik XII, št. 2/01, str. 8–15.
  310. Vidovič, Z. (1995). Revidiranje dosežkov porabljenega denarja. V Odar, M. (Ured.), *Revizor*, letnik VI, št. 4/95, str. 7–25.
  311. Vitorović, B. (1991). Vloga notranje revizije pri upravljanju podjetja na začetku 21. stoletja. V Koletnik, F. et al. (Ured.), *Revizor*, 1/91, str. 44–55.
  312. Vodeb, M. (2004) *Računalniško podprte revizijske tehnike*. Celje:Ekonomsko-poslovno fakulteta Univerze v Mariboru.
  313. Voh Boštic, A. (2016). *Računsko sodišče: zakaj ga pravzaprav imamo in kako učinkovito je?* Prevezeto 10. februarja 2017 iz spletne strani Podčrto: <https://podcrto.si/racunsko-sodisce-zakaj-ga-pravzaprav-imamo-in-kako-ucinkovito-je/>.
  314. Wallace, W. (1980). *The Economic Role of the Audit in Free and Regulated Markets*. New York:The Touche Ross and Co. Aid to Education Program; University of Rochester. Graduate School of Management.
  315. Walz, J. (2000). *Information Techonology Accessibility Standards*. Prevezeto 15. februarja 2017 iz spletnega mesta Ministrstva za pravosodje ZDA: <https://www.justice.gov/crt/vi-accessibility-standards-electronic-and-information-technology-accessibility-standards>.
  316. Warming-Rasmussen, B.; Jensen, L. (1998). Quality Dimensions in External Audit Services – An External User Perspective. *European Accounting Review*, letnik 7, št. 1, str. 65–82.
  317. Wan Yusoff, W. F.; Alhaji, I. A. (2012). Insight of Corporate Governance Theories. *Science and Education Centre of North America*, letnik 1, št. 1, str. 52–63. Prevezeto 20. maja 2018 iz spletne strani Today Science: <http://www.todayscience.org/JBM/article/jbm.v1i1p52.pdf>.
  318. Warren, J. Donald Jr.; Murphy Smith, L. (2006). *Continuous Auditing: An Effective Tool for Internal Auditors*. Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Research Gate: https://www.researchgate.net/publication/228307292_Continuous_Auditing_An_Effective_Tool_for_Internal_Auditors.
  319. Watts, R.; Zimmerman, J. (1979). The Demand for and Supply of Accounting Theories: The Market for Excuses. *Accounting Review*, april, str. 273–304.
  320. Watts, R.; Zimmerman, J. (1981). The Markets for Independence and Independent Auditors. *Working Paper Series, No. GPB80-10*. Rochester:The University of Rochester:Graduate School of Management.

321. Webber, R. (1999). *Information Systems Control and Audit*. New Jersey: Prentice Hall.
322. Wikipedia. (2016a). *DAX*. Prevezeto 20. decembra 2016 iz spletne strani Wikipedia: <https://en.wikipedia.org/wiki/DAX>.
323. Wikipedia. (2016b). *Financial crisis*. Prevezeto 23. novembra 2016 iz spletne strani Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Financial_crisis.
324. Wikipedia. (2016c). *FTSE 100 Index*. Prevezeto 23. novembra 2016 iz spletne strani Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/FTSE_100_Index.
325. Wikipedia. (2017č). *FTSE 250*. Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/FTSE_250_Index.
326. Wikipedia. (2016d). *FTSE 350 Index*. Prevezeto 23. novembra 2016 iz spletne strani Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/FTSE_350_Index.
327. Wikipedia. (2016e). *List of economic crises*. Prevezeto 23. novembra 2016 iz spletne strani Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_economic_crises#3rd_century.
328. Wikipedia. (2016f). *S&P 500*. Prevezeto 23. decembra 2016 iz spletne strani Wikipedia: https://sh.wikipedia.org/wiki/S%26P_500.
329. Wootton, C.; Tonge, S.; Wolk, C. (1994). Pre and Post Big Eight Mergers: Comparison of Auditor Concentration. *Accounting Horizons*, 1994, letnik 8, št. 3, str. 58–74.
330. Wolf, F. M.; Tackett, J. A.; Claypool, G. A. (1999). Audit Disaster Futures: Antidotes for the Expectation Gap. *Managerial Auditing Journal*, letnik 14, št. 9, str. 468–478.
331. *Zakon o bančništvu* (Uradni list RS, št. 25/15, 44/16 – ZRPPB in 77/16 – ZCKR). (2015). Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6716>.
332. *Zakon o davčnem postopku* (Uradni list RS, št. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo, 32/12, 94/12, 101/13 – ZDavNepr, 111/13, 25/14 – ZFU, 40/14 – ZIN-B, 90/14, 91/15, 63/16 in 69/17). (2006). Prevezeto 22. decembra 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4703>.
333. *Zakon o društvih* (Uradni list RS, št. 64/11). (2006). Prevezeto 22. decembra 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4242>.
334. *Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju* (Uradni list RS, št. št. 13/14 – uradno prečiščeno besedilo, 10/15 – popr., 27/16, 31/16 – odl. US, 38/16 – odl. US in 63/16 – ZD-C). (2007). Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4735>.
335. *Zakon o gospodarskih družbah* (Uradni list RS, št. 65/09 – uradno prečiščeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13 in 55/15). (2006). Prevezeto 12. marca 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4291#>.
336. *Zakon o gospodarskih javnih službah* (Uradni list RS, št. 32/93, 30/98 – ZZLPPO, 127/06 – ZJZP, 38/10 – ZUKN in 57/11 – ORZGJS40). (1993). Prevezeto 17. decembra 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema

Republike

Slovenije:

<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO272>.

337. *Zakon o javnih financah* (Uradni list RS, št. 101/13). (2013). Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6851>.
338. *Zakon o pravnem postopku* (Uradni list RS, št. 73/07 – uradno prečiščeno besedilo, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US in 48/15 – odl. US). (1999). Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1212>.
339. *Zakon o pravnem varstvu v postopkih javnega naročanja* (Uradni list RS, št. 43/11, 60/11 – ZTP-D, 63/13 in 90/14 – ZDU-1I). (2011). Prevezeto 3. januarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5975#>.
340. *Zakon o računovodstvu* (Uradni list RS, št. 23/99, 30/02 – ZJF-C in 114/06– ZUE). (1999). Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1597>.
341. *Zakon o računskem sodišču* (Uradni list RS, št. 11/01 in 109/12). (2001). Prevezeto 12. marca 2016 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2550>.
342. *Zakon o revidiranju* (Uradni list RS, št. 65/08 in 63/13 – ZS-K). (2008). Prevezeto 12. marca 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5273>.
343. *Zakon o sodiščih* (Uradni list RS, št. 94/07, 45/08, 96/09, 86/10 – ZJNepS, 33/11, 75/12 – ZSPDSL-S-A, 63/13, 17/15 in 23/17 – ZSSve). (1994). Prevezeto 24. decembra 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO332>.
344. *Zakon o trgu finančnih instrumentov* (Uradni list RS, št. 108/10 – uradno prečiščeno besedilo, 78/11, 55/12, 105/12 – ZBan-1J, 63/13 – ZS-K, 30/16 in 9/17). (2007). Prevezeto 24. decembra 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5114>.
345. *Zakon o zavarovalništvu* (Uradni list RS, št. 93/15). (2015). Prevezeto 4. februarja 2017 iz spletne strani Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6183>.
346. Zaman Groff, M.; Salihović, A. (2016). Audit Market Concentration for the segments of listed and non-listed auditees in Slovenia. *EAST-WEST Journal of Economics and Business*, letnik XIX – 2016, št. 1, str. 31–49.
347. Zeff, S. (2002). "Political" Lobbying on Proposed Standards: A Challenge to the IASB. *Accounting Horizons*, letnik 16, številka 1, str. 43–53.
348. Zhao, N.; Yen, D.C.; Chang, I. (2004). Auditing in the E-Commerce Era. *Information Management & Computer Security*, 12 (5), str. 389–400.
349. Zorzenone, S. (2003). Ureditve in stališča do zunanje revizije malih gospodarskih družb v Sloveniji in Evropski uniji. V Odar, M. (Ured.), *Revizor*, letnik XV, št. 6/04, str. 7–23.

350. Öhman, P.; Häckner, E.; Jansson, A-M.; Tschudi F. (2006). Swedish Auditors' View of Auditing. Doing Things Right Versus Doing the Right Things. *European Accounting Review*, 15(1), str. 89–111.
351. Quick, R.; Warming-Rasmussen, B. (2009). Auditor Independence and the Provision of Nonaudit Services: Perceptions by German Investors. *International Journal of Auditing*, 13 (2), str. 141–162.

PRILOGE

1. PRIMER POROČILA NEODVISNEGA REVIZORJA

REVIDIRANJE, OCENJEVANJE VREDNOSTI, PODJETJE, SVETOVANJE S PODOČJA FINANČNI IN RAČUNOVODSTVA

POROČILO NEODVISNEGA REVIZORJA

družbeniku družbe Komunala Metlika d.o.o.

Revidirali smo priložena računovodska izkaza družbe Komunala Metlika d.o.o., Cesta XV. brigade 4, Metlika, ki vključujeta bilanco stanja na dan 31. decembra 2009 in izkaz poslovnega izida za tedaj končano leto ter povzetek bistvenih računovodskih usmeritev in druge pojasnjevalne opombe. Pregledali smo tudi poslovno poročilo.

Odgovornost posloводства za računovodske izkaze

Posloводство je odgovorno za pripravo in pošteno predstavitev teh računovodskih izkazov v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi. Ta odgovornost vključuje vzpostavitev, delovanje in vzdrževanje notranjega kontroliranja, povezanega s pripravo in pošteno predstavitev računovodskih izkazov, ki ne vsebujejo pomembnih napačnih navedb zaradi prevar ali napak, izbiri in uporabo ustreznih računovodskih usmeritev ter pripravo računovodskih ocen, ki so utemeljene v danih okoliščinah.

Revizorjeva odgovornost

Naša odgovornost je izraziti mnenje o teh računovodskih izkazih na podlagi revizije. Revizijo smo opravili v skladu z mednarodnimi standardi revidiranja. Ti standardi zahtevajo od nas izpolnjevanje etičnih zahtev ter načrtovanje in izvedbo revizije za pridobitev sprejemljivega zagotovila, da računovodski izkazi ne vsebujejo pomembno napačnih navedb.

Revizija vključuje izvajanje postopkov za pridobitev revizijskih dokazov o zneskih in razkritjih v računovodskih izkazih. Izbrani postopki so odvisni od revizorjeve presoje in vključujejo tudi ocenjevanje tveganj napačnih navedb v računovodskih izkazih zaradi prevar ali napak. Pri ocenjevanju teh tveganj prouči revizor notranje kontroliranje, povezano s pripravljanim in poštenim predstavljanjem računovodskih izkazov družbe, da bi določil okoliščinam ustrezne revizijske postopke, ne pa, da bi izrazil mnenje o uspešnosti notranjega kontroliranja družbe. Revizija vključuje tudi ovrednotenje ustreznosti uporabljenih računovodskih usmeritev in utemeljenosti računovodskih ocen posloводства te ovrednotenje celotne predstavitve računovodskih izkazov.

Verjamemo, da so pridobljeni revizijski dokazi zadostna in ustrezna podlaga za naše revizijsko mnenje.

Mnenje

Po našem mnenju sta računovodska izkaza resničen in pošten prikaz finančnega stanja družbe Komunala Metlika d.o.o. na dan 31. decembra 2009 in njenega poslovnega izida za tedaj končano leto v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi.

Poslovno poročilo je skladno z revidiranimi računovodskimi izkazi.

V Novem mestu, 31. marca 2010.

Dinamic d.o.o., revizijska družba
Topliška cesta 2a
8000 Novo mesto

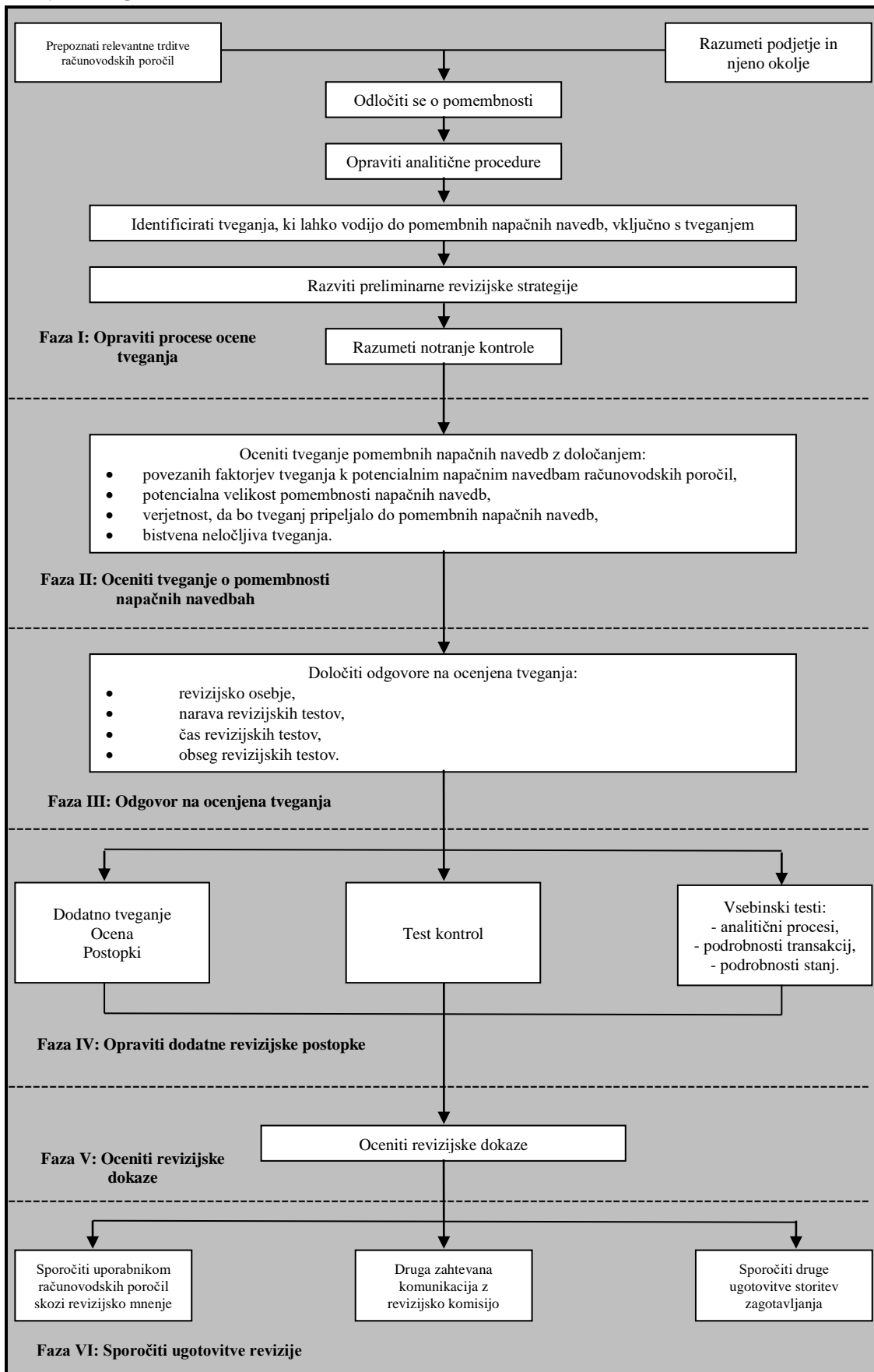

Gregor Pučelj
pooblaščen revizor

Topliška cesta 2a, 8000 Novo mesto, Slovenija, tel.: +386 07/337 71 10, fax +386 07/337 71 18, E-mail: dinamic@dinamic.si, reg. sodišča Novo mesto, št. reg. vložka: 1/02804/00, poslovni račun pri Hypo Alpe-Adria-Bank d. d.: 33000-0002263195, matična številka: 5694272, davčna številka: 49611208, osnovni kapital: 29.805,00 EUR

Vir: Komunala Metlika, 2010.

2. PREGLED REVIZIJSKEGA POSTOPKA RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

Vir: Boynton, Johnson, 2006, str. 186.

3. PRIHODKI DESETIH NAJVEČJIH REVIZIJSKIH DRUŽB V LETU 2013, 2014 (V EUR)

Zap. št.	Revizijska družba	2013						2014					
		Prihodki iz naslova obveznih revizij	Delež iz naslova obveznih revizij	Prihodki iz naslova dog. postopkov	Drugi prihodki	Skupaj	Delež v celotnih prihodkih vseh revizijskih družb	Prihodki iz naslova obveznih revizij	Delež iz naslova obveznih revizij	Prihodki iz naslova dog. postopkov	Drugi prihodki	Skupaj	Delež v celotnih prihodkih vseh revizijskih družb
1	EY, d.o.o.	3.467.510	16 %	150.291	558.686	4.176.487	13 %	4.211.094	20 %	200.570	5.169.787	9.581.451	25 %
2	DELOITTE REVIZIJA, d.o.o.	3.320.334	15 %	203.433	780.336	4.304.103	13 %	3.141.527	15 %	350.967	3.316.302	6.808.796	18 %
3	KPMG Slovenija, d.o.o.	4.282.176	19 %	698.505	105.666	5.086.348	16 %	3.723.226	18 %	593.080	734.804	5.051.110	13 %
4	PWC, d.o.o.	1.833.771	8 %	117.759	4.073.660	6.025.190	18 %	1.428.477	7 %	327.693	3.077.205	4.833.375	13 %
5	BDO REVIZIJA, d.o.o.	672.116	3 %	106.187	70.967	849.270	3 %	676.119	3 %	0	177.302	853.421	2 %
6	ABC REVIZIJA, d.o.o.	528.557	2 %	283.776	4.358	816.691	3 %	415.356	2%	119.669	65.569	600.593	2 %
7	PKF, d.o.o.	587.035	3 %	40.569	12.809	640.413	2 %	566.093	3%	17.080	6.722	589.895	2 %
8	AUDIT & Co., d.o.o.	603.255	3 %	6.500	15.361	625.116	2 %	485.850	2%	0	9.654	495.504	1 %
9	DINAMIC, d.o.o.	424.940	2 %	3.705	53.349	481.991	1 %	422.424	2%	8.528	39.989	470.941	1 %
10	VALUTA, d.o.o. ¹⁸⁰					468.918	1 %					446.579	1 %
	Največjih 10 skupaj	16.087.144	73 %	1.709.694	5.677.689	23.474.527	72 %	15.463.589	74 %	1.667.411	12.600.663	29.731.663	78 %
	relativna sprememba		0 %					- 3,9 %	0 %	- 2,5 %	121,9 %	26,7 %	0 %
11	OSTALE REVIZIJSKE DRUŽBE SKUPAJ	5.988.469	27 %	929.625	2.271.855	9.189.949	28 %	5.521.898	26 %	626.584	2.145.402	8.293.885	22 %
			0 %					- 7,8 %	0 %	- 32,6 %	- 5,6 %	- 9,8 %	0 %
	SKUPAJ VSE REVIZIJSKE DRUŽBE	22.075.613	100 %	2.639.320	7.949.544	32.664.477	100 %	20.985.488	100 %	2.293.995	14.746.065	38.025.548	100 %
	relativna sprememba							- 4,9 %		- 13,1 %	85,5 %	16,4 %	0 %

Vir: AJNR, 2016, str. 96

¹⁸⁰ Revizijska družba Valuta, d.o.o. ne izvaja obvezne revizije subjektov, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev, zato tudi ni dolžna pripravljati preglednega poročila ter s tem razkrivati podatkov na način kot ostale družbe v tabeli (Vir: AJNR, 2016, str. 96).

4. IZRAČUN IN INTERPRETACIJA KK IN HHI

Tabela: Izračun koeficienta koncentracije

$CR_k = \sum_{i=1}^k S_i$
<p>CR_k = koeficient koncentracije od k – največjih podjetij S_i = tržni delež podjetja i</p>

Vir: Zaman Groff, Salihović, str. 37, 38.

Tabela: Interpretacija CR_4 in CR_8 koeficienta

CR_4	CR_8	Interpretacija
75–100 %	90–100 %	Zelo visoka koncentracija trga
65–75 %	85–90 %	Visoka koncentracija trga
50–65 %	70–85 %	Zmerna koncentracija trga
35–50 %	45–70 %	Nizka do zmerna koncentracija trga

Vir: Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 38 (povzeto po Stefani, 2006).

Tabela: Izračun Herfindahl-Hirschman indeks

$HHI = \sum_{i=1}^N s_i^2$
<p>HHI – Herfindahl-Hirschman indeks s_i – tržni delež podjetja i</p>

Vir: Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 39.

Tabela: Interpretacija HHI indicov

HHI v ZDA	HHI v EU	Interpretacija
$HHI < 1.500$	$HHI < 1.000$	Nekoncentriran trg
$1.500 < HHI < 2.500$	$1.000 < HHI < 2.000$	Zmerno koncentriran trg
$HHI > 2.500$	$HHI > 2.000$	Visoko koncentriran trg

Vir: Zaman Groff, Salihović, 2016, str. 39.